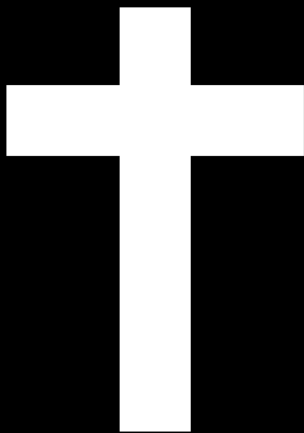

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language
of Benin

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language of Benin

copyright © 2011 SIM International

Language: Fulfulde Borgu (Fulfulde, Borgu)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
7104dd08-43ed-5b6c-bcfb-9f0e6052d5f3

Contents

Matiye	1
Yuhaana	51
Roma	87
Korintu Aranol	108
Galaatiya	128
Efesu	136
Filippi	144
Koloosi	150
Tesalonika Dida6ol	155
Timote Aranol	158
Timote Dida6ol	164
Titus	169
Filemon	172
Iburaninkee6e	174
Piyer Aranol	190
Piyer Dida6ol	196
Yuhaana Aranol	200
Yuhaana Dida6ol	206
Yuhaana Tata6ol	207
Yahuuda	209
Kollitinki	211

Linjiila Yeesu hande no Matiye winniri

Haala puđdirka

Binnudo linjiila arandeha kaa do laati nun Yahuduujo jannudo. Diga fuddoode, himbe e miili Matiye ja6ooowo ceede faada nun winni linjiila kan. O laati nun bo gooto der aahiibe Yeesu sappo e dido. Yahuduu6e nun o wannani. O hollitii dum e limtango 6e aayaaje Alkawal Kiinjal duudde, kollitooje no Yeesu nun laatii kebbindo annabaakuuji duuddi. Linjiila makko e jogii haalaaji mawdi feere feere.

Haala Laamaare Alla nun laatii dadol manjol der ekkitinol Yeesu. Laamaare Alla nen Matiye bo noddata Laamaare kammu. Maytitaago noddugo mo «Bii Dawda», kan nun hollitinta dum. Yeesu laati nun laamiido mo annabiibe batani waran, kan laatii waaji Matiye. Woodu6e annal waddanii «laamiido Yahuduu6e», dokke. Yeesu finii no Laamaare Alla faanake, tubu6e, ko wayliti goonki mum, faami no e haajaa Alla walla dum, kambe nun laamaare nen laatanii.

Baa no laamiido on hollitii maaneeji Laamaare Alla e wadugo kaayefiiji, o nyawti nyaw6e, o nyaanni rafaabe, e non fu, himbe woppii mo hande no o batunoo de duuddum kanko e hoore makko. Yahuduu6e daartannoobe laamiido, faamay no e haani laamiido on tooroo.

No Yeesu finti, o hollii no o laataaki laamiido Yahuduu6e tan. O wi'i: «Mi hokkaama baawde dow kammu e dow leydi fu».

Tokkontirki haalaaji

1. Kaakiraabe Yeesu e dingol mum, 1.1-2
2. Waaju e golle Yuhaana gadoowo batisi, 3.1-12
3. Wadugo Yeesu batisi e jarbeeki mum, 3.13-4.11
4. Golle Yeesu der Galili, 4.12-18.35
5. Ummaago Yeesu diga Galili, yahi Urusaliima, 19.1-20.34
6. Asaweere Yeesu sakitiineere, 21.1-27.66
7. Fintuki e hollitaaki Yeesu Joomiraawo, 28.1-20.

Inde kaakiraabe Yeesu

(Luka 3.23-38)

¹ Nani do inde kaakiraabe Yeesu Almasiihu, taaniraawo Dawda, taaniraawo Iburahiima:

² Iburahiima rimi Isiyaaku, Isiyaaku rimi Yaakuubu, Yaakuubu rimi Yahuuda e miiraabe mum.

³ Yahuuda rimi Fares e Jara, kambe woni 6e o rindi e Tamar, Fares rimi Hisuruuna, Hisuruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadab, Aminadab rimi Nasuuna, Nasuuna rimi Salmuuna.

⁵ Salmuuna rimi Bo'es, mo o rindi e Rahab, Bo'es rimi Obed, mo o rindi e Ruutu, Obed rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Dawda, laamiido.

Dawda rimi Suleymaanu, inniiko woni debbo mo Uriya acci.

⁷ Suleymaanu rimi Robo'am, Robo'am rimi Abiya, Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yusafat, Yusafat rimi Yoram, Yoram rimi Ujiya.

⁹ Ujiya rimi Yotam, Yotam rimi Akas, Akas rimi Hejekiya.

¹⁰ Hejekiya rimi Manaasa, Manaasa rimi Amon, Amon rimi Yusiya.

¹¹ Yusiya rimi Yekuniya e miiraa6e mum. Wakkati mum nun Yahuduu6e egginaa, yaaraa leydi Babiila.

¹² Baawo no 6e jaara Babiila, Yekuniya rimi Salaatiyel, Salaatiyel rimi Jorobabel.

¹³ Jorobabel rimi Abihuda, Abihuda rimi Eliyakim, Eliyakim rimi Ajora.

¹⁴ Ajora rimi Sadok, Sadok rimi Akim, Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyaajaru, Eliyaajaru rimi Mattan, Mattan rimi Yaakuubu.

¹⁶ Yaakuubu rimi Yusufu, gorko Mariyama, inna Yeesu, bi'eteedo Almasiihu.

¹⁷ Jaamanuuji sappo e naay nun wadi diga Iburahiima faa yottii Dawda. Diga Dawda faa yottii wakkati Yahuduu6e egginaa, yaaraa Babiila, wadii jaamanuuji sappo e naay. Diga Yahuduu6e egginaa yaara Babiila, faa yottii Almasiihu, wadii jaamanuuji sappo e naay.

Dingol Yeesu Almasiihu

(Luka 2.1-7)

¹⁸ Nani do no Yeesu Almasiihu rimiraa. Mariyama inniiko, e laatii mo Yusufu da66i. Amma ko 6e kawta, Mariyama hebii reedu e baawde Ruuhu Ceniido.

¹⁹ Yusufu da66udo Mariyama e laatii neddo poonnitiido. O yiday sentingo mo, den o resi salaago mo e cuudiidum.

²⁰ Wakkati o woni oo miijoo ka, malaykaajo Joomiraawo wari e makko, der koydool. Malaykaajo on wi'i mo: «Yusufu, taaniraawo Dawda, taa hulu ettugo Mariyama, debbo maa. Gam binjel nel o saawi, e Ruuhu Ceniido yiwi.

²¹ O riman biddo gorko, kokkaa mo inne Yeesu, gam o hisinan him6e makko diga hakkeji ma66e.»

²² Dum fu, dum wadii gam hebbingo haala ka Joomiraawo batuno diga e hunnuko annabiijo, o wi'i:

²³ «Gatol nel annaa gorko saawan, rima biddo gorko, o wi'ete Emmanuwel.»

Maana inne nen woni: «Alla e wondi e meeden.»

²⁴ No Yusufu fini, wadi ko malaykaajo Joomiraawo bati dum, o 6anji Mariyama.

²⁵ Amma o hawtay e makko, faa nyaanne o rimi biddo gorko. Yusufu hokki mo inne Yeesu.

2

Woodube annal warii daarugo Yeesu

¹ Yeesu rimaama Baytilaama der leydi Yahudiya, wakkati laamiido Eroodu, go woodube annal yiwoy diga lettugal, wari Urusaliima.

² No 6e jottii, 6e yami: «Toy laamiido Yahuduu6e dimaado jooni on woni? Men ji'ii hoodere makko diga lettugal, men garii sujidango mo.»

³ No laamiido Eroodu nani habaru on, hakkillo mum jibii, kanko e him6e Urusaliima fu.

⁴ O noddini hooree6e limaami6e, e moodi66e tawreeta fu, o yami 6e, toy nun Almasiihu rimetee?

⁵ Be toontii mo, 6e bi'i: «Baytilaama nun, der leydi Yahudiya, gam nani ko annabiijo winnunoo:

⁶ "An, Baytilaama der leydi Yahudiya, a faanday caka ci'e Yahudiya mawde. Gam ardotoodo yiwan diga e maa,

kanko nun durata him6e am Isira'iilaabe.»»

⁷ Den, Eroodu noddini woodu6e annal 6en e cuudiidum, yami 6e 6e laa6inana dum wakkati de hoodere nen hollitii.

⁸ Baawo mum, o lildi 6e Baytilaama, o wi'i 6e: «Jahee, pumpitee habaru sukayel nel faa laa6a. To on ji'ii nel, maatinee am, gam mi yaha, min bo, mi sujidana nel.»

⁹ No 6e nani ka laamiido bati 6e, 6e jawti. Den, 6e kollirii hoodere ne 6e ji'unoo lettugal e ardii 6e. No ne yottii nokkuure to sukayel nel woni, ne darii.

¹⁰ No 6e ji'i hoodere nen, 6erde ma66e welii puy.

¹¹ Be naati der wuro, 6e ji'i sukayel e inna mum, Mariyama. Be jiccii, 6e cujidani nel. Be pittii gineeji ma66e, 6e kokkori nel kanjeje, e wardi buudeteedum, e dace luuttooje, bi'eteede miir.

¹² Baawo majjum, Alla holli 6e der koydool to 6e bittu to Eroodu. Den 6e kootiri leydi ma66e e laawol gonjol.

Yusufu doggii suudoy Misira

¹³ No 6e jawti, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum. Doggidiin nel, jahaa Misira, joododaa ton faa de bi'umaa mi gartaa. Gam Eroodu waran daartugo sukayel nel, gam halka nel.»

¹⁴ Yusufu ummii jemma, yaari sukayel nel e inna mum faa Misira.

¹⁵ O joodii ton faa de Eroodu maayi. Nun nun ka Joomiraawo batuno e hunnuko annabiijo hebbiri, de o wi'i: «Mi noddii 6iyam wurtoo diga Misira.»

Eroodu halkii sukaa6e Baytilaama

¹⁶ No Eroodu faami woodu6e annal 6en jammike dum, mone makko ummii puy. O lili 6e bara sukahon goron tawaakon Baytilaama e der jeyde makko fu, diga sukahon keccon, faa kon duu6i didi. O wadii dum, o foonni deydey wakkati ki woodu6e annal batuno mo dow hollitaago hoodere nen.

¹⁷ Dum hebbinii haala ka annabi Yeremiya batunoo, wi'i:

¹⁸ «Cimaali nanaama der siire Rama, e bojji, e goytaali duuddi. Rahilu nun wullata, gam sukahon mum. O nootaaki eyteego, gam kon maayidii.»

Yusufu wittii Nasaratu

¹⁹ Baawo maayde Eroodu, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, der leydi Misira.

²⁰ O wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum, bitton leydi Isira'iila, gam yidunoo6e warugo suka on maayii.»

²¹ Den Yusufu ummii, etti sukayel nel e inna mum, 6e bitti leydi Isira'iila.

²² Amma Yusufu nanii Arikilawus jabii laamaare baaba mum Eroodu, laamii dow Yahudiya. O huli yahugo ton. Ko Alla baddi mo der koydool, den o yahi far leydi Galili.

²³ O yahi o joodii siire wi'eteene Nasaratu. Dum laatike, gam hebbingo ka annabiibe batunoo, wi'i: «O noddete Nasaratuujo.»

3

Waaji Yuhaana gadoowo batisi

(Marku 1.1-8; Luka 3.1-18; Yuhaana 1.19-28)

¹ Wakkati majjum, Yuhaana gadoowo batisi suppitii. Oo waajoo der ladde haro Yahudiya, oo wi'a:

² «Tuubee, gam Laamaare Alla faanake.»

³ Kanko nun annabi Esaaya batani, wi'i:

«Daane neddo e bata dow dow, der haro, e wi'a: Moyyinee laawol Joomiraawo, poonnitee laabi makko!»

⁴ Yuhaana e borminoo gineeji cannyiraadi leebi jeelooba, oo ha66ii belbelol gurol dow funjudu makko. Nyaamdu makko laatii ba6atti e juuri ladde.

⁵ Him6e Urusaliima, e leydi Yahudiya, e tawaa6e takkol maayo Urdun fu, wari to makko.

⁶ Be tuubi hakkeeeji ma66e, go Yuhaana wadi 6e batisi der maayo Urdun.

⁷ No o yi'i Farisaa6e e Saduki6e duu66e e wara wadeego batisi, o wi'i 6e:

«Bi66e bolle pure! Moy tintini on doggon mone Alla waroore?»

⁸ Gadee golle kollitooje on tuubii.

⁹ To on miilee e berde moodon bi'on: "Iburaahiima nun woni maama amen!" Gam mii wi'a on, Alla e waawi waylitingo kaaye, de laatoo bi66e Iburahiima!

¹⁰ Jooni, jammere bantaama gam feyya ledde faa e dadi mum. Den, leggal jal rimataa bi66e boodde fu wudditinte, faddee der yiite.

¹¹ Min, e diyam nun gadiranmi on batisi, gam hollitingo on tuubi. Amma garoowo baawo am, e burimmi baawde. Mi fotay du baa jimminaago, 6orta pade makko. Kanko, o wadan on batisi e Ruuhu Ceniido, e yiite.

¹² Oo jogii besirdum e junjo makko, o laabinan fiyrde makko. O loowa gawri der rummuure makko, o wula nyaane der yiite ne nyifataa.»

Yeesu wadaama batisi

(Marku 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³ Wakkati majjum, Yeesu yiwi Galili, wari maayo Urdun to Yuhaana, gam Yuhaana wada mo batisi.

¹⁴ Amma Yuhaana nootaaki, wi'i: «Min nun haajaa gadanaa batisi, ko an nun wari to am mi wadane?»

¹⁵ Yeesu toontii mo, wi'i: «Noota dum laatoo non non jooni, gam hande non kebbinirten ko foonnitii fu.»

Den Yuhaana nootii.

¹⁶ Don maa don, no Yeesu wadaa batisi, wurtii e diyam, kammu ma66itii. O yi'i Ruuhu Alla e jippoo dow makko, hande tantabaraaru.

¹⁷ Don daane gom nanaa dow kammu, e wi'a: «Oo do nun laatii Biddo am jidaado, mo ceyoriimi.»

4

Seydan jarbake Yeesu

(Marku 1.12-13; Luka 4.1-13)

¹ Baawo majjum, Ruuhu Ceniido yaari Yeesu der haro gam Ibiliisa jarboo mo.

² O suumii nyaloomaaje lasoy didi e jemmaaje lasoy didi. Den, rafo wadi mo.

³ Don Jarbotoodo on battii mo, wi'i: «To a laati nun Biddo Alla, batu kaaye dee do waylitoo peen.»

⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E winnaa: "Neddo wuurirtaa e peen tan, amma e haala burtiika diga hunnuko Alla fu.»»

⁵ Ibiliisa yaari mo wannarde seniine, bili mo dow suudu Alla to 6uri towugo.

⁶ Den o wi'i mo:

«To a laati nun Bi'ddo Alla, fittu koda'a ley,
gam e winnaa der dewtere,
Alla batan malaykaa'be mum be ta'bbe e juude ma'bbe
gam to koyde maa fergoo kaaye.»

⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dewtere wi'i kade: "Taa jarba Alla Joomiraawo maa".»

⁸ Ibiliisa yaari mo kade dow waanne towune puy. O holli mo laamaareeji duuniyaaru fu e teddujal majji.

⁹ Den o wi'i mo: «Mi hokkete huune dum fu, to a jiccake cujidandaa am.»

¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dillu diga don, an Ibiliisa, gam e winnii der dewtere:

"Sujidan Alla Joomiraawo maada, kanko tan teddintaa!"»

¹¹ Den Ibiliisa acci mo, go malaykaa'be battii e jagganoo mo.

*Yeesu waajake der leydi Galili
(Marku 1.14-15; Luka 4.14-15)*

¹² No Yeesu nani Yuhaana gadoowo batisi nanjaama, wattaa der kasu, o witti leydi Galili.

¹³ O eggi Nasaratu, o joodoy Kafarnahum, takkol fonjo maayo Galili, hakkune jeyde leydi Jabulon e Neftali.

¹⁴ Hande non haala ka annabi Esaaya batunoo hebbiri, o wi'i:

¹⁵ "Leydi Jabulon e leydi Neftali,
joodiini takkol maayo, fonjo Urdun,
Galili, an laatiini joodorde himbe be lenyi janani.

¹⁶ Himbe tawaa'be der niwre,
yi'ii jayjol manjol.
Joodiibe e leydi maayde, ni'bbuni,
jayjol yayanii dum."

¹⁷ Diga wakkati majjum, Yeesu fuddi waajaago e wi'a: «Tuubee, gam Laamaare Alla battike.»

*Aahiibe Yeesu arandeebe
(Marku 1.16-20; Luka 5.1-11)*

¹⁸ No Yeesu woosotoo takkol fonjo maayo Galili, o yi'i suu'otoobe liyyi dido, Simon, noddeteedo Piyer, e minyum Andere, e fadda taaruuji mum der maayo.

¹⁹ Yeesu wi'i be: «Tokkee am, mi wadan on suu'otoobe himbe.»

²⁰ Don maa don be acci taaruuji ma'bbe, be tokki mo.

²¹ O yahi yeeso, o yi'i rindaa'be dido der laana, Yaakuuba e minyum Yuhaana, bi'bbe Jebede. Kambe e baaba ma'bbe, be moyyina taaruuji ma'bbe. O noddi be.

²² Don maa don, be acci laana nan e baaba ma'bbe, be tokki mo.

*Yeesu e waajoo, e nyawta himbe
(Luka 6.17-19)*

²³ Yeesu woositii leydi Galili fu. Oo jannina der cuudi baajordi, oo waajoo linjiila dow Laamaare Alla, oo nyawta himbe be nyawuuji feere feere, e toorotoobe.

²⁴ Habaru makko sankitii der leydi Siriya fu. Bee gaddana mo nyawbe nyawuuji feere feere, hande be ginnaaji toorata, e yanoobe padde, e moofidinbe, o nyawti be.

²⁵ Jama'aare duunne e tokki mo. Be yiway maa diga leydi Galili, e baadeere Genniije Sappo, e Urusaliima, e Yahudiya, e fonjo maayo Urdun.

5

Waaji dow waanne

¹ No Yeesu yi'i jama'aare dhuunne, o eenci dow waanne, o joodii. Aahii6e makko hawritii ley makko.

² O fuddi waajaago 6e, o wi'i:

Haala barke

(Luka 6.20-23)

³ «Barke laatani 6e yonki mum humpaa Alla, gam kam6e nun jey Laamaare Alla!

⁴ Barke laatani wulloo6e, 6erde ma66e fewtinte!

⁵ Barke laatani diggu6e, gam 6e donan leydi!

⁶ Barke laatani rafaabe,

e dondaabe foonnitaare, gam 6e kaaran!

⁷ Barke laatani endotoo6e, gam 6e endete!

⁸ Barke laatani 6e 6erde mum laabi,

gam 6e ji'an Alla!

⁹ Barke laatani daartoo6e jam,

gam 6e noddete 6i66e Alla!

¹⁰ Barke laatani tooraabe gam sabbu foonnitaare, gam kam6e nun Laamaare Alla laatani!

¹¹ Barke laatani on, to him6e yennii on, toorii on, takki on gaccee baadey fu, sabbu am.

¹² Ceyee, belbeltee, gam riiba mawka e hedii on dow kammu. Hande non annabi6e ardiibe on tooriraa.»

Lamdám e jayno!

(Marku 9.50; Luka 14.34-35)

¹³ «Onon laatii lamdam duuniyaaru. Amma to lamdam walaa dakam, e ume dam welinirtee? Dam nafataa goddum, sey dam woppee, him6e yaa6a dam.

¹⁴ Onon laatii jayno! duuniyaaru. Genni mahaani dow waanne suudataako.

¹⁵ Fitilla bo hu66ataake gam ka ommee gummal. Amma ka 6ilete dow to fitilla 6iletee, gam ka yaynana wonu6e der suudu fu.

¹⁶ Hande non haani jayno! moodon yaynira yeeso him6e. Den 6e ji'an golle bood6e de gadoton, 6e teddina Baaba moodon gonudo dow kammu.»

Yeesu e jannina dow haala tawreeta

¹⁷ «To on miilee mi warii gam moytugo tawreeta, dum bo ko winnaa der dewte annabi6e. Mi waray moytugo ka, amma gam hebbingo ka.

¹⁸ E goonja batanmi on, dow e leydi heennyan, amma to66el, dum bo maasel gootel der tawreeta, sottintaake, faa nyalaane huune fu hebboyta.

¹⁹ Gam majjum, mo dwtanaaki to66el gootel, burunel faandugo der tawreeta, go e ekkitina wob6e bo to dowtoo, o laatoto paandudo der Laamaare Alla. Amma dwtaniido tawreeta, go e jannina wob6e bo dwtanoo ka, joomum laatoto mawdo der Laamaare Alla.

²⁰ E goonja bi'anmi on, to foonnitaare mon buray ne moodi66e tawreeta e Farisaabe, on naatataa der Laamaare Alla pay.»

Yeesu e ekkitina dow haala mone

(Luka 12.57-59)

²¹ «On nanii ko kaakiraa6e meeden wi'ano: "Taa waru neddo, barufo neddo fu, hiitete."»

²² Amma min, mii wi'a on, jogoriido banniraawo mum mone fu, hiitete. Bi'udo banniraawo mum: "A walaa hoore," joomum yaarete yeeso hiitorde mawne. Bi'udo banniraawo mum "A haanja nun," o wattete der yiite jahannama.

²³ Gam majjum, to a yahii sakkanoygo Alla sadaka, to hiisirde, go ciw-tordaa aa woodi gokka e banniraawo maa,

²⁴ accu don sadaka maa yeeso hiisirde. Den jahaa taw to banniraawo maa, jaafontiron. Baawo mum, bittaa, cakkaa sadaka maa.

²⁵ To goddo gaccake maa, go oon jaha to kiitotoodo, yawda nannantiraa e makko diga e laawol. To a waday dum, o wattete der juude kiitotoodo, den kiitotoodo bo wattee e juude sandaaji, mabbedaa der kasu.

²⁶ Mii batee e goonja, a wurtataako diga don, to a yobiday nyamaane maa, faranwel mum koriinjel.»

Ekkitinol dow jeenu

²⁷ «On nanii wi'aanoma: "Taa wadu jeenu!"

²⁸ Amma min, mii wi'a on, daarudo debbo fu, ko suunii mo, wadii jeenu e makko der berne mum.

²⁹ Gam majjum, to itere maa nyaamoore nun laatantee daliila doyyere, doofu ne, boppaa to woddi! Dum burante jokkulal bannu maa gootal halka, e no bannu maa fu naatirta der yiite jahannama.

³⁰ To junjo maa nyaamo nun laatantee daliila doyyere, wudditin no, boppaa to woddi, dum burante jokkulal maa gootal halka, e no bannu maada fu naatirta der yiite jahannama.»

Ekkitinol dow ceergal

(Matiye 19.9; Marku 10.11-12; Luka 16.18)

³¹ «Wi'aama bo: "Ceerudo debbo mum fu, sey hokka mo derewol ceergal."

³² Amma min kan, mii wi'a on, ceerudo debbo mum to hinaa gam daliila jeenu, to o hoowaama, o laatinii mo jeenoowo. Neddo koowudo debbo ceeraado fu, wadii jeenu kanun bo.»

Ekkitinol dow hunayeere

³³ «On nanii kade, kaakiraabe meeden wi'aama: "Taa fiirtu hunayeere maa, hebbin ne yeeso Joomiraawo."

³⁴ Amma min, mii wi'a on, to on kunee. To on kunoree kammu, gam nju laati nun gurol Laamaare Alla.

³⁵ To on kunoree leydi, gam ni laati nun jaabirdum koyde makko. To on kunoree Urusaliima, gam ni laati nun wanjarde Laamiido mawdo.

³⁶ To on kunoree ko'e mon bo, gam on baawataa rawningo, dum bo bawlingo baa leebol gaasa mon gootol.

³⁷ Haala mon fu daroo dow: "oo", dum bo "aawo", to yawtu don. Ko beydii dow majjum fu yiwii diga e Kalludo.»

Ekkitinol dow wattaago

(Luka 6.27-36)

³⁸ «On nanii wi'aama, "Itere yobiree itere, nyiire yobiree nyiire."

³⁹ Amma min, mii wi'a on, to on battee gadando on ko boni. To goddo fiyii maa meenyo dow galal nyaamowal, hokku mo njal to bo.

⁴⁰ To goddo gaccike maa, e yidi teeta dansikiire maa, accu mo o etta gulunfaare maa bo.

⁴¹ To goddo doolii maa doonanodaa dum doongal mum kuule ujuneere, roonana mo njal kuule ujune didi.

⁴² To goddo eelii maa, hokku mo. To goddo e yidi wuyaago huune maa, taa hadu mo dum.»

Jidee waybe moodon

Luka 6.27-28

⁴³ «On nanii wi'aama: "Yidu banniraawo maa, banyaa ganyo maa."

⁴⁴ Amma min, mii wi'a on, jidee waybe moodon, du'anee tooranbe on.

⁴⁵ Hande non, laatoridon bi66e Baaba moodon gonudo dow kammu. Gam oo fudina naanje dow yeedfu6e e hallu6e. Oo to6ina bo diyam gam foonniti6e e 6e foonnitaaki.

⁴⁶ To oon jidi yidu6e on tan, riiba kaye ke6oton? Baa ja6oo6e ceede faada bo e wada hande non!

⁴⁷ To oon canna banniraabe moodon tan, ko haaynii ume gadoton don? Baa heefer6e bo e wada hande non!

⁴⁸ To non, laatee hebbu6e, hande no Baaba moodon mo dow kammu laatorii kebbudo.»

6

Ekkitinol dow wallugo talakaabe

¹ «Kakkilee, to on kollitee gadu moodon geetu yeeso him6e gam ji'edon. To on gadii dum, on ke6ataa riiba to Baaba moodon gonudo dow kammu.

² To non, to aa hokka sadaka, taa fiyu lenjuru gam him6e yi'ee. Non non nun munaafiti6e wadata der cuudi baajordi, e sera laabi. Bee gada dum gam him6e mana 6e. E goonja batanmi on, 6e ke6ii ko riiba ma66e.

³ Amma, to aa hokka sadaka, taa accu junjo maa nano anna ko nyaamo wadata.

⁴ To a wadii dum, sadaka maa laatoto e cuudiidum. Den Baaba maa ji'oowo ko woni der cuudiidum, yobete dum.»

Ekkitinol dow du'aare

(Luka 11.2-4)

⁵ «To oon du'oo, to on gadee hande no munaafiti6e wadata. Kam6e 6ee jida du'aago e darorii der cuudi baajordi, e ate cele, gam him6e fu yi'a 6e. E goonja batanmi on, 6e ke6ii riiba ma66e ko.

⁶ Amma an, to aa du'oo, naatu suudu maa, ma66aa dammugal, eelaa Baaba maa e cuudiidum. Den, Baaba maa ji'oowo ko woni der cuudiidum, yobete dum.

⁷ To oon du'oo, to on duudinee haalaaji di galaa nafuwe hande no heefer6e wadata. Bee miili to 6e duudinii haalaaji, Alla toontoto 6e.

⁸ Gam majjum to on nandee e ma66e, gam Baaba moodon e anni ko kaajadon diga on eelay dum.»

⁹ «Nani do no haani du'orodon:
"Baaba amen tawaado dow kammu,
inne maa e senii.

¹⁰ Laamaare maa wara.
Sago maa laato dow leydi,
hande no jo laatorii dow kammu.

¹¹ Hokku men nyaamdu keyannu men hanne.

¹² Yaafana men hakke amen,
hande no minon bo men jaaforanto woofanan6e men.

¹³ Taa accu men naata der jarbeeji,
amma hisin men diga e Kalludo.
[Gam an nun laamaare, e baawde,

e tedduŋal fu woodani faa abada. Aami!]"

¹⁴ To on jaafanake himbe boofi mum, Baaba moodon gonudo dow kammu yaafanto on onon bo.

¹⁵ Amma to on jaafanaaki himbe, Baaba moodon bo yaafantaako on boofi moodon.»

Yeesu e ekkitina dow suumayeere

¹⁶ «To oon cuumoo, to on jurmikinee hande no munaafitii6e wadata. Bee ji6a geese ma66e gam himbe annita 6ee cuumii. E goonja batanmi on, 6e ke6ii ko riiba ma66e.

¹⁷ Amma an, to aa suumii, sulma, bujoda6a wardi.

¹⁸ Den himbe annitintaa naa aa suumii. Amma Baaba maa mo yi'ataake tan anni. Baaba maa ji'ooowo ko ga6u6aa der cuudiidum, kanko yobetee.»

Jawdi dow kammu

(Luka 12.32-34)

¹⁹ «To on kawritanee ko'e mon jawdi der duuniyaaru, to mooyi e guyuhon biisata ni, dum bo to wuy6e yulata cuudi mon, wujja ni.

²⁰ Amma kawritanee ko'e mon jawdi dow kammu, to guyuhon e mooyi biisataa ni, wuy6e bo hebataa wujja ni.

²¹ Gam to jawdi maa woni, don berne maa bo wonoto.»

Haala jayŋol e niwre

(Luka 11.33-36)

²² «Gite woni fitilla 6annu. To gite maa e yandi, 6annu maa fu, wonoto der jayŋol.

²³ Amma to gite maa yanda6a, 6annu maa ŋol fu, ŋol wonoto der niwre. Den, to jayŋol gonuŋol der maa laatike niwre, a yi'ii don no niwre mawniri!»

Alla e jawdi

(Luka 16.13)

²⁴ «Wala6a baawoowo ko jagganii joomiraabe dido, gam o wanyan oo do, o yida oo to, o takkontiran e oo do, o yawoo oo to. On baawataa ko jagganii Alla, e jawdi.»

Hoolaago Alla

(Luka 12.22-31)

²⁵ «Gam majjum bi'anmi on: To on cukulanee yonkiiji moodon dow ko nyaamoton e ko jaroton. To on cukulanee 6alli moodon dow ko 6ornotodon. Yonki 6uraa nyaamdu na? Bannu 6uraa koltal na?

²⁶ Daaree pooli piirooji: Di aawataa, di duggataa, di galaa rummuure. Amma e non, Baaba moodon gonudo dow kammu e nyaanna di. On 6uraa pooli tedduŋal na?

²⁷ Moy e moodon der billaaje mum waawata ko 6eydi balde mum, baa mayyande woore?

²⁸ To non, gam ume ko oon cukulana kolte? Daaree no pinniiji gese mawnirta: Di mottataa, di cannyataa.

²⁹ Amma mii bata on, baa Suleymaanu e tedduŋal mum fu, 6ornaaki kolte boodude hande no pinniiji din gootel mum.

³⁰ To Alla e holtina ku6ooji ladde tawaadi hanne, jaan6o di bulee yiite, o holtintaa on bura non non na? Onon 6e goondinki paanduki!

³¹ To on cukulee bi'on: «Ume nyaameten? Ume jareten? Ume 6ornotoden?»

³² Gam kujje dee, heefer6e nun daartata de. Amma Baaba moodon gonudo dow kammu, e anni oon goodi haaje majje.

³³ Daartee aran Laamaare Alla, e foonnitaare makko. Den ko horii fu, on beydante dūm.

³⁴ To on cukulanee gam jaanjo, jaanjo sukulanto hoore mum. Nyalaane fu, toora mum heyii dūm.»

7

Hiitaago woβbe

(Luka 6.37-38, 41-42)

¹ «To on kiitee woβbe, gam to Alla hiitoo on.

² Gam no kiitoridon woβbe, non kiitortedon. Etorde etirandon woβbe, kayre etirantedon.

³ Ume wadi go aa daara kudeel der itere banniraawo maa, go a faamanay legga gonuŋa der itere maa?

⁴ Noy baawirtaa ko wi'i banniraawo maa: "Accu mi ikkinanee kudeel gonuŋel der itere maa", nani bo, legga e woni der ne maa?

⁵ Munaafitiijo, ikkin legga gonuŋa der itere maa taw, den gite maa laaβan, keβaa no ikkinirdaa kudeel gonuŋel der itere banniraawo maa.

⁶ To on kokkee dawaadi ko senii, gam to di bittoy di ŋata on. To on cankitee kaaye moodon dime yeeso afaaji, gam to di jaaβu de.»

Alla e toontoo eelanβe dūm

(Luka 11.9-13)

⁷ «Eelee, on keβan, daartee, on jiitan, cilminee, on maββitante.

⁸ Gam eeloowo fu, heβan, daartoowo fu, yiitan, piyoowo dammugal fu, maββitante.

⁹ Moy caka moodon to βiyum eelii dūm peen, hokka mo hayre?

¹⁰ Dum bo to o eelii mo linŋol, o hokkan mo boddii?

¹¹ Onon halluβe, oon baawi hokkugo βiββe moodon dokke boodde, hakko Baaba moodon gonuβo dow kammu. Oo hokka eelanβe mo fu dokke boodde.

¹² Gam majjum ko jidudon himβe wadana on fu, onon bo, gadanee βe dūm. Kanjum woni ekkitinol tawreeta e dewte annabiibe.»

Dammugal paanduŋal

(Luka 13.24)

¹³ «Naatiree dammugal paanduŋal, gam dammugal jaajuŋal e laawol koyuŋol, e yaara der halkere, himβe duuββe nun tokki ŋol.

¹⁴ Amma dammugal paanduŋal, e laawol billiŋol, e yaara to yonki, yiituβe ŋol duudaa.»

Hakkilango annabiibe fewrekuuβe

(Luka 6.43-44)

¹⁵ «Kakkilanee annabiibe fewrekuuβe. Be garan to moodon, βee βornii guri baali, amma der maββe, βee laatii bu'i ladde bonuβi.

¹⁶ E gaβu maββe annitirton βe. Innabooje βorataake dow gi'e, ibbe bo βorataake dow gi'e danehi.

¹⁷ Leggal booduŋal fu riman βiββe boodde, amma leggal kalluŋal riman βiββe kalluβe.

¹⁸ Leggal booduŋal waawataa ko rimi βiββe kalluβe, nun bo leggal kalluŋal waawataa ko rimi βiββe boodde.

¹⁹ Leggal fu ŋal rimataa βiββe boodde wudditinte, faβdee der yiite.

²⁰ Hande non, annitirton βe diga e gaβu maββe.»

Mi annaa on abada

(Luka 13.25-27)

21 «Hinaa wi'ooḃe am “Joomiraawo, Joomiraawo” fu naatata Laamaare Alla, sey wadooḃe ko Baaba am gonudo dow kammu yidi tan.

22 Nyalaane darḃal, duuḃḃe wi'an am: “Joomiraawo, Joomiraawo! E inne maa nun men gadiri annabaaku. E inne maa nun men diiwiri ginnaaji. E inne maa nun men gadiri haaynaareeji duuddi.”

23 Wakkati mum, mi toontoto 6e: “Mi annaa on abada. Bodḃee am, onon wadooḃe ko halli!”»

Cuudi diidi
(Luka 6.46-49)

24 «Hande non, nedḃo fu kettiniido haala am, go e gollira ka, e nandi e nedḃo kakkildo, mahudo suudu mum dow tepaare.

25 Diyam toḃi, gooruuji hebbi, keni mawdi wifidow maggol. Amma ḃol yanay, gam dow tepaare nun ḃol dadḃaa.

26 Amma kettiniido haala am fu, go tokkay ka, e nandi e nedḃo mo walaa hakkillo, mahudo suudu mum dow jaaneeri.

27 Diyam toḃi, gooruuji hebbi, keni mawdi wifidow maggol. Den ḃol yani yanande mawne.»

Baawde Yeesu

28 No Yeesu heennyi waajuuji ḃin, haaynaare nanḃi jama'aare puy gam waaji makko.

29 Gam o janḃinirii 6e e baawde, hinaa hande no moodiḃḃe tawreeta janḃinirta.

8

Yeesu nyawtii cecefo gom
(Marku 1.40-45; Luka 5.12-16)

1 Yeesu jippoyii diga dow waanne, go jama'aare duunne e tokki mo.

2 Wakkati mum, cecefo gom wari, jiccii yeeso makko, wi'i mo: «Joomiraawo, to aa yidi, a waawan ko nyawtimmi.»

3 Yeesu foorti junḃo mum, meemi mo, wi'i: «Mii yidi, nyawta!» Don maa ḃon, gorko on nyawtii.

4 Den Yeesu wi'i mo: «Hakkil! Taa batu ka godḃo. Amma yahu holloy hoore maa limaamiiḃo. Den, gadaa sadaka ka Muusa wi'i on gadon, gam anninaa 6e a yoofake.»

Yeesu nyawtii jaggiido hooreejo soogeeji Roma
(Luka 7.1-10; Yuhaana 4.4-54)

5 Yeesu e naata siire Kafarnahum, ḃon hooreejo soogeeji gom ḃattii mo, eeli mo, wi'i:

6 «Joomiraawo, jaggiido am na'on fukkii wuro, yandaa, faa juude e koyḃe fu waatii, oo naawee sannel!»

7 Yeesu wi'i mo: «Mi yahan, mi nyawta mo.»

8 Amma hooreejo soogeeji on toontii, wi'i: «Joomiraawo, mi fotay naataa wuro am. Amma batu woliine woore tan, jaggiido am yoofoto.

9 Min e hoore am, mii woodi mawḃe 6e downtanii mi, min bo mii woodi downtaniḃe am. To mi wi'i, oo ḃo, “yahu”, o yahan. To mi wi'i, oo to, “war”, o waran. To mi wi'i, jaggiido am, “wadu nii”, o wadan.»

10 No Yeesu nani ka, haaynaare nanḃi ḃum, wi'i tokkuḃe ḃum: «E goona batanmi on, mi yi'ay iri goondinki kii ḃo dow godḃo, baa der Isira'iilaabe.

11 Mii bata on, duuḃḃe waran diga lettugal e gorgal. Be joododo e Iburahiima e Isiyaaku e Yaakuubu, 6e nyaamda der Laamaare Alla.

¹² Amma laatii6e 6i66e Laamaare, faddete yaasi, der niwre. Ton 6e bullata, 6e yakkontira nyiye.»

¹³ Baawo mum, Yeesu wi'i hooreejo soogeeji on: «Hootu! Dum laatanee hande no goondinirdaa.» Wakkati mum, jaggiido makko yoofii.

Yeesu nyawtii nyaw6e duu66e
(Marku 1.29-34; Luka 4.38-41)

¹⁴ Yeesu yahi wuro Piyer. O tawi esiraawo Piyer debbo e fukkii, e yontaa.

¹⁵ Yeesu meemi junjo makko, yontere nen acci mo. Den o ummii, oo jagganoo 6e.

¹⁶ No kiikiide wadi, Yeesu waddanaa him6e duu66e, 6e ginnaaji woni e mum. O riwii di e haala makko, o nyawti nyaw6e fu.

¹⁷ Hande non haala annabaaku Esaaya hebbiri, ka o wi'i: «O jabii roonaago tampe meeden, o nyawtii nyawuujii meeden.»

No haani Yeesu tokkiree
(Luka 9.57-60)

¹⁸ Yeesu yi'i jama'aare duunne e huuritii dum, o wi'i aahii6e makko 6e jola fonjo far to.

¹⁹ Don Moodibbo tawreeta gom battii mo, wi'i: «Moodibbo, mi tokkete to jahataa fu.»

²⁰ Yeesu wi'i mo: «Dondondehon e woodi gayde, pooli bo e woodi dadda mum, amma Bii neddo woodaa to fukkinta hoore mum gam siwtoo.»

²¹ Goddo diga caka aahii6e wi'i mo: «Joomiraawo, accu mi yaha, mi uwaa baaba am taw.»

²² Yeesu toontii mo, wi'i: «Tokkam, accu maay6e uwa maay6e mum.»

Yeesu deyyitini hennu
(Marku 4.31-41; Luka 8.23-25)

²³ Yeesu naati der laana diyam, go aahii6e makko e tokki mo.

²⁴ Don maa don, hennu mawkol ummii e wifa dow maayo. Nol wifi, faa galmaaji diyam e yidi mutina ja. Amma Yeesu e daani.

²⁵ Aahii6e battii mo, finnini mo, wi'i: «Joomiraawo, faaba men! Men na'on kalka!»

²⁶ O toontii 6e, o wi'i: «Gam ume ko kuludon? Onon 6e goondinki paanduki!» Den, o ummii, o falmi hennu e maayo. Dum yeewi siriw!

²⁷ Be fu, haaynaare nanji 6e, 6ee bi'a: «Iri moy nun oo do, faa hennu e maayo e downtanoo mo?»

Yeesu nyawtii ginnaaji6e dido
(Marku 5.1-20; Luka 8.26-39)

²⁸ Yeesu joli fonjo maayo, yottii der leydi Gadarena. Don wor6e dido woodu6e ginnaaji wurtii e caabeeje, fotti e makko. Bee kunnii puy, faa goddo suusataa ko tokki laawol nol.

²⁹ Be darii 6ee bata e semme, 6ee bi'a: «An Biddo Alla, ume jidudaa wadugo men? A warii do gam tooraa men diga wakkati waday na?»

³⁰ Fotii darne afaaji mawne gom e durannoo takkol don.

³¹ Ginnaaji din eeli Yeesu, wi'i: «To a riwii men, accu men naataa der darne afaaji nee do.»

³² O wi'i 6e: «Jaheel!» Ginnaaji din wurtii, naatoy der afaaji din. Don maa don, darne afaaji nen fu diirtii diga takkol waanne, simmitii der maayo, yoolii e diyam.

³³ Duroo6e afaaji ɗin doggi, hooti wuro. Be batoy ko wadi fu, e ko wadi woodu6e ginnaaji ɗiɗo 6en.

³⁴ Den, him6e siire nen fu wurtoy fotti e Yeesu. No 6e ji'i mo, 6e eeli mo o wurtoo leydi ma66e.

9

Yeesu nyawtii mofo

(Marku 2.1-12; Luka 5.17-26)

¹ Yeesu naati laana diyam, joli, witti der siire mum.

² Him6e waddani mo mofo, pukkinaado dow daago. No Yeesu yi'i goondinki ma66e, wi'i mofo on: «Suka am, tiɗin 6erne maa! Hakkeeki maa yaafaama!»

³ Den, moodi66e tawreeta wo66e yanti e miila der 6erde mum, e wi'a: «Gorko oo ɗo e bata kalluka dow Alla!»

⁴ Yeesu e anni miilooji ma66e, o wi'i 6e:

«Gam ume go oon miila miilooji kalludi ɗii der 6erde moodon?»

⁵ Ume 6uri hoyugo? wi'ugo: "Hakkeeki maa yaafaama," naa wi'ugo: "Umma yahu?"

⁶ Amma, mii yidi paamon, no Bii neddo e woodi baawde yaafaago hakke der duuniyaaru ɗo.» Den, o wi'i mofo on: «Umma, ettu daago maa, hootu wuro maa!»

⁷ O ummii, o hooti wuro makko.

⁸ No jama'are yi'i dum, huli, darii e teddina Alla gam o hokki him6e baawde hande dee.

Yeesu noddii Matiye

(Marku 2.13-17; Luka 5.27-32)

⁹ Yeesu e yawta, diga e laawol o yi'i gorko bi'eteedo Matiye e joodii to ceede faada yobetee, o wi'i mo: «Tokkam.» Matiye ummii, tokki mo.

¹⁰ Baawo mum, Yeesu yahi e nyaama der wuro Matiye. Ja6oo6e ceede faada ɗuu66e, e wadoo6e hakke wari joodii e nyaamida e Yeesu e aahiibe mum.

¹¹ No Farisaabe yi'i dum, 6e bi'i aahiibe makko: «Gam ume moodibbo moodon nyaamidinta e ja6oo6e ceede faada, e wadoo6e hakke?»

¹² Yeesu nani ka, wi'i 6e: «Yandube haajaaka nyawtoowo, sey nyaw6e.

¹³ Jahee ekkitee ko haala kaa ɗo yidi wi'ugo: "Yurmeene nun jidumi, sadakaaji bane."» Gam mi waray noddugo foonnitii6e, amma hakke6e.

Yande dow suumaye

(Marku 2.18-22; Luka 5.33-39)

¹⁴ Den, aahiibe Yuhaana gadoowo batisi battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Ume wadi minon e Farisaabe emen cuumoo, go aahiibe maa suumataako?»

¹⁵ O toontii 6e, o wi'i: «Noddinaabe bangal waawan ko woni der biisere 6erne to jommanjo gorko e wondi e ma66e na? Nyalaane waraan de jommanjo gorko on ettetee caka ma66e. Den 6e cuumoyto.

¹⁶ Walaa takkoowo lefol kesol dow wudere hiinne, gam lefol kesol foodan wudere hiinne, den cercol mayre yaajan puy.

¹⁷ Kade bo innabojam kesam loowataake der jollooji guri kiiddi. To hinaa non, jollooji ɗin pusan, innabojam reyyitoo, jollooji ɗin bo halka. Amma innabojam kesam, sey loowee der jollooji guri kesi, gam dum fu dum dada.»

Suka debbo gom e debbo meemudo toggoore Yeesu

(Marku 5.21-43; Luka 8.40-56)

18 Wakkati Yeesu woni e bata 6e ka, don hooreejo suudu waajorde gom yottii, jiccii yeeso makko, wi'i: «Biyam debbo maayii, dum wadii tifere. Amma war yowu junjo maa dow makko, hefa o wuura.»

19 Yeesu ummii e aahii6e mum, tokki mo.

20 Den debbo gom, mo lefol mum salii ko haggii diga duubi sappo e didi, yiwi 6aw6awre Yeesu, meemi kummulol toggoore makko.

21 Gam o miilii der 6erne makko, o wi'i: «To mi he6ii meemumi baa kummulol toggoore makko, mi yoofoto.»

22 Yeesu yeeyitii, yi'i mo, wi'i: «Suka am, tiidin 6erne maa! Goondinki maa nyawtii ma.» Wakkatiire nen, debbo on yoofii.

23 Yeesu yottii wuro hooreejo waajorde on. O yi'i fuuroo6e puuraadi maayde e him6e wulloo6e.

24 O wi'i 6e: «Burtee diga do. Suka on maayay, o daani nun.» Be darii 6ee jala mo.

25 No him6e wurtinaa yaasi, o naati der suudu, o nanji junjo suka debbo, go o ummii.

26 Habaru majjum sankitii toy fu der leydi nin.

Yeesu wuntinii wumu6e dido

27 No Yeesu yawtata, wumu6e dido tokki mo, e bata e daane townne, e wi'a: «Bii Dawda, yurma men!»

28 No o naati suudu, wumu6e 6en 6attii mo, o wi'i 6e: «Oon goondini mi waawan ko wadi dum na?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Oo, Joomiraawo, emen goondini.»

29 Den, o meemi gite ma66e, o wi'i: «Dum laatanoo on hande no goondinirdon.»

30 Den 6e bumti. O waggini 6e, o wi'i: «To on batee ka baa goddo.»

31 Amma no 6e burtii, 6e jahi 6ee cankita habaru makko der leydi nin fu.

Yeesu nyawtii muumo

32 No wuntinaa6e 6en wurtotoo, Yeesu waddanaa gorko mo ginnool muumidini.

33 O riiwi ginnool nol, muumo on yanti e bata. Jama'aare fu haaydinii, e wi'a: «Iri dum do meeday ko yi'aa der Isira'iila!»

34 Amma Farisaa6e wi'i: «E baawde hooreejo ginnaaji nun o riiwirta ginnaaji!»

Yeesu yurmake jama'aare

35 Yeesu e woositoo der genneelee mawde, e ci'on petton fu. Oo jannina der cuudi baajordi, oo fiina linjiila Laamaare Alla, oo nyawta nyaw6e nyawneeji feere feere fu.

36 No o yi'i jama'aare, 6e jurminii mo, gam 6e comii, 6e tampi, 6ee laatii hande baali di galaa duroowo.

37 Den, o wi'i aahii6e makko: «Ko ruggetee e duudi, amma ruggoo6e duudaa.

38 Eelee Joomiraawo dugge lildaa ruggoo6e der to ruggantee.»

10

Aahii6e Yeesu sappo e dido (Marku 3.13-19; Luka 6.12-16)

1 Yeesu noddii aahii6e mum sappo e dido. O hokki 6e baawde riiwugo ginnaaji e nyawtugo nyaw6e nyawuuji feere feere fu.

² Inde lilaabe sappo e dido ben woni: Simon noddeteedo Piyer, e minyum Andere. Yaakuuba bii Jebede, e minyum Yuhaana.

³ Filippu e Bartolome, Toma e Matiye ja6oowo ceede faada. Yaakuuba bii Alfee, e Taddee.

⁴ Simon tinniido gam Alla, e Yahuuda Iskariyot, jammoytoodo Yeesu.

*Yeesu lili aahiibe mum sappo e dido
(Marku 6.7-13; Luka 9.1-6)*

⁵ Yeesu lili aahiibe mum sappo e dido, bati 6e haalaaji dii do, wi'i: «To on jahee to heefer6e, to on naatee bo der siire Samariyaa6e.

⁶ Amma jahee, caka Isira'iilaabe, laatiibe hande baali majjudi.

⁷ To jahudon fu, piinee, bi'on: "Laamaare Alla 6attike!"

⁸ Nyawtee nyaw6e, pintinee maay6e, joofinee sesse66e, diiwee ginnaaji. On ke6ii on jobay, onon bo kokkee to on jabee goddum.

⁹ To on jaaree kanjeeri, dum bo cardi, maa bo ceede der jiibaaji moodon.

¹⁰ To on jogee bogooru, dum bo toggooje didi. To on ettee pa6e, dum bo sawru. Gam gollotoodo e haani nyaama.

¹¹ To on garii der genni, dum bo siire gom, daartee beero geeto. Joo6ee to makko faa de jawtudon.

¹² To oon naata der wuro, cannee tawaa6e don.

¹³ To wuro non e haanani dum, jam moodon naata der maggo. Amma to non haananaa dum, jam moodon wittana on.

¹⁴ To on jabaaka, on kettinanaaka bo, burtee don, pid6on sollaare koyde moodon.

¹⁵ E goonja batanmi on: "Nyalaane dar6al, kiita Sodoma e Gomora 6uran hoyugo dow kiita siire nen.»

*Tooraaji garooji
(Marku 13.9-13; Luka 21.12-17)*

¹⁶ «Kettinee! Mii lila on hande baali caka bu'i. To non, laatee yoyu6e hande bolle, laatodon 6e walaa gacce hande tantabaraaji.

¹⁷ Kakkilane ke'e moodon e him6e, gam 6e jaaran on yeeso kiitorde, 6e piya on looci der cuudi ma66e baajordi.

¹⁸ Be jaaran on yeeso maw6e leydi, e laamiibe genni, sabbu am. On laatanto am seede6e yeeso ma66e, e yeeso heefer6e.

¹⁹ To on jaaraama yeeso hiitotoo6e, to on miilee no batiroyton e ka batoyton. Gam on kokkete ka batoyton wakkati mum.

²⁰ Onon bane batata, Ruuhu Baaba moodon nun batata diga e moodon.

²¹ Mawniraawo ummanto miiraawo, acca o waree. Baaba bo wadanan dum 6i66e mum. Bi66e bo ummanto saareeji mum, wada dabare gam 6e baree.

²² Him6e fu wanyan on gam am. Amma munyudo faa heennyitirde, joomum hisinte.

²³ To on tooraama e genni nii do, doggiree nii to. E goonja batanmi on, on keenyataa woositaago gennee Isira'iila, go Bii neddo wara.

²⁴ Aahiijo 6urataa moodibbo mum, maccudo 6urataa joomiraawo mum.

²⁵ E woodi aahiijo laatoo hande moodibbo mum, maccudo bo, hande joomiraawo mum. To hooreejo wuro noddaama "Beljebul" hakko him6e wuro makko!»

*Hoolaago Alla
(Luka 12.2-9)*

²⁶ «To on kulee him6e. Ko suudii fu wurtitinto, asiiri bo suppitinto.

²⁷ Ka batumi on der niwre, batitee ka caka nyalooma. Ka bataɗon e noppi der asiiri, piinee ka dow doomooɗe cuudi.

²⁸ To on kulee warooɓe ɓannu, ɓe baawataa ko wari yonki. Amma, kulee baawoowo ko halki ɓannu e yonki fu der yiite jahannama.

²⁹ Colon ɗiɗon sippataake faranwel gootel na? Amma baa gootel makkon yanataa e leydi, to e sago Baaba moodon bane.

³⁰ Onon, baa gaasaaji ko'e moodon fu e limaa.

³¹ Gam majjum, to on kulee, gam oon ɓuri colon ɗuukkon tedduɗal.

³² Ceedaniɗo am yeeso himɓe, min bo, mi seedanto joomum yeeso Baaba am gonuɗo dow kammu.

³³ Amma caliɗo am yeeso himɓe fu, min bo, mi saloto joomum yeeso Baaba am gonuɗo dow kammu.»

Yeesu woni daliila ceennirgu

(Luka 12.49-53; 14.26-27)

³⁴ «To on miilee jam nun gaddumi e duuniyaaru. Mi waray gam mi wadda jam, amma kaafahi gaddumi.

³⁵ Ko waddimmi woni, seennugo ɓiɗɗo gorko e baaba mum, ɓiɗɗo debbo bo e inna mum, debbo ɓarɗaado e esum debbo.

³⁶ Neddo fu, himɓe wuro mum nun laatotoo wayɓe mum.»

³⁷ «Jiɗuɗo baaba mum, ɗum bo inna mum faa ɓuriniimmi, joomum fotay laataago mo am. Jiɗuɗo ɓiɗɗo mum gorko naa bo debbo, faa ɓuriniimmi, joomum fotay laataago mo am.

³⁸ Mo ettay leggal mum palaɗal tokkimmi, joomum fotay laataago mo am.

³⁹ Jiɗuɗo hisina yonki mum, dullan ki, amma majjindo yonki mum gam am, hebitinto ki.»

Haala riiba

(Marku 9.41; Luka 10.16)

⁴⁰ «Jaɓɓiɗo on fu, jaɓɓike am, jaɓɓiɗo am bo jaɓɓike liloyɗo am.

⁴¹ Jaɓɓiɗo annabiijo gam oo annabiijo, joomum heɓan riiba ka annabiibe heɓata. Jaɓɓiɗo neddo poonnitiɗo gam oo poonnitiɗo, joomum heɓan riiba ka foonnitiibe heɓata.

⁴² E goonja batanmi on, kokkuɗo ɓurɗo faandugo caka aahiibe am, diyam peewdam, baa der jarirgel gootel, gam oo aahiijo am, o dullataa riiba makko.»

11

Yuhaana lili aahiibe mum to Yeesu

(Luka 7.18-35)

¹ No Yeesu heennyi waajaago aahiibe mum sappo e ɗiɗo waajuuji ɗii, o yawti diga ɗon. Den o yahi janninoygo e waajaago caka ci'e mawɗe, der wecoore nen.

² Yuhaana gaɗoowo batisi e wonnoo der kasu, go o nani golle ɗe Almasiihu waɗata e batanee. Den o lili aahiibe makko,

³ yaha yamaa Yeesu, wi'a: «An woni kaanuɗo wara na, naa men kedoo godɗo?»

⁴ Yeesu toontii ɓe, wi'i: «Jahee, batee Yuhaana ko nanuɗon e ko ji'uɗon fu:

⁵ wumuɓe e wunta, moofidinɓe e yaha, sesseɓɓe e nyawtee, pahidinɓe e nana, maayɓe e finta, talakaaɓe bo e waajee habaru Laamaare Alla.

⁶ Barke laatanto mo mi laatanaaki daliila fergere dow goondinki mum.»

⁷ No lilaabe ben yawti, Yeesu fuddi batugo jama'aare haala Yuhaana, o wi'i: «Ume jahudon daaroygo der haro? Kudool nol hennu dimmata na?

⁸ Naa ume daaroydon? Gorko borniido gineeji boodudi na? Borniibe gineeji boodudi, der wuro laamiibe nun tawetee.

⁹ Den, ume jahudon daaroygo? Annabiijo na? Oo! Mii bata on, oo furi annabiijo.

¹⁰ Kanko nun Dewte batani wi'i: "Mi lilan lilaado am yeeso maada, o moyyinane laawol."»

¹¹ «E goonja batanmi on, der 6e rew6e rimi fu, walaa burdo Yuhaana gadoowo batisi manju. Amma, burdo pettidingo der Laamaare Alla, e furi Yuhaana manju.»

¹² Diga Yuhaana gadoowo batisi fuddi waajaago faa jooni, him6e e teeton-tira Laamaare Alla e catte. Sattu6e bo teetata ne.

¹³ Annabiibe, e dewte tawreeta fu, wadii annabaaku dow Laamaare nen faa yottii wakkati Yuhaana gadoowo batisi.

¹⁴ To oon jidi koolee, Yuhaana woni annabi Eliya, kaanudo wara.

¹⁵ Goodudo noppi fu, nana.

¹⁶ Ume nun nanditiranmi him6e jaamanuuru nuu do? Bee nandi e sukaa6e joodiibe caka jayri to him6e fijata, e huuba igoo6e mum, e wi'a:

¹⁷ "Men puuranii on puuraadi, on pijay, men jimanii on jimi bojji maayde, on cimaaki."

¹⁸ Gam no Yuhaana wari, o nyaamataa o yarataa, on bi'i: "O ginnaajiijo nun."

¹⁹ Bii neddo warii, e nyaama, e yara. Den, him6e wi'i: "O laati nun deereerujo, e jaroowo bagi. Oo laatii bo beldiijo jaboobe ceede faada, e wadoobe hakke hande maobe." Amma, hakkilli Alla e hollitoo der golle muudum.»

Yeesu feli genneelee caliide ko tuubi (Luka 10.13-16)

²⁰ Baawo majjum, Yeesu feli genneelee de o wadi haaynaareeji duuddi der mum ko him6e majje tuubay. O wi'i:

²¹ «Bone laatante, an Korajin! Bone laatante, an Baytisayda! Gam haaynaareeji gadaadi to moodon, to di gadaanomaa der Tirus e Sidon, maa 6e mootikeno dooni, 6e bornii saakiho, 6e kollitira no 6e tuubii.

²² Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darnjal, kiita Tirus e Sidon hoyan e ka moodon.

²³ An bo Kafarnahum, aa miili a towinte faa dow kammu na? Aawo! A leesinte faa der joonne maay6e. Gam haaynaareeji gadaadi der maa, to di gadaanomaa der Sodoma, maa siire nen na'onno faa hanne.

²⁴ Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darnjal, kiita Sodoma hoyan e ka moodon.»

Yeesu e nodda him6e gam siwtaare (Luka 10.21-22)

²⁵ Wakkati mum, Yeesu etti haala wi'i: «Mii yettee Baaba, Joomiraawo mo dow, e mo leydi. A suudii woodu6e annal e hakkilli kujje dee, ko kollitindaa de sukahon petton.

²⁶ E goonja, mi yettii maa Baaba, gam non dum fottiran maa.

²⁷ Baaba am hokkii am huune fu der junjo am. Walaa annudo Biddo to hinaa Baaba. Walaa annudo Baaba bo, to hinaa Biddo, e mo Biddo yidi hollitingo dum.»

²⁸ «Garee to am on fu, onon somu6e, e roonii6e doolle teddu6e, mi hokkan on siwtaare.

²⁹ Downtanee am, accee mi jannjina on. Gam mii yeeddi, mii diggi, den yonkijji mon heban siwtaare.

³⁰ Gam doongal am e huyfi, ko dooninanmi on bo teddaa.»

12

Yande dow nyalaane siwteteene
(Marku 2.23-28, 3.1-6; Luka 6.1-5)

¹ Wakkati mum, Yeesu e aahiibe mum e falta caka gese alkamaari nyalaane siwteteene, go aahiibe makko rafo wadi dum, yanti e wooca cammeje e yakka.

² No Farisaa6e yi'i dum, wi'i mo: «Daaru, aahiibe maa e wada ko haanay wadeego nyalaane siwteteene!»

³ O toontii 6e, o wi'i: «E goonja on jannay ko Dawda wadi no rafo wadi dum, e himbe mum na?»

⁴ O naati der suudu Alla, e himbe makko, 6e yakki peen cakkanaako Alla. Baa no kanko e himbe makko 6e goodaa laawol yakkugo ko. Limaamiibe tan nun woodi laawol yakkugo ko.

⁵ Naa, on jannay der tawreeta Muusa, no limaamiibe gollotoo6e der suudu Alla wadiri ko haanaa der nyalaane siwteteene? Amma e nun fu 6e gaccaaka.

⁶ Mii wi'a on e goonja, burdo suudu Alla mawnugo nun woni do.

⁷ To on paamiino ko haala Alla kaa do fillitii: "Yurmeene jidumi, hinaa sadakaaji kiiseteedi", on kiitataakono himbe 6e walaa gacce.»

⁸ Gam Bii neddo nun laatii Joomiraawo nyalaane siwteteene.»

Yeesu nyawtii gorko mo junjo waatunjo
(Marku 3.1-6; Luka 6.6-11)

⁹ Yeesu yawti diga don, yahi der suudu waajorde ma66e.

¹⁰ Gorko mo junjo waatunjo gom e tawaa don, go tawaa6e don yami mo yande dee do, gam heba no gaccorii mo, wi'i: «Laawol hokkii nyawtiigu wadee nyalaane siwteteene na?»

¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «To goddo moodon e woodi baalel mum, go nyalaane siwteteene nel yanti der bunnu, joomum suttoytaa nel na?»

¹² Neddo e buri baala faa to woddi! To non, laawol hokki ko woodi wadee der nyalaane siwteteene.»

¹³ Den, o wi'i gorko on: «Foortu junjo maa!»

O foorti no, no yoofii hande no noo to.

¹⁴ Farisaa6e wurtii, yahi dawraa dow no 6e kalkirta Yeesu.

Annabaaku Esaaya hebbii

¹⁵ No Yeesu nani ka, yawti diga nokkuure nen, himbe duu66e e tokki mo. O nyawti nyaw6e fu.

¹⁶ Den o waggini 6e, to 6e batu goddo moy nun o laatii.

¹⁷ Dum laatike non gam haala annabi Esaaya hebba, ka o wi'i:

¹⁸ «Nani gollotoodo am mo cu6umi.

Kanko woni jidaado am, mo ceyoriimi.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko, o fiinan habaru foonnitaare dow lenyi fu.

¹⁹ O yeddontirtaa e goddo, o falmataa goddo, daane makko nanataake e laabi.

²⁰ O heltataa yommal turiinjal, o nyifataa fitilleel suurtoowel, faa nyalaane o hokki foonnitaare jaalorgal.

21 Lenyi fu yowan hoolaare mum dow makko.»

*Yeesu e toontoo ka 6e gaccorii dum
(Marku 3.19-30; Luka 11.14-23)*

22 Den, Yeesu waddanaa gorko bumdo muumidindo, mo ginnool woni e mum. O nyawti mo faa muumo on e bata, e yi'a bo.

23 Haynaare nanji himbe fu, ko 6ee bi'a: «Hinaa kanko woni Bii Dawda na?»

24 Amma no Farisaa6e nani ka, yanti e wi'a: «E baawde "Beljebul" hooreejo ginnaaji nun o riiwirta di.»

25 No Yeesu e anni miilooji ma66e, o wi'i 6e: «Laamaare fu to seennirake e ha6a hoore mum, ne halkan. Dum bo to siire gom, maa bo wuro gom seennirii e ha6a hoore mum, ɲo wonataako.

26 To Seydan seennirake e riwa Seydan, den noy laamaare makko wonor-too?

27 To laatike e baawde "Beljebul" nun diiwiranmi ginnaaji, 6i66e moodon bo na, e baawde moy 6e diiwirta di? Gam majjum, kam6e e ko'e ma66e nun laatoytoo hiitotoo6e on!

28 Amma to e Ruuhu Alla nun diiwiranmi ginnaaji, edum holla no Laamaare Alla warii faa to moodon.

29 Naa moy waawata ko naati wuro gorko semmenteejo, teeta jawdi makko, to o ha66ay joomum taw. Amma to o ha66ii mo, o waawan ko wuuwi ko woni der wuro ɲon fu.

30 Mo wonday e am fu, ganyo am nun. Mo wallay am hawwiringo, sankitan nun.

31 Gam majjum, mii wi'a on: himbe he6an yaafuye hakkeeki mum, e kalluka ka 6e bati. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniido, yaafataake pay.

32 Batudo kalluka dow Bii neddo fu, he6an yaafeego. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniido, yaafataake der jaamanuuru nuu do, e der jaamanuuru warannu.»

*Leggal annitirte nun diga e 6i66e mum
(Luka 6.43-45)*

33 «To leggal e woodi, 6i66e maggal bo woodan. To leggal woodaa, 6i66e maggal bo woodataa, gam leggal fu, diga e 6i66e mum nun annitirtee.

34 Bi66e bolle pure! Noy baawirton batugo booduka, onon laatii6e hallu6e? Gam ko hebbi der 6erne, kan nun hunnuko wurtinta.

35 Neddo geeto, wurtinan ko woodi diga boodum ko suudii der 6erne mum. Neddo kalludo bo, wurtinan ko halli diga kalludum cuudiidum der 6erne mum.

36 E goonja bi'anmi on: nyalaane darɲal himbe toontoyto haalaaji baanji baanji di 6e bati fu.

37 Gam moy fu, haala mum nun wurtinta dum, dum bo ka doyya dum kiita.»

*Farisaa6e e daarta Yeesu wadana dum kaayeefi
(Luka 11.29-32)*

38 Baawo majjum, wo66e der moodi66e tawreeta e Farisaa6e, wi'i Yeesu: «Moodibbo, emen jidi gadanaa men kaayeefi.»

39 O toontii 6e, o wi'i: «Himbe jaamanuuru hallunu, co6u6e, e daarta kaayeefi. Be ji'ataa kaayeefi gom, to hinaa kaayeefi annabi Yonas.

40 Yonas wadii nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der reedu linnol manɲol. Hande non bo Bii neddo wadirta nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der leydi.

⁴¹ Nyalaane darnjal, him6e Niniwe ummodoto e him6e jaamanuuru nuu do, gaccoo 6e. Gam 6e tuubii no 6e nani waaji Yonas. Nani bo, burudo Yonas nun woni do!

⁴² Nyalaane darnjal, laamiido debbo mo leydi hoore fudo ummodoto e him6e jaamanuuru nuu do, gaccoo 6e. Gam o yiwoy diga kaddin leydi, o wari hettinaago haalaaji Suleymaanu kebbudi hakkillo. Nani bo, burudo Suleymaanu nun woni do!»

Wittoyyo ginnool der wuro mum hiinjo
(Luka 11.24-26)

⁴³ «To ginnool wurtike e neddo, nol yahan nol yiilitoo nokkuuje joorde, enol daarta to nol siwtoto, amma nol hefataa.

⁴⁴ Den nol wi'an: "Mi wittitinto wuro am no eggunoomi e mum." To nol yottike, nol tawan goddo walaa der wuro non, eno wuuwaa, eno moyyinaa faa woodi.

⁴⁵ Den, nol wittan, nol waddaa ginnaaji jeedidi goddi burudi nol hallugo. Di naata e wuro non, di joodoo der maggo. Heennyitirde neddo on buran arandeere mum hallugo. Hande non dum laatantoo him6e jaamanuuru hallunu nu.»

Miiraa6e Yeesu e inniiko
(Marku 3.31-35; Luka 8.19-21)

⁴⁶ Wakkati Yeesu baddata e jama'aare, inniiko e miiraa6e makko yottii. Be darii yaasi, 6ee jidi baddugo mo.

⁴⁷ Den, goddo bati Yeesu, wi'i: «Inna maa e miiraa6e maa e darii yaasi, e yidi baddugo maa.»

⁴⁸ O toontii mo, o wi'i: «Moy woni inna am? Bey woni miiraa6e am?»

⁴⁹ O sappii aahiibe makko, o wi'i: «Inna am e miiraa6e am nun do.

⁵⁰ Miiraa6e am wor6e e rew6e, e inna am woni, wadoo6e ko Baaba am gonudo dow kammu yidi.»

13

Ballool aawoowo
(Marku 4.1-9; Luka 8.4-8)

¹ Nyaane mum, Yeesu wurtii wuro, yahi joodoy takkol maayo.

² Jama'aare duunne e howii mo, o ummii o naati laana diyam, o joodii. Him6e fu e darii takkol maayo.

³ O bati 6e kujje duudde e ballaaji. O wi'i 6e: «Aawoowo nun wurtii aawoygo.

⁴ No o aawata, awdiiri gonni yani sera laawol, pooli wari soppo ni.

⁵ Gonni bo yani e kaaye to leydi duudaa, ni fudi don maa don, gam ni hebay to leydi luggi.

⁶ Amma no naaje nyawli, ne wuli ni. Ni yoori, gam ni walaa dadi.

⁷ Gonni bo yani caka gi'e. Gi'e mawni, biddi ni.

⁸ Gonni bo yani e leydi geeri, ni fudi, ni rimi bikkol: Gonni rimi gite hewre, gonni lasoy tati, gonni bo laso e sappo.

⁹ Goodudo noppi fu nana!»

Ko acci Yeesu e badda him6e e ballaaji
(Marku 4.10-12; Luka 8.9-10)

¹⁰ Aahiibe Yeesu battii, yami mo, wi'i: «Ume wadi ko aa baddira him6e e ballaaji?»

¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «Onon, on kokkaama faamugo asiiri Laamaare Alla, amma kam6e, 6e kebay dum.

¹² Gam gooduɗo nun beydantee faa ɗuɗa. Anni mo woodaa, baa sedɗa ko woodi, teetete.

¹³ Gam majjum, baddiranmi ɓe e ballaaji: "Gam ɓee daara, amma ɓe ji'ataa, Bee kettinoo, amma ɓe nanataa, ɓe paamataa bo."

¹⁴ Hande non ka Alla batunoo e hunnuko annabi Esaaya hebbiri dow maɓɓe:

"On nanan faa wooda, amma on paamataa fuy,
on daaran faa wooda, amma on ji'ataa fuy.

¹⁵ Gam himɓe lenyol ɗol ɓerde mum laatike joorde.

Be cukkii noppi maɓɓe,
ɓe muunnii gite maɓɓe,
gam to ɓe ji'u
to ɓe nanu e noppi maɓɓe,
hakkillo maɓɓe bo to faamu,
hakko ɓe tuuba, mi nyawta ɓe."

¹⁶ Amma onon, barke laatanike on, gam gite moodon e yi'a, noppi moodon bo e nana!

¹⁷ E goonja batanmi on, annabiiɓe ɗuuɓɓe, e foonnitiɓe ɗuuɓɓe yidiino yi'a ko ji'oton, amma ɓe ji'ay. Be jidiino ɓe nana ko nanoton, amma ɓe nanay.»

Yeesu e faamina ballool aawoowo

(Marku 4.13-20; Luka 8.11-15)

¹⁸ «Onon, kettinee ko ballool aawoowo ɗol fillitii.

¹⁹ To nedɗo e hettinoo haala Laamaare Alla, go o faamataa ka, Kalluɗo nun suttata ka der ɓerne makko. Kanko nandi e awɗiiri caamuni sera laawol.

²⁰ Godɗo e nandi e awɗiiri caamuni to kaaye. Kanko to o nanii haala Alla, ɗon maa ɗon o jaba ka e seyo.

²¹ Amma ka waɗataa ɗadi der makko, wakkati sedɗa tan o wonoto. To gillaaje, ɗum bo tooraaji yottake gam haala kan, o woppa ka law.

²² Godɗo e nandi e awɗiiri caamuni to gi'e woni. To o nanii haala Alla, gillaaje duuniyaaru e yidde jawdi biɗɗa ka, ka rimataa ɓikkol.

²³ Amma godɗo e nandi e awɗiiri caamuni to leydi geeri. To o nanii haala Alla, o faama ka. Kanko o riman ɓikkon. Gokkon hewre, gokkon lasoy tati, gokkon bo laso e sappo.»

Fuɗo kalluko der gesa alkamaari

²⁴ Yeesu waɗani ɓe kade ballool gonɗol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e gorko aawuɗo awɗiiri geeri e gesa mum.

²⁵ No himɓe fu ɗaani, ɗon ganyo makko wari, aawi fuɗo kalluko caka alkamaari nin, yawti.

²⁶ No alkamaari fudi e sawtina, den fuɗo kalluko bo suppitii.

²⁷ Gollotooɓe jom gesa wari, wi'i mo: "Joomiraawo, awɗiiri geeri bane aawuɗaa der gesa maa na? Diga toy fuɗo kalluko koo ɗo yiwi?"

²⁸ O toontii ɓe, o wi'i: "Ganyo nun waɗi ɗum.» Den, gollotooɓe ɓen yami mo, wi'i: «Men jaha men ɗoofaa fuɗo kalluko kon na?"

²⁹ O toontii ɓe, o wi'i: "Aawo, gam to oon ɗoofa fuɗo kalluko, on kawran e alkamaari.

³⁰ Accee ɗum mawnida faa wakkati dugge yottoo. To wakkati dugge yottake, mi wi'an ruggooɓe am ɗoofa fuɗo kalluko kon taw, haɓɓa ko, watta der yiite. Amma alkamaari, ɓe kawrita ɗum der beemal am."»

Ballool binɗel mutaadihi

(Marku 4.30-32; Luka 13.18-21)

³¹ Yeesu wadani 6e ballool gonɗol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e binɗel mutaadihi, ɗel goddo etti aawi der gesa mum.

³² Binɗel mutaadihi ɓuri ɓikkol ledde kara li'o fu faandugo. Amma to ɗel fudi, enɗel ɓura ledde kara li'o mawnugo, ɗel laatoo leggal manɗal faa pooli wada dadda mum dow licce maggal.»

*Ballool yuufinirdum
(Luka 13.20-21)*

³³ O wadani 6e ballool gonɗol, o wi'i: «Laamaare Alla e nandi e yuufinirdum, dum debbo etti hawrontiri e conni etorde tati, ko ni yuufini conni laawaani nin fu.»

*Ko acci Yeesu e bata e ballaaji
(Marku 4.33-34)*

³⁴ E ballaaji nun Yeesu baddiri himbe huune dum fu. O badday 6e to hinaa e ballaaji.

³⁵ O wadii dum gam hebbingo haala ka annabiijo batunoo, wi'i: «Mi maɓɓitan hunnuko, mi bata e ballaaji, mi batan, mi wurtina kujje cuudinoode diga ko duuniyaaru tagaa.»

Yeesu faantinii ballool fudo kalluko

³⁶ Baawo majjum, Yeesu acci himbe, hooti wuro. Aahibe makko ɓattii, yami mo, wi'i: «Faantin men ballool fudo kalluko der gesa.»

³⁷ O toontii 6e, o wi'i: «Aawudo aawdi booduni woni Bii neddo.

³⁸ Gesa ɗan woni duuniyaaru. Awdiiri geeri woni fotube naata der Laamaare Alla, fudo kalluko woni, tokkuɓe Kalludo.

³⁹ Ganyo aawudo fudo kalluko woni Ibiliisa, dugge laati nun nyalaane darɗal, ruggoobe bo laatii malaykaaɓe.

⁴⁰ Hande no fudo kalluko doofirtee watee e yiite, hande non dum laatotoo nyalaane darɗal.

⁴¹ Bii neddo lilan malaykaaɓe mum, wurtina doyyoobe himbe der hakke, e wadoobe ko halli der laamaare mum.

⁴² O faddan 6e der yiite jahannama, ton 6e bullata, 6e yakkontira nyiye.

⁴³ Amma wakkati mum, foonnitiiɓe jalbitinto hande naaɗe der Laamaare Baaba mum. Goodudo noppi fu, nana!»

Ballool jawdi cuudini

⁴⁴ «Laamaare Alla e nandi e jawdi cuudini der gesa. Goddo hocciri ni, witti suuditi ni. Berne makko weli puy, den o yahi o sippoy ko o woodi fu, gam o sooda gesa ɗan.»

⁴⁵ «Faa hanne Laamaare Alla e nandi e tenkotoodo daartoowo sokiyaaɗe dime.

⁴⁶ No o yi'i sokiyaaɗe dime, o sippoy ko o woodi fu, o soodi de.»

Ballool taaruwol

⁴⁷ «Laamaare Alla e nandi kade e taaruwol paddaanol der maayo, nanɗoy liyyi feere feereɗi.

⁴⁸ No ɗol hebbi, suuɓotoobe foodi ɗol, wurtini far fonɗo, 6e joodii 6e cuɓitii di. Be gatti liyyi booddi der killaaje, 6e boppi di nafataa goddum.

⁴⁹ Hande non dum laatotoo nyaanne duuniyaaru timmata. Malaykaaɓe waran suttontira halluɓe e wooduɓe.

⁵⁰ Be paddan halluɓe der yiite manɗe, 6e bulla, 6e yakkontira nyiye.»

Ballool kujje kese e kiiddé

⁵¹ Yeesu yami 6e, wi'i: «On paamii huune d̄um fu na?» Be toontii, 6e bi'i: «Oo, men paamii.»

⁵² Den, o wi'i 6e: «Moodibbo tawreeta paamufo haala Laamaare Alla, e nandi hande jom wuro, burtinoowo huune kesum e kiiddum diga e jawdi mum.»

Be Nasaratu salike ko goondini Yeesu (Marku 6.1-6; Luka 4.16-30)

⁵³ No Yeesu heennyi batugo e ballaaji, o yawti diga don.

⁵⁴ O witti genni makko to o mawni, oo waajoo der cuudi ma66e baajordi. Ko haaynaare nanji him6e hettinani6e mo, 6ee bi'a: «Toy o hebi annal iri njal do, e baawde wadugo kaayeeffiji dii do?»

⁵⁵ E goonja, kanko bane woni bii ce6oowo leddé on na? Inniiko bane wi'etee Mariyama na? Miiraa6e makko bane Yaakuuba, e Yusufu, e Simon, e Yahuuda na?

⁵⁶ Enen e sakikiraa6e makko rew6e bane wondi do na? Den, toy o hebi d̄um don fu?»

⁵⁷ Dum hadi 6e goondingo mo. Gam majjum, o wi'i 6e: «Annabiijo teddintaake der genni mum, e der wuro mum.»

⁵⁸ O waday don haaynaareeji duuddi gam 6e goondinay mo.

14*Maayde Yuhaana gadoowo batisi (Marku 6.14-29; Luka 3.19-20, 9.7-9)*

¹ Wakkati majjum, Eroodu hooreejo leydi Galili nani Yeesu e batanee.

² O wi'i jaggii6e makko: «Yuhaana gadoowo batisi nun! O fintii. Kanjum acci oo woodi baawde wadugo kaayeeffiji.»

³ Tawi Eroodu hokkiino laawol Yuhaana nanjee, ha66ee, watee der kasu. O wadii d̄um sabbu Erodiya, debbo mawniiko, Filippu.

⁴ Gam Yuhaana wi'iino Eroodu: «Laawol hokkay maa koowaa mo.»

⁵ Eroodu e yiduno warugo mo, amma oo hula him6e, gam him6e fu e goondini no Yuhaana laati nun annabiijo.

⁶ No nyalaane juulde dingol Eroodu yottii, bii Erodiya debbo naati e fija yeeso noddinaa6e. Dum weli Eroodu puy.

⁷ O hunanii suka on, o hokkan d̄um huune ko yami fu.

⁸ Suka debbo on gollori ka inna mum tintini d̄um, wi'i Eroodu: «Wattanam do hoore Yuhaana gadoowo batisi der heedo!»

⁹ Berne Eroodu biisi, amma, gam sabbu o hunike yeeso noddinaa6e makko, o hokki hunnuko ne hokkee suka debbo on.

¹⁰ O lili goddo yaha wudditaa hoore Yuhaana der kasu.

¹¹ Hoore nen waddaa der heedo, suka debbo on hokkaa. Kanko bo, o hokkoy inniiko.

¹² Aahii6e Yuhaana wari etti 6annu makko, uwoy. Baawo majjum, 6e jahi 6e batoy Yeesu ko wadi.

*Yeesu nyaannii him6e ujune joyo**(Marku 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhaana 6.1-14)*

¹³ No Yeesu nani habaru on, o solti kanko tan, o naati laana, o yahi nokkuure deyyune. Him6e nani ka, wurtoy diga ci'e mum, tokki mo e koyde.

¹⁴ No o wurti e laana, o yi'i jama'aare duunne, yurmeene ma66e wadi mo, den o nyawti nyaw6e tawaa6e don.

¹⁵ No kiikiide wadi, aahiiɓe makko battii mo, wi'i: «Kiikiide wadii, kade bo, e ladde nun gonuden do. Accu himɓe ɓen yawta, yaha der ci'e, soodaa ko nyaamata.»

¹⁶ Yeesu toontii ɓe, wi'i: «Doole bane ɓe jawta. Onon e ko'e moodon, kokkee ɓe ko ɓe nyaamata!»

¹⁷ ɓe toontii mo, ɓe bi'i: «Peen joyo, e liyyi didi tan gooduden do.»

¹⁸ O wi'i ɓe: «Gaddanee am dum do.»

¹⁹ O hokki hunnuko himɓe joodinee dow fudo. Den o etti peen joyo kon, e liyyi didi din, o tiggiti, o yetti Alla. O ɗappiti peen kon, o hokki aahiiɓe makko seennana jama'aare.

²⁰ ɓe fu ɓe nyaami ɓe kaari. Aahiiɓe hawriti ko horii, dum hebbi killaaje sappo e didi.

²¹ Nyaamuɓe dum wadii worɓe ujune joyo, rewɓe e sukaaɓe limaaka.

Yeesu yahii dow diyam

(Marku 6.45-52)

²² Don maa don, Yeesu dooli aahiiɓe mum naata laana, ardo, jola fonjo maayo. Wakkati mum, oo waynoo jama'aare.

²³ Baawo no o waynodii ɓe, o yawtiri dow waanne gam o wadaa du'aare kanko tan. Foti kiikiide wadii, kanko tan bo woni ton.

²⁴ Tawi laana ɗan woddake diga e fonjo, ko galmaaji diyam e fiya ɗa, gam ɗa jaɓɓitinto nun hennu.

²⁵ No faanii weetugo, Yeesu yottii to maɓɓe, e yaha dow maayo e koyɗe.

²⁶ No aahiiɓe makko yi'i mo oo yaha dow diyam e koyɗe, kulol manɗol nanji ɓe, ɓe bi'i: «Beelu nun!» ɓe darii ɓee kalɓa sabbu kulol.

²⁷ Don maa don Yeesu wi'i ɓe: «Deyyitee! Min nun, to on kulee!»

²⁸ Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to an nun e goonja, accu mi yaha dow diyam, mi wara to maa.»

²⁹ O toontii mo, o wi'i: «War!» Piyer wurtii laana, e yaha dow diyam, e foonnii to Yeesu.

³⁰ Amma no o yi'i hennu e satti, o huli, o fuddi mutugo, den o halɓi, o wi'i: «Joomiraawo, faabam!»

³¹ Don maa don, Yeesu foorti junjo mum, jogii mo, wi'i: «An mo goondinki paanduki, gam ume ko gaduɗaa seko?»

³² ɓe fu dido, ɓe naati laana, den, hennu darii.

³³ Tawaaɓe der laana ɗan fu, sujidani Yeesu, wi'i: «E goonja, a laati nun Bidɗo Alla!»

Yeesu nyawtii nyawɓe der leydi Genesaret

(Marku 6.53-56)

³⁴ Baawo no ɓe joli maayo, ɓe jottii leydi Genesaret.

³⁵ Himɓe tawaaɓe nokkuure nen anniti mo. ɓe lildi habaru der leydi nin fu, no o wari, ɓe gaddani mo nyawɓe fu.

³⁶ ɓee eela mo o acca nyawɓe ɓen meema baa kummulol toggoore makko tan. Hande non bo, meemuɓe ɗol fu e yoofoo.

15

Tawaanjal kaakiraaɓe

(Marku 7.1-13)

¹ Farisaɓe e moodiɓe tawreeta yiwoy Urusaliima, wari to Yeesu, yami mo, wi'i:

² «Ume wadi ko aahiiɓe maa e waylita tawaanjal kaakiraaɓe meeden? Gam ɓe lootataa juude maɓɓe go ɓe nyaama.»

³ O toontii 6e, o wi'i: «Onon bo na, ume wadi go oon baylita sariyaaji Alla no fottiranta tawaanjal moodon?

⁴ Gam Alla wi'i: "Teddin baaba maa e inna maa." O wi'i kade: "Jennudo baaba mum, dum bo inna mum, joomum e haani waree."

⁵ Amma onon, oon bi'a, to neddo wi'ii baaba mum, dum bo inna mum: "Ko haani mi wallitiree laatike gedu Alla, den doole bane ballitaa baaba maa e inna maa."

⁶ Nun nun baylitirdon haala Alla gam tawaanjal moodon.

⁷ Onon munaafitiibe! Esaaya wadii annabaaku dow moodon, wi'i:

⁸ "Lenyol nol do, e hunnuko tan nun teddintammii, amma berde mabbe e woddodii am.

⁹ Bee kujidanammi, amma dum nafataa gam ko 6e janninta laati nun miilooji him6e."»

Ko sobinta neddo (Marku 7.14-23)

¹⁰ Den, Yeesu noddi jama'aare, wi'i 6e: «Kettinee, paamee faa wooda:

¹¹ Ko naatata der hunnuko neddo bane sobinta mo. Amma ko wurtoto diga e hunnuko makko, kanjum sobinta mo.»

¹² Go aahii6e makko battii, wi'i mo: «Aa anni haala maada kan mettinii berde Farisaa6e na?»

¹³ O toontii 6e, o wi'i: «Aawre fu ne Baaba am gonudo dow kammu aaway, ne doofete.

¹⁴ Accee 6e, wumu6e ardiibe wumu6e nun! To bumdo e ardii bumdo bannum, 6e fu dido, 6e jantan der gayka.»

¹⁵ Piyer toontii mo wi'i: «Faamin men haala kan.»

¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Onon bo, faa jooni on galaa faamu na?

¹⁷ On paamay huune ko naati e hunnuko fu, der reedu dum pa'i, den dum wurtoo na?

¹⁸ Amma ko wurtoto e hunnuko fu, der berne dum yiwata, kanjum nun sobinta neddo.

¹⁹ Gam diga der berne neddo nun miilooji kalludi yiwata. Den di gatta mo barol him6e, jeenu, kaaruwaaku, guyka, seedaago fewre, e batugo kalluka.

²⁰ Dum don nun woni ko sobinta neddo. Amma nyaamugo lootay juude mum hande no tawaanjal holliri sobintaa neddo.»

Debbo Kananinkeejo goondinii Yeesu (Marku 7.24-30)

²¹ Baawo majjum, Yeesu yawti diga don yahi der jeyde Tirus e Sidon.

²² Debbo Kananinkeejo, jeyaa6o der leydi nin wari to makko, bati e daane townne, wi'i: «Joomiraawo, Bii Dawda, yurmam! Ginnool nun toorata biyam debbo sanne!»

²³ Amma o toontaaki mo gokka. Ko aahii6e makko wi'i mo: «Riiwu mo, gam o accay hal6ugo, oo tokkiri en.»

²⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mi lilaaka maa to baali Isira'iila majjudi tan.»

²⁵ Amma debbo on wari jiccii yeeso makko, wi'i: «Joomiraawo, war walam!»

²⁶ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dum woodaa nyaamdu sukaa6e ettee, faddanee dawaadi.»

²⁷ Debbo on wi'i: «Goonja nun Joomiraawo, amma dawaadi bo e subinoo nyaamdu caamoowol to joomiraa6e mum nyaamata.»

²⁸ Den, Yeesu toontii mo, wi'i: «Hey debbo, goondinki maa e mawni! Dum laatanee hande no jidirdaa.» E wakkati on, biyiiko yooffii.

*Yeesu nyawtii nyawbe duu66e**(Marku 7.31-37)*

²⁹ Yeesu yawti diga don, witti takkol maayo Galili, eenci dow waanne, joodii ton.

³⁰ Himbe duu66e wari to makko, 6e gaddani mo layoo6e, e wumu6e, e moofidin6e, e muumidin6e, e nyawbe nyawuujj feere feere. Be desi 6e ley koyde Yeesu.

³¹ Haynaare nanji himbe, no 6e ji'i muumidin6e e bata, moofidin6e e yoofoo, layoo6e e yaha deydey, wumu6e bo e yi'a. Be teddini Alla mo Isira'illa.

*Yeesu nyaannii kade worbe ujune nayo**(Marku 8.1-10; Matiye 14.13-21)*

³² Yeesu noddi aahiibe mum, wi'i: «Himbe 6ee e yurminoo am. Gam wadii balde tati 6ee gondi e am, 6e goodaa ko 6e nyaamata. Mi yidaa bo riiwugo 6e 6e jawta e rafo, gam to rafo doyyu 6e e laawol.»

³³ Aahiibe makko wi'i mo: «Toy kebeten nyaamdu ko nyaannata jama'aare nee do e ladde haro do?»

³⁴ O yami 6e, o wi'i: «Peen noyo goodudon?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Peen jeedido e likkol pettol sedda.»

³⁵ Baawo majjum, o hokki hunnuko jama'aare joodoo e leydi.

³⁶ O etti peen jeedido, e likkon sedda kon. O yetti Alla, o nappiti, o hokki aahiibe makko, 6e ceennani jama'aare.

³⁷ Be fu 6e nyaami faa 6e kaari. Be kawriti ko horii, hebbi killaaje jeedidi.

³⁸ Nyaamu6e dum wadii worbe ujune nayo, rewbe e sukaa6e limaaka.

³⁹ Baawo mum Yeesu waynii 6e. Den, o naati laana, o yahi leydi Magadan.

16*Farisaabe yamii Yeesu wadana dum kayniidum**(Marku 8.11-13; Luka 12.54-56)*

¹ Farisaabe e Sadukiibe wari jarbaago Yeesu. Be yami mo o wadana 6e kayniidum yiwudum diga kammu.

² O toontii 6e, o wi'i: «[To on ji'ii dow kammu e wojji kiikiide, oon bi'a: "Nokkuuje woodan."»

³ Subaka bo, to on ji'ii kammu e wojji e ni66i, oon bi'a: "Diyam to6an." Oon anni suttontirgo ko wadotoo dow kammu, amma on baaway suttontirgo maane wakkatiire nee do!]

⁴ Himbe jaamanuuru hallunu, cobu6e, e daarta kaayeeffi. Be ji'ataa kaayeeffi gom, to hinaa kaayeeffi Yonas.»

Baawo majjum, o acci 6e, o yawti.

*Hakkilango munaafitaare Farisaabe e Sadukiibe**(Marku 8.14-21)*

⁵ No aahiibe jolata fonno maayo far to, 6e jeggiti ko etti peen.

⁶ Yeesu wi'i 6e: «Kakkilee, deenee ko'e mon e yuufinirdum Farisaabe e dum Sadukiibe.»

⁷ Aahiibe darii e wi'ontira hakkune mum: «Gam en ettay peen acci oo bata ka.»

⁸ Yeesu anniti ka 6e batata, wi'i 6e: «Ko wadi oon badda hakkune mon, oon batana dullere moodon jogaago peen? Onon 6e goondinki paanduki!»

⁹ E goonja faa jooni on paamay na? On ciwtoray peen joyo ko ceennanmi worbe ujune joyo, e killaaje de kebbindon ko horii na?

¹⁰ On ciwtoray bo peen jeedido ko ceennanmi worbe ujune nayo, e killaaje de kebbindon ko horii na?

¹¹ Noy wadi go on paamay no haala peen bane batananmi, wakkati bi'umi on, kakkilane yuufinirdum Farisaafe e dum Sadukiife?»

¹² Den, 6e paami no yuufinirdum conni peen bane o batanta, amma, ekkitinol Farisaafe e njol Sadukiife.

Piyer batii Yeesu nun woni Almasiihu

(Marku 8.27-30; Luka 9.18-21)

¹³ Yeesu yahii leydi Kaysariya Filippu. O yami aahii6e makko, o wi'i: «Moy him6e wi'ata Bii neddo e laatii?»

¹⁴ Be toontii mo, 6e bi'i: «Wob6e e wi'a, a laati nun Yuhaana ga6oowo batasi. Wob6e e wi'a, an woni annabi Eliya. Wob6e kade e wi'a, an woni annabi Yeremiya, to dum bo gooto der annabiife.»

¹⁵ Yeesu yami 6e, onon bo na: «Moy bi'oton mii laatii?»

¹⁶ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «An woni Almasiihu, Biddo Alla yonkin-tejo.»

¹⁷ Den Yeesu ettitii haala wi'i mo: «Barke laatanii maa, an Simon bii Yonas. Gam neddo bane hollitin maa dum, amma Baaba am gonudo dow kammu hollitin maa dum.

¹⁸ Min bo, mii wi'ee, an woni Piyer, waato hayre. Dow hayre nen mahanmi Eklesiya am, baa joonne maay6e waawataa ko jaalii ka.

¹⁹ Mi hokkete ma66itirgel Laamaare Alla. Ko calidaa e leydi do, salaama dow kammu. Ko jabu6aa e leydi do bo, jabaama dow kammu.»

²⁰ Den, Yeesu waggini aahii6e mum, e semme, wi'i to 6e batu goddo, no kanko nun woni Almasiihu.

Yeesu batanii maayde e pintol mum

(Marku 8.31-9.1; Luka 9.22-27)

²¹ Diga wakkati mum, Yeesu fuddi faamingo aahii6e mum wi'i e haani o yaha Urusaliima. Ton dottii6e e limaamii6e, e moodi66e tawreeta tooroyta mo puy, 6e bara mo. Amma nyalaane tatawre, o fintan.

²² Den, Piyer yaari mo sera, wooltani mo wi'i: «Joomiraawo, Alla ha6u dum! Iri majjum tawataa maa!»

²³ Yeesu yeeyitii, wi'i Piyer: «An Seydan, wittu 6aawo am! A laati nun ko doyyatammi. Miilooji maa yiway to Alla, to him6e di yiwi!»

Tokkugo Yeesu

²⁴ Den Yeesu wi'i aahii6e mum: «jidudo tokkugo am fu, acca miijaanaago hoore mum, etta leggal mum palaanjal, tokkammi.

²⁵ Gam jiddo hisingo yonki mum, dullan ki. Amma, majjindo yonki mum gam am, hisinan ki.

²⁶ To neddo hebii huune fu der duuniyaaru do, ko yonki mum halki, ume dum nafi mo? Naa ume neddo waawata ko hokki gam sooditaago yonki mum?

²⁷ Gam Bii neddo waran e teddu6al Baaba mum, e malaykaa6e mum. Den o yoban moy fu ko wadi der golle mum.

²⁸ E goonja batanmi on, tawaa6e do, wob6e mum maayataa, ko 6e ji'a Bii neddo e warida e laamaare mum.»

17

Tagudi Yeesu waylitake

(Marku 9.2-13; Luka 9.28-36; 2 Piyer 1.16-18)

¹ Baawo balde jeego'o, Yeesu yahidi e Piyer e Yaakuuba e minyum Yuhaana. O yaari 6e sera, faa dow waanne towune.

² Tagudi makko wayliti yeeso ma66e. Yeeso makko e jalba hande naaje, gineeji makko rawni tar hande jayñol.

³ Muusa e Eliya suppitanii 6e, e badda e makko.

⁴ Piyer etti haala wi'i Yeesu: «Joomiraawo, wonaago men do e woodi. To aa yidi, mi darnan do bukaaji tati: an wooru, Muusa wooru, Eliya wooru.»

⁵ O heennay batugo, ko duulel jalboowel gom wari ommi 6e. Don daane gom yiwi der duulel ñel, wi'i: «Oo do laatii Biddo am jidaado, mo cubumi. Kettinane mo!»

⁶ No aahii6e nani daane nen, 6e jani, 6e kippii e leydi, 6e kuli sanne.

⁷ Yeesu 6attii, meemi 6e, wi'i: «Ummee, to on kulee.»

⁸ Den, 6e 6anti gite, 6e ji'ay goddo, sey Yeesu tan.

⁹ No 6e jippotoo diga dow waanne nen, Yeesu waggini 6e, wi'i: «To on batee goddo ko ji'udon, faa to Bii neddo fintii diga e maay6e.»

¹⁰ Den, aahii6e makko yami mo, wi'i: «Gam ume ko moodi66e tawreeta e wi'a: "Eliya nun artata wara"?»

¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «Goorja nun, Eliya nun artata wara, moyyina huune fu.

¹² Amma mii wi'a on, Eliya wari ko. Amma 6e annitay mo, 6e gadanii mo ko 6e jidi fu. Hande non 6e toorirta Bii neddo bo.»

¹³ Aahii6e faami no haala Yuhaana gadoowo batisi nun o batanta 6e.

*Yeesu nyawtii suka mo ginnawol toorata
(Marku 9.14-29; Luka 9.37-43)*

¹⁴ No 6e bittoy to jama'aare woni, gorko gom wari jiccii yeeso Yeesu.

¹⁵ O wi'i: «Joomiraawo, yurma 6iyam gorko! Ginnool nun woni e makko, eñol toora mo puy. To ñol ummanake mo, eñol doyya mo der yiite, nokkun bo der diyam.

¹⁶ Mi yaarii mo to aahii6e maa, amma 6e baaway ko nyawti mo.»

¹⁷ Yeesu toontii, wi'i: «Hey, onon him6e jaamanuuru hallunu, 6e walaa goondinki! Faa dey gondanmi e moodon? Faa dey tokkanmi munyango on? Gaddanee am mo do!»

¹⁸ Yeesu falmi ginnool tawaanñol der suka on, ñol wurtii, o yoofii don maa don.

¹⁹ Baawo majjum, aahii6e makko yami mo kam6e tan, wi'i: «Ume acci men baaway ko riiwi ginnool ñol?»

²⁰ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Gam goondinki moodon e faandi. E goorja batanmi on: To goondinki moodon e foti baa hande 6inñel mutaadihi, on baawan ko wi'i waanne nee do: "Eggu do, jahaa to," ne eggan bo. Walaa ko tampoton wadugo.

²¹ [Amma, ginnool hande ñol do wurtataako to hinaa e du'aare, e sumaye.]»

*Yeesu batanii maayde e pintol mum de didawre
(Marku 9.30-32; Luka 9.43-45)*

²² No 6e boositintoo der leydi Galili, den Yeesu wi'i 6e: «Bii neddo wattete der juude him6e.

²³ Be baran mo, amma nyalaane tatawre o fintan.»

Berde aahii6e makko biisii puy, no 6e nani ka.

Yeesu yobii ceede faada

²⁴ No Yeesu e aahii6e mum yottii Kafarnahum, ja6oo6e ceede faada suudu Alla battii Piyer, wi'i mo: «Moodibbo moodon yobataa woni ceede faada suudu Alla?»

²⁵ Piyer toontii, wi'i: «Oo yoba.» No Piyer naati der wuro, Yeesu arti etti haala, wi'i: «Simon, ume miiludaa? Bey nun haani yoba ceede faada? Bi66e genni nun naa ho66e?»

²⁶ Piyer toontii, wi'i: «Ho66e nun haani yoba.» Yeesu wi'i mo: «Den, bi66e genni haanay yoba.

²⁷ Amma, gam to en laatana him6e fergere, yahu maayo. Tuunnu malimali maa, pitodaa linnol nol artudaa nanjudaa. Den nyaabaa hunnuko maggol, a tawan ceede cardii der don. Ikkinnaa de, jobanaa en, min e maa.»

18

Burdo manju der Laamaare Alla (Marku 9.33-37; Luka 9.46-48)

¹ Wakkati majjum, aahii6e Yeesu battii, yami mo, wi'i: «Moy buri manju der Laamaare Alla?»

² Yeesu noddi sukayel, darni nel yeeso ma66e,

³ wi'i: «E goonja batanmi on: to on baylitaaki laatidon hande sukahon petton, on naatoytaa der Laamaare Alla.

⁴ Gam majjum, leesindo hoore mum, hande sukayel nel do, kanko nun burata manju der Laamaare Alla.

⁵ Ja6biido sukayel pettel hande nel do, e inne am, min nun joomum ja6bii.»

Manju hakke (Marku 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ «Amma to goddo doyyii sukahon petton, goondinkon am, gooten mum der hakke, dum buranno hoyango mo, o ha66anee namarde e daane, o faddee caka maayo.

⁷ Bone laatanii duuniyaaru nuu, gam woodi ko doyyata him6e der hakke. Wadataako ko doyyata him6e waray, amma bone laatanto laatiido daliila majjum!

⁸ To junjo maa, dum bo koyjal maa nun wadinte hakke, wudditin de boppaa to woddi. Dum burante woodugo, naataa aljanna e koyjal gootal, dum bo e junjo wooto, e no paddirtedaa e koyde maa didi, dum bo e juude maa didi der yiite tabitiije.

⁹ To bo itere maa nun wadintee hakke, doofu ne boppaa to woddi. Dum burante hoyugo naataa aljanna e itere woore, e no paddirtedaa e gite maa didi der yiite jahannama.»

Ballool dow baalel majjunel (Luka 15.3-7)

¹⁰ «Kakkilee, to on jawee baa gooten der sukahon petton kon. Gam mii wi'a on, malaykaa6e makkon, e darii wakkati fu, dow kammu e daara yeeso Baaba am gonudo dow kammu. [

¹¹ Gam Bii neddo warii hisingo majju6e.]

¹² Kaye miiludon? To neddo e woodi baali hewre, go baala goota majji, o accataa lasooji naay e sappo e jeenay koriidi dow waanne, o daartaa majjuna nan na?

¹³ E goonja batanmi on: to o yiitii na, o seyorto na bura lasooji naay e sappo e jeenay koriidi, di majja.

¹⁴ Hande non Baaba moodon gonudo dow kammu yidaa baa gooto, der sukahon kon, majja.»

Yaafanaago banniraawo

¹⁵ «To banniraawo maa woofanii maa, yahu to makko an tan, kollaa mo onon dido. To o nootike, a hebitake mo.

¹⁶ Amma to o hettinaaki ka kollataa mo, den wittu, jahidaa e neddo gooto, dum bo dido, gam haala kan moyyinee yeeso seedeefe dido, dum bo tato.

¹⁷ To o salike hettinanaago 6e, den batu ka Eklesiya. To o salike hettinanaago Eklesiya bo, den fu daaree mo hande keefeero, dum bo jaboowo ceede faada.

¹⁸ E goonja batanmi on: Huune fu ko calidon e leydi do, salaama dow kammu. Ko jabudon e leydi do, jabete bo dow kammu.»

¹⁹ Mii bata on kade e goonja: «To himbe dido e duuniyaaru do nannantirii dow huune ko 6e eelata, Baaba am gonudo dow kammu hokkan 6e dum.

²⁰ Gam to himbe dido dum bo tato e hawritii e inne am, mi na'on caka ma66e.»

Ballool gollotoodo caliido yaafaago

²¹ Den Piyer battii Yeosu, yami mo, wi'i: «Joomiraawo, de noy nun haani mi yaafano banniraawo am to o woofanii am? De jeedidi na?»

²² Yeosu toontii mo, wi'i: «De jeedidi tan bane bi'umaa mi, amma de lasoy tati e sappo faa de jeedidi.

²³ Hande non Laamaare Alla e nandi e laamiido gom jidudo gollotoo6e mum liisanoo dum jawdi muudum.

²⁴ No o fuddi liisaade, 6e gaddani mo joganiido mo ceede cardi miliyooji duuddi.

²⁵ Gorko on woodaa ko yobirta mo. Den, laamiido on hokki laawol o sippee, kanko e deekiiko, e sukaa6e makko, e ko o woodi fu, gam o yoba nyamaane nen.

²⁶ Gollotoodo on jiccii yeeso makko, eeli mo, wi'i: "Joomiraawo Munyanam, mi yobete fu!"

²⁷ Joomiraawo on yurmii mo, yaafanii mo nyamaane nen, acci mo, o yawti.

²⁸ No o wurtii, o fotti e banniraawo makko joganiido mo ceede cardi hewre. O gattii mo, o deddi daane makko, o wi'i: "Yobam ceede am!"

²⁹ Banniiko jiccii, eeli mo, wi'i: "Munyanam, mi yobete!"

³⁰ Amma o jabay. O yaari mo o ma66oy der kasu, faa de o yobidi nyamaane nen fu.

³¹ No banniraawe makko gollotoo6e horiibe yi'i ko wadi, mone ma66e ummii puy, 6e jahi 6e batoy joomiraawo ma66e ko wadi.

³² Den, joomiraawo on nodditii gollotoodo on, wi'i mo: "An gollotoodo kalludo! Mi yaafanakeno maa nyamaane joganinodaa am fu, gam a sawrinii am.

³³ An bo, haanayno jurmodaa banniraawo maa hande no jurmoriimaa mi na?"

³⁴ Mone wadi joomiiko, watti mo e juude hiitotoo6e. O ma66aa der kasu, faa de o yobidi nyamaane nen fu. Den Yeosu 6eydi wi'i:

³⁵ "Hande non Baaba am gonudo dow kammu wadanta on to moy moodon fu yaafanaaki banniraawo mum e 6erne woore.»

19

Ekkitinol dow ceergal

(Marku 10.1-12; Tokkitaaki. Tawreeta 24.1-4; Matiye 5.31-32; Luka 16.18)

1 No Yeesu heennyi fillaaji dīn, o yawti diga Galili, o yahi Yahudiya, far fonjo maayo Urdun.

2 Jama'aare dūunne e tokki mo, den o nyawti ton nyaw6e.

3 Wo66e der Farisaa6e wari to makko, yami mo gam jarboo mo, wi'i: «Gorko e woodi laawol seera debbo mum, baa to gam daliila kaye nun na?»

4 O toontii 6e, o wi'i: «On janjay ko winnaa e dewtere na? Diga fuddoode Alla tagii gorko e debbo.»

5 O wi'i: "Gam majjum gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, 6e fu dido, 6e laatoo bannu gootol."»

6 Hande non 6e laatataako kade dido, amma bannu gootol. Den kan, to neddo seennu ko Alla hawti.

7 Farisaa6e ben yami mo, wi'i: «Gam ume ko Muusa wi'i gorko hokka debbo derewol ceergal to oo seera mo?»

8 Yeesu toontii 6e, wi'i: «Gam sabbu yoorugo berde moodon nun acci ko Muusa hokki on laawol ceeron rew6e moodon. Amma diga fuddoode, dum laataakino non.

9 E goonja bi'anmi on, ceerudo debbo mum to hinaa gam daliila jeenu, to o hoowi goddo, o wadii jeenu.»

10 Aahii6e makko wi'i mo: «To non non nun haala gorko e debbo laatii, gomma to neddo banju.»

11 Yeesu toontii 6e, wi'i: «Him6e fu bane waawata ko ja6i haala kan, sey 6e Alla hokki dum tan.

12 E woodi rimaabe e laatii waatoraa6e. Wo66e bo him6e nun watti 6e dum. Wo66e kan banjataa gam daliila Laamaare Alla. Baawudo ko ja6i haala kan fu, ja6a!»

Yeesu du'anake sukahon petton

(Marku 10.13-16; Luka 18.15-17)

13 Baawo majjum, him6e waddani Yeesu sukahon petton, gam o yowa juude makko dow makkon o du'anoo kon, amma aahii6e makko nyaasitii 6e.

14 Den Yeesu wi'i 6e: «Accee sukahon petton wara to am, to on kadee kon, gam Laamaare Alla laatani nun wa'u6e hande makkon.»

15 O yowi juude makko dow makkon, den o yawti diga don.

Yeesu e gojankeejo jom jawdiijo

(Marku 10.17-31; Luka 18.18-30)

16 Gojankeejo gom battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Moodibbo, booddum ume haani mi wada, go mi heba yonki tabitiiki?»

17 Yeesu wi'i mo: «Ko wadi aa yamammi dow ko woodi? Alla tan woni booddo! To aa yidi hebugo yonki tabitiiki, sey tokkaa sariyaaji.»

18 Gorko on yami Yeesu, wi'i: «Diye nun sariyaaji dīn?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Taa waru neddo, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre.

19 Teddin baaba maa e inna maa, den jidaa banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.»

20 Gojankeejo on wi'i mo: «Mii jogii sariyaaji dii don fu. Ume nun horii kade?»

21 Yeesu wi'i mo: «To aa yidi laatoɗaa kebbudo, yahu cippaa ko gooduɗaa, kokkaa talakaabe ceede majjum. Den a heban jawdi dow kammu. Baawo majjum, garaa tokkaa am.»

22 No gojankeejo on nani haala kan, yawti e 6erne biisiine, gam o laati nun jom jawdiijo.

23 Den, Yeesu wi'i aahii6e mum: «E goonja batanmi on, edum sadi jom jawdiijo naata der Laamaare Alla!

24 Mii batitoo on ka kade, edum ɓuri hoyugo, jelooba wurtoroo e hinere baatal, e no jom jawdiiɗo naatirta der Laamaare Alla.»

25 No aahiibe makko nani ka, haaynaare nanɗi dum, wi'i: «Den, moy waawata ko hisi?»

26 Yeesu daari ɓe, wi'i: «E himɓe, dum don wadataako, amma to Alla, huune fu wadoto.»

27 Den, Piyer etti haala wi'i mo: «Minon, men accii huune fu men tokki maa. Ume nun laatantoo men?»

28 Yeesu wi'i ɓe: «E goonja batanmi on, to huune fu laatinaama kesum, Bii neddo joodoto e kittaal laamaare tedduɗal makko. Den, onon sappo e dido tokkuɓe am, on joodoto dow kittaaje sappo e didi, kiitodon lenyi Isira'iilaabe sappo e didi.

29 Neddo fu accudo wuro mum, e sakikiraaɓe mum worɓe e rewɓe, e baaba mum, dum bo inna mum, e sukaaɓe mum, e gese mum, gam am, o heɓan ko ɓuri dum, kade bo, o heɓan yonki tabitiiki.

30 Amma duuɓɓe ardiibe jooni, laatoto sakitiibe, duuɓɓe der sakitiibe jooni bo, laatoto ardiibe.»

20

Ballool gollotoobe der gesa innabooje

1 «Laamaare Alla e nandi e jom gesa innabooje. O wurtii subaka kecco, gam o daarta gollotoobe, o yaara to gesa innabooje makko.

2 O nannantiri e gollotoobe, o yoɓa ɓe nyalaane fu ceede cardi goote. Den o yaari ɓe gesa makko.

3 O wurtii jaka yande jeenay, o tawi woɓɓe e joodii der luumo, woodaa gadeteenjal.

4 O wi'i ɓe: "Jahee gollodon, onon bo der gesa innabooje am, mi yoɓan on ko haani."

5 kamɓe bo ɓe jahi. Jom gesa on witti kade caka nyalooma e yanne tati, o wadi hande non.

6 Baawo majjum, wakkati yanne joy, o wurtii kade. O tawi woɓɓe e darii, woodaa gadeteenjal. O wi'i ɓe: "Ume wadi ko oon nyalli daraago do, on goodaa gadeteenjal?"

7 Be toontii mo, ɓe bi'i: "Men keɓay ettudo men golle." O wi'i ɓe: "Jahee onon bo gollodon der gesa innabooje am."

8 No kiikiide wadi, jom gesa on wi'i deenuɗo jawdi mum: "Noddu gollotoobe ɓen, jobaa moy fu ceede mum. Puddiraa sakitiibe, keennyitiraa ardiibe."

9 Ettanoobe golle deydey alaasara wari, moy maɓɓe fu hokkaa ceede cardi goote.

10 Ardinoobe etteego golle bo wari. Bee miiluno joddi maɓɓe ɓuran ni ɓee to. Amma moy maɓɓe fu yoɓaa ceede cardi goote.

11 No ɓe jobaa, ɓee dumbitoo dow jom gesa on,

12 ɓee bi'a: "Sakitiibe wari, yanne woore tan gollii, ko potindaa ɓe e minon golliiɓe nyalaane ne fu, der naanɗe e guli!"

13 Jom gesa on toontii gooto maɓɓe, wi'i: "Banniraawo am, mi farkanay maa. En nannantir bane dow ceede cardi goote nyalaane fu na?"

14 Ettu joddi maa, dillu. Mii yidi yoɓugo cakitiido hande no maa.

15 Laawol hokkay am mi wadira ceede am no jidirmi na? A daaririi am e gite kallude gam mi wadii ko woodi na?"»

16 Yeesu wi'i: «Hande non sakitiibe laatortoo ardiibe, ardiibe bo laatoo sakitiibe.»

*Yeesu batanii maayde e pintol mum de tatawre
(Marku 10.32-34; Luka 18.31-34)*

17 No Yeesu yahata Urusaliima e aahiibe mum, o noddii sappo e dido ben, feere mum, o wi'i be:

18 «Nani een jaha Urusaliima. Ton Bii neddo wattoyte der juude hooreebe limaamiibe, e moodiibe tawreeta. Be kiitoto mo kiita maayde.

19 Be gattan mo der juude heeferbe, gam be jaanca mo, be piya mo looci, be bila mo dow leggal palaanjal. Amma nyalaane tatawre, o fintan.»

*Elgal inna Yaakuuba e Yuhaana
(Marku 10.35-45; Luka 22.24-27)*

20 Den, inna biibe Jebede e sukabe mum battii Yeesu. O jiccii yeeso Yeesu gam o eela dum ballal.

21 Yeesu wi'i mo: «Ume jidudaa?» O toontii mo, o wi'i: «Mii yidi, to a laamike, nootodaa biibe am dido bee do, gooto joodoo nyaamo maada, gooto bo nano maada.»

22 Yeesu toontii, wi'i: «On annaa ko eeloton am. On baawan ko yariri jarirgel nel jarirammi na?» Be toontii mo, be bi'i: «Men baawan.»

23 O wi'i be: «Goonja nun, on baawan. Amma joodaago nyaamo am e nano am, min bane hokkata dum. Bee do Baaba am siryanii joonde den nun hebata de.»

24 No aahiibe sappo horiibe nani ka, mone maabe ummii dow banniraabe maabe dido ben.

25 Den, Yeesu noddii be, be fu, wi'i be: «Oon anni hooreebe duuniyaaru, no boni nun jogorii himbe mum. Mawbe bo e holla himbe mum baawde.

26 Amma, dum wadataako hande non hakkune moodon. Jidudo laataago mawdo caka moodon fu, joomum laatoo jaggotoodo mon.

27 Kade bo, jidudo ardaago e moodon fu, joomum laatoo maccudo moodon.

28 Hande non, Bii neddo waray gam jagganeego, amma, jagganaago himbe waddi mo, o hokkitora yonki makko gam sooditaago duube.»

*No Yeesu wuntiniri wumuibe dido
(Marku 10.46-52; Luka 18.35-43)*

29 Yeesu e aahiibe mum e wurtoo Yeriko, go jama'aare duunne e tokki mo.

30 Wumuibe dido gom e joodinoo sera laawol. Be nani e wi'ee, Yeesu nun yawtata don, den be janti bee kuuaba, bee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!»

31 Jama'aare e falma be gam be jeedoo, amma be beydi huubugo e semme, bee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!»

32 Yeesu darii, noddii be, wi'i: «Ume jidudon mi wadana on?»

33 Be toontii mo, be bi'i: «Joomiraawo, wuntin men.»

34 Yeesu yurmii be, meemi gite maabe. Don maa don be bumti, be tokki mo.

21

*Yeesu naatii Urusaliima
(Marku 11.1-10; Luka 19.28-40; Yuhaana 12.12-19)*

1 No Yeesu e aahiibe mum faanii Urusaliima, be jottii Baytifaaji, takkol waanne wi'eteene waanne jaytuuje. Yeesu lili aahiibe dido.

2 O wi'i be: «Jahee siire wonune yeeso moodon, to oon naata ne, on tawan babba e binjel mum e haabee. Pittee di gaddanon am.

³ To goddo yamii on gokka fu, toontee mo: "Joomiraawo nun bukaa di." Don maa don, o accan on gaddon di.»

⁴ Dum wadii, gam hebbingo haala ka annabiijo batuno, wi'i:

⁵ «Batee fiibe Siyoona, bi'on:
"Daaree, laamiido mon e wara e mon,
oo diggi, oo waddii babba,
e binjel mum.»»

⁶ Aahiibe ben yahi, wadi ko Yeesu bati be.

⁷ Be gaddi babba e binjel mum, be daddi toggooje maabe dow majji, den Yeesu waddii.

⁸ Duuube der jama'aare nen weyyiti gineeji mum dow laawol. Woobe bo salti licce ledde, e weyyita dow laawol.

⁹ Ardiibe Yeesu, e tokkinbe mo baawo fu, e hulgina e wi'a: «Hosana, Bii Dawda! Barke laatanoo garoowo e inne Joomiraawo! Hosana Joomiraawo mo dow kammu!»

¹⁰ No Yeesu naati Urusaliima, genni fu laawontirii. Himbe e yamontira, e wi'a: «Moy nun gorko oo do?»

¹¹ Jama'aare toontii, wi'i: «Yeesu annabiijo, mo Nasaratu, der leydi Galili nun.»

Yeesu riwii sippoobe e soodoobe der suudu Alla

(Marku 11.15-19; Luka 19.45-48; Yuhaana 2.13-22)

¹² Yeesu naatii der suudu Alla. O riwi sippoobe, e soodoobe, o hippii taaburuuji cengotoobe ceede, e kittaaje sippoobe tantabaraaji.

¹³ Den, o wi'i be: «Alla batii der Dewtere, wi'i: "Suudu am noddete suudu to du'aare wadatee." Amma onon, on gartirii nol suudorde wuybe!»

¹⁴ Wumuube e layoobe wari to makko der suudu Alla, go o nyawti be.

¹⁵ Hooreebe limaamiibe, e moodiibe tawreeta, mone mum ummi no yi'i kujje kayniide de Yeesu wadata, e no sukabe hulginirta der suudu Alla, e wi'a: «Hosana Bii Dawda!»

¹⁶ Den be bi'i: «Aa nana ko sukabe ben batata na?» Yeesu toontii be, wi'i: «Mii nana. On meeday ko janji haala kaa do na? "A hebii maanteego diga e kunnude sukabe, e musinoobe.»»

¹⁷ Den, o acci be, o wurtii siire nen, o yahi Baytaniya, o waaloy ton.

Yeesu yaa'ike ibbi

(Marku 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Fini mum subaka, Yeesu dawi e witta der siire, go rafo wadi mo.

¹⁹ O hollirii ibbi sera laawol. O yaali to makki, amma o taway goddum, sey baafe tan. Den o bati ibbi kin, o wi'i: «A rimataa fiibe kade faa abada!» Don maa don, ibbi kin yoori.

²⁰ No aahiibe makko yi'i dum, haaynaare nanji dum, den be yami mo, be bi'i: «Noy ibbi kin yooriri don maa don?»

²¹ O toontii be, o wi'i: «E goonja batanmi on: To oon goondini, on gaday seko, on gadan ko buri ko ibbi kin wadanaa. On baawan ko wi'i, waanne nee do: "Doofa diga do, yantoy der maayo," dum laatoto bo.

²² To oon goondini, ko eeludon e du'aare fu, on keban dum.»

Yahuduube e yama diga toy baawde Yeesu yiwi

(Marku 11.27-33; Luka 20.1-8)

²³ Yeesu naati der suudu Alla. No o waajotoo, hooreebe limaamiibe, e dottiiibe Yahuduube battii, yami mo, wi'i: «E baawde dey gadirtaa kujje dee? Moy hokku maa baawde majjum?»

²⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Min bo, mi yaman on yande goote. To on toontike am, mi batan on e baawde dey nun gadiranmi huune dum.

²⁵ Moy lili Yuhaana wada him6e batasi? Alla nun, naa him6e?» Be baddi hakkune ma66e, 6e bi'i: «To en bi'i "Alla nun", o wi'an: "Den, ume wadi go en goondinay Yuhaana?"»

²⁶ Amma to en toontike bi'uden "him6e nun", een kula him6e bo, gam him6e fu e daari Yuhaana hande annabiijo.»

²⁷ Be toontii Yeesu, 6e bi'i: «Men annaa.» Kanko bo, o wi'i 6e: «To non min bo, mi batataa on to e baawde dey nun gadiranmi kujje dee.»

Ballool rindaabe dido

²⁸ Yeesu beydi wi'i: «Kaye miiludon e ballool nol do: Gorko gom nun woodunoo sukaa6e wor6e dido. O bati arano, o wi'i dum: "Suka am, yahu gollodaa to gesa innabooje."»

²⁹ Suka on toontii, wi'i: "Mi yahataa." Amma 6aawo nii, o miijitii, o yahi.

³⁰ Baaba on noddi suka dida6o, wi'i mo ka o wi'unoo arano on. Oo don toontii, wi'i: "Woodi Baaba, mi yahan" Amma o yahay.

³¹ Der kam6e dido 6en, moy nun e ma66e wadi ko baaba mum yidi?» Be toontii, 6e bi'i: «Arano on nun.» Den, Yeesu wi'i 6e: «E goonja batanmi on, jaboobe ceede faada, e kaaruwaa6e artan on naatoygo Laamaare Alla.

³² Gam Yuhaana warii caka moodon, hollii on laawol foonnitaare, on ja6ay haala makko. Amma jaboobe ceede faada e kaaruwaa6e goondinii mo, go onon yi'ube dum, on tuubay goondindon mo.»

Ballool gesa innabooje

(Marku 12.1-12; Luka 20.9-19)

³³ «Kettinee ballool gonjol kade. Neddo gom nun tiggi gesa innabooje mum. O wadi kowaagol kara, o fiiltini ka. O wasi gayka to 6i66e innabooje biddetee, o mahi suudu towukol deenirkol der gesa ka. Baawo mum, o accani ka gollotoobe makko 6e gadi haya, den o wadi jahaanjal.

³⁴ No wakkati forugo innabooje yottii, o lili gollotoobe makko to reeni-naa6e gesa, 6e gaddanaa mo gedu makko der 6i66e innabooje den.

³⁵ Amma reeninaa6e gesa nan nanji lilaabe 6en, fiyi gooto, gooto bo, 6e bari dum, tata6o 6e paddi dum kaaye, 6e bari.

³⁶ Jom gesa on lilitii gollotoobe mum, buru6e arandee6e duudugo. Reeni-naa6e gesaa, wadani 6e no wadannoo arandee6e.

³⁷ Faa sakitiine, o lili 6iyiiko gorko to ma66e, o wi'i: "No wadi fu, 6e teddinan 6iyam."

³⁸ Amma no reeninaa6e gesa yi'i mo, 6e bi'ontiri hakkune ma66e: "Kanko woni donoowo gesa nan. Garee baren mo, donen nja!"»

³⁹ Den, 6e nanji mo, 6e paddi mo 6aawo gesa, 6e bari mo.

⁴⁰ Jooni noo, to jom gesa innabooje on wari, noy o wadata 6e?»

⁴¹ Be toontii mo, 6e bi'i: «O halkan reenu6e hallu6e 6en halkere naawune. Den o hokkan wob6e gesa nan, wada haya, baawoobe ko hokki mo gedu makko, to wakkati 6orol 6i66e fotii.»

⁴² Baawo majjum, Yeesu wi'i 6e: «On meeday jannugo ko winnaa der dewtere na?

"Hayre ne mahoobe woppi,
kayre laatii hayre jogiine maadi."
Kanjum woni golle Joomiraawo,
edum haayinii e gite meeden!»

43 Gam majjum, mii wi'a on: «Laamaare Alla sottinte caka moodon, ne hokkee him6e lenyi janani, wadoo6e ko Alla yidi.

44 [Neddo janudo dow hayre nen, heltoto. Mo ne yanti dow mum fu bo, muunyitinto.]»

45 No hooree6e limaami6e e Farisaa6e nani ka, 6e paami kam6e nun Yeesu wadani ballaaji dii.

46 Bee daarta laabi no 6e nannjirta mo, amma 6ee kula him6e, gam him6e fu e daari mo annabiijo.

22

Ballool dow bangal

(Luka 14.15-24)

1 Yeesu baddi 6e kade e ballaaji, wi'i:

2 «Laamaare Alla e nandi hande laamiido gom gadudo julde bangal biyum.

3 O lili gollotoo6e makko noddanaa mo noddinaa6e julde bangal. Amma noddinaa6e 6en yiday warugo.

4 O lili kade gollotoo6e makko wo66e, o wi'i 6e: "Bi'ee noddinaa6e 6en, huune fu siriyaama, ga'i e baali payudi hiisaama, huune fu gasii, 6e gara nyaamde."

5 Amma noddinaa6e yeebii noddooore nen, hiinnii haajuuji mum. Oo do yawtiri gesa mum, oo to bo yawtiri daartiiru mum.

6 Horiife nannji gollotoo6e, toori 6e, wari 6e.

7 Mone laamiido ummii puy. O lili soogeeji makko yaha halkaa him6e 6en, wuuda ci'e ma66e.

8 Baawo majjum, o wi'i gollotoo6e makko: "Nafa bangal 6enni, amma noddinanoo6e fotay nyaamugo ka.

9 Gam majjum, jahee to fottirde laabi, noddon 6e tawudon don fu wara."

10 Gollotoo6e 6en yahi to fottirde laabi, noddi 6e tawi don fu, hallu6e e woodu6e fu, faa suudu hebbi him6e.

11 Laamiido naati gam daara noddinaa6e mum. O hollirii goddo gom, mo 6ornaaki gineeji bangal.

12 O battii mo, o wi'i: "Banniraawo am, noy naatirdaa do go a 6ornaaki gineeji bangal?" Amma, oo jeedii.

13 Den, laamiido wi'i gollotoo6e mum: "Ka66ee mo, koyde e juude, boppon yaasi, der niwre. O wulla ton, o yakkontira nyiye."»

14 Yeesu tokki wi'ugo: «Noddaa6e e duudi, amma subaa6e duudaa.»

Yobugo laamiido Roma ceede faada

(Marku 12.13-17; Luka 20.20-26)

15 Farisaa6e yahi baddoy dow no 6e nannjirta Yeesu der haala mum.

16 Be lili aahiife ma66e wo66e, e 6e Eroodu, 6e bi'i mo: «Moodibbo, emen anni a laati nun goonjaajo. E goonja nun jannjirtaa laawol Alla, a hulataa bo him6e, gam a burontirtaa him6e.

17 Den, batu men ko miiludaa dow haala kaa do: E haani men joba laamiido Roma ceede faada naa haanay?»

18 Amma Yeesu e anni miilooji berde ma66e kalludi. O toontii 6e, o wi'i: «Onon munaafitiife! Ume wadi ko oon daarta jammaago am?

19 Kollee am ceede jobirteede den.»

Be gaddani mo ceede cardi goote.

20 O yami 6e, o wi'i: «Foto moy e inne moy woni do?»

²¹ Be toontii, 6e bi'i: «Laamiido Roma nun.» Den o wi'i 6e: «To non, kokkee laamiido Roma ko laatanii dum, kokkon Alla bo ko laatanii dum.»

²² No 6e nani ka o toontii, haaynaare nanji 6e. Den 6e acci mo, 6e jawti.

Pintol maay6e

(Marku 12.18-27; Luka 20.27-40)

²³ Der nyalaane woore nen, wo66e yiwoy diga e waalde Sadukii6e. Kam6e nun yeddata, e wi'a maay6e fintataa. Be gari to Yeesu, 6e yami mo,

²⁴ 6e bi'i: «Moodibbo, Muusa wi'i: "To goddo maayii rimay 6i66e, minnyiiko naatta debbo on, gam o darina lenyol mawniiko maayu6o."»

²⁵ Dum wadiino caka amen dow wo66e rindaa6e jeedi6o. Arano 6anji debbo, maayi, rinday e makko. Minnyiiko naatti debbo on.

²⁶ Kanko bo o maayi, o rinday mo 6id6o. Tata6o bo non non, faa 6e fu jeedi6o 6en.

²⁷ Baawo ma66e 6e fu, debbo on bo maayi.

²⁸ Den, nyalaane darŋal, to maay6e fintoy, moy nun e ma66e, o laatoytoo debbo mum, dow kam6e jeedi6o 6en? Gam 6e fu 6e koowiino mo.»

²⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «On majjii, gam on paamay Dewte, on annaa baaw6e Alla bo.

³⁰ To maay6e fintii, wor6e 6anjataa, rew6e bo 6anjataake, 6e laatoto nun hande malaykaa6e tawaabe dow kammu.

³¹ Dow haala pintol maay6e, on janŋay ko Alla wi'i on na? O wi'i:

³² "Min woni Alla Iburahiima, Alla Isiyaaku, e Alla Yaakuubu." Alla laataaki Alla maayu6e, amma Alla wuuru6e.»

³³ Jama'aare hettinaniine mo, haaynaare nanji dum e ekkitinol makko.

Sariya buruka mawnugo

(Marku 12.28-34; Luka 10.25-28)

³⁴ No Farisaa6e nani Yeesu mu66ii kunnufe Sadukii6e e haala, 6e gadi hawriine.

³⁵ Gooto ma66e, laatiido janŋinoowo Sariya, yidi jarbaago Yeesu, yami mo, wi'i:

³⁶ «Moodibbo, sariya kaye 6uri mawnugo der dewtere tawreeta?»

³⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «"Yidu Alla Joomiraawo maa e 6erne maa fu, e yonki maa fu, e hakkillo maa fu."»

³⁸ Kanka woni sariya arana, buruka manŋu.

³⁹ Sariya dida6a nanduka e makka nani: "Yidu banniraawo maa, hande no jidirdaa hoore maa."»

⁴⁰ Ko tawreeta Muusa e dewte annabiibe bati fu, e darii dow sariyaaji didi dii.»

Almasiihu e Dawda

(Marku 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹ No Farisaa6e hawritii, Yeesu yami 6e, wi'i:

⁴² «Ume miiltonon dow Almasiihu? Bii moy nun?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Bii Dawda nun.»

⁴³ Den Yeesu wi'i 6e: «Noy Dawda noddiri mo "Joomiraawo?" Ruuhu Alla holti mo dum, gam majjum o wi'i:

⁴⁴ "Joomiraawo wi'i Joomam:

Jooda nyaamo am,
faa mi wada jaabaa way6e maa."»

⁴⁵ To Dawda noddii mo "Joomiraawo", den, noy o laatortoo 6iyiiko?»

⁴⁶ Be fu 6e baaway ko toontii mo gokka. Diga nyaanne mum, goddo suusay ko yami mo yande godde.

23

Yeesu felii moodi66e tawreeta e Farisaa6e

(Marku 12.38-40; Luka 11.37-54; 20.45-47)

¹ Den, Yeesu baddi jama'aare e aahii6e mum, wi'i:

² «Moodi66e tawreeta e Farisaa6e, yowanaama janjingo tawreeta Muusa.

³ Gam majjum, nananee 6e, gadee huune fu ko 6e bi'i on. Amma to on gadee ko 6e gadata, gam 6ee bata, amma 6e gadataa ko 6e bati.

⁴ Bee ka66a doolle teddu6e, 6ee doonina him6e dow balbe mum. Amma kam6e, 6e jidaa meemugo de baa e kollel.

⁵ Ko 6e gadata fu, 6ee gada dum gam him6e yi'ana 6e. Kanjum acci 6ee binna aayaaje dow laayaaji, 6e ka66a e tiide, e dow came ma66e. Bee juutina sariiji toggooje ma66e.

⁶ Bee jidi joonde arandeeje to 6e noddinaama nyaamde. Bee jidi joonde burde teddu6o, der cuudi baajordi.

⁷ Bee jidi sanneego caka jaayri to jama'aare hawritii, e noddeego "Moodibbo".

⁸ Amma onon, to on nootee noddedon "Moodibbo", gam moodibbo gooto tan goodudon, onon kan, on fu oon banniraa6e.

⁹ To on noddee goddo "Baaba" e duuniyaaru do, gam Baaba gooto tan goodudon, kanko woni gonudo dow kammu.

¹⁰ To on ja6ee noddeego "Hooreejo", gam hooreejo gooto tan goodudon, kanko woni Almasiihu.

¹¹ Burudo mawnugo caka moodon laatoo gollantoodo horii6e.

¹² Mawniindo hoore mum fu, leesinte. Leesindo hoore mum bo, mawninte.»

Yeesu e gacco munaafitaare

(Marku 12.40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹³ «Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafitiie! gam oon ma66ana him6e dammugal Laamaare Alla. Onon e ko'e mon on naataa, on accay yidube naatugo bo, naata. [

¹⁴ Bone laatanto on onon moodi66e e Farisaa6e munaafitiie! Oon teeta cuudi gownii6e, oon juutina du'aaje gam him6e mana on. Gam majjum, on kiitete kiita 6uruka naawugo.]

¹⁵ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafitiie! Gam oon boositoo leyde, e maayo fu, gam kebon baa gooto tokka on. To on kebi mo, laatinon mo bii yiiteejo, de didi, 6ura no moodon.

¹⁶ Bone laatanto on, onon wumu6e ardii6e! Oon bi'a: "To neddo hunorake suudu Alla, dum laataaki goddum. Amma to o hunorake kanjeeri suudu Alla, doole o hebbina hunayeere makko."

¹⁷ Oon majju6e, e wumu6e! Ume 6uri mawnugo, kanjeeri na, naa suudu Alla laa6inoonjol kanjeeri?

¹⁸ Oon bi'a kade: "To neddo hunorake hiisirde dum laataaki goddum. Amma to o hunorake sadaka cakkaaka dow hiisirde, doole o hebbina hunayeere makko."

¹⁹ Oon wumu6e! Ume nun 6uri mawnugo: sadaka kiisaaka na, naa hiisirde laa6inoore sadaka kan?

²⁰ To non kunoriido hiisirde, hunorake hiisirde e ko woni dow maggol fu.

²¹ Kunoriido suudu Alla, hunorake njol e Alla tawaado der mayru.

²² Kunoriido kammu bo, hunorake gurol Laamaare Alla, e Alla joodiido dow maggol.

²³ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafiti6e! Gam oon cutta jakka haakooji bi'eteedi maantu, e anisa, e kume, amma oon jeeboo ko 6uri teddugo der tawreeta, kan woni foonnitaare, e endam, e goondinki. Amma to on jeebee ko horii.

²⁴ Onon wumu6e ardi6e! To buubol yanii der jaram moodon, oon cekoo, ikkinon ɲol, amma oon moda jeelooba!

²⁵ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafiti6e! Gam oon lay6a 6aawo jarirkon, e 6aawo keede. Amma der majje e heewi huune ko wujjaa, e ko teetaa.

²⁶ An Farisajo bumdo! Lay6u taw der jarirkon e der keede, den 6aawo majje bo laa6an.

²⁷ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafiti6e! Gam oon nandi hande caabeeje dawninaade. Yaasi majje e woodi, amma der e hebbi yiye maayu6e, e huune ko sobi fu.

²⁸ Onon bo, hande non laatidon. Dow gite him6e, oon nandi hande foonniti6e, amma der moodon e hebbi munaafitaare, e luudaare.

²⁹ Bone laatanto on, onon moodi66e tawreeta e Farisaa6e, munaafiti6e! Gam oon maha jenaale annabi6e, oon boodina caabeeje foonniti6e.

³⁰ Den oon bi'a: "To men na'onno wakkati kaakiraa6e amen, men kawtataano e ma66e dow barki annabi6e 6en."

³¹ Hande non, nootoridon onon nun laatii 6i66e warunoo6e annabi6e.

³² To non, kebbinee golle de kaakiraa6e moodon fudduno!

³³ Onon 6i66e bolle pure! Noy baawirton ko dadi yiite jahannama?

³⁴ Gam majjum, mii lildana on annabi6e, e hakkil6e, e moodi66e tawreeta. On baran wo66e, tiggon wo66e, wo66e, piyon dum looci, der cuudi moodon baajordi, tooron 6e, der ci'e e ci'e.

³⁵ Alla hiitoto on sabbu yiyyam him6e foonniti6e, baraa6e. Dum fuddan diga yiyyam Habiila, poonniti6e, faa yiyyam Jekariya, gii Barakiya, mo barudon hakkune suudu Alla e hiisirde.

³⁶ E goonja batanmi on: Huune dum fu, tawan him6e jaamanuuru nuu do!

Yeesu yurmike him6e Urusaliima

(Luka 13.34-35)

³⁷ «Urusaliima, Urusaliima! an baroowo annabi6e, e paddoowo 6e Alla lildanoy maa kaaye! De duuddum jidumi hawritingo 6i66e maada hande no gertogal hawritirta coppi mum ley biyeede mum. Amma on jabay.

³⁸ Gam majjum, on accante genni moodon laatoo bille.

³⁹ E goonja batanmi on, on ji'ataa am kade faa nyalaane bi'oyton: "Barke woodani garoowo e inne Joomiraawo!"»

24

Pusol suudu Alla e keennyol duuniyaaru

(Marku 13.1-37; Luka 21.5-24; 17.22-37)

¹ Yeesu wurtii suudu Alla, e yawta, ko aahi6e makko 6attii, e holla mo no suudu Alla ɲol mahiraa.

² Den, o wi'i 6e: «On ji'i huune dum fu na?» E goonja batanmi on: «Baa hayre yowataako dow wonne, dum fu, dum pusete.»

³ Yeesu yahi joodoy dow waanne wi'teene waanne Jaytuuje, den aahi6e makko wari kam6e tan, yami mo, wi'i: «Batu men dey nun dum wadata. Maane ney nun hollitinta garki maa e keennyol duuniyaaru?»

4 Yeesu toontii 6e, wi'i: «Kakkilee, to on accee goddo majjina on.

5 Gam duu66e waran e inne am, 6e bi'a, kam6e nun woni Almasiihu. Be majjinan him6e duu66e.

6 On nanan habaruuji konuuji e rimmo konuuji e batanee, amma to on kulee! Doole nun dum wada, amma timmoode bane don taw.

7 Lenyol ummanto lenyol hawre. Laamaare ummanto laamaare bannun hawre. Rafo e dimmaade leydi wadan der nokkuuje godde.

8 Dum don fu laati nun hande fuddoode n̄atawre.

9 Den him6e wattan on e juude wo66e gam toredon, baredon. Lenyi fu wanyan on gam inne am.

10 Wakkati mum, him6e duu66e accan goondinki, 6e jammontiran, 6e banyontira hakkune ma66e.

11 Annabii6e fewoo6e duu66e waran, 6e majjinan him6e duu66e.

12 Hallande yahan e duuda faa yidde him6e duu66e feewta.

13 Amma munyudo faa timmoode, hisan.

14 Linjiila dow Laamaare Alla waajete der duuniyaaru fu, gam dum laatanoo lenyi fu seedaaku. Den, timmoode duuniyaaru waran.»

Tooraaji mawdi e wara

(Marku 13.14-23; Luka 21.20-24)

15 «Gam majjum, to on ji'ii "karmudum, nyiddudum", dum annabi Daniyel batannoo e darii dow nokkuure ceniine, den sey janjo66e ka wada hakkillo.

16 Den, tawaa6e Yahudiya fu dogga eenca baalle.

17 Tawaado dow suudu bo, to wi'a jippoto etta ko woni der suudu.

18 Tawaado gese bo, to wittu wuro ettoyyo toggoore mum.

19 Bone laatanto rew6e gaam6e, e musintee6e der nyalaade den!

20 Du'ee, gam to doggudu moodon laatoo wakkati dabbune, dum bo nyalaane siwteteene.

21 Gam, toora mawka laatoto, hande makka meeday ko wadii diga duuniyaaru fuddi faa jooni, hande makka bo wadataa kade faa abada.

22 To nyalaade den buytaakano juutugo, goddo hisataano. Amma Alla buytii de sabbu subaa6e mum.

23 Wakkati mum, to goddo wi'ii on: "Almasiihu nani do,» naa bo "o nani to," to on goondinee.

24 Gam almasiihu6e e annabii6e fewrekuu6e waraan. Be gadan kaayeeffiji mawdi, e haaynaareeji duuddi, gam 6e majjina baa e subaa6e, to wadoto.

25 Paamee wooda, mi seedinii on dum diga dum waray.

26 To goddo wi'ii on: "O na'on der haro," to on jahee ton. Naa bo to 6e bi'ii on: "O na'on der cuudi," to on goondinee.

27 Hande no maayyere maayyirta dow kammu diga lettugal faa gorgal, hande non Bii neddo bo warirta.

28 To baatudum woni fu, ton nun digaareeje hawritintoo.»

Wittoyyo Almasiihu

(Marku 13.24-31; Luka 21.25-33)

29 «Don maa don, 6aawo nyalaade fillaaje den, naaje ni66an, lewru accan yaynugo, kooode yanan diga dow kammu, baawde gonude dow kammu fu dimmoto.

30 Den, maane Bii neddo hollitinto dow kammu. Lenyi him6e duuniyaaru fu simoto. Be ji'an Bii neddo e wara diga kammu, der duule, e baawde mawde, e teddunjal.

³¹ Walaldu mawnu fuurete. O lilan malaykaaḅe makko der gooraaje leydi naay, lettugal e gorgal, soḅḅiiire e hoore fudo, gam hawritingo suḅaaḅe makko wonuḅe der duuniyaaru fu.

Ballool ibbi

(Marku 13.28-31; Luka 21.29-33)

³² Paamee ko ibbi ekkitinta. To licce makki e wilita, e wafa haako, oon anni dunju faanike.

³³ Hande non, onon bo, to on ji'ii huune ko batanmi do fuddi wadugo, annitee wakkati Bii neddo faanike, oo darii dammugal wuro.

³⁴ E goonja batanmi on: Himḅe jaamanuuru nu do maayidintaa go huune dum fu laatoo.

³⁵ Kammu e leydi heennyan, amma haala am heennyataa faa abada.»

Alla tan anni nyalaane darḅal

(Marku 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶ «Amma nyalaane e wakkati majjum, walaa annudo dum. Baa malaykaaḅe wonuḅe dow kammu annaa, baa Biddo bo. Walaa annudo dum sey Baaba tan.

³⁷ Hande no dum laatino der jaamanu Nuuhu, hande non garki Bii neddo bo laatoto.

³⁸ Go ilam tufaana wara, himḅe e nyaamanno, e yaranno, e ḅarḅanno, e ḅarḅana ḅiḅḅe mum, faa nyalaane Nuuhu naati laana diyam.

³⁹ Be miijanaaki dum, faa ilam tufaana wari halki ḅe ḅe fu. Hande non garki Bii neddo bo laatorto.

⁴⁰ Wakkati mum, worḅe dido wonoto der gesa, gooto ettee, gooto accee.

⁴¹ Rewḅe dido namidan dow namarde woore, gooto ettee, gooto accee.

⁴² To non, deenee, gam on annaa wakkati de Joomiraawo moodon warata.

⁴³ Paamee kaa do: To jom wuro e anni wakkatiire ne gujjo warata jemma, o daanataako. O accataa gujjo yula suudu makko.

⁴⁴ Gam majjum, kakkilee onon bo, gam Bii neddo waran der wakkatiire ne on miilay.»

Gollotoodo geeto e gollotoodo kalludo

(Luka 12.41-48)

⁴⁵ «Moy woni gollotoodo kooliniido, kakkildo? Kanko woni mo joomiraawo mum yowani dum himḅe wuro mum gam o hokka ḅe nyaamdu der wakkati kaanuki.

⁴⁶ Barke laatanto gollotoodo mo joomiraawo mum warti tawi e hiinnii golle mum.

⁴⁷ E goonja batanmi on: Joomiiko yowanan mo jawdi mum fu.

⁴⁸ Amma to gollotoodo on e laatii kalludo, o wi'an der ḅerne makko: Joomiraawo am ḅooyan, wartay,

⁴⁹ den o yanta oo fiya banniraaḅe makko gollotooḅe, oo nyaamida, oo yarida e yaroḅe.

⁵⁰ Kanko, joomiiko wartan nyalaane ne o miilanay, e wakkatiire ne o annaa.

⁵¹ Joomiiko hiitoto mo kiita naawuka, o heḅa riiba e munaafitiibe. Den o wullan, o yakkontira nyiye.»

¹ «Nyalaane mum, Laamaare Alla nandan e gati sappo di annaa worፎ ettudī fitillaaji mum, wurtii gam fottoygo e jommanjo gorko.

² Joyo maፎፎe e laatii ስaaፎiiፎe, joyo bo yoyuፎe.

³ ስaaፎiiፎe ፎen etti fitillaaji mum, amma ፎe ettay nebbam goddam.

⁴ Yoyuፎe kan etti fitillaaji mum, hawri e paali nebbam goddam.

⁵ No jommanjo jennji waray, ፎe fu ፎe ስግግi, ፎe daani.

⁶ Faa caka jemma, huuፎaanjo nanaa, wi'i: "Jommanjo gorko nani, burtee, pottee e makko!"

⁷ Den ፎe fu ፎe pini, ፎee moyyina fitillaaji maፎፎe.

⁸ Gati joy ስaaፎiiፎi wi'i banniraabe mum yoyuፎe: "Kokkoree men nebbam moodon sedda, gam fitillaaji amen na'on nyifa."

⁹ Yoyuፎe toontii ፎe, wi'i: "Aawo nebbam dam men goodi heyataa en, en fu. Jahee to sippooፎe, coodee dam moodon!"

¹⁰ No ፎe jawti soodoygo nebbam, jommanjo gorko yottii. Wadunooፎe siri mum naatidi e makko der wuro to bangal wadata, den dammugal maፎፎaa.

¹¹ No ፎooyi sedda, joyo horiiፎe wittoy, e huuፎa, e wi'a: "Joomiraawo, Joomiraawo, maፎፎitan men!"

¹² Amma o toontii ፎe, o wi'i: "E goonja batanmi on, mi annaa on."

¹³ Gam majjum Yeesu wi'i: «Deenee, gam on annaa nyalaane, dum bo wakkatiire de Bii neddo warata.»

Ballool gollotooፎe tato (Luka 19.12-27)

¹⁴ «Dum nandan hande gorko gom ciriyiido wada jahaanjal. Den o noddī gollotooፎe makko, o yowani ፎe jawdi makko.

¹⁵ O hokki arano maፎፎe ceede cardi keme joy, didaፎo, ceede cardi keme didi, tataፎo bo, ceede cardi hewre, moy fu jaka baawde mum. Den o yawti genni makko.

¹⁶ Don maa don, gollotoodo kokkaado ceede cardi keme joy, yahi tenkorii de, de diibi ceede cardi keme joy godde.

¹⁷ Kokkaado ceede cardi keme didi bo, wadi hande non, kanko bo o riibii ceede cardi keme didi godde.

¹⁸ Amma kokkaado ceede cardi hewre, yahi wasi gayka, uwi don ceede joomiraawo mum hokki dum.

¹⁹ No ፎooyi, joomiraawo maፎፎe warti, noddī ፎe, ፎe liiso, ፎe kolla no moy maፎፎe fu wadiri golle mum.

²⁰ Kokkaado ceede cardi keme joy wari, waddi ceede cardi keme joy godde, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme joy de kokkudaa am riibake keme joy godde."

²¹ Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a laati ke koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko buri dum mawnugo. War naatu ceyodadaa e am!"

²² Gollotoodo kokkanoodo ceede cardi keme didi wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme didi de kokkudaa am riibake ceede cardi keme didi godde."

²³ Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a laati ke koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko buri dum mawnugo. War naatu ceyodadaa e am!"

²⁴ Kokkaado ceede cardi hewre wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, mii anni a laati nun neddo cadudo: Aa rugga ko a aaway, aa fotta ko a hawritay.

²⁵ Gam majjum kulumi, jahum cuufoymi ceede maa der leydi. Jaḅu ceede maa!”

²⁶ Joomiiko toontii mo, wi'i: "An gollotoofo kallufo, ciiwaakuujo! Aa annunoo mii rugga ko mi aaway, mii botta ko mi hawritay,

²⁷ den, ume wadi ko a wattay ceede am der banki, to mi wartiino mi jaḅanno de e riiba majje.

²⁸ Teetee ceede makko den, kokkon goodufo ceede cardi keme joy.

²⁹ Gam goodufo nun beydantee faa duuda. Amma mo woodaa, baa sedda ko woodi teetete.

³⁰ Gollotoofo mo nafataa on, paddee mo yaasi der niwre, o wulla ton, o yakkontira nyiye.”

Bii neddo hiitoto himbe nyaanne darḅal

³¹ «To Bii neddo warii e tedduḅal mum e malaykaaḅe fu, o joodoto dow kittaal laamaare makko ḅal tedduḅal.

³² Himbe lenyi duuniyaaru fu, hawritinto yeeso makko. O seenniran himbe hande no duroowo seennirta baali e be'i.

³³ O resan baali, junḅo makko nyaamo, o resa be'i bo, junḅo makko nano.

³⁴ Den, laamiido wi'an wonuḅe junḅo mum nyaamo: "Garee, onon ḅe Baaba am barkidini, jaḅee donḅu laamaare ne ciriyanadon diga fuddoode duuniyaaru.

³⁵ Gam rafo wadii am, on nyaannii am, mi dondaama, on jarnii am, mi laatio kodo, on bernii am.

³⁶ Mi wonake funtu, on koltinii am, mi nyawii, on nyawtii am, mi maḅḅaamaa der kasu, on daaroyii am.”

³⁷ Den, foonnitiibe toontoto mo, wi'a: "Joomiraawo, dey men ji'u maa aa rafi, men nyaannu maa, naa dey men ji'u maa aa dondii, ko men jarnu maa?

³⁸ Dey men ji'u maa aa laatii kodo, men beernu maa, naa dey men ji'u maa aa woni funtu go men koltin maa?

³⁹ Dey men ji'u maa aa nyawi naa bo aa maḅḅaa der kasu, men daaroy ma?”

⁴⁰ Laamiido on toontoto ḅe, wi'a: "E goonja batanmi on: ko gadandon gooto der burudo faandugo caka sakikiraḅe am ḅee, min nun gadandon dum.”

⁴¹ Baawo majjum, o wi'an wonuḅe junḅo makko nano: "Dillee woddi am, onon ya'aaḅe! Naatee der yiite tabitiine, desanaane Ibiliisa e malaykaaḅe mum!

⁴² Gam rafo wadii am, on nyaannay am, donka wadii am, on jarnay am,

⁴³ mii laatio kodo, on beerinay am, mi wonino funtu, on koltinay am, mi nyawii, maḅḅaami der kasu, on daaray am.”

⁴⁴ Den, ḅe toontoto mo kamḅe bo, ḅe bi'a: "Joomiraawo, dey men ji'i rafo e wadee, dum bo donka e wadee, maa bo aa laatii kodo, naa bo aa woni funtu, maa bo aa nyawi, naa aa maḅḅaa der kasu, ko men ballay maa?”

⁴⁵ O toontoto ḅe o wi'a: "E goonja batanmi on: ko on gadanay gooto der buruḅe faandugo, min woni on gadanay dum.”

⁴⁶ Den kamḅe, ḅe jahan der billaare tabitiine, amma foonnitiibe heḅan yonki tabitiiki.»

26

*Mawḅe Yahuduube e dawra no nanjirta Yeesu
(Marku 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhaana 11.45-53)*

¹ No Yeesu heennyi waduḅo fillaaji din fu, o wi'i aahiiḅe makko:

² «Oon anni balde dīdī nun horii go juulde Paska wada, Bii neddo bo wattete e juude himbe, 6e tigga mo dow leggal palaanal.»

³ Wakkati mum, hooreefe limaamiibe e dottiibe wadi hawriine der wuro hooreejo limaamiibe, bi'eteedo Kayafas.

⁴ Be nannantiri 6e nanja Yeesu e yoyre, 6e bara mo.

⁵ Amma 6e bi'i: «To en gadee dum wakkati juulde, gam to himbe ummin fitina caka jama'aare.»

*Debbo gom moomii wardi dow hoore Yeesu
(Marku 14.3-9; Yuhaana 12.1-8; Luka 7.36-50)*

⁶ Yeesu e wonuno Baytaniya der wuro Simon cecefo.

⁷ No 6e nyaamata, don debbo gom battii Yeesu, e jogii faanu gadiraanɔl hayre albaatiri kebbunɔl wardi, dam ceede duudde. O waanji dam dow hoore Yeesu.

⁸ No aahiibe makko yi'i dum, berde ma6be welay, 6e bi'i: «Gam ume wardi dam biisaa baanji?»

⁹ Dam waaweteno sippego ceede duudde, de ceennanee talakaa6e.»

¹⁰ Yeesu faanti ko 6e batannoo, wi'i 6e: «Gam ume ko oon toora debbo on? O wadanii am golle boodde.

¹¹ Gam talakaa6e e wondi e moodon wakkati fu. Amma min, mi wondataa e moodon wakkati fu.

¹² O moomii 6annu am wardi, gam siryaago uwol am.

¹³ E goonja batanmi on: To linjiila waajetee e duuniyaaru do fu, ko debbo on wadi batante, siwtorte bo.»

*Yahuuda jammake Yeesu
(Marku 14.10-11; Luka 22.3-6)*

¹⁴ Den Yahuuda Iskariyot, gooto der aahiibe sappo e dido, yahi to hooreefe limaamiibe.

¹⁵ O wi'i 6e: «Ume kokkoton am to mi wattanii on Yeesu der juude mon?» Be limi ceede cardi laso e sappo, 6e kokki mo.

¹⁶ Diga wakkati majjum, oo daarta laabi no o jammortoo Yeesu.

*Yeesu nyaamii hiraane Paska e aahiibe mum
(Marku 14.12-31; Luka 22.7-34; Yuhaana 13.1-38)*

¹⁷ Nyalaane arandeere, der juulde peen ko yuufinaaka, aahiibe Yeesu wari, yami mo, wi'i: «Toy jidudaa men ciriyanee hiraane Paska?»

¹⁸ O toontii 6e, o wi'i: «Jahee siire, naaton wuro waane, bi'on mo: "Mood-ibbo wi'i, wakkati mum faanike, der wuro maada nun o nyaamata juulde Paska e aahiibe makko.»»

¹⁹ Aahiibe wadi ko Yeesu bati dum, 6e ciryii hiraane Paska.

²⁰ No kiikiide wadi, o joododii e aahiibe makko sappo e dido, 6ee nyaama.

²¹ Wakkati 6e nyaamata, Yeesu wi'i 6e: «E goonja batanmi on: gooto moodon jammoto am.»

²² Berde ma6be biisii puy, go 6ee yama mo gooto gooto, moy fu e wi'a: «Joomiraawo, min bane hinaa?»

²³ O toontii 6e, o wi'i: «Tummidindo junjo mum e am der heedo, joomum nun jammotoo am.

²⁴ E goonja Bii neddo dillan hande no Dewte bati dow makko. Amma bone woodani jammii do mo! To o rimaakano, dum burananno mo woodfugo.»

²⁵ Yahuuda, jammotoodo mo, yami mo, wi'i: «Moodibbo, min nun naa?» O toontii mo, o wi'i: «A battii ka.»

Kirtaari ceniini*(Marku 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Korintu 11.23-25)*

²⁶ No 6e nyaamata, Yeesu etti peen, yetti Alla, ñappiti, hokki aahiibe mum, wi'i: «Jabee, nyaamee, kanjum woni bannu am.»

²⁷ Baawo majjum, o etti jarirgel innabojam, o yetti Alla, o hokki 6e, o wi'i: «Jaree on fu.

²⁸ Kanjam laatii yiyam am, yiyam alkawal, deyyitiidam gam yaafuye hakkeegi himbe duub6e.

²⁹ Mii wi'a on: Mi yarataa innabojam dam kade faa abada, sey nyalaane jaridanmi kesam e moodon, der Laamaare Baaba am.»

³⁰ Baawo 6e jimi jimol, 6e burtii, 6e jahi waanne Jaytuuje.

Yeesu wi'i Piyer yeddandum*(Marku 14.27-31; Luka 22.31-34; Yuhaana 13.36-38)*

³¹ Den Yeesu wi'i aahiibe mum: «Jemmaare nee do, on fu, on accan am, gam e winnaa der dewtere: "Mi fiyan duroowo, den hoggo baali sankito."»

Yeesu beydi, wi'i:

³² «Amma baawo to mi fintii, mi artan on Galili.»

³³ Den Piyer, wi'i mo: «Baa to 6e fu 6e accii maa, min kan mi accataa maa pay.»

³⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E goonja batan maa mi: Jemmaare nee do, ko jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.»

³⁵ Piyer wi'i mo: «Baa to doole mi maayida e maa, mi wi'ataa pay mi annaa maa.» Aahiibe fu wi'i, hande non.

Yeesu e du'oo der Gesemane*(Marku 14.32-42; Luka 22.39-46)*

³⁶ Baawo majjum, Yeesu e aahiibe mum yottii nokkuure wi'eteene Gesemane. O wi'i 6e: «Joodee do, faa mi wadaa du'aare.»

³⁷ O yaadi e Piyer, e fiibe Jebede dido, ko berne makko fuddi biisaago, oo maata toora berne puy.

³⁸ Den o wi'i 6e: «Biisere berne sattanii am faa e yidi warugo am. Gonee do, deenidee e am.»

³⁹ O woddii sedda, o yani o hippii e leydi, oo du'oo, oo wi'a: «Baaba, to wadoto, woddinanam jarirgel toora kaa. Amma ko jidudaa laato, hinaa ko jidumi.»

⁴⁰ O wittoy, o tawi bee daani. O wi'i Piyer: «On baaway ko reenidi e am baa yanne woore na?»

⁴¹ To on daane, du'ee, gam to on janee der jarbeeji. Gam berne e yidi, amma bannu tampii.»

⁴² O witti du'aago kade de didawre, o woddii sedda, o wi'i: «Baaba, to wadataako jarirgel toora nel yawta, mi yariray nel, den, accu yidde maa laato!»

⁴³ Yeesu wittoy kade, o tawi 6e bee daani, gam doynol e jogii 6e puy.

⁴⁴ O acci 6e kade, o witti du'aago de tatawre e boliibe goote den.

⁴⁵ Baawo majjum, o wittoy to aahiibe makko, o wi'i 6e: «Faa jooni on na'on daani, oon ciwtii na? Wakkati wadii! Bii neddo wattete der juude hakkeebi.»

⁴⁶ Ummee jawten! Jammotoodo am nani wara!»

Nanjoore Yeesu*(Marku 14.43-50; Luka 22.47-53; Yuhaana 18.3-11)*

⁴⁷ Yeesu heennyay batugo, go Yahuuda, gooto der aahiibe makko sappo e dido yottii, e himbe duub6e, jogiibe kaafaaje, e cabbi. Hooreebi limaamiibe, e dottiiibe nun liloy 6e.

48 Jammotoodo mo on tintiniinoo 6e maane, wi'i: «Neddo mo cannumi e mammilaade fu, kanko nun don. Nannje mo.»

49 Don maa don, Yahuuda battii Yeesu, wi'i mo: «Jam kirden Moodibbo!» Den o mammilii mo.

50 Yeesu toontii mo, wi'i: «Igo am, wadu ko waddu maa.» Himbe 6en battii, watti Yeesu junjo, nannji mo.

51 Den gooto der wondunoo6e e Yeesu solti kaafahi mum, jabbi maccudo hooreejo limaamiibe, setti nowru,

52 go Yeesu wi'i mo: «Wittin kaafahi maa der kuunnjal mum, gam ka6iroowo e kaafahi, e kaafahi nun joomum halkirta.

53 Aa miili mi waawataa ko noddi Baaba am lildanaanmi ko buri malaykaa6e konunkee6e ukke sappo e didi don maa don na?

54 Amma to dum laataaki non, noy ko winnaa der Dewtere hebbirta? Gam dewtere wi'i, non dum laatotoo.»

55 Den, Yeesu wi'i jama'aare: «Daa on garii nannjugo am e kaafaaje, e cabbi hande pasotoodo ni. Der suudu Alla bane gonunoomi de weeti fu, emi jannjina, go on nannay am?

56 Amma huune dum fu wadii gam ko winnaa der dewte annabiibe hebba.» Den, aahiibe makko fu doggi, acci mo.

Hooree6e diina Yahuduube hiitake Yeesu

(Marku 14.53-65; Luka 22.54, 63-65; Yuhaana 18.12-13, 19-24)

57 Nannube Yeesu 6en yaari mo to Kayafas hooreejo limaamiibe, go moodiibe tawreeta, e dottiibe genni, hawritii.

58 Piyer e tokki mo 6aw6awre, diga woddi, faa der fageere wuro hooreejo limaamiibe. O naati, o joododii e reenube gam o yi'a no dum heennyitirta.

59 Hooree6e limaamiibe, e dawroo6e fu, e daarta fewre ne 6e gaccorto Yeesu gam o waree.

60 Himbe duu66e wari seedii fewre dow makko, amma 6e ke6ay gacce potude warugo mo. Den, wor6e dido gom wari, seedii

61 wi'i: «Kanko nun wi'unoo pusan suudu Alla, mahitoo ɲol der balde tati.»

62 Hooreejo limaamiibe ummii, wi'i Yeesu: «A toontataako gokka na? A nanay ka 6e batata dow maa na?»

63 Amma Yeesu toontaaki gokka. Hooreejo limaamiibe on wi'i mo: «Mii eele e inne Alla yonkinteejo, batu men to an nun woni Almasihu, Biddo Alla.»

64 Yeesu toontii mo, wi'i: «A battii ka. Ka batanmi woni: Diga jooni, on ji'an Bii neddo e joodii nyaamo Jom Baawde, o waran diga dow kammu.»

65 Den, mone wadi hooreejo limaamiibe faa serkiti toggoore mum, wi'i: «O battii kalluka dow Alla! En kaajaaka seedee6e gom kade! On nani e noppi moodon kalluka ka o bati.

66 Ume ji'udon?» Be toontii, 6e bi'i: «Emo haani wareego.»

67 Den, 6e tuuti mo joode e yeeso, 6ee piya mo guyye. Wob6e ma66e e fiya mo meeye,

68 e wi'a: «Almasihu! Tinta, moy nun fiyu maa.»

Piyer yeddii wi'i annaa Yeesu

(Marku 14.66-72; Luka 22.55-62; Yuhaana 18.15-18, 25)

69 Piyer e joodii yaasi fageere wuro. Hor6e tawaa6e don, gooto mum, battii mo, wi'i: «An bo, aa wondunoo e Yeesu Galilinkeejo.»

70 Amma Piyer yeddi ka yeeso himbe fu, wi'i: «Mi faamay ko jidudaa wi'ugo.»

⁷¹ Baawo majjum, o ummii oo foonnii far dammugal wuro. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonbe don: «Gorko oo do e wondunoo e Yeesu Nasaratuujo.»

⁷² Piyer yeddi kade, wi'i: «Mi hunike, mi annaa gorko on.»

⁷³ No wadi tifere, wonube don battii Piyer, wi'i mo: «Seko walaa, a laati nun gooto der aahiibe makko, gam batu maa e hollita to yiwudaa.»

⁷⁴ Den, Piyer hunii wi'i: «Alla hiitoo am to mi fewii, e goonja mi annaa gorko on!» Wakkati mum, jakaraari joggi.

⁷⁵ Den Piyer siwtorii ka Yeesu batunoo dum, wi'i: «Go jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» O wurtii yaasi, o wulli bojji kaadufi.

27

Yeesu yaaraama to Pilaatu

(Marku 15.1; Luka 22.66-71, 23.1)

¹ Subaka kecco, hooree6e limaamiibe, e dottii6e fu, hawritii e dawra dow no 6e barirta Yeesu.

² Be kab6i mo, 6e jaari to Pilaatu, hooreejo jeyde leydi Yahudiya.

Maayde Yahuuda Iskariyot

(Golle Lilaabe 1.18-19)

³ No Yahuuda jammido Yeesu yi'i o hiitaama o waree, o miijitii, o wittini ceede cardi laso e sappo de o jabunoo to hooree6e limaamiibe, e dottii6e,

⁴ o wi'i 6e: «Mi wadii hakke, mi jammike mo walaa gacce!» Be toontii mo, 6e bi'i: «Ko faalii men? Haala maa nun!»

⁵ Yahuuda woppi ceede den der suudu Alla, yahi ha6bitoyii 6oggol, maayi.

⁶ Hooree6e limaamiibe etti ceede den, wi'i: «Sariya meeden hokkay laawol ceede hande dee do hawritee e ceede cakkanaade Alla der suudu Alla, gam ceede yiyiam nun.»

⁷ Baawo dawriine ma66e, 6e nannantiri, 6e etti ceede den, 6e coodiri gesa mahoowo payande gom, gam ho66e e uwee ton.

⁸ Kanjum acci faa hanne, gesa njan e noddee «Gesa Yiyiam.»

⁹ Hande non annabaaku Yeremiya hebbiri, nju o wadunoo, o wi'i: «Be ettii ceede cardi laso e sappo, kanje nun him6e Isira'iila tawi o foti yo6aneego.

¹⁰ Be coodirii de gesa mahoowo payande, hande no Joomiraawo batunoo am.»

Yeesu yeeso Pilaatu

(Marku 15.2-20; Luka 23.1-4, 13-25; Yuhaana 18.28-19.16)

¹¹ Be jaari Yeesu yeeso Pilaatu hooreejo leydi, o yami mo, o wi'i: «An woni laamiido Yahuduube na?» Yeesu toontii mo wi'i: «A battii ka.»

¹² Den hooree6e limaamiibe, e dottii6e gaccii mo, amma o toontaaki gokka.

¹³ Ko Pilaatu wi'i mo: «A nanataa gacce de 6e batata dow maada fu na?»

¹⁴ Amma Yeesu toontaaki gokka mum. Dum haayinii hooreejo leydi on sanne.

Yeesu hiitaama waree

(Marku 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhaana 18.39-19.16)

¹⁵ Der Juulde Paska fu, hooreejo leydi e woowi yoofango 6e ma66aado gooto, mo him6e yidi.

¹⁶ Wakkati mum, e woodunoo ma66aado annanaado, bi'eteedo Yeesu Barabbas.

¹⁷ No jama'aare hawritii, Pilaatu yami 6e, wi'i: «Moy jidufon mi yoofana on: Yeesu Barabbas na, naa Yeesu bi'eteedo Almasiihu?»

18 Pilaatu e anni sabbu nawniraagu nun wadi ko 6e nanni Yeesu 6e gaddi to mum.

19 Wakkati Pilaatu joodii e hiitoo, deekiiko lili goddo, wi'a mo: «Taa naannu hoore maa der haala gorko mo walaa gacce oo, gam hanki mi toorake der koydool dow haala makko.»

20 Hooree6e limaamiibe, e dottii6e yeeyi jama'aare, 6e yama Pilaatu yoofana 6e Barabbas, acca Yeesu waree.

21 Hooreejo leydi on yamitii 6e, wi'i: «Mi yoofanan on ma6baado gooto, moy nun der dido 6en jidudon mi yoofana on?» Be toontii, 6e bi'i: «Barabbas!»

22 Pilaatu yami 6e, wi'i: «Den, noy gadanmi Yeesu bi'eteedo Almasiihu?» Be fu 6e toontii, 6e bi'i: «Tiggu mo dow leggal palaanjal!»

23 O yami 6e, o wi'i: «Ko boni ume o wadi?» Be beydi woolo e semme, 6ee bi'a: «Tiggu mo dow leggal palaanjal!»

24 Pilaatu tawi waawataa ko deyyitini 6e, woolo bo e beydoo. Den o etti diyam, o looti juude makko yeeso jama'aare, o wi'i 6e: «Mi walaa gacce dow reyyitingo yiiyam gorko oo. Haala moodon nun.»

25 Be fu 6e toontii, 6e bi'i: «Men jabii gacce yiiyam makko yowoo dow ko'e amen, e dow 6i66e amen!»

26 Den, Pilaatu yoofitani 6e Barabbas, o hokki laawol Yeesu fiyee looci, 6aawo mum, o tiggee dow leggal palaanjal.

Soogeeji jaancii Yeesu

(Marku 15.16-20; Yuhaana 19.2-3)

27 Soogeeji hooreejo leydi yaari Yeesu der fageere laamorde mum, ukkere soogeeji din fu hawritii e tummi mo.

28 Be 6orti gineeji makko, 6e 6orni mo gulunfaare wodeere.

29 Baawo majjum, 6e canyi huuneere gi'e, 6e kuunini mo. Be kokki mo helliiru e junjo makko nyaamo, 6ee jiccoo yeeso makko, 6ee jaanca mo, 6ee bi'a: «Foo foo maa, laamiido Yahuduu6e!»

30 Be tuuti mo jooe, 6e teeti helliiru njo, 6ee piya mo dow hoore.

31 No 6e keennyi jaancugo mo, 6e 6orti gulunfaare, 6e 6orni mo gineeji makko. Den, 6e jaari mo 6e tiggaa dow leggal palaanjal.

Yeesu tiggaama dow leggal palaanjal

(Marku 15.21-41; Luka 23.26-49; Yuhaana 19.16-30)

32 No 6e burtoto siire, 6e potti e gorko bi'eteedo Simon mo Sirene. Soogeeji dooli mo o roono leggal Yeesu palaanjal.

33 Be jottii nokkuure wi'eteene Golgota. Maana Golgota woni (nokkuure le'al hoore).

34 Be kokki Yeesu innabojam jillontiraadam e kaadudum, o yara. No o metti dam, o salii yarugo.

35 No 6e keennyi tiggugo mo, 6e pidani gineeji makko tete, 6e ceenniri.

36 Baawo majjum, 6e joodii don, 6ee deeni mo.

37 Be binni dow alluwal daliila ko acci o tiggaa, 6e takki dow hoore makko. Ko 6e binni woni: «Oo do woni Yeesu, laamiido Yahuduu6e.»

38 Fasotoo6e dido gom bo e tiggaa takkol makko, gooto nyaamo makko, gooto bo nano makko.

39 Him6e falotoo6e don e yenna mo, e dimma ko'e mum,

40 e wi'a: «An pusoowo suudu Alla, mahitoo njo der balde tati, faaba hoore maa. To a laati nun Biddo Alla, jippa diga e leggal palaanjal njal!»

41 Hande non, hooree6e limaamiibe, e moodi66e tawreeta, e dottii6e fu jaanciri mo, e wi'a:

⁴² «O faabike wo66e, amma o waaway ko faabii hoore makko, kanko laamiido Isira'iila. Jooni, o jippoo diga leggal palaanaŋ ŋal, gam goondinen mo.

⁴³ O yowii hoolaare makko fu dow Alla. To non Alla faaboo mo jooni, to e yidi mo. Gam o wi'i, o laati nun Biddo Alla.»

⁴⁴ Fasotoo6e, tiggaabe takkol makko bo e yenna mo hande non.

Yeesu maayii

(Marku 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhaana 19.28-30)

⁴⁵ Diga caka nyalooma, niwre wadi e leydi nin fu, faa yottii yanne tati kiikiide.

⁴⁶ Jaka yanne tati kiikiide, Yeesu halbi e semme, wi'i: «Eloyi, Eloyi, lama sabaktani?» Kan woni «Alla am, Alla am! Gam ume accudaa am?»

⁴⁷ Wo66e der darinoo6e don no nani dum, wi'i: «Emo nodda Eliya!»

⁴⁸ Don maa don, gooto ma66e doggi waddoy soosuui, suuwi di der jaran lammudam, ha66i e sawru, battini to hunnuko Yeesu gam o biccinoo.

⁴⁹ Den horiibe wi'i: «Munyen, daaren naa Eliya waran faaboo mo.»

⁵⁰ Baawo majjum, Yeesu halbi e semme, o maayi.

⁵¹ Wakkati mum, wudere wirniraane der suudu Alla serkitii caka caka, diga dow faa ley. Leydi dimmii, tepaaje feccii,

⁵² jenaale ma66itii, seniibe duu66e maayunoo6e finti.

⁵³ Be burtii e jenaale. Baawo mum, Yeesu finti, 6e naatidi e genni seniini, him6e duu66e yi'i 6e.

⁵⁴ Hooreejo soogeeji deenudo Yeesu, e soogeeji mum, yi'i dimmaade leydi e ko wadi fu. Be kuli puy, 6e bi'i: «E goonŋa, o laati nun Biddo Alla!»

⁵⁵ Rew6e duu66e e tawaa don e daara diga woddi, kam6e nun tokkoynoo mo diga Galili, 6ee jagganoo mo.

⁵⁶ Der ma66e: E woodi Mariyama mo Magadala, e Mariyama inna Yaakuuba e Yusufu, e inna bi66e Jebede.

Yeesu uwaama

(Marku 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhaana 19.38-42)

⁵⁷ No kiikiide wadi, gorko jom jawdiijo gom, mo siire Arimatiya, wari. Emo wi'ee Yusufu, kanko bo o laati nun aahiijo Yeesu.

⁵⁸ O yahi to Pilaatu, o eeli dum bannu Yeesu. Den, Pilaatu wi'i o hokkee ŋol.

⁵⁹ Yusufu etti bannu ŋol, suddi ŋol wudere heyre,

⁶⁰ o watti bannu ŋol der saabeere heyre ne o wasani hoore makko der hayre. Baawo mum, o talli hayre teddune, o ma66iri dammugal saabeere nen, o yawti.

⁶¹ Mariyama Magadalaajo, e Mariyama oo to, e tawaa don, e joodi e daari far to saabeere nen.

Soogeeji e reeni saabeere

⁶² Fini mum laatii nyalaane ardiine nyalaane siwteteene. Den hooree6e Limaamiibe e Farisaabe hawritii yahi to Pilaatu.

⁶³ Be bi'i mo: «Joomiraawo, men ciwtorii pewoowo on batino diga e wuuri, wi'i, fintan nyalaane tatawre.

⁶⁴ Gam majjum, batu soogeeji reena saabeere nen faa balde tati den yawta. Gam to aahii6e makko wujju bannu makko, wi'a, o fintii diga maay6e. Den fewre sakitiineere nen buran arandeere hallugo.»

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e: «Soogeeji nani, jahee, deenee saabeere nen no baawirdon!»

⁶⁶ Be jahi, 6e deenoy saabeere nen. Be talli hayre, 6e ma66i faa woodi, 6e darini soogeeji gam reena ne.

28

Yeesu fintii

(Marku 16.1-10; Luka 24.1-12; Yuhaana 20.1-10)

¹ No nyalaane siwteteene yawti, alal subaka, Mariyama Magadalaajo e Mariyama oo to dawii, yahi daaroygo saabeere nen.

² Don de woore, leydi dimmii e semme. Malaykaajo Joomiraawo jippii diga dow kammu, talli hayre nen, joodii dow mayre.

³ Oo jalbitoo hande maayyere, gineeji makko e rawni hande malamalluuje.

⁴ Reenu6e 6en huli faa e diwna, 6e laatii hande maay6e.

⁵ Malaykaajo wi'i rew6e 6en: «To on kulee onon! Mii anni Yeesu tigganoodo nun daartoton.

⁶ O walaa do, o fintii hande no o wi'unoo on. Garee, daaree to o fukkinoo.

⁷ Tinnee, batee aahii6e makko o fintii diga e maayde. O na'on hedii on far Galili, on ji'an mo ton. Ka goodumi mi bata on nun don.»

⁸ Rew6e 6en yawti law diga to saabeere nen, go kulol e seyo wadi 6e puy. Be doggi 6e batoy aahii6e makko habaru on.

⁹ Don maa don, Yeesu fotti e ma66e, wi'i 6e: «Mii sanna on!» Be battii mo, 6e nanji koyde makko, 6e kujidani mo.

¹⁰ Den Yeesu wi'i 6e: «To on kulee! Jahee, batee banniraa6e am, 6e jaha Galili. Ton nun 6e ji'atammi.»

Ka reenu6e saabeere seedii

¹¹ Wakkati rew6e 6en yanti laawol, den wo66e der soogeeji deenu6i saabeere nen naati e genni, e bata hooree6e limaami6e ko wadi fu.

¹² Hooree6e limaami6e, e dottii6e wadi hawriine, 6e baddi, 6e kokki soogeeji din ceede duudde,

¹³ 6e bi'i 6e: «Bi'ee aahii6e makko nun wari jemma, tawi oon daani, wujji bannu makko.

¹⁴ To hooreejo leydi nanii ka, minon nun anni ka batata mo, men burtina on e toora fu.»

¹⁵ Soogeeji jabi ceede mum, wadi no wi'aa. Hande non haala kan sankitorii caka Yahudu6e faa warugo hanne.

Yeesu hollitanake aahii6e mum

(Marku 16.14-18; Luka 24.36-49; Yuhaana 20.19-23)

¹⁶ Aahii6e sappo e go'o yahi Galili, dow waanne ne Yeesu tintinnoo 6e 6e jaha.

¹⁷ No 6e ji'i mo, 6e kujidani mo, amma wo66e ma66e wadii seko.

¹⁸ O battii, o wi'i 6e: «Mi hokkaama baawde dow kammu e leydi fu.

¹⁹ Gam majjum jahee, ga6ee him6e lenyi fu aahii6e am, ga6ee 6e batisi e inne Baaba e Biddo e Ruuhu Ceniido.

²⁰ Janjinee 6e 6e tokkoo ko batumi on fu. Annee, mii wondi e moodon nyalaane fu, faa timmoode duuniyaaru.»

Linjiila Yeesu hande no Yuhaana winniri

Haala puɗɗirka

Yuhaana e yidi der derewol mum ηol, himbe annita no Yeesu laati nun Biddo Alla, den goondindo mo fu tawee e woodi yonki tabitiiki.

Wecco arano e holla kaayeeɗi feere feere, kollitooji no Yeesu nun paabotoodo, mo dum batani der dewte. Yuhaana ettii haalaaji goddi nanditiniɗi, hande jon: diyam, nyaamdu buurinoowol, innabohi goonjahi, o hollitira ko Yeesu laatii.

Yuhaana tan batani ɓangal der siire Kana, e haala Nikodemu, e debbo samariyaajo, e mofo mo Baytisayda, e gorko dindaado e bundan.

O batanii kaayeeɗi jeego'o di Yeesu wadi ko Matiye, e Marku, e Luka winnay. Amma Yuhaana winnay haala golle Yeesu godde. O batanay dingol Yeesu e golle mum der Galili, e jarbeeki mum, e haala kirtaari cakitiineeri gam himbe wakkati makko e annunoo dum.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗɗirka, 1.1-18
2. Yuhaana gadoowo batisi, 1.19-51
3. Golle Yeesu e waaji mum, 2.1-12.50
4. Balde Yeesu sakitiineeje faa Urusaliima, 13.1-19.42
5. Pintol Yeesu Joomiraawo e kollitaaki mum, 20.1-31
6. Heennyitirde 21.1-25.

Haala laatike jayηol e yonki

¹ Diga fuddoode, bi'eteedo Haala e wonunoo. Oo wondi e Alla, o laati nun Alla.

² Diga fuddoode, oo wondi e Alla.

³ E makko Alla tagiri huune fu. Baa goddum ko woni tagaaka to hinaa e makko.

⁴ Yonki yiwii e makko, yonki kin laatanii himbe jayηol.

⁵ Jaayηol e yayna der niwre, niwre bo waaway ko nyifi ηol.

⁶ Wakkati gom, Alla lili goddo bi'eteedo Yuhaana.

⁷ O warii gam o laato seedeje, o wadana jayηol seedaaku, gam himbe fu goondina sabbu haala makko.

⁸ Kanko bane woni jayηol, amma o waru nun gam o seedanoo jayηol.

⁹ Kanηol woni jayηol goonjawol, garuηol e duuniyaaru gam yaynana himbe fu.

¹⁰ Bi'eteedo Haala na'onno der duuniyaaru, e makko duuniyaaru tagiraa, amma himbe duuniyaaru annitay mo.

¹¹ O warii to himbe makko, himbe makko bo jaɓɓaaki mo.

¹² Amma jaɓɓiibe mo fu, ko goondinii inne makko, o hokkii dum laawol laataago ɓiɓɓe Alla.

¹³ Be laataaki ɓiɓɓe Alla diga e dingol, e yidde tagaado bo bane, amma gam Alla hokkii ɓe yonki kesi.

¹⁴ Haala laatike neddo. Neddo on joododii e meeden, oo hebbi moyyere e goonja. Men ji'ii tedduηal makko, tedduηal ηal Biddo bajjo hebata e baaba mum.

¹⁵ Yuhaana seedanii mo, bati e daane towne, wi'i: «Oo do woni mo batannoomi on, bi'umi: Baawo am, burdo am waran, gam o na'on diga mi walaano.»

¹⁶ E gonnan makko, en fu en kebii moyyere dow moyyere.

¹⁷ Diga e Muusa nun tawreeta hokkiraa, amma moyyere, e goonja warii diga e Yeesu Almasiihu.

¹⁸ Goddo yi'ay Alla abada, amma Biddo bajjo, laatiido Alla, gondudo e Baaba nun annini en Alla.

Seedaaku Yuhaana gadoowo batisi

(Matiye 3.1-12, Marku 1.18, Luka 3.15-18, Yuhaana 5.33-36)

¹⁹ Yahuduube Urusaliima lili moodi66e yiwu6e e lenyol Lewinkee6e e Limaamiibe 6e yama mo, kanko woni moy.

²⁰ O toontii 6e ko laafi. Nani ko o seedii: «Min, mi Cu6aado bane.»

²¹ Be yamitii mo, 6e bi'i: «Den kan, moy nun laatiidaa an? An nun Eliya na?» O wi'i: «Min, mi Eliya bane.» Be bi'i: «An nun Annabiijo batanaado na?» O toontii: «Aawo, kanko bane laatiimi!»

²² Be bi'i mo: «Den fu moy nun laatiidaa? Batu men ko men batoyta liloy6e men. Ko bi'udaa hoore maa?»

²³ O toontii, o wi'i:

«Min woni batoowo der haro e wi'a:
"Moyyinee laawol Joomiraawo,"
non annabi Esaaya wi'i.»

²⁴ Lilaabe 6en laati nun Farisaa6e.

²⁵ Be yami mo: «Ko woni sabbu ko aa wada batisi nani bo a Cu6aado bane, a Eliya bane, a Annabiijo batanaado bane?»

²⁶ Yuhaana toontii 6e, wi'i: «Min, mii wadira batisi e diyam, amma e woodi goddo hakkune moodon mo on annaa,

²⁷ kanko woni garoowo 6aawo am, mi fotay baa fittugo 6oggi pade makko.»

²⁸ Dum don fu wadu nun Baytaniya, takkol maayo Urdun, to Yuhaana wadannoo batisi.

Yeesu nun woni Jawgiyel Alla

²⁹ Fini mum, Yuhaana yi'i Yeesu e wara to mum, wi'i: «Nani Jawgiyel Alla ikkinoowel hakkeji duuniyaaru.

³⁰ Kanko nun batannoomi, bi'umi: "Goddo waran 6aawo am, oo 6urimmi, gam o na'on diga mi walaano."

³¹ Min, mi annaano mo. Amma mi warii, mii wada batisi e diyam gam mi holla mo him6e Isira'iila.»

³² Yuhaana seedii, wi'i: «Mi yi'ii Ruuhu hande foonu e jippoo diga dow, hodi dow makko.

³³ Min, mi annaano mo. Amma lido am mi wada batisi der diyam, kanko nun wi'immi: "Mo ji'oytaa Ruuhu e jippoo dow mum, kanko woni gadiroowo batisi e Ruuhu Ceniido."

³⁴ Yuhaana wi'i: «Min, mi yi'ii, mi seedike, kanko woni Biddo Alla.»

Aahiibe Yeesu arandee6e

(Matiye 4.18-22)

³⁵ Fini mum, Yuhaana e darodii kade e aahiibe mum dido.

³⁶ O yi'i Yeesu e faloo, o wi'i: «Nani Jawgiyel Alla!»

³⁷ Aahiibe dido 6en nani ka o bati, tokki Yeesu.

³⁸ Yeesu yeeyitii, yi'i 6ee tokki dum, wi'i 6e: «Ume daartoton?» Be toontii, 6e bi'i: «Rabbi (dum wi'ay maa Moodibbo), toy tawadaa?»

³⁹ O wi'i 6e: «Garee, daaree!» den 6e gari, 6e ji'i to o tawaa. Be joododii e makko nyalaane nen. Wakkati on, kiikiide nun.

⁴⁰ Andere, miiraawo Simon Piyer, woni gooto der dido nanu6e haala Yuhaana, ko tokkini Yeesu.

⁴¹ Mawniraawo makko, Simon, o arti o fotti, o wi'i dum: «Men ji'ii Almasi-ihu.» (Dum wi'ay maa Cu6aado.)

⁴² O yaari mo to Yeesu. Yeesu daari Simon Piyer, wi'i mo: «An, a Simon 6ii Yuhaana, a innitirte Kefas.» (Dum wi'ay maa Hayre.)

Yeesu noddii Filippu e Natanayel

⁴³ Fini mum Yeesu yidi yahugo Galili. O fotti e Filippu, o wi'i dum: «Tokkam!»

⁴⁴ Filippu, mo Baytisayda nun, genni Andere e Piyer.

⁴⁵ O fotti e Natanayel, o wi'i dum: «Men ji'ii mo haala mum batano der tawreeta Muusa e der dewte annabiibe. Yeesu 6ii Yusufu mo Nasaratu.»

⁴⁶ Natanayel wi'i mo: «Ko woodi waawan ko yiwi Nasaratu na?» Filippu toontii mo: «War, daaru!»

⁴⁷ Yeesu yi'i Natanayel e fonnoy dum, wi'i: «Oo do laati nun Isira'iilaajo lalley, jamma fu walaa e makko.»

⁴⁸ Natanayel wi'i mo: «Toy annudaa am?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Mi yi'ii maa ley ibbi diga Filippu nodday maa.»

⁴⁹ Natanayel toontii, wi'i: «Moodibbo, a laati nun Biddo Alla, a Laamiido Isira'iila nun.»

⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Gam mi wi'ii mi yi'ii maa ley ibbi, kan acci ko goondindaa na? A yi'an ko 6uri dum don manju.»

⁵¹ Den o wi'i Natanayel: «E goonja batan mi on: On ji'an duule e ma66itii, malaykaabe Alla e eenca e jippoo dow Bii neddo.»

2

Bangal der siire Kana

¹ Balde didi 6aawo mum, 6angal wadii e siire Kana, der leydi Galili. Inna Yeesu e tawanoo ton.

² Yeesu e aahiibe mum bo noddinaama e jamaanu nu.

³ No innabojam ma66e jacci, inna Yeesu wi'i mo: «Be galaa innabojam.»

⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «Inna day, taa accu ka billee. Wakkati am yottaaki taw.»

⁵ Den inniiko wi'i golloo6e: «Ko o wi'i on fu, gadee.»

⁶ Loo6e jeego'o gadiraade kaaye e tawaa don. Diyam majje Yahuduube wadiranno najardam gam laa6ingo ko'e mum, hande no diina ma66e bati. Loo6e den, baaney mum fu e ja6a yoogirde diyam sappo.

⁷ Yeesu wi'i 6e: «Kebbinee payande den diyam.» Be kebbini de faa ga66ude.

⁸ O wi'i 6e: «Jooni kan, nyedee, jaaranee mawdo 6angal.» Be nyedi.

⁹ No mawdo 6angal metti diyam baylitaadam innabojam dam, o annaa toy dam yiwi. Amma golloo6e nokkoy6e dam, e anni. O noddi jommanjo gorko,

¹⁰ o wi'i dum: «Him6e fu innabojam beldam woowi artirgo. To him6e busii, ko dam hewtay welugo sakitoree. Amma an, a resii beldam dam faa jooni.»

¹¹ Non Yeesu wadiri kaayee fi mum arandehi der siire Kana, der leydi Galili. Non o hollitiri baawde makko, go aahiibe makko goondini mo.

¹² Baawo majjum o yahi Kafarnahum, kanko e inniiko, e miiraabe makko, e aahiibe makko. Be joodii ton balde sedda.

*Yeesu riiwii tenkuuḅe der suudu Alla
(Matiye 12.38-40, Marku 11.15-18, Luka 19.45-46)*

¹³ No juulde Yahuduḅe bi'eteede Paska ḅadii, Yeesu yahi Urusaliima.

¹⁴ Der suudu Alla, o tawi sippooḅe ga'i, e baali, e tantabaraaji, e cengotooḅe ceede, e joodii.

¹⁵ O etti ḅoggi o wadi ḅoccol, o riiwi ḅe ḅe burtoo suudu Alla, kamḅe e baali, e ga'i. O sankiti ceede cengotooḅe, o hippi taaburuuji maḅḅe.

¹⁶ O wi'i sippooḅe tantabaraaji: «Burtinee dum, to on gadee suudu baaba am suudu tenkuru.»

¹⁷ Aahiiḅe makko siwtori ko winnaa e Dewte: «Yidde suudu maa e jaḅina berne am.»

¹⁸ Den hooreeḅe Yahuduḅe wi'i mo: «Kaayeeḅi kiye gadataa ko kollaa men aa woodi laawol wadugo nun nun.»

¹⁹ Yeesu toontii ḅe, wi'i: «Pusee suudu Alla ḅol do, mi mahitinto ḅol der balde tati.»

²⁰ Be toontii mo: «Suudu ḅol mahiraama duubi lasooji didi e jeego'o, go an, bi'aa a mahitinto ḅol der balde tati na?»

²¹ Amma ḅannu makko nun o nandiniri suudu Alla.

²² No Yeesu finti, aahiiḅe mum siwtorii o batino dum ka, go ḅe goondini Dewte e haala ka o batunoo.

Yeesu e anni ko woni e neddo fu

²³ No Yeesu wonunoo Urusaliima gam juulde Paska, duuḅḅe goondini inne makko gam ḅe ji'ii kaayeeḅi di o wadi.

²⁴ Amma Yeesu hoolaaki ḅe, gam oo anni ḅe ḅe fu.

²⁵ O bukaaka goddo seedanoo mo ko woni e himḅe, gam oo anni ko woni der berne neddo.

3

Yeesu e badda e Nikodemu

¹ E woodunoo goddo, Farisaajo, bi'eteedo Nikodemu, o laati nun gooto der hooreeḅe Yahuduḅe.

² Jemmaare gom o yahi to Yeesu, o wi'i dum: «Moodibbo, emen anni a laati nun baajotoodo yiwudo to Alla, gam goddo waawataa ko wadi kaayeeḅiji di gadataa, to Alla wondaa e makko.»

³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Mii batee e goonja: Goddo waawataa ko yi'i Laamaare Alla to rimitaaka.»

⁴ Nikodemu wi'i mo: «Noy neddo waawirta ko rimitora to naywii? O waawan ko witti e reedu inniiko, o rimatee na?»

⁵ Yeesu toontii mo wi'i: «Mii batee e goonja: To neddo rimitoraaka e diyam, e Ruuhu, o waawataa ko naati laamu Alla.

⁶ Ko neddo rimata, laati nun neddo. Ko Ruuhu bo rimata, laati nun ruuhu.

⁷ To dum haaynee gam mi wi'ii maa: "E haani dimitedaa."

⁸ Henu e wifa to yidi fu. Aa nana sonnyo maggol, amma a annaa to ḅol yiwi, a annaa to ḅol yahata. Hande nun dimiraado Ruuhu laati.»

⁹ Nikodemu wi'i mo: «Noy dum wadortoo?»

¹⁰ Yeesu toontii mo: «An, moodibbo Isira'iila mawdo, a annaa dum?»

¹¹ Mii batee e goonja, menen, ko men anni, men batata, ko men ji'i, men ceedotoo. Amma on jaḅataa seedaaku amen.

¹² On goondinay no batanmi on kujje de leydi. Noy goondinirton to mi batanii on kujje de dow kammu?

¹³ Goddo meeday eencugo dow kammu, to hinaa jippiido diga kammu, kanko woni Bii neddo.

¹⁴ Hande no Muusa biliri boddi janni dow leggal der ladde haro, hande non Bii neddo bo filirtee,

¹⁵ gam goondindo mo fu heba yonki tabitiiki.

¹⁶ Gam Alla yidii duuniyaaru sanne faa hokki Biddo mum bajjo, gam goondindo mo fu to halku, amma heba yonki tabitiiki.

¹⁷ Alla lilay Biddo mum e duuniyaaru gam o hiitoo nu, amma gam nu hisira diga e makko.

¹⁸ Goondindo mo hiitataake, amma mo goondinay, hiitaamaa ko, gam o goondinay inne Biddo Alla bajjo.

¹⁹ Kiita ma66e nani: Jaayjol warii e duuniyaaru, amma him6e, niwre nun 6uri yidugo dow jayjol, gam gadu ma66e woodaa.

²⁰ Mo golle mum woodaa e wanyi jayjol, warataa e maggol, gam e hula golle mum wurtoo.

²¹ Amma tokkudo goonja, waran to jayjol gam gadu nju wadi gam Alla, wurtoo.»

*Ko Yuhaana seedii dow Yeesu
(Yuhaana 1.19-24)*

²² Baawo mum Yeesu yaadi e aahi6e mum leydi Yahudiya. O joododii e ma66e ton, oo wada batisi.

²³ Yuhaana bo e wada batisi e siire Aynon, takkol Salim, gam ton diyam e duudi. Him6e e yaha ton e wadane batisi.

²⁴ (Tawi Yuhaana ma66aakano taw.)

²⁵ Nyaanne gom aahi6e Yuhaana yeddontirii e Yahuduujo gom dow haala laa6al.

²⁶ Be jahi to Yuhaana, 6e bi'i dum: «Moodibbo, gorko gondunoodo e maa takkol maayo Urdun, mo ceedanidaa men, kanko bo oo wada batisi. Him6e fu e yaha to makko.»

²⁷ Yuhaana toontii 6e, wi'i: «Neddo waawataa ko hebi goddum to hinaa ko Alla hokki dum.

²⁸ Onon e hoore moodon, on seedee6e am, mi wi'ii: "Mi Almasiihu bane, amma mi lilaama mi ardo mo".»

²⁹ Yuhaana wi'i kade: «Gaddanaado jommanjo debbo, kanko woni jommanjo gorko. Dottoowo gorko e darri, e hettinii. To o nanii daane jommanjo gorko, 6erne makko welan sanne. Nii beldum 6erne am hebbiri.

³⁰ Haani teddujal makko e beydoo, jal am e buytoo.»

Yiwudo dow kammu

³¹ «Yiwudo dow kammu nun 6uri fu. Yiwudo e leydi, laati nun leydinkeejo. Haala mum bo laati nun ka leydinkee6e. Yiwudo dow kammu, kan nun jinti moy fu.

³² Ko o yi' e ko o nani, o seedotoo, amma goddo jabataa seedaaku makko.

³³ Ja6udo seedaaku makko, tabbitinii Alla laati nun goonjaajo.

³⁴ Mo Alla lili, ko Alla bati nun o batata, gam Alla hebbinii mo Ruuhu mum.

³⁵ Baaba e yidi Biddo, faa watti huune fu e junjo makko.

³⁶ Goondindo Biddo, he6ii yonki tabitiiki. Mo goondinay Biddo, he6ataa ki, amma mone Alla e wonani dum.»

4

*Yeesu e samariyaajo debbo
(Yuhaana 7.37-39)*

¹ Farisaaḅe nanii Yeesu e waḁa batisi, e heḅa aahiiḅe ḁuuḅḅe faa ḅuri Yuhaana.

² To gooḅa nun, Yeesu e hoore mum waḁay batisi, amma aahiiḅe makko nun waḁannoo ḁum.

³ No Yeesu nani ka Farisaaḅe bati, ummii leydi Yahudiya, witti leydi Galili.

⁴ E haani bo o falta leydi Samariya.

⁵ O wari e siire Samariya bi'eteene Sikar, takkol gesa ḅa Yaakuubu hokki biyum Yusufu.

⁶ Don ḅunnu Yaakuubu woni. No Yeesu somi yaadu, joodii gaḅḅude ḅunnu ḅol. Caka nyaalooma nun.

⁷ Samariyaajo debbo wari yoogugo. Yeesu wi'i mo: «Hokkoram diyam, mi yara!»

⁸ (Tawi aahiiḅe makko yahii siire soodoygo ko nyaamete.)

⁹ Debbo on wi'i Yeesu: «Ee, noy an Yahuduujo, eelirtaa am diyam jaraa, min samariyaajo debbo?» Nani bo potal walaa hakkune Yahuduube e Samariyaabe.

¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «To aa annunoo no dokkal Alla foti, e moy wi'i maa: "Hokkoram diyam, mi yara!" an nun eelatano mo, o hokkee diyam yonki.»

¹¹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, a walaa cawgal. Bunnu nun bo e luggi. Toy keḅataa diyam yonki ḁam?»

¹² A ḅuru nun maama amen Yaakuubu, kokkuḁo men ḅunnu ḅol manḅu na? Kanko e ḅiḅḅe makko, e bisaaji makko fu, ḅe jarii e maggol.»

¹³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Nedḁo fu jardo diyam ḁam, ḁondete kade,

¹⁴ amma jardo diyam ḁam kokkanmi ḁum, ḁondataake faa abada. Gam diyam kokkanmi ḁum, laatanto ḁum ḅuldude diyam kokkooram yonki tabiti-iki.»

¹⁵ Debbo on wi'i: «Moodibbo, hokkoram diyam ḁam, to mi ḁonḁee kade, to mi wittaa bo yoogugo.»

¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Yahu noddoy gorko maa, garidon!»

¹⁷ Debbo on toontii mo: «Mi walaa gorko.» Yeesu wi'i mo: «Aa woodi gooḅa no bi'uda a walaa gorko.»

¹⁸ A ettayno maa worḅe joyo. Gorko gonduda a jooni on bo, gorko maa bane. A batii gooḅa.»

¹⁹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, laaḅanii am, a laati nun Annabiijo.

²⁰ Maamiraaḅe amen saafiino Alla dow waanne nee, amma onon, oon bi'a: "Urusaliima nun Alla haani saafeego".»

²¹ Yeesu wi'i mo: «Banniraawo debbo, hoola ko batan maa mi. Wakkati e wara, dow waanne nee ḁo bane, Urusaliima bo bane caafoton Baaba.

²² Onon Samariyaabe, oon caafa ko on annaa, menen Yahuduube, ko men anni men caafata, gam kisdam to Yahuduube nun yiwata.

²³ Amma wakkati e wara, ki yottike du, de saafooḅe gooḅakuube saafirta Baaba e ruuhu e gooḅa. Iri saafooḅe ḅee ḁon nun Baaba daartata.

²⁴ Alla laati nun Ruuhu. Gam majjum, e haani saafooḅe, saafira mo e ruuhu e gooḅa.»

²⁵ Debbo on wi'i: «Mii anni Almasiihu, bi'eteḁo Cuḅaḁo, waran. To o warii, o humpitanan men kujje fu.»

²⁶ Yeesu wi'i mo: «Min, baddoowo e maa, woni kanko.»

²⁷ Dow kaa ḁon, aahiiḅe makko yottii to maḅḅe. No Yeesu baddata e debbo on, ḁum haaynii ḅe, amma baa gooto maḅḅe wi'ay: «Ko daartataa?» Naa: «Gam ume baddataa e makko?»

28 Den debbo on resi yoogirgal mum, witti siire, bati him6e, wi'i:

29 «Garee, daaree gorko batudo am ko gadunoomi fu. Kanko bane woni Almasiihu on?»

30 Be burti siire nen, 6e jahi to makko.

31 Wakkati den aahii6e e sawrina mo, e wi'a: «Moodibbo, nyaamu!»

32 O toontii 6e: «Mii woodi ko nyaamaanmi, ko on annaa.»

33 Aahii6e 6en e yamontira: «Moy waddani mo ko nyaamete?»

34 Yeesu wi'i 6e: «Nyaamdu am laati nun wadugo sago lildo am, e heenny-itingo golle de o hokkimmi.

35 Onon, oon bi'a: "Faa hanne lebbi naay horii go dugge yottoo?" Amma min, mii wi'a on: bantee gite mon, daaree, gese bennii, de potii ruggeego.

36 Duggudo he6an joddi, hawritan 6i66e gam yonki tabitiiki, gam aawudo e duggudo seyodoo.

37 Dum don e tabbitina ballool nol do: "Gooto e aawa, gooto e rugga."

38 Mi lili on duggoon to on gollay. Wo66e gollii, onon, on nafitoroo golle ma66e.»

39 Der siire nen, Samariyaa6e duu66e goondinii Yeesu gam haala debbo ceediido, wi'i: «O batii am ko gadunoomi fu.»

40 Gam majjum no Samariyaa6e yottii to Yeesu, 6e eeli mo o joodoo to ma66e. O wadi don balde didi.

41 Him6e duu66e, faa buri no arande, goondini mo, no nani haala makko.

42 Be bi'i debbo on: «Jooni, hinaa gam ka batudaa men tan acci men goondini. Amma menen e ko'e amen, men nanii haala makko, emen anni kanko woni Kisinoowo duuniyaaru lalley.»

*Yeesu nyawtii bii semmenteejo gom
(Luka 7.1-10)*

43 No Yeesu wadi ton balde didi, o witti Galili.

44 Kanko e hoore makko o seedike, o wi'i: «Annabiijo teddintaake der leydi mum.»

45 No o yottii Galili, Galilinkee6e ja66orii mo juude didi, gam kam6e bo 6e jahiino juulde Urusaliima, 6e ji'iino ko o wadi ton fu.

46 Den Yeesu warti Kana, der leydi Galili to o waylitinnoo diyam laatii jaram. Tawi bii gorko semmenteejo gom, yandaa, e fukkii Kafarnahum.

47 Semmenteejo on nani Yeesu yiwii Yahudiya, warii Galili. O yahi to makko, o eeli mo o yaha o nyawtaa biyiiko badiido maayugo.

48 Yeesu wi'i mo: «Abada on goondintaa, to on ji'ay kaayeefiiji e haaynaareeji.»

49 Semmenteejo on wi'i mo: «Moodibbo, en jahu diga biyam maayay.»

50 Yeesu wi'i mo: «Hootu, biya e wuuri.»

Gorko on goondini ko Yeesu bati dum, witti.

51 E laawol, golloo6e makko fotti e makko, wi'i mo biyiiko yoofike.

52 O yami 6e: «Wakkati dey o yoofii?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Keenya juura jonte den yoofi mo.»

53 Baabiiko anniti wakkati oo don nun lalley Yeesu wi'i mo: «Biya yoofike!» Kanko e getti makko fu, 6e goondini Yeesu.

54 Dum don woni kaayeefi dida6i ki Yeesu wadi Galili, no yiwunoo Yahudiya.

5

*Yeesu nyawtii mofofo
(Marku 2.28, Yuhaana 7.19-26 e 9.1-17)*

¹ Baawo majjum, juulde Yahuduu6e e wada. Yeesu yahi Urusaliima.

² Urusaliima ton, takkol Dammugal baali, weldere diyam e woni don, nee wi'ee e Iburaninkeere Baytisayda. Dammude joy mawde e filitii ne.

³ Nyaw6e duu66e e fukkii ley dammude den: wumu6e, layoo6e, e [moofidin6e. Bee kedii diyam irtee,

⁴ gam malaykaajo Joomiraawo e jippoo e weldere nen tife e tife, e irta diyam dam. Nyawdo artudo naati e diyam dam de dam irtaa, e yoofoo no nyaw mum wa'i fu.]

⁵ Gorko nyawdo diga duu6i laso e sappo e jeetati e wonunoo don.

⁶ Yeesu yi'i oo fukkii, anniti o booyidii e nyaw, yami mo, wi'i «Aa yidi yoofaago?»

⁷ Nyawdo on toontii mo, wi'i: «Moodibbo, mi walaa goddo ballando am naatugo e weldere nen to diyam irtike, go mi yottoo fu, den goddo artii am naatugo.»

⁸ Yeesu wi'i mo: «Umma, ettu daago maa, yahu!»

⁹ Don maa don gorko on yoofii, etti daago mum e yaha. Dum fakkii e nyalaane siwteteene,

¹⁰ gam majjum hooree6e Yahuduu6e wi'i nyawtaado on: «Hanne nyalaane siwteteene nun, laawol hokkay maa doonodaa daago maa.»

¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «Nyawtudo am, kan nun wi'immi: Ettu daago maa, yahu!»

¹² Be yami mo: «Moy nun bi'udo maa: Ettu daago maa, yahu?»

¹³ Amma nyawtaado on annaano mo, gam Yeesu mutii caka him6e sabbu no 6e duudiri e nokkuure nen.

¹⁴ Baawo mum Yeesu fottitii e makko der suudu Alla, wi'i mo: «Daaru, jooni kan, a yoofike. Taa wadu hakke kade, wara ko buri dum bonugo he6ee.»

¹⁵ Gorko on yahi batoy hooree6e Yahuduu6e wi'i Yeesu nun nyawti dum.

¹⁶ Go Yahuduu6e fuddi gaccaago Yeesu gam o wadii dum e nyalaane siwteteene.

¹⁷ Yeesu wi'i 6e: «Baaba am, e golloo faa hanne, min bo, mii golla.»

¹⁸ Gam majjum hooree6e Yahuduu6e hocci niya warugo mo, hinaa gam o biisii nyalaane siwteteene tan, amma gam o wi'i bo, Alla woni Baabiiko. O fofinii hoore makko e Alla.

Baawde Biddo Alla

¹⁹ Yeesu wi'i 6e: «Mii bata on e goonja: Biddo waawataa ko wadi goddum kan tan, sey ko yi'i Baaba e wada. Gam ko Baaba wadata fu, kanjum Biddo bo wadata.

²⁰ Gam Baaba e yidi Biddo, kan wadi e holla mo huune fu ko o wadata. O hollan mo golle burde dee do fu manju, faa haaynaare wada on.

²¹ Gam hande no Baaba fintinirta maay6e wuurina 6e, nun Biddo bo wuurinirta mo yidi.

²² Baaba kan, hiitataako goddo, amma o hokkii Biddo baawde hiitaago kiita fu,

²³ gam him6e fu teddina Biddo hande no teddiniri Baaba. Neddo fu mo teddinay Biddo, teddinay Baaba liloydo mo.

²⁴ Mii bata on e goonja. Nanudo haala am ko goondini liludo am, he6ii yonki tabitiiki, o hiitataake. O yiwii e maayde, o warii to yonki.

²⁵ Mii bata on e goonja: Wakkati e wara, ki yottike du, wakkati de maay6e nanata daane Biddo Alla. Nanu6e ne bo wuuran.

²⁶ Hande no Baaba laatorii ɓulirde yonki, hande nun o hokkii Biɗɗo bo laatoo ɓulirde yonki.

²⁷ O hokkii mo baawɗe hiitaago, gam o laati nun Bii nedɗo.

²⁸ To ɗum haaynoo on. Wakkati waran, de maayɓe wonuɓe der caabeeje nanata daane makko,

²⁹ ɓe burtoo. Waɗuɓe ko woodi, finta, heɓa yonki, waɗuɓe ko halli finta, hiitee.»

Haala Yeesu laati nun goonja

³⁰ «Min e hoore am, walaa fu ko baawumi waɗugo. Ko nanumi, kiitortoomi. Kiita am e foonnitii, gam mi tokkataa sago am, sago lildɗo am nun tokkumi.

³¹ To mi seedanike hoore am, seedaaku am nootataake.

³² E woodi godɗo ceedantooɗo am. Mii anni seedaaku makko, ko o seedantoo am laati nun goonja.

³³ Onon, on lili himɓe to Yuhaana, o seedike goonja.

³⁴ Min, mi bukaaka seedaaku nedɗo, amma mi batii ka gam kison.

³⁵ Yuhaana laatike fitilla kuɓoowa, jaaynoowa. On jabii welweltugo wakkati sedda e jayɗol makko.

³⁶ Min, mii woodi seedaaku burɗu ɗu Yuhaana manɗu. Golle ɗe Baaba yowanimmi mi waɗa, golle ɗe gaɗanmi ɗen nun seedantoo am no Baaba nun lilimmi.

³⁷ Baaba liluɗo am, kanko e hoore makko seedanii am. Abada on nanay daane makko, abada on ji'ay mo.

³⁸ Batu makko wonday e moodon, gam on goondinay mo o lili.

³⁹ Oon biɗitoo Dewte gam oon miiji ɗe kokkan on yonki tabitiiki. Kanje seedantoo am.

⁴⁰ Amma, on jabay warugo to am gam keɓon yonki.

⁴¹ Diga e himɓe bane keɓammi tedduɗal am,

⁴² amma mii anni on, mii anni yidde Alla walaa e moodon.

⁴³ Min, mi warii e inne Baaba am, on jabɓaaki am. Amma to godɗo wardii inne mum, on jabɓoto ɗum.

⁴⁴ Noy baawirton ko goondini, onon teddinontirooɓe hakkune moodon, go accuɗon daartugo tedduɗal Alla?

⁴⁵ To on miilee min gaccotoo on yeeso Baaba. Muusa, mo jowuɗon hoolaare moodon dow mum, kanko nun gaccoytoo on.

⁴⁶ To on goondiniino Muusa e goonja, on goondinanno am min bo, gam min o batani der dewte makko.

⁴⁷ Amma no on goondinay ko o winni, noy goondinirton haala am?»

6

Yeesu nyaannii himɓe ujune joyo

(Matiye 14.13-21; Marku 6.30-44; Luka 9.10-17)

¹ Baawo majjum Yeesu joli maayo Galili, bi'eteenjo Tiberiya.

² Jama'aare ɗuunne e tokki mo gam ɓe ji'ii haaynaareeji ɗi o waɗi dow nyawɓe.

³ Yeesu eenci dow waanne, jooɗodii ton e aahiibe mum.

⁴ Tawi juulɗe Yahuduube bi'eteede Paska ɓadike.

⁵ Yeesu ɓanti hoore, hollirii jama'aare ɗuunne e fonnoy ɗum. O yami Filippu: «Toy keɓeten cooden nyaamdu ko nyaannata ɓee ɗo fu?»

⁶ O batu nun makko gam o nana ko Filippu toontotoo, gam oo anni ko o miili waɗugo.

⁷ Filippu toontii mo, wi'i: «Baa gollotoodo golle juude balde keme didi, joddi mum heyataa sooda peen, tawee moy fu heba nappel.»

⁸ Gooto e aahiiፆe makko, bi'eteedo Andere, miiraawo Simon Piyer, wi'i mo:

⁹ «E woodi do suka gorko gom goodudo peen joy e liyyi didi, amma ume dum don wadanta ፭ee do fu?»

¹⁰ Yeesu wi'i: «Bi'ee ፭e, ፭e joodoo.» Nokkuure nen e hebbi fudo, ፭e joodii. Be gadan him፭e ujune joyo.

¹¹ Yeesu etti peen kon, yetti Alla, yedi wonu፭e don. O wadi liyyi dii bo hande nun. O hokki ፭e faa ፭e kaari.

¹² No ፭e kaari, Yeesu wi'i aahiiፆe mum: «Kawritee ko horii, baa goddum to halku.»

¹³ Be kawriti nappe peen joyo ko him፭e ፭en horii, ko kebbi killaaje sappo e didi.

¹⁴ No him፭e yi'i kaayeeፑi dum Yeesu wadi, ፭e bi'i: «Lalley, kanko woni Annabiijo bi'aado e wara der duuniyaaru.»

¹⁵ Amma no Yeesu e anni ፭e garan nannjugo dum e semme, ፭e laamina, o dilli diga don, o eenci dow waanne, kanko tan.

Yeesu e yaha dow diyam maayo.

(Matiye 14.22-34; Marku 6.45-53)

¹⁶ Kiikiide mum, aahiiፆe Yeesu yahii fonjo maayo.

¹⁷ Be naati laana diyam gam ፭e jola, ፭e jaha Kafarnahum. Niwre fuddii wadugo, tawi Yeesu hewtaaki ፭e taw.

¹⁸ Henu mawkol e wifa, galmaji diyam e ummo.

¹⁹ Be jawdini laana kan faa ፭e ke፭i hande kilo joy naa jeego'o. Den ፭e kolliri Yeesu e yaha e koyde dow maayo, faa battii ፭e. Be kuli.

²⁰ Yeesu wi'i ፭e: «Min nun, to on kulee!»

²¹ Be eeli mo o naata e laana kan. Don maa don ፭e jottii fonjo to ፭e poonnii.

Him፭e e daarta Yeesu

²² Fini mum, jama'aare wonunoone fonjo maayo, yi'i laana goota tan woni ton. Yeesu naatiday e aahiiፆe mum laana kan. Kam፭e tan yawti e makka.

²³ Laanaaje yiwude Tiberiya warii takkol to ፭e nyaami peen don, 6aawo no Joomiraawo yetti Alla.

²⁴ No jama'aare yi'i Yeesu e aahiiፆe mum walaa don, ፭e naati laanaaje, ፭e batti Kafarnahum daartoygo mo.

Yeesu woni nyaamdu kokkoowol yonki

²⁵ No ፭e tawi Yeesu fonjo maayo, ፭e bi'i dum: «Moodibbo, dey garudaa do?»

²⁶ Yeesu toontii ፭e, wi'i: «To goonja nun, hinaa gam on ji'ii kaayeeፑi acci oon daartammii. Ko daartirton am woni gam on nyaamii faa on kaarii.

²⁷ To on golllee gam nyaamdu keennyooowol, amma golllee gam nyaamdu tabitintoonjol, kokkoowol yonki tabitiiki. Nyaamdu njol don nun, Bii neddo hokkata on, gam kanko Alla Baaba, wadani maane baawde mum.»

²⁸ Den ፭e yami mo, ፭e bi'i: «Ume men gadata ko men gada golle de Alla yidi?»

²⁹ Yeesu toontii ፭e, wi'i: «Golle de Alla yidi woni goondinon mo o lili.»

³⁰ Be toontii mo, ፭e bi'i: «Kaayeeፑi kiye gadataa men ji'a, faa men goondinee? Ume gadataa?»

³¹ Maamiraa፭e amen nyaamii nyaamdu maannu der haro, hande no dewte wi'i: «O hokkii ፭e nyaamdu yiwunu dow kammu».»

³² Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: hinaa annabi Muusa hokki on nyaamdu yiwuñol dow kammu. Baaba am hokki on nyaamdu geetol, yiwuñol dow kammu.»

³³ Nyaamdu ñol Alla hokkata woni, yiwuñol dow kammu, kokkoowol duuniyaaru yonki.»

³⁴ Be bi'i mo: «Moodibbo, hokku men nyaamdu ñol baadey.»

³⁵ Yeesu wi'i 6e: «Min woni nyaamdu kokkoowol yonki, garudo to am, rafataake abada, goondindo am bo dondataake abada.»

³⁶ Amma mi batii on: on ji'ii am, ko on goondinay.

³⁷ Be Baaba hokkimmi fu, waran to am. Garudo to am fu, mi salataako dum.

³⁸ Gam wadugo ko jidumi bane acci yiwmi dow kammu, amma gam mi wada ko liludo am yidi.

³⁹ Nani ko lildo am yidi: to baa gooto der himbe o hokki am majju, amma gam mi ummitina 6e nyalaane darjal.

⁴⁰ Nani ko Baaba am yidi: ji'udo Biddo fu, to goondinii mo, hebii yonki tabitiiki. Mi ummitinan mo nyalaane darjal.»

⁴¹ Yahuduube e dumbitoo hakkune mum dow haala Yeesu, gam o wi'i: «Min woni nyaamdu yiwuñol dow kammu.»

⁴² Be bi'i: «Oo do, hinaa Yeesu bii Yusufu, mo annuden inna mum e baaba mum on na? Noy o wi'irta: "Dow kammu yiwmi"?"»

⁴³ Yeesu wi'i 6e: «To on dumbitee hakkune moodon!»

⁴⁴ Goddo waawataa ko wari to am, to Baaba lildo am fooday mo. Min, mi ummitinan mo nyalaane darjal.

⁴⁵ E Winnii der dewte annabiibe: "Be fu Alla janninan 6e." Neddo fu nanudo ko Baaba bati, go jabi janninol makko, waran to am.

⁴⁶ Baa gooto yi'ay Baaba, to hinaa yiwudo to Alla, kanko tan yi'i Baaba.

⁴⁷ Mii bata on e goonja: Goondindo am, hebii yonki tabitiiki.

⁴⁸ Min woni nyaamdu kokkoowol yonki.

⁴⁹ Maamiraa6e moodon nyaamii maannu der haro, 6e maayii bo.

⁵⁰ Ñol do nun nyaamdu yiwuñol dow kammu, nyaamudo ñol fu maayataa.

⁵¹ Min woni nyaamdu yonkintewol, yiwuñol dow kammu. To neddo nyaami nyaamdu ñol, wuuran faa abada. Nyaamdu ñol kokkanmi gam duuniyaaru wuura, laati nun bannu am.»

⁵² Dow kaa don Yahuduube e yeddontira no waawi fu, e wi'a: «Noy neddo oo waawirta ko hokki en bannu mum nyaamen?»

⁵³ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: To on nyaamaay bannu Bii neddo, on jaray yiyam makko, yonki walaa der moodon.»

⁵⁴ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yiyam am, hebii yonki tabitiiki. Mi fintinan mo nyalaane darjal.

⁵⁵ Gam bannu am laati nun nyaamdu lalley, yiyam am bo laati nun jaram lalley.

⁵⁶ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yiyam am, oo wondi e am, min bo mii wondi e makko.

⁵⁷ Baaba liloydo am laati nun buurudo. Gam makko buurumi. Hande nun nyaamudo am fu, wuurirta gam am.

⁵⁸ Ñol do nun woni nyaamdu yiwuñol dow kammu. Ñol nandaa e ñol kaakiraa6e moodon nyaamuno, 6e maayii bo. Nyaamudo nyaamdu ñol do wuuran faa abada.»

⁵⁹ Haalaaji dii do nun Yeesu jannini der suudu waajorde Kafarnahum.

⁶⁰ No 6e nani haalaaji dɪn, dɪuggal e aahii6e makko wi'i: «Haala ka e tiidi. Moy waawata ko jabi ka?»

⁶¹ Yeesu faami der 6erne mum, aahii6e mum e dumbitoo dow majjum, go o wi'i 6e: «Haala kan jibi on nun?»

⁶² Jon kan to on ji'ii Bii neddo eenci to wonunoo, den mum noy gadoton?

⁶³ Ruuhu woni buurinoowo, 6annu nafataa goddum. Haalaaji haalanmi on dɪi, laati nun Ruuhu e yonki.

⁶⁴ Nani e woodi hakkune moodon 6e goondɪnay.» Gam Yeesu e anni diga fuddoode, 6e goondɪnay dɪm, e jammotoodo dɪm.

⁶⁵ O beydi o wi'i: «Gam majjum bi'umi on: "Walaa baawoowo ko wari to am, to Baaba hokkay dɪm no warirta".»

⁶⁶ Diga den, dɪuggal e aahii6e makko dilli, acci tokkugo mo.

⁶⁷ Den Yeesu yami aahii6e sappo e dido 6en: «Onon bo, oon jidi dillugo na?»

⁶⁸ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to moy men jahata? An woodi haala kokkoowa yonki tabitiiki.

⁶⁹ Men goondinii, emen anni an woni Ceniido yiwudo e Alla.»

⁷⁰ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Hinaa min subɪ on, onon sappo e dido? Gooto moodon laati nun seydaanuujo.»

⁷¹ Haala Yahuuda, 6ii Simon Iskariyot nun o batata, gooto der sappo e dido 6en. Oo don woni jammotoodo mo.

7

Miiraa6e Yeesu goondɪnay dɪm

¹ Baawo majjum Yeesu e woosoo der Galili. O yidaa woosaago der Yahudiya gam hooree6e Yahuduu6e e daarta no warirta mo.

² Tawi juulde Yahuduu6e bi'eteede juulde bukaaji 6adike.

³ Miiraa6e Yeesu wi'i dɪm: «Eggu, jahaa Yahudiya gam aahii6e maa yi'a golle de gadataa.

⁴ Goddo suudataa ko wadata, to e yidi anneego. No aa wada golle dee, hollitin hoore maa him6e.»

⁵ Baa miiraa6e makko goondɪnay mo.

⁶ Yeesu wi'i 6e: «Wakkati am waray taw, amma onon, wakkati fu laati nun wakkati moodon.

⁷ Him6e duuniyaaru waawataa ko wanyi on, amma min, 6ee banyimmi gam mii seedoo golle ma66e woodaa.

⁸ Onon, jahee juulde den. Min, mi yahataa, gam wakkati am waray taw.»

⁹ No o bati 6e kaa don, o joodii leydi Galili.

Yeesu yahi juulde bukaaji

¹⁰ No miiraa6e Yeesu yahi juulde den, Yeesu bo yahi ton, amma o hollitay hoore makko, o suudii.

¹¹ Hooree6e Yahuduu6e e daarta mo der juulde, e wi'a: «Toy o woni?»

¹² Him6e duu66e e dumbitoo dow haala makko. Wo66e e wi'a: «Neddo geeto nun!» Wo66e bo e wi'a: «Nun nun bane, majjinoowo him6e nun.»

¹³ Goddo suusay batango mo e daane towne, gam 6ee kula hooree6e Yahuduu6e.

¹⁴ Tawi juulde den fecciri, go Yeesu fuddi janningo der suudu Alla.

¹⁵ Haaynaare wadi Yahuduu6e sanne, 6e bi'i: «Noy o waawiri dewte, kanko mo jannay?»

¹⁶ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Jande janninammi on, yiway e am. Diga to liloydo am, dɪm yiwi.

17 To neddo e yidi wadugo sago Alla, o annitan janninol am to Alla yiwi, naa bo to haalaaji am, e baawde am nun yiwi.

18 Batanoowo hoore mum, hoore mum nun daartanta teddujal. Amma daartoowo teddujal liloydo dum, oo don goonja nun batata, fewre walaa e makko.

19 Hinaa Muusa hokki on tawreeta na? Amma baa gooto moodon golliray tawreeta. Ko woni sabbu go oon daarta warugo am?»

20 Himbe ben toontii mo, wi'i: «An, aa woodi ginnool. Moy daartata warugo maa?»

21 Yeesu toontii be: «Golle goote tan gadumi, on fu, haaynaare wadi on.

22 Muusa hokkii laawol gadon julnol. Diga to Muusa du bane nol yiwi, diga to kaakiraabe mon nun, go oon julna suka nyalaane siwteteene.

23 To suka e julnee nyalaane siwteteene, gam to tawreeta Muusa yartee, gam ume monnotodon gam mi nyawtii tagaado bumbum nyalaane siwteeteene?

24 Accee hiitoraago no ji'irton, amma gadee kiita poonnitiika.»

Yeesu woni Almasiihu na?

25 Go himbe Urusaliima wo66e wi'i: «Hinaa oo do be daartata warugo na?

26 Oo woni caka ma66e, oo bata, be bi'ay mo gokka. Den mawbe amen annitin nun kanko woni Cu6aado na?

27 Oo do kan, een anni to yiwi, amma to Cu6aado e wara, goddo annataa to o yiwata.»

28 Tawi Yeesu e jannina der suudu Alla, o bati e daane towne, o wi'i: «Oon annimmi, oon anni to yiwumi! Min bane waddi hoore am. Liloydo am laati nun goonjaajo. Kanko woni mo on annaa.

29 Min, mii anni mo gam to makko yiwmi. Kanko liloymmi.»

30 Den be daarti no be nannirta mo, amma goddo junjo mum meemaay mo, gam wakkati makko waray taw.

31 Duuggal der jama'aare goondinii mo, wi'i: «To Cu6aado warii, o wadan kaayee fi burudi di gorko oo wadi na?»

Reenu6e suudu Alla lilaama nanja Yeesu

32 Farisaa6e nani ko himbe ben dumbitintoo dow haala Yeesu. Hooree6e Limaami6e e Farisaa6e lili reeno6e, nanja mo.

33 Yeesu wi'i: «Min, mii wondi e moodon sedda taw. Baawo mum, mi wittan to liloydo am.

34 On daartan am, amma on jiiataa am, gam on baawataa ko yahi to gonumi.»

35 Yahuduube yamontiri, wi'i: «Toy o yahata ko en baawataa ko yiiti mo? O yahan to himbe meeden feroy6e to Yunaninkee6e, o jannina Yunaninkee6e na?

36 O wi'ii en daartan mo, en jiiataa mo, gam en baawataa ko yahi to o tawetee. Kaye nun kaa don bo?»

Diyamyonki

37 Nyalaane sakitiineere der juulde den 6uri teddugo. Nyaanne mum, Yeesu darii, bati e daane towne, wi'i: «Neddo fu dondaado wara to am, yara.

38 Goondindo am fu, "ilaadi diyam yonki mawdi ilan e berne mum" hande no Dewte bati.»

39 O batu nun kaa don dow Ruuhu mo goondindo fu he6ata. Den Ruuhu hokkaaka taw, gam Yeesu teddinaaka taw.

Himbe luudontirii sabbu Yeesu

40 No wo66e der jama'aare nen nani haala ka, wi'i: «Lalley kanko woni Annabiijo.»

41 Wo66e wi'i: «Kanko woni Cu6aaɗo.» Wo66e bo wi'i: «Cu6aaɗo yiwan diga Galili na?»

42 Dewte wi'ay ba, e lenyol annabi Dawda nun Cu6aaɗo yiwata, der siire Baytilaama, to Dawda yiwi?

43 Jama'aare nen luudontiri gam makko.

44 E woodi yidube nanjugo mo der ma66e, amma godɗo junjo mum meemaay mo.

Maw6e Yahuduube goondinay Yeesu

45 Reenoobe warti to hooree6e Limaamiife e Farisaa6e, 6e yami 6e, 6e bi'i: «Ko woni sabbu ko on gadday mo?»

46 Reenoobe 6en toontii, wi'i: «Abada godɗo batiray no gorko on batiri.»

47 Farisaa6e yami 6e: «Onon bo on majjinaama hinaa?»

48 E woodi baa gooto der hooree6e, maa bo der Farisaa6e goondindo mo na?

49 Amma jama'aare ne annaa tawreeta, ne yaa'aane»

50 Gooto der ma66e, bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Yeesu wi'i 6e:

51 «Tawreeta meeden e hiitoo neddo tawee nanaaka ko o bati, annaaka ko o wadi na?»

52 Be bi'i mo: «An bo a Galilinkeejo na? Widita Dewte, a yi'an walaa annabiijo yiwuɗo Galili.» [

53 Baawo mum, moy fu hooti wuro mum.

8

Debbo jeenoowo

1 Yeesu yawti far waanne Jaytuuje.

2 Subaka kecco o witti der suudu Alla. Jama'aare fu wari. O joodii, oo jannjina 6e.

3 Moodi66e tawreeta, e Farisaa6e waddi debbo nanjaado e wada jeenu. Be darni mo caka jama'aare.

4 Be bi'i Yeesu: «Moodibbo, debbo oo ɗo nanja nun e wada jeenu.

5 Muusa batii der tawreeta men, iri debbo oo ɗon kaaye nun warirtee. An bo, kaye bi'uda?»

6 Be baddu nun 6e yoyra mo, gam 6e ke6a no 6e gaccorii mo. Amma Yeesu jimminii, e winna e honnu mum dow leydi.

7 No 6e tokki 6ee yamitoo mo, Yeesu 6anti hoore, wi'i 6e: «Godɗo moodon mo waday hakke dadey arta fadda mo hayre.»

8 O jimminii kade, oo winna e leydi.

9 No 6e nani ka, 6e dilli gooto gooto. Nayee6e arti dilli. Yeesu e debbo on tan horii.

10 Yeesu 6anti hoore, wi'i mo: «Debbo, toy 6e goni? Baa gooto hiitaaki maa?»

11 O toontii, o wi'i: «Moodibbo, baa gooto.» Yeesu wi'i mo: «Min bo, mi hiitaaako ma. Yahu, taa mayta kade wadugo hakke.»]

Yeesu woni jayɗol duuniyaaru

12 Yeesu baddi e ma66e kade, wi'i: «Min woni jayɗol duuniyaaru. Tokkuɗo am, yahataa e niwre abada, amma o he6an jayɗol yonki.»

13 Dow kaa ɗon, Farisaa6e wi'i mo: «To aa seedanoo hoore maa, seedaaku maa jabataake.»

14 Yeesu toontii 6e, wi'i: «Baa to mi seedanike hoore am, seedaaku am e laatii goonja, gam mii anni to yiwmi, mii anni to jahammi bo. Amma onon, on annaa to yiwmi, on annaa bo to jahammi.

15 Oon gada kiitaa hande no himbe hiitortoo, amma min, mi hiitataako goddo.

16 To mii wada kiita, kiita am e laatii goonja, gam mi hiitataako min tan, amma Baaba liloydo am, e wondi e am.

17 E Winnii e tawreeta moodon: "Seedaaku himbe dido e laatii goonja".

18 Mii seedanoo hoore am. Baaba liloydo am bo, e seedanoo am.»

19 Be bi'i mo: «Toy Baaba maa woni?» Yeesu toontii, wi'i 6e: «On annaa am min, hakko Baaba am. To oon annunoo am, maa on anniino Baaba am bo.»

20 Yeesu batii haalaaji dii no o janjinta der suudu Alla, to nokkuure ceede Alla wattetee. Goddo nanjay mo, gam wakkati makko yottaaki taw.

On baawataa yahugo to jahanmi

21 Yeesu wi'i 6e kade: «Mi nani yaha, on daartan am, on maaydan e hakkeoji moodon. On baawataa ko yahi to jahanmi.»

22 Yahuduube wi'i: «O waritinto nun naa? Gam o wi'i en baawataa ko yahi to o yahata.»

23 Yeesu wi'i 6e: «E ley jeyadon, amma min, dow jeyaami. E duuniyaaru nuu jeyadon, amma min, mi jeyaaka e maayru.

24 Gam majjum bi'umi on: on maaydan e hakkeoji moodon. Gam to on goondinay min woni mo gonmi, on maaydan e hakkeoji moodon.»

25 Be yami mo: «An moy nun laatidaa?» Yeesu toontii: «Mo bi'unoo mi on diga arande, laatiimi.

26 Mii woodi huune duuddum ko batanmi, e ko kiitotoomi dow mon. Amma liloydo am laati nun goonjaajo. Ko nanumi e makko, batanmi duuniyaaru.»

27 Be paamay naa Baaba nun o batanta 6e.

28 Den Yeesu wi'i 6e: «To Bii neddo bilaama fu, den paamoton "min woni mo gonmi," mi wadataa bo goddum e hoore am, amma mi batan nun ko Baaba ekkitinimmi tan.

29 Liloydo am e wondi e am, o accay am min tan, gam ko welata mo gadanmi wakkati fu.»

30 No o bati hande nun, duu66e goondinii mo.

Rimbe e maccube

31 Yeesu wi'i Yahuduube, goondinbe dum: «To oon jogii haala am, on laati nun aahiibe am lalley.

32 On annan goonja. Goonja bo rindinan on.»

33 Be toontii mo, 6e bi'i: «Menen, men yiwi e lenyol Iburahiima, abada men laataaki maccube goddo. Noy bi'irtaa men dimdan?»

34 Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: gadoowo hakke fu laati nun maccudo hakke.

35 Maccudo wonataako der saare baadey, amma biddo nun wonotoo der saare e baadey

36 To Biddo rindinii on, on laatoto rimbe e goonja.

37 Mii anni on yiwi e lenyol Iburahiima, amma oon daarta warugo am gam haala am naatay der moodon.

38 Ko ji'umi e Baaba kan nun batanmi, onon bo oon gada ko Baaba moodon wi'i on.»

39 Be toontii mo, 6e bi'i: «Baaba amen woni Iburahiima.» Yeesu wi'i 6e: «To on laatino biibe Iburahiima e goonja, maa on gadiino golle Iburahiima.

⁴⁰ Amma jooni oon daarta warugo am, min batudo on goonja ka nanumi to Alla. Dum don Iburahiima waday dum.

⁴¹ Onon, golle Baaba moodon gadoton.» Be bi'i mo: «Menen, men jaaluube bane, Baaba gooto men goodi, kanko woni Alla.»

⁴² Yeesu wi'i 6e: «To Alla nun laatinoo Baaba moodon, maa on jidiino am, gam to Alla yiwmi, ko garumi. Mi wadday hoore am, amma kanko lilimmi.

⁴³ Gam ume ko on nanataa haala am? Gam on baawataa ko hettinii haala am.

⁴⁴ Seydan woni baaba moodon. Jidaadi baaba moodon gadoton. Baroowo nun o laatii diga fuddoode. O walaa der goonja, gam goonja walaa der makko. To oo bata fewre, jikku makko nun, gam oo pewoowo, oo baaba fewre.

⁴⁵ Amma min, gam mii bata goonja, wadi ko on goondinay am.

⁴⁶ Moy moodon waawata seedaago mi wadii hakke? To mi batii goonja, gam ume ko on goondintaa am?

⁴⁷ Neddo Alla nun hettintoo haala Alla. Onon, on kettintaako gam on laataaki himbe Alla.»

Yeesu e guri Iburahiima

⁴⁸ Yahuduu6e wi'i mo: «Men batay goonja no men bi'i a laati nun samariyaajo, aa woodi bo ginnool na?»

⁴⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mi woodaa ginnool, amma mii teddina Baaba am. Onon, oon jawoo am.

⁵⁰ Teddujal hoore am bane daartanmi. E woodi daartanoowo am teddujal, kiitotoodo.

⁵¹ Goonja batanmi on: Ja6udo haala am fu, maayataa abada.»

⁵² Yahuduu6e wi'i mo: «Jooni men tabbitini aa woodi ginnool. Iburahiima e annabiibe fu maayi, amma an, a wi'ii: "Ja6udo haala am fu, maayataa abada".

⁵³ Aa guri Iburahiima baaba amen manju na? O maayii, annabiibe bo maayii. Ume miiludaa aa laatii?»

⁵⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «To hoore am teddinanmi, teddujal am laati nun baanji. Baaba am, mo bi'oton Alla moodon on nun teddintammi.

⁵⁵ On annaa mo. Amma min, mii anni mo. To mi wi'ii mi annaa mo, mi laatoto pewoowo hande moodon. Amma mii anni mo, mi tokkii haala makko.

⁵⁶ Baaba moodon Iburahiima e seyorino yi'ugo nyalaane wittoygo am. O yi'ii ne, go 6erne makko weli.»

⁵⁷ Yahuduu6e wi'i mo: «A waday taw baa duu6i lasoy didi e sappo, go aa wi'a a yi'ii Iburahiima?»

⁵⁸ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: Diga Iburahiima tagaaka, min, mi na'on.»

⁵⁹ Dow kaa don 6e etti kaaye 6e padda mo. Amma Yeesu soltii, wurtii e suudu Alla.

9

Yeesu wuntinii dimdaado e bundan

¹ No Yeesu yawtata, o yi'i gorko dimdaado e bundan.

² Aahii6e makko yami mo, wi'i: «Moodibbo, moy wadi hakke, kanko na, naa baaba e inna makko nun, ko o rindaa e bundan?»

³ Yeesu toontii 6e wi'i: «Kanko bane wadi hakke, baaba e inna makko bo bane. Amma gam baawde Alla yi'ee e makko nun.

⁴ No jayñol na'on taw, haani gaden golle liloydo am. Gam jemma waran de goddo waawataa ko gollii.

⁵ No mii tawaa e duuniyaaru, min woni jayñol mayru.»

⁶ Den, no o bati kaa don, o tuuti jooode e leydi, o laawi loope e jooode den, o moomi e gite bumdo on.

⁷ O wi'i mo: «Yahu sulmaa weeldere Silowe.» (Dum wi'ay maa Lilaado). O yahi, o sulmii. O warti oo yi'a.

⁸ Wondunoo6e e makko, e yi'annoo6e mo oo fiya bara, wi'i: «Hinaa oo do joodotono e fiya bara na?»

⁹ Wo66e wi'i: «Kanko nun!» Wo66e bo wi'i: «Kanko bane! Nandi makko nun!» Gorko on e hoore mum wi'i: «Min nun lalley!»

¹⁰ Be yami mo: «Noy bumtirdaa?»

¹¹ O toontii: «Gorko bi'eteedo Yeesu laawi loope, moomi e gite am, wi'immi: "Yahu weldere Silowe, culmodaa". Jahumi, culmiimi, ko bumtumi.»

¹² Be yami mo: «Toy gorko on woni?» O toonti: «Mi annaa!»

Farisaa6e e yantinoo bumtinaado

¹³ Den 6e jaari bumtinaado on to Farisaa6e.

¹⁴ Nyalaane Yeesu laawi loope wumtini mo, laati nun nyalaane siwteteene.

¹⁵ Farisaa6e bo yami mo, wi'i: «Noy bumtirdaa?» O toontii 6e: «O moomu nun loope e gite am, ko culmiimi, ko bumtumi.»

¹⁶ Wo66e der Farisaa6e wi'i: «Gorko on waawataa ko yiwi to Alla, gam o jogaaki nyalaane siwteteene.» Wo66e bo wi'i: «Noy gadoowo hakke waawirta ko wadi iri kaayefiiji dii do?» Go 6e ceenniri hakkune ma66e.

¹⁷ Farisaa6e yami bumtinaado on kade, wi'i: «An kaye batataa dow bumtindo maa on?» O toontii 6e, o wi'i: «Annabijjo nun.»

¹⁸ Hooree6e Yahuduu6e ja6ay naa oo laatino bumdo, sey no 6e noddii baaba e inna makko.

¹⁹ Be yami 6e: «Oo do biddo moodon mo bi'udon rindaa e bumdan on nun don na? Jon kan noy o wuntiri?»

²⁰ Baabiiko e inniiko toontii: «Emen anni biddo amen, e bumdan nun bo o rindaa.

²¹ Amma no o wuntiri jooni, men annaa. Men annaa bo moy wuntini mo. Kanko bo o mawdo nun. O waawan ko toontanii hoore makko. Yamee mo!»

²² Baabiiko e inniiko toontorike nun nun gam 6ee kula hooree6e Yahuduu6e. Gam 6e desu nun: Neddoo fu jabi Yeesu laati nun Cu6aado, 6e diiwa dum, 6e burtina waajorde.

²³ Gam majjum saareeji makko wi'i: «O mawnii, yamee mo!»

²⁴ Farisaa6e nodditii bumtinaado on, 6e bi'i mo: «Teddin Alla, emen anni, menen kan, gorko on hakkeejo nun.»

²⁵ O wi'i 6e: «To o hakkeejo nun, min kan, mi annaa. Goota tan annumi: Mi bumunoodo, jooni mii yi'a.»

²⁶ Be yami mo: «Ume o wadi e maa? Noy o wuntiniri maa?»

²⁷ O toontii 6e, o wi'i: «Mi batino on dum, amma on kettinaaki. Gam ume go oon jidi nanitaago ka kade? Naa onon bo, on jidu nun laataago aahiibe makko?»

²⁸ Be jenni mo, 6e bi'i: «An woni aahiijo makko! Menen, men aahiibe Muusa nun.

²⁹ Menen, emen anni Alla baddii e Muusa, amma kanko, men annaa to o yiwi.»

³⁰ Gorko on toontii 6e, wi'i: «E dum haaynii no on annaa to o yiwi, ko o wuntinimmi!»

31 Een anni Alla hettinantaako wadoo6e hakke, amma oo hettinanoo teddindo mo, gadoowo sago makko.

32 Dadey nanaaka buntindo dimdaado e bundan.

33 To hinaa to Alla gorko on yiwi, o waawataano ko wadi goddum.»

34 Be toontii mo: «An, bumbum, der hakkeeeji dimadaa, an jannjinta men!» Be nyeebi mo yaasi.

Bundan der berne

35 Yeesu nani 6e nyeebii buntinaado on, yi'itii mo, yami mo: «An kan, aa goondini Bii neddo na?»

36 O toontii: «Moodibbo, moy woni kanko faa mi goondina mo?»

37 Yeesu wi'i mo: «A yi'ii mo, baddoowo e maa woni kanko.»

38 O toontii: «Moodibbo, mii goondini.» O sujidani Yeesu.

39 Den Yeesu wi'i mo: «Mi waru nun der duuniyaaru mi wada kiita, gam wumu6e yi'a, yi'oo6e wuma.»

40 Farisaabe tawanoo6e don, nani ka, yami mo, wi'i: «Menen bo, men wumu6e na?»

41 Yeesu toontii 6e: «To oon bumuno, on goodataano boofi. No bi'oton jooni oon ji'a, gam majjum boofi moodon tabitii.»

10

Ballool duroowo e baali

1 Yeesu wi'i: «Mii bata on e goonja, neddo fu naatoowo der hoggo baali go naatiray dammugal, go yartorii to feere, kanko woni gujjo, kanko woni pasotoodo.

2 Amma duroowo baali, dammugal nun naatirta.

3 Cakkiido dammugal ma66itanan mo, baali din bo nanan daane makko. O noddiran di, naye fu e inne mum, o yaara di yaasi.

4 To o wurtinii di di fu, o ardoo di, di tokka mo gam dii anni daane makko.

5 Abada di tokkataa kodo, amma di doggan mo nun faa woddi gam di annaa daane hob6e.»

6 Yeesu wadani 6e ballool njol, amma 6e paamay ko njol fillitii.

Yeesu laatii duroowo geeto

7 Yeesu wi'i 6e kade: «Mii bata on e goonja, min woni dammugal baali.

8 Artu6e am warugo fu, laati nun wuy6e e pasotoo6e, amma baali dii nananay 6e.

9 Min woni dammugal. Neddo fu naatirde e am, hisan, he6an durdugol, ooran, jaannyan.

10 Gujjo warataa maa gam wujja, o wara, o biisa, amma min, mi waru nun gam him6e he6a yonki, he6a ki kii heewi.

11 Min woni duroowo geeto. Duroowo geeto woni kokkitiroowo yonki mum gam baali mum.

12 Amma biiro, mo laataaki duroowo geeto, mo jeyaa baali, to yi'ii buuru, sey dogga, acca baali. Buuru nanja baali din, sankita koriidi.

13 Biiro on doggan gam faalaaka e majji.

14 Min woni duroowo geeto. Mii anni baali am, baali am bo e annimmi.

15 Hande no Baaba annirimmi, non annirmi Baaba. Mii hokka yonki am gam baali am.

16 Mii woodi kade baali goddi di galaa der hoggo no. Dii don bo haani mi dura dum. Di nanan daane am, di laatoo darne woore, di gooda duroowo gooto.

¹⁷ Baaba e yidimmi gam mii hokkitira yonki am gam mi hebitoo ki kade.

¹⁸ Goddo ittantaa am ki, min hokkata ki e hoore am. Mii woodi baawde hokkitirgo ki, mii woodi bo baawde hebitaago ki. Ooda kaa don kebumi e Baaba am.»

¹⁹ Batuuji dii seenni kade Yahuduu6e.

²⁰ Duu66e ma66e e wi'a: «Oo ginnaajijjo nun, o haarja nun. Gam ume go oon kettinanoo mo?»

²¹ Amma wob6e wi'i: «Batu kaa, haala ginnaajijjo bane. Ginnool waawan ko wuntini bundo na?»

Yahuduu6e salike Yeesu

²² Juulde senuki suudu Alla e wadenoo Urusaliima. Dum fottii e dabbune.

²³ Ley suudu Alla don, Yeesu e yaha e warta ley danki Suleymaanu.

²⁴ Yahuduu6e fiiltitii mo, wi'i mo: «Faa dey accataa men der seko? To an woni Cu6aado laabinan men.»

²⁵ Yeesu toontii 6e: «Mi batii on, on goondinay. Golleeji di gadirmi inne Baaba am, e seedanoo am.

²⁶ Amma on goondinay gam on laataaki baali am.

²⁷ Baali am e nana daane am. Mii anni di, dii tokkimmi.

²⁸ Mii hokka di yonki tabitiiki, di baatataa abada. Goddo teetataa di e junjo am.

²⁹ Baaba am kokkudo am di, buri huune fu. Goddo waawataa ko teeti di e junjo Baaba.

³⁰ Min e Baaba fu, men gooto.»

³¹ Den Yahuduu6e etti kade kaaye gam 6e padda mo.

³² Yeesu wi'i 6e: «Mi wadii yeeso moodon golleeji booddi duuddi e baawde Baaba. Der golleeji din, diye e majji jidandon warirgo am kaaye?»

³³ Yahuduu6e toontii mo: «Gam golle boodde bane men jidi warirgo maa kaaye, ko men jidi warirgo maa nun, gam a yennii Alla. An a tagaado nun, a wadii hoore maa Alla.»

³⁴ Yeesu toontii 6e: «Dum winnaaka der tawreeta moodon: "Alla wi'ii on, on allaa6e na"?»

³⁵ To tawreeta noddii allaa6e, 6e o baddi, een anni ko dewtere bati ikkintaake.

³⁶ Onon mo Alla seni, ko lili mo e duuniyaaru, oo don nun bi'oton: "A yennii Alla!" Gam o wi'ii oo laatii Biddo Alla.

³⁷ To mi waday golle Baaba am, to on goondinee am.

³⁸ Amma to mii wada de, baa to on goondintaa am, min e hoore am, goondinee golle am, gam annon, paamon Baaba na'on e am, min bo mi na'on e Baaba.»

³⁹ Be daarti nanjugo mo kade. O sottii 6e.

⁴⁰ Yeesu wittii fonjo maayo Urdun, nokkuure to Yuhaana wadannoo batisi arande, o joodii ton.

⁴¹ Him6e duu66e wari e makko, wi'i: «Yuhaana waday alaama kaayniika baa goota. Amma, ko o bati e gorko on fu laati nun goonja.»

⁴² Ton duu66e goondini Yeesu.

11

Maayde Lasar

(Luka 10.38, 40, 7.11-16; Marku 5.35-43)

¹ Gorko gom, bi'teedo Lasar e tawano Baytaniya, o nyawi. Oo woodi sakikiraa6e dido, Mariyama e Marta.

² Mariyama on nun woni moomunoodo wardi e Joomiraawo, go o moytiri gaasa makko koyde Yeesu. Sakiike makko, Lasar nyawunoo.

³ Sakikiraaŋe makko lili e Yeesu wi'a mo: «Moodibbo, beldiijo maa yandaŋa.»

⁴ No Yeesu nanunoo ka, wi'i: «Nyaw dum don nyaw maayde bane. Dum waru nun gam tedduŋal Alla, gam Biddo Alla teddiniree e majjum.»

⁵ Yeesu e yidi Marta, e miiraawo mum, e Lasar.

⁶ Baa no o nani Lasar yandaŋa, haɗay mo joodaago balde didi to o wonunoo.

⁷ Baawo majjum o wi'i aahiibe makko: «En bittee leydi Yahudiya!»

⁸ Aahiibe wi'i: «Moodibbo, baa ɓooyay Yahuduube e daartano warirgo maa kaaye, go ton nun bittataa?»

⁹ Yeesu toontii: «Hinaa wakkatiiji sappo e didi woni der nyaalooma? Jahoowo nyaalooma fergataako gam oo yi'a jayŋol duuniyaaru nu.

¹⁰ Amma jahoowo jemma fergoto gam jayŋol walaa e makko.»

¹¹ Baawo o bati haalaaji dii, o wi'i: «Gido meeden Lasar daanike, mi yahan, mi finnina mo.»

¹² Aahiibe wi'i: «Moodibbo, to o daani nun, o yoofoto.»

¹³ Maayde Lasar nun o batannoo. Kambe ɓe miili haala doyŋol nun o batani.

¹⁴ Yeesu laaɓinani ɓe: «Lasar maayii!

¹⁵ Berne am welii gam moodon ko mi tawaaka ton. Dum laatanto on daliila goondinon. To non en jahu, to makko.»

¹⁶ Den Toma bi'eteedo Ciwto wi'i aahiibe horiibe: «En jahu enen bo gam maayden e makko.»

Yeesu nun woni ummital e gurnam

¹⁷ No Yeesu yottinoo, tawi wadii balde naay Lasar e tawaa der saabeere.

¹⁸ Hakkune Baytaniya e Urusaliima ɓuraa kilooji tati,

¹⁹ Yahuduube duube wari to Marta e Mariyama gam eytugo ɓe e maayde sakiike maɓɓe.

²⁰ No Marta nani Yeesu warii, yahi taɓɓitoyii mo, tawi Mariyama e joodii der suudu.

²¹ Marta wi'i Yeesu: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano.

²² Amma baa jooni mii anni huune fu ko yamudaa Alla, o wadante.»

²³ Yeesu wi'i mo: «Sakiike maa fintan.»

²⁴ Marta wi'i: «Mii anni o fintan nyalaane ummital.»

²⁵ Yeesu wi'i mo: «Min woni pintinoowo, min woni kokkoowo yonki. Neddo fu goondindo am, baa to maayii, o wuuran.

²⁶ Buurdo fu, goondindo am, maayataa abada. Aa goondini dum na?»

²⁷ O toontii: «Ee, moodibbo! Mii goondini an woni Cuɓaado, Biddo Alla, garoowo e duuniyaaru.»

Yeesu wullii

²⁸ E dow dum Marta yahi noddoygo miiraawo mum Mariyama, o sownii dum: «Moodibbo warii, oo noddee.»

²⁹ No Mariyama nanuno kaa don, ummii don maa don, yahi to makko.

³⁰ Yeesu naatayno siire nen taw. Oo tawaa to Marta fottunoo e makko.

³¹ Yahuduube e wondunoo e Mariyama der suudu. Bee eyta mo. Be ji'i o fadditii, o wurtii. Be tokki mo, ɓe miili o yahan nun e saabeere o wulla.

³² No Mariyama yotti to Yeesu, no o yi'i mo, o diccii yeeso makko, o wi'i: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano.»

³³ No Yeesu yi'i Mariyama e Yahuduube wondunooɓe e mum e wulla, hakkillo makko ummii, o wemmaa.

34 O yami: «Toy gattudon mo?» 6e toontii: «Moodibbo, war, daaru!»

35 Yeesu wulli.

36 Yahuduu6e wi'i: «Daaree no o yidiri mo.»

37 Wob6e e ma66e wi'i: «Bumtindo bundo waawataano ko hadi gorko on maayugo na?»

Lasar fintinaama

38 Hakkillo Yeesu ummii kade, o yahi to saabeere woni. Saabeere nen laati nun gayka maa66iraaka hayre.

39 Yeesu wi'i: «Ikkinee hayre nen!» Marta, sakiike maaydo, wi'i mo: «Moodibbo, o luu6ii ko, gam hanne wadi balde naay oo woni der saabeere.»

40 Yeesu wi'i mo: «Mi wi'ay maa baa, to a goondinii, a yi'an baawde Alla?»

41 Be ikkini hayre nen. Yeesu tiggatii, wi'i: «Baaba, mii yettee gam aa nananammi.

42 Min kan, mii anni baadey fu aa nananammi. Amma mi baddu maa nun gam him6e darii6e bee do, gam 6e goondina an nun lilimmi.»

43 Baawo haalaaji dii, o bati e semme: «Lasar wurta!»

44 Maayunoodo on wurtii, juude mum e koyde mum e filaa leppi, yeeso mum e soomii. Yeesu wi'i 6e: «Piilitee mo, accon mo o yaha.»

45 Duuggal e Yahuduu6e warunoo6e to Mariyama, yi'u6e ko Yeesu wadi, goondini mo.

46 Amma wob6e ma66e yahi to Farisaa6e, bati 6e ko Yeesu wadi.

47 Farisaa6e 6en e hooree6e Limaamii6e wadi dawriine, wi'i: «Gorko oo e wada kaayeeffiji duuddi. Noy gadeten?

48 To en accirii mo nunnun, 6e fu, 6e goondinan mo. Romankee6e waran, halka en enen e nokkuure meeden ceniine e leydi meeden.»

49 Gooto ma66e, bi'eteedo Kayafas, laatinoodo hooreejo Limaamii6e duu6ol mum, wi'i 6e: «Onon, on annaa goddum.

50 On annaa gomma neddo gooto maayana leydi men e 6uri leydi nin fu halka.»

51 Nani e hoore makko bane o bati haalaaji dii, amma gam o laatinoo hooreejo Limaamii6e duu6ol mum, o waday maa annabaaku e haani Yeesu maayana leydi nin.

52 Leydi nin tan bane haani o maayana, amma gam o hawrita 6i66e Alla sankitiibe fu laato jama'aare woore.

53 Diga nyaanne den, hooree6e Yahuduu6e dawri warugo mo.

54 Jon kan Yeesu acci yahugo e warta hakkune Yahuduu6e. O yawti diga don, o yahi siire wi'eteene Efrayim gonune ley haro. O joododii ton e aahiibe makko.

55 Juulde Yahuduu6e bi'eteede Paska 6adike. Duuggal e him6e leydi nii yahi Urusaliima gam laafina ko'e mum diga juulde den yottaaki.

56 Bee gonii e fageere suudu Alla, 6ee daarta Yeesu, 6ee yamontira: «O warataa e juulde den? Naa no miiludon?»

57 Tawi hooree6e Limaamii6e e Farisaa6e batiino annudo to o woni fu, bata, he6a o nanŋee.

12

Mariyama waanjii wardi e koyde Yeesu

1 Balde jeego'o horii go juulde Paska yottoo, Yeesu yahi Baytaniya to Lasar mo o fintinnoo.

² Be jonɲani mo hiraane. Marta e yeda 6e, Lasar e wondunoo e nyaamdoobe e Yeesu.

³ Mariyama etti feccere liitiri nardi, caadiidum, waanji e koyde Yeesu, moytiri de gaasa mum. Suudu nel fu luutti.

⁴ Yahuuda Iskariyot, gooto der aahiibe makko, garoowo jammoo mo, yami:

⁵ «Gam ume wardi dum sippaaka hande jaka ceede joddi golliido duuɓol, ceede mum hokkee talakaabe?»

⁶ Ko acci o wi'i nun, hinaa gam yurmeene talakaabe, amma oo gujjo nun. Kanko woni jogiido ceede, oo wujja de.

⁷ Yeesu wi'i: «Accu debbo on seese. O wadu dum nun gam nyalaane uweteemi.

⁸ Talakaabe e tawdaa e moodon nyalaane fu. Min kan, mi tawdataake e moodon nyalaane fu.»

Hooreebe Limaamiibe dawrii warugo Lasar

⁹ Jama'aare Yahuduube duunne nanani Yeesu Baytaniya. Gam Yeesu tan bane 6e gari, amma gam 6e ji'a Lasar pintinaado bo.

¹⁰ Hooreebe Limaamiibe dawri warugo Lasar bo.

¹¹ Gam Lasar nun, Yahuduube duuɓbe wurtii e maɓbe, goondini Yeesu.

Yeesu naati Urusaliima e tedduɲal

(Matiye 21.1-11; Marku 11.1-11; Luka 19.28-40)

¹² Fini mum jama'aare duunne, warune juulde, nani Yeesu e wara Urusaliima.

¹³ Be calti bali, 6e taɓɓitoyii mo. Bee kulgina, 6ee bi'a: «Hosana! Alla barkidin gardudo e inne Joomiraawo, Laamiido Isira'iila!»

¹⁴ Yeesu hebi binɲel babba, joodii dow maggel hande no winniraa e Dewte:

¹⁵ «Siire Siyoona, taa hulu!

Daaru, Laamiido maa e wara, e waddii binɲel babba.»

¹⁶ Arande aahiibe makko faamayno dum. Baawo ko Yeesu teddinaa, 6e ciwtorii dum winnaanoma. Kanjum bo wadi e makko.

¹⁷ Jama'aare tawdanoone e makko no o noddunoo Lasar wurtoo e saabeere, o fintini dum, seedanike mo.

¹⁸ Himbe nani o wadiino alaama kaayniika. Kanjum acci 6e taɓɓitoyii mo.

¹⁹ Farisaaɓe baddontiri, wi'i: «On ji'ii, walaa fu ko baawandon mo, duuniyaaru fu nani e tokkii 6aawo makko.»

Yunaninkeebe e daarta Yeesu

²⁰ Der himbe warbe Urusaliima juulde gam sujidana Alla, Yunaninkeebe e woni der maɓbe.

²¹ Be ɓattii Filippu mo Baytisayda, mo leydi Galili. Be bi'i dum: «Moodibbo, emen jidi yi'ugo Yeesu.»

²² Filippu batoy Andere. Be batoy Yeesu.

²³ Yeesu toontii 6e: «Wakkati teddinol Bii neddo warii.

²⁴ Mii bata on e goonja: binɲel gawri aawaanɲel, to nel nyolay, nel wonan nun binɲel gootel. Amma to nel nyoli, nel rimaan faa duuda.

²⁵ Neddo fu jidudo yonki mum, dullan yonki tabitiiki, banyudo ki e duuniyaaru nu, heban yonki tabitiiki.

²⁶ To goddo e yidi jagganaago am, sey tokkammi. To gonmi fu, don jagganiido am bo wonata. Baaba teddinan neddo jaggantoodo am.»

Yeesu batanii maayde mum

27 «Jooni kan, mi wemmaama. Kaye bi'anmi? Mi waawataa ko wi'i: "Baaba hisinam e wakkati oo", amma gam wakkati on nun garumi.

28 Baaba, teddin inne maa.» Den daane nanaa e yiwoy dow kammu, wi'i: «Mi teddinii ne, mi teddinan ne kade.»

29 Himbe dariibe ton, nani daane nen, wi'i: «'Dum laati nun riggaanjo duule.» Wobbe wi'i: «Malaykaajo nun baddi e makko!»

30 Yeesu wi'i be: «Gam am bane daane nee nanaa, ne nana nun gam moodon.

31 Jooni woni kiita duuniyaaru. Jooni laamiido duuniyaaru nuu, tippetee yaasi.

32 Min, to mi bantaama dow fu, mi foodan himbe fu e am.»

33 Batuuji o batata dii, hollan nun maayde ne o maayata.

34 Himbe ben toontii mo: «tawreeta batii: "Cubaado maayataa abada. Noy baawirtaa ko wi'i Bii neddo ettete?" Moy woni Bii neddo on?»

35 Yeesu toontii be: «Jaaynol na'on caka mon, amma dum booyataa. Jahee diga oon goodi jaynol, gam to niwre juhu on. Gam jahoowo der niwre annaa to yahata.

36 Goondinee jaynol diga oon goodi nol gam laatodon biibe jaynol.» Baawo Yeesu bati kaa don, yawti suudoyii be to woddi.»

Yahuduu6e goondinay Yeesu

37 Baa no o wadi kaayefiiji duuddi yeeso ma66e, be goondinay mo,

38 nunnun haala annabi Esaaya goondiri:

«Joomiraawo, moy goondini lilal meeden?

Moy Joomiraawo holli baawde mum?»

39 Esaaya wi'ii kade bo gam ume himbe ben waawataa ko goondini:

40 «Alla wuminii be, yoorinii berne ma66e,

gam to gite ma66e yi'u, to berde ma66e faamu,

to be tuubu, to mi nyawtu be bo.»

41 Esaaya wi'u dum nun gam o yi'ii teddujal Yeesu, go o bati haala makko.

42 Amma baa hooree6e Yahuduu6e duu66e goondinii Yeesu. Amma gam Farisaabe, be kulii wurtingo dum, gam to be burtinee e waajorde.

43 Gam bee jidi manooe himbe buri manooe Alla.

Haala Yeesu nun hiitoto

44 Yeesu towni daane, wi'i: «Goondindo am fu, min bane o goondini, amma lildo am nun o goondini.

45 Ji'udo am bo yi'ii liloydo am.

46 Mi warii e duuniyaaru, mii jaynol, gam goondindo am fu to joodoo der niwre.

47 Nanudo haalaaji am go tokkay, min bane hiitotoo dum. Gam mi waray hiitaago duuniyaaru, gam mi hisina nu nun garumi.

48 Caliido am, to jabay haalaaji am, e woodi ko hiitotoo dum. Ko jannimmi, kan hiitotoo dum nyalaane darjal.

49 Gam mi batanay hoore am, amma Baaba lildo am hokkimmi ko bi'anmi e ko janninammi.

50 Mii anni ooda makko hokkata yonki tabitiiki. Ko batanmi, mi batan dum nun no Baaba batirimmi.»

¹ Nyaanne finata juulde Paska, Yeesu e anni wakkati o accata duuniyaaru o hoota to Baaba yottike. O yidii himbe makko e duuniyaaru, oo yidi be faa keerol yidde.

² Wakkati hiraane, Seydan watti e berne Yahuuda Iskariyot bii Simon o jammoo Yeesu.

³ Yeesu e anni e hoore mum, to Alla nun yiwi, to Alla nun hootata. Baaba wattii huune fu der junjo makko.

⁴ O ummii o acci hiraane nen, o boorti toggoore makko, o etti lefol, o taadi.

⁵ O wayli diyam e lootorgal, o yanti lootugo koyde aahiibe makko, oo moytira de lefol nol taadinoo.

⁶ No o yotti to Simon Piyer, Piyer wi'i mo: «Moodibbo, an lootata koyde am?»

⁷ Yeesu toontii mo: «A faamay jooni ko gadanmi, amma baawo nii a faamaan.»

⁸ Piyer wi'i mo: «A lootataa koyde am abada!» Yeesu toontii mo: «To mi lootay maa, a walaa gedu e am.»

⁹ Simon Piyer wi'i mo: «Moodibbo! To nunnun, taa haadu e koyde tan, lootu juude e hoore am bo.»

¹⁰ Yeesu wi'i mo: «Lootiido walaa haaju looteego, sey loota koyde, gam o fu oo laabi. Onon on laabuibe, amma on fu bane.»

¹¹ Oo anni jammotoodo mo. Kan wadi o wi'i: «On fu bane woni laabuibe.»

¹² No Yeesu lootunoo koyde ma66e, ettii toggoore muudum, jooditii, yami: «On paamii ko gadanmi on?»

¹³ Oon noddammi moodibbo e maalan. On peway, kan nun laatiimi,

¹⁴ jon kan mi maalan nun, mi moodibbo bo, to mi lootii koyde moodon, onon bo oon kaani lootoontiron koyde.

¹⁵ Ko kollumi on laati nun tintinol. Onon bo gadee ko gadumi.

¹⁶ Mii bata on e goonja, maccudo burataa joomum, lilaado burataa lildo dum.

¹⁷ To oon anni dum, to on gollirii, barke laatanto on.

¹⁸ On fu bane batanmi. Mii anni be cubumi, amma haani ko winnaa e dewte goonda: "Nyaamdoowe e am ummanike am."

¹⁹ Diga jooni mii bata on dum hakko dum yottoto, gam to dum yottike on goondina min woni "mo gonmi!"

²⁰ Mii bata on e goonja: Neddo fu jabbiido lilaado am, min nun o jabbi. Neddo fu jabbiido am, jabbiike lildo am.»

*Yeesu hollii Yahuuda nun jammotoo dum
(Matiye 26.20-25; Marku 14.17-21; Luka 22.21-23)*

²¹ Baawo no o bati nunnun, o jibii sanne, o wi'i: «Mii bata on e goonja: Gooto moodon jammoto am.»

²² Aahiibe ben e daarontira. Bee yamontira moy o batanta.

²³ Gooto e aahiibe makko, mo Yeesu buri yidugo, e joodii takkol makko.

²⁴ Simon Piyer baayi mo o yama Yeesu moy o wondanaa.

²⁵ Aahiijo on wuurorii far to gabaare Yeesu, wi'i: «Joomam moy nun?»

²⁶ Yeesu toontii mo: «Mi suyyan lonjere, mo kokkan mi ne, kanko nun.» Yeesu etti lonjere, suyyi ne, hokki Yahuuda, bii Simon Iskariyot.

²⁷ Baawo o jabi lonjere nen, Seydan naati e makko. Yeesu wi'i mo: «Wadu ko gadataa, law!»

²⁸ (Baa gooto e joodiibe don faamay ko o batani kaa don.

²⁹ Gam Yahuuda nun jogotono ceede ma66e, wo66e e miiiii Yeesu wi'u nun o soodaa goddum gam juulde, maa o heba ko o hokki talakaa6e.)

³⁰ Yahuuda no jabi lonjere nen fu, don maa don o wurti. Tawii jemma wadi.

Ooda kesa

³¹ No Yahuuda wurtinoo, Yeesu wi'i: «Bii neddo teddinaama, Alla bo teddinaama sabbu makko.

³² [To Alla teddinaama sabbu makko,] Alla e hoore mum bo teddinan mo, baa booyataa.

³³ Sukaabe am, mii wondi e moodon sedda taw. On daartan am. Mi wi'an on jooni ko bi'unoo mi Yahuduube wobbe: "On baawataa ko yahi to jahammi."

³⁴ Mii hokka on ooda kesa: Jidontiree! Hande no jidirmi on, onon bo jidontiree!

³⁵ To yidde e woni hakkune moodon, hande nun, himbe fu annirta on aahiibe am.»

Yeesu batii Piyer wi'aan annaa dum

³⁶ Simon Piyer wi'i mo: «Joomam, toy jahataa?» Yeesu toontii mo: «To jahanmi, a waawataa ko tokki am jooni. Amma baawo do a tokkan am!»

³⁷ Piyer wi'i mo: «Joomam, gam ume mi waawataa ko tokki maa jooni? Mi hokkitiran yonki am gam maa.»

³⁸ Yeesu toontii: «Goonja a hokkitiran yonki maa gam am? E goonja batan maa mi: Hakko jakaraari joggata, a wi'an de tati a annaa am.»

14

Yeesu woni laawol jaarowol to Baaba

¹ Yeesu wi'i aahiibe mum: «Pukkinee berde moodon, goondinee Alla, goondinon am min bo.

² Cuudi duuddi na'on der wuro Baaba am. To dum laataakino goonja, mi batataano on mi yahan, mi moyyinanaa on joonne.

³ To mi moyyinanii on to gonoyton, mi wittaaan mi hocca on to am gam gonon to gonmi.

⁴ Oon anni laawol jahoowol to jahanmi.»

⁵ Toma wi'i mo: «Moodibbo, men annaa to jahataa, noy men annirta laawol mum?»

⁶ Yeesu toontii mo: «Min woni laawol, min woni goonja, min woni yonki. Goddo yahataa to Baaba to yiwiray to am.

⁷ To oon annunoo am, on annanno Baaba am bo. Diga jooni oon anni mo, on ji'i mo.»

⁸ Filippu wi'i mo: «Moodibbo, hollu men Baaba, dum don heyaa men.»

⁹ Yeesu wi'i mo: «No booydirmi e moodon nii fu, Filippu a annaa am? A annaa ji'udo am fu, yi'i Baaba? Noy bi'irtaa: "Hollu men Baaba"?

¹⁰ A goondinay mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am na? Batuuji di batumi on dii fu, di yiway e hoore am. Baaba mo kawtumi e mum wadata golle mum.

¹¹ Goondinee ko batumi on: "Mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am." Baa to on goondinay am, goondinee gam golle am.

¹² Mii bata on e goonja, neddo fu goondindo am, wadan kanun bo golle gadanmi. O wadan du ko buri de, gam mii dilla to Baaba.

¹³ Mi wadanan on huune fu ko yamirton e inne am. Mi wadan dum gam Baaba teddinee diga e Biddo.

¹⁴ Ko eelirdon e inne am, mi wadan dum.»

Yeesu wi'i lildaan Ruuhu Ceniido

¹⁵ «To oon jidi am, on tokkan ooda am.

¹⁶ Mi eelan Baaba hokka on balloowo goddo. O wondan e moodon faa abada.

¹⁷ Oo don woni Ruuhu goonja. Duuniyaaru nuu waawataa ko jabi mo, gam nu yi'ataa mo, nu annaa mo. Amma onon, oon anni mo gam oo wondi e moodon, oo tawaa bo der moodon.

¹⁸ Mi accataa on hande gondaabe, mi wittaan to moodon.

¹⁹ To booyii sedda, duuniyaaru nuu yi'ataa am kade. Amma onon, on ji'an am, gam mi buurdo, onon bo on buuran.

²⁰ Nyaanne muudum on paamaan mii hawti e Baaba, oon kawti e am, mii woni e moodon.

²¹ Jogiido oodaaji am ko tokki di, kanko nun woni jiddo am. Jidudo am, Baaba am yidan dum. Min bo, mi yidan mo, mi wirnitanto dum min e hoore am.»

²² Yahuuda, banda Yahuuda Iskariyot, wi'i Yeesu: «Joomam, noy dum laatortoo birnitanodaa men, tawee a wirtanaaki duuniyaaru?»

²³ Yeesu toontii mo: «To goddo e yidi am, o golliran haala am, Baaba am yidan mo. Min e Baaba men garda to makko, men joododo e makko.

²⁴ Neddo fu mo yidaa am, gollirtaa haala am. Haala ka nanoton ka, ka am bane, haala Baaba lildo am nun.

²⁵ Mi batii on dum diga mii wondi e moodon.

²⁶ Ruuhu Ceniido, balloowo on, mo Baaba liloyta e inne am, kanko anninta on kujje fu. O suwtoran on ko batunoomi on fu.

²⁷ Mii accana on jam, mii hokka on jam am. No duuniyaaru hokkirta bane kokkiranmi on. To berde moodon biisoo, to on kulee.

²⁸ On nanii ko bi'umi on: "Mi yahan, mi wartin to mon." To oon jidunoo am, berde mon welanno ko jahanmi to Baaba, gam kanko burimmi manju.

²⁹ Mii bata on jooni, diga dum waray taw, gam to dum warii, goondinon.

³⁰ Mi baddataa kade e moodon ko duudi, gam laamiido duuniyaaru nuu e wara. Baa goddum o waawataa e am,

³¹ amma sey duuniyaaru anna mii yidi Baaba, nu annan mi wadan bo ko Baaba wannunoo am. Ummee, jawten diga do.»

15

Yeesu nun woni innabohi goonjahi

¹ «Min woni innabohi goonjahi, Baaba am woni jom gesa innabooje.

² Liccal takkiinjal e am fu, to rimataa, o saltoto dum, liccal dimoowal fu, o saabanoo dum gam njal beyda rimugo.

³ Onon, jooni on laabu'e gam waaju mo baajiimi on.

⁴ Tabbitee e am, min bo mi tabbitoo e moodon! No liccal caltaanjal waawataa ko rimi e hoore mum, haani e njal tiggii e innabohi, hande nun onon bo on baawataa ko rimi to on tiggaaki e am.

⁵ Min woni innabohi, onon woni licce. Tiggiido e am ko mii tiggii e mum, o rimaan faa duuda. Gam on baawataa ko wadi goddum to dum yiway e am.

⁶ To goddo tiggaaki e am, o woppete nun yaasi hande liccal caltaanjal, o yoora. Licce joorde den hawritinte, faddee der yiite, de jaba.

⁷ To on pi'bontirii e am, waaju am bo e fi'bontirii e mon, ko yamoton fu, on keban.

⁸ To on dimii faa duudi, den kan on laatike aahiibe am. Nunnun teddujal Baaba am wurtortoo.

⁹ Hande no Baaba yidirimmi, nun jidirmi on. Tabbitee der yidde am.

¹⁰ To on tokkii ooda am, on tabbitinto der yidde am, hande no tokkirmi oodaaji Baaba am go mii tabbii der yidde makko.»

¹¹ «Mi batu on nun kaa don gam beldum berne am wona der moodon. Den beldum berne moodon bo hebba.

¹² Ooda am nani: jidontiree hande no jidirmi on.

¹³ Yidde buuroore yidde nee do manju walaa, kokkitiroore yonki mum gam weldiibe mum.

¹⁴ To on gadii ko resanmi on on laati nun weldiibe am.

¹⁵ Mi noddataa on kade maccuibe gam maccuudo annaa ko joomum gollata. Mi noddan on weldiibe gam ko nanumi diga Baaba am fu, mi anninii on dum.

¹⁶ Onon bane suhimmi, min sufi on go desumi on jahon, dimoon fi66e, fi66e moodon taboo, den Baaba hokkan on huune fu ko eelirton e inne am.

¹⁷ Ko resanmi on woni, jidontiree.»

Duuniyaaru wanyii Yeesu e himbe mum

¹⁸ «To duuniyaaru nuu wanyii on, annee, min nu arti nu wanyi.

¹⁹ To oon laatinoo be duuniyaaru, duuniyaaru yidanno ko mum. Amma onon be duuniyaaru bane. Min seenni on e duuniyaaru, no cubumi on. Gam majjum nu wanyi on.

²⁰ Ciwtoree ko bi'unoo mi on: "Maccuudo burataa joomum." To be toorii am, be tooran on onon bo. To be gollirii haala am, be golliran haala moodon.

²¹ Amma be gadanan on dum dum fu gam am, gam be annaa liludo am.

²² To mi warayno, to mi baddayno e ma66e, be goodataano hakke, amma jooni, be galaa accitaneego hakkeji ma66e.

²³ Banyudo am fu, wanyii Baaba am bo.

²⁴ To mi wadayno gollleeji dii hakkune ma66e, di goddo meeday wadugo, be goodataano hakke. Amma jooni be ji'ii di, be banyii am, e min, e Baaba.

²⁵ Dum wadu nun gam dum goondina ko winnaa der Dewtere tawreeta ma66e: "Be banyirii am baanji".

²⁶ To balloowo mo lildan mi on warii, kanko woni Ruuhu goonja yiwoowo to Baaba, kanko e hoore makko seedantoo am.

²⁷ Onon bo, on ceedanto am gam oon goondi e am diga fuddoode.»

16

¹ «Mi batii on dum gam to on majjee.

² Be burtinan on diga baajorde. Wakkati waran, barfo on fu miijan Alla saafata.

³ Be gadan dum nun gam be annaa Baaba, be annaa am, min bo.

⁴ Mi batii on dum, gam to wakkati on waroy, ciwtoron, mi batiino on dum.

Gollal Ruuhu Ceniido

Mi batay on dum diga arande gam mii wondunoo e moodon.

⁵ Jooni mi na'on hoota to lildo am, amma baa gooto moodon yamay am: "Toy jahataa?"

⁶ Berde moodon biisike gam mi batii on ka.

⁷ Mii bata on e goonja, yaadu am buran nafugo on. To mi yahay, balloowo on warataa to moodon. Amma, to mi yahii, mi lildan on mo.

⁸ To o warii, o anninan himbe duuniyaaru boofi mum dow hakke, dow foonnitaare, e dow kiita.

⁹ Dow hakke, 6ee boofa gam be goondinay am.

¹⁰ Dow foonnitaare, 6ee boofa gam mii hoota to Baaba am, on ji'ataa am kade.

11 Dow kiita, 6ee boofa gam laamiido duuniyaaru hiitaama ko.

12 Mii woodi kade kujje duudde de batanmi on, amma on baawataa ko faami de jooni.

13 To Ruuhu goonja warii, o anninan on goonja lalley, gam o batantaa hoore makko, amma o batan on ko o nani, o batan on bo ko warata.

14 O teddinan am gam o jaban ko woni e am, o yottina on dum.

15 Ko Baaba am jey fu, min jey, gam majjum bi'umi o yottinanan on ko o hebi e am.»

Biisere berne laatoyo seyo

16 «To 6ooyii sedda, on ji'ataa am, to 6ooyii sedda kade, ji'on am.»

17 Wo66e e aahiibe makko yamontiri, wi'i: «Ume woni maana haala makko ka o wi'i: "To 6ooyi sedda, on ji'ataa am e to 6ooyi sedda, ji'on am kade", gam mii yaha to Baaba?»

18 Be bi'i: «To 6ooyii sedda, ume dum hollata? Men paamay ko o wi'i.»

19 No Yeesu annunoo 6e jidi yamugo dum, wi'i 6e: «Oon yamontira maana haala am ka: "To 6ooyii sedda on ji'ataa am, to 6ooyii sedda kade, ji'on am."»

20 Mii bata on e goonja: on bullan bullitodon, amma duuniyaaru nuu welwelan. Berde mon biisoto, amma biisere berne mon waylitinto welwelo.

21 To debbo badike rimugo, o tooroto gam natarwe fillan mo. Amma to o rimii, o yeggitan naawella, berne makko e weli gam o rimii neddo e duuniyaaru.

22 Onon bo hande nun berde mon e biisii jooni, amma en jiidaan kade. Berde mon welan, goddo waawataa ko ikkini beldum berde moodon.

23 Nyalaane nee don, on yamataa am gokka dow goddum. Mii bata on e goonja, huune fu ko eeludon Baaba, e inne am o hokkan on dum.

24 Faa jooni, walaa fu ko eeludon e inne am. Eelee, on keban gam beldum berne mon hebba.»

Yeesu woni jaaliido duuniyaaru

25 «Ko batumi on jooni laati nun ballaaji. Wakkati waran de mi batirtaa on e ballaaji, amma mi batan on haala batanoowa Baaba faa laaba.

26 Nyalaane nee don on eelan Baaba e inne am. Mi wi'ay mi eelanan on Baaba,

27 gam Baaba e hoore muudum e yidi on. Oo yidi on gam oon jidimmi, on goondinii bo to Alla yiwmi.

28 Mi yiwii to Baaba, mi warii e duuniyaaru, jooni mi accan duuniyaaru, mi hoota to Baaba.»

29 Aahiibe makko wi'i mo: «Jooni kan, a batii faa laabi, a accii haalango men e ballaaji.

30 Jooni kan, emen anni aa anni huune fu, a walaa bo haaju goddo yamee gokka, gam majjum men goondini a yiwudo to Alla.»

31 Yeesu toontii 6e: «Jooni kan, on goondinii na?

32 Wakkati e wara, wakkati on yottike du, on fu on cankitinto, moy fu yaha feere mum, accan am mi tan. Amma min tan bane, gam Baaba e wondi e am.

33 Mi batii on dum, gam kebon jam der kawtal moodon e am. Oon gonii e billaare der duuniyaaru. Amma tinnee, gam mi jaalike duuniyaaru.»

17

Yeesu e du'ano aahiibe muudum

1 Baawo haalaaji din, Yeesu tiggiti dow, wi'i: «Baaba, wakkati warii, teddin Biya, gam Biya bo teddinee.

² A hokkii mo baawde dow himbe fu, gam o hokka be kalfindaa mo fu yonki tabitiiki.

³ Annugo an woni Alla gooto, goonjaajo, e lilaado makko Yeesu Almasiihu, kan woni yonki tabitiiki.

⁴ Mi teddinii maa e duuniyaaru, mi hebbinii golle de kokkudaa am mi golla.

⁵ Jooni kan, Baaba, teddinam teddujal njal goodunoo mi to maa diga duuniyaaru tagaaka.

⁶ Mi anninii inne maa himbe duuniyaaru be kalfindaa am. An be gonanoo, a halfinii am be. Be jabi haala maa.

⁷ Jooni kan, bee annii ko kokkudaa am fu, to maada dum yiwi.

⁸ Gam mi yottinii be haala ka kaalandaa am. Be jabii ka. Bee anni lalley to maada yiwmi, be goondinii an lilimmi.

⁹ Gam sabbu ma66e nun du'otoomi. Mi du'ataako gam duuniyaaru. Amma mii du'oo gam be kalfindaa am, gam an jey be.

¹⁰ Huune fu ko jeyumi, an jey, huune fu ko jeydaa, min jey. Mi teddinaama e ma66e.

¹¹ Mi wonataa der duuniyaaru kade, mii wara to maada. Amma kambe be na'on der duuniyaaru. An Baaba Ceniido, reenir be inne maada ne kokkudaa am, gam be laato gootum hande no laatoriden gootum.

¹² No gondunoo mi e ma66e der duuniyaaru, mi reenirii be inne maa ne kokkudaa am. Mi hakkilanii be, baa gooto e ma66e majjay to hanaa bii halkere, gam ko batanaa e Dewte goondinee.

¹³ Jooni kan mii foonni to maa. Mi batii haalaaji dii diga mi na'on e duuniyaaru gam beldum berne am hebba be.

¹⁴ Mi janninii be haala maa, go duuniyaaru wanyi be, gam be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru.

¹⁵ Mi eelay burtinaa be e duuniyaaru, amma deenaa be e Kalludo.

¹⁶ Be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru.

¹⁷ Senu be e goonja maa. Haala maa woni goonja.

¹⁸ Hande no lildiraa am e duuniyaaru, nunnun, liliranmi be min bo e duuniyaaru.

¹⁹ Mii sena hoore am gam ma66e gam kambe bo be laato senaabe der goonja.

²⁰ Hinaa gam ma66e tan du'otoomi. Amma mii du'oo bo gam goondinanbe am e haala ma66e.

²¹ Mii eela gam be laato gootum. Baaba, be kawta e meeden hande no kawtirdaa e am, no min bo kawtirmi e maa. Be fu be laato gootum, heba duuniyaaru hooloo an nun lilimmi.

²² Min, mi hokkii be teddujal njal kokkudaa am, gam be laato gootum, hande no laatoriden gootum.

²³ Mi na'on hawti e ma66e, a na'on hawti e am, nunnun be laatoroo gootum mam mam, heba duuniyaaru anna an lilimmi. Aa yidi be bo hande no jidirdaa am.

²⁴ Baaba, mii yidi be kalfindaa am bee, tawdee e am nokkuure to tawaami, gam be ji'a teddujal njal kokkudaa am, gam a yidii am diga duuniyaaru diidaaka.

²⁵ Baaba poonnitiido, duuniyaaru nuu annay maa, min kan mii annu maa, bee do bo annii an nun lilimmi.

²⁶ Mi anninii be inne maa. Mi anninan be ne kade gam yidde ne jidudaa am tawee e ma66e, min bo mi hawta e ma66e.»

18

Nanjoore Yeesu

¹ Baawo haalaaji di, Yeesu yawtidi e aahii6e mum fonŋo maayel bi'eteenjel Kedoron. Ledde e duudunoo ton, o naatidi ton e aahii6e makko.

² Yahuuda jammotoodo mo e anni nokkuure nen, gam Yeesu e aahii6e mum e hawritannoo ton de duuddum.

³ Yahuuda ardii ililingal soogeeji, e reenoobe 6e Limaamiibe e Farisaabe lili. Be jottii don, 6ee jogii jolli, e fitillaaji e konirdum.

⁴ Tawii Yeesu e anni ko fonnoy hebugo dum, ta66itii 6e, wi'i: «Moy daartoton?»

⁵ Be toontii mo: «Yeesu mo Nasaratu.» O wi'i 6e: «Mi nani!»

Yahuuda jammotoodo mo e darodii e ma66e.

⁶ No Yeesu wi'unoo «Mi nani!» Be tartartiri 6aw6awre 6e jani.

⁷ Yeesu yami 6e kade: «Moy daartoton?» Be toontii: «Yeesu mo Nasaratu!»

⁸ Yeesu toontii 6e: «Mi wi'ii on, min nun. To min nun daartoton, joofee aahii6e am 6en 6e dilla.»

⁹ O batu nun kaa don gam ka o batuno goonda: «Mi majjinay baa gooto e 6e kalfindaa am.»

¹⁰ Den Simon Piyer e woodunoo tabugaahi, saa6ii ki, feyyii maccudo hooreejo Limaamiibe, setti nowru mum nyaamooru. Maccudo on e wi'ee Malkus.

¹¹ Yeesu wi'i Piyer: «Wattita tabugaahi maa kii e kuunnjal mum. Aa miiji mi yarirtaa jardugel bone nel Baaba hokkimmi na?»

Yeesu yaaraama yeeso Annas

¹² Ililingal soogeeji e mawdo ma66e, e maccu6e hooree6e Yahuduu6e nanŋi Yeesu, hab6i mo.

¹³ Be artii yaarugo mo to Annas. Annas esiraawo Kayafas nun. Der duu6ol ŋol don, kanko nun woni hooreejo Limaamiibe.

¹⁴ Kayafas batunoo hooree6e Yahuduu6e ko 6uri woodugo, kan woni neddo gooto maayana leydi fu.

Piyer yeddi, wi'i laataaki aahiijo Yeesu

(Matiye 26.69-70; Marku 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyer e aahiijo goddo tokki Yeesu. Aahiijo oo don e annirnoo e hooreejo yottinoobe sadaka, o naatidi e Yeesu fageere hooreejo Limaamiibe on.

¹⁶ Go Piyer e darii yaasi ley dammugal. Aahiijo annirdo e hooreejo Limaamiibe on, wurti baddi e debbo deenoowo dammugal, naanni Piyer.

¹⁷ Debbo deenoowo dammugal on wi'i mo: «An bo a laataaki gooto e aahii6e gorko oo na?» Piyer toontii mo: «Aawo, mi laataaki aahiijo makko.»

¹⁸ Maccu6e e reenoobe hu66iino yiite e aytinoo, gam jaan6ol na'on. Piyer bo e darodii e ma66e e aytinii.

Hooreejo Limaamiibe e yama Yeesu yande

(Matiye 26.59-66; Marku 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹ Hooreejo Limaamiibe on yami Yeesu haala aahii6e mum, yami ko o jannjinta.

²⁰ Yeesu toontii mo: «Mi laa6inanii duuniyaaru haala am. Nyalaane fu mi jannjinii der baajorde, der suudu Alla to Yahuduu6e hawritinta nyalaane fu. Walaa fu ko batumi e cuucukka.

²¹ Gam ume yamantaa am? Ko batumi, yamu hettinaniibe am. Bee anni no ko woodi batumi.»

²² Der haala ka, gooto e reenoobe fiyi Yeesu meenyo, wi'i: «Nun nun toontortodaa hooreejo Limaamiibe na?»

²³ Yeesu toontii mo: «To ko boni nun batumi, haala kay nun boni e makka. To tawii ko woodi nun batumi, gam ume piyandaa am?»

²⁴ Annas lildi mo to Kayafas hooreejo Limaamiibe, oo ha66aa.

Piyer yedditake wi'i laataaki aahijo Yeesu

(Matiye 26.71-75; Marku 14.69-72; Luka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyer e aytininoo don. Be bi'i mo: «An bo, a laataaki gooto e aahiibe makko na?» Piyer yeddi, wi'i: «Mi laataaki!»

²⁶ Gooto e maccu6e hooreejo Limaamiibe, gettol mo Piyer settunoo nowru muudum, wi'i mo: «Mi yi'idayno maa e makko der gesa to na?»

²⁷ Piyer yeddi kade, wakkati den nun, jakaraari joggi.

Yeesu yeeso Pilaatu

²⁸ Be burtini Yeesu diga to Kayafas, diga subaka kecco, 6e jaari mo laamorde Roma. Yaaru6e mo 6ee naatay 6aade, gam to 6e co6u, faa 6e ke6a nyaamugo nyaamdu juulde Paska.

²⁹ Pilaatu yahi tawoy 6e yaasi ton, wi'i: «Ume beeforidon gorko oo?»

³⁰ Be toonti mo: «To o wadataano ko boni, men gaddataano mo to maa.»

³¹ Den Pilaatu wi'i 6e: «Ettee mo, kiitodon mo e ooda moodon.» Yahuduube wi'i mo: «Men goodaa laawol warugo goddo.»

³² Nunnun haala ka laatorii gam goondingo ka Yeesu batuno dow no o maayirta.

³³ Pilaatu naati der laamorde mum, noddi Yeesu, wi'i dum: «A laamiido Yahuduube nun na?»

³⁴ Yeesu toontii mo: «An wi'i dum e hoore maa, naa to wo66e nanudaa ka?»

³⁵ Pilaatu toontii mo: «Mi Yahuduujo, min? Himbe lenyol maa e hooree6e Limaamiibe waddu maa to am. Ko gadudaa?»

³⁶ Yeesu toontii: «Laamaare am, laamaare duuniyaaru bane. To ne laamaare duuniyaaru nun, maccu6e am ha6anno gam to mi naatu juude Yahuduube. Amma jooni Laamaare am ne do bane.»

³⁷ Den Pilaatu wi'i mo: «To nunnun a laamiido nun?» Yeesu wi'i mo: «Hande no bi'udaa, mi laamiido nun. Mi rimaama, mi warii bo e duuniyaaru gam mi seedanoo goonja. Jiddo goonja fu, nanan haala am.»

³⁸ Pilaatu yami mo: «Goonja, ume nun don?»

Yeesu hiitaamaa waree

(Matiye 27.15-31; Marku 15.15.6-20; Luka 23.13-25)

Baawo o bati ka, o wurti kade, o tawoy Yahuduube yaasi, o wi'i 6e: «Mi he6ay gacce baa goote de nanjiranmi gorko oo.

³⁹ Oon boowi juulde Paska fu mi yoofana on neddo gooto. Oon jidi mi yoofitana on laamiido Yahuduube na?»

⁴⁰ Be toonti dow dow: «Kanko bane, sey Barabbas.» Nani Barabbas laati nun pasotoodo.

19

¹ Den Pilaatu wi'i 6e nanja Yeesu 6e piya mo looci.

² Soogeeji din sanyi gi'e, 6e kuunini mo, go 6e bornini mo toggowa bodeya.

³ Be battii mo, 6ee bi'a: «Fofo, laamiido Yahuduube!» Bee piya mo meeye.

⁴ Pilaatu wurtii kade, wi'i Yahuduube: «Mi wurtinanan on mo, he6a annon mi he6ay fu gacce nanjiran moo mi.»

⁵ Yeesu wurti e huunii huuneere gi'e, e bornii toggowa bodeya. Pilaatu wi'i be: «Nani neddo on.»

⁶ No hooree6e Limaamii6e e reeno6e yi'i mo, 6e bati dow 6e bi'i: «Tiggu mo! Tiggu mo!» Pilaatu wi'i 6e: «Nanjee mo onon bo, tiggon mo, gam min kan, mi hebay gacce e makko.»

⁷ Yahuduu6e toontii mo: «Emen goodi ooda, ooda kan nun hokki laawol o waree gam o wadii hoore makko o Bii Alla.»

⁸ No Pilaatu nanunoo haala kan, kulol makko 6eydii.

⁹ O naati der laamorde, o wi'i Yeesu: «An, toy yiwudaa?» Amma Yeesu toontaaki baa goota.

¹⁰ Den Pilaatu wi'i mo: «A toontataako na? A annaa mii woodi baawde yoofoogo maa, mii woodi bo baawde tiggugo maa na?»

¹¹ Yeesu toontii mo: «Walaa fu ko baawdaa e am, to hinaa Alla hokku maa baawde mum. Gam majjum gattudo am e junjo maa, e buru maa hakke.»

¹² Diga wakkati on Pilaatu e daarta yoofitingo mo. Amma Yahuduu6e e bata dow, e wi'a: «To ni a yoofitii mo, a laataaki beldiijo laamiido Roma. Gam neddo gadudo hoore mum laamiido, laati nun ganyo laamiido Roma mawdo.»

¹³ No Pilaatu nani haalaaji dii, o wurtini Yeesu o joonni mo dow kittaal kiita, nokkuure bi'eteene to kaaye yowyowtiri e ne wi'ee e Iburaninkeere: «Gabbata.»

¹⁴ Nyalaane ciryaade Paska nun, caka nyaalooma. Pilaatu wi'i Yahuduu6e: «Nani laamiido moodon!»

¹⁵ Bee boola: «Waru mo! Waru mo! Tiggu mo!» Pilaatu toontii: «Mi tigga laamiido moodon na?» Hooree6e Limaamii6e wi'i: «Min galaa laamiido to hinaa laamiido Roma.»

¹⁶ Den o hokki 6e Yeesu, 6e tiggaa.

Yeesu tiggaama e palaanjal

Be kocci Yeesu.

¹⁷ O wurtii oo roonii palaanjal makko faa o yottii nokkuure noddeteene «Le'al hoore» e ne wi'e e Iburaninkeere: «Golgota.»

¹⁸ Don 6e tiggidi mo e wo66e dido: oo do nano, oo do nyaamo, Yeesu e tummii caka.

¹⁹ Pilaatu wadi alluwal winnaa hande ni: «YEEU MO NASARATU, LAAMIIDO YAHUDUU6E,» wi'i njal takkee e palaanjal njal.

²⁰ Duuggal e Yahuduu6e jannii binni nin gam to Yeesu tiggaa woddidaa e siire. Alluwal njal winniraama e Iburaninkeere e Romankooore e Yunaninkeere.

²¹ Hooree6e Limaamii6e bati Pilaatu: «Taa winnu "Laamiido Yahuduu6e", amma winnu: "Kanko wi'i o laamiido Yahuduu6e".»

²² Pilaatu toontii: «Ko binnumi, winnike.»

²³ No soogeeji din tiggidinnoo Yeesu, 6e kocci gineeji makko 6e ceenni ukke naay. Moy fu etti to mum. Horii gulunfaare ne lefol gootol, cannyaane diga dow faa ley, ne walaa nyoogol.

²⁴ Soogeeji din baddi: «To en cercitee ne, en pidanee ne tete, daaren kebando ne,» gam ko bataa e dewte goonda: «Be ceennii gineeji am hakkune ma66e, 6e pidani gulunfaare am tete.» Nun bo soogeeji din wadi.

²⁵ Inna Yeesu, e miiraawo mum, e Mariyama debbo Kolopas, e Mariyama mo Magadala e darii takkol leggal njal Yeesu tiggaa e mum.

²⁶ Yeesu yi'i inna muudum e aahijjo mum mo buri yidugo e darodii, wi'i inna muudum: «Inna, 6iya nani!»

²⁷ Baawo mum, o wi'i aahijjo on: «Inna maa nani.» Diga nyalaane nee don, aahijjo on hoori Mariyama wuro muudum.

Maayde Yeesu

²⁸ Baawo Yeesu anni walaa fu ko horii, gam ko winnaa e Dewte goonda, o wi'i: «Donka e woodimmi.»

²⁹ Yoogirgal kebbunjal innabojam lammudam e wonunoo don. Be cuuwi soosuuji e innabojam dam, 6e ka66i e loocol, 6e 6attini e hunnuko makko.

³⁰ No Yeesu 6iccininoo innabojam dam, o wi'i: «Dum fu dum hebbii!» O jimminii, o maayi.

Soogeeru yuwii wuttudu Yeesu

³¹ Nyalaane ciryaaki juulde nun. Hooree6e Yahuduu6e yami Pilaatu gam koyde tiggaa6e heltee, 6e 6iltee. Be jidaa balli tiggaa6e tawee e ledde nyalaane siwteteene, gam nyalaane siwteteene nen laati nun nyalaane mawne.

³² Soogeeji din wari, helti koyde arandeejo e dida6o, tiggidaa6e e Yeesu 6en.

³³ Amma no 6e jottino to Yeesu, 6e tawi o maayii. Gam majjum, 6e keltay koyde makko.

³⁴ Amma gooto e soogeeji din yuwi wuttudu Yeesu e labbo. Don yiyam e diyam facci.

³⁵ Ji'udo e seedoo, seedaaku makko bo goonja nun. Oo anni o batii goonja gam onon bo, goondinon.

³⁶ Dum fu dum wadii gam ko bataa e Dewte goonda: «Baa yiyal makko gootal heltataake.»

³⁷ Aayaare wonne der Dewtere bo wi'ii: «Be daaran mo 6e juwi.»

Yeesu uwaama

³⁸ Baawo mum, Yusufu mo Arimatiya, eeli Pilaatu hokka dum 6annu Yeesu. Yusufu on e laatino aahiijo Yeesu e cuuccukka gam oo hulannoo Yahuduu6e. Pilaatu nootii, Yusufu wari etti 6annu kol.

³⁹ Nikodemu, jahunoodo to Yeesu der jemmaare gom, kanun bo warii, waddi urdiiji bi'eteedi, miir e alo'es jillontiraadi, ko wadata kilooji laso e sappo.

⁴⁰ Be etti 6annu Yeesu kol, 6e piili nol leppi baanjaadi wardi hande no Yahuduu6e woowi wadugo to 6ee uwa maaydo.

⁴¹ To Yeesu tiggano, gesa e wonunoo don. Der gesa nan e woodunoo saabeere heyre ne baa goddo uwaakano e muudum.

⁴² Don 6e gatti Yeesu gam sabbu ciryaaki juulde Yahuduu6e, saabeere nen bo e 6adii don.

20

Saabeere baanji tawaa

¹ Nyaanne alal, Mariyama mo Magadala hujji, yahi e saabeere Yeesu. O tawi hayre ma6biranoone saabeere nen tallitaama.

² O doggi, o yahi to Simon Piyer e aahiijo mo Yeesu 6uruno yidugo. O wi'i 6e: «Moodibbo ikkinaama e saabeere, mi annaa to o wattaa.»

³ Piyer e aahiijo oo ton wurtii, 6e jahi e saabeere ton.

⁴ Be fu dido 6ee dogga. Aahiijo oo ton dadi Piyer, arti mo yottaago saabeere.

⁵ O yuurnii, o yi'i leppi e joowi, amma o naatay.

⁶ Simon Piyer yottii, naati, tawi leppi e joowi.

⁷ Lefol piilanoonol e hoore makko nol hawritayno e leppi dii ton, nol tawa nun e nol resii feere maggol.

⁸ Den aahiijo artudo yottaago on, kanun bo naati, yi'i dum, goondini.

⁹ Be paamayno taw Dewte batiino Yeesu fintan.

¹⁰ Baawo mum aahii6e 6en hooti.

*Yeesu wirnitanike Mariyama mo Magadala
(Matiye 28.9-10; Marku 16.9-11)*

¹¹ Mariyama darii yaasi ley to saabeere, e wulla: O jimminii, oo yuurnoo der saabeere nen.

¹² O yi'i malaykaaḅe dīdo ḅorniiḅe gineeji daneeki e joodi to Yeesu fukkinanoo: Gooto e joodii to hoore wonnoo, gooto far to koyde.

¹³ Malaykaaḅe ḅen yami mo: «Debbo, ume bullantaa?» O toontii ḅe: «Moodibbo am ikkinaama, mi annaa to o wattaa.»

¹⁴ No o batunoo haala ka, o yeeyitii, o yi'i Yeesu e darii, amma o annitay dum.

¹⁵ Yeesu wi'i mo: «Debbo, ume bullantaa? Moy daartataa?» Amma kanko, oo miiji jom gesa nun baddata e makko, o wi'i dum: «To an etti mo, batan to gattudaa mo, faa mi ettitoo mo.»

¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Mariyama.» Mariyama wonyitii, wi'i mo e Iburaninkeere: «Rabbuni,» waato moodibbo.

¹⁷ Yeesu wi'i mo: «Taa meemam, gam mi eencay to Baaba am taw, amma yahu to banniraaḅe am, bi'aa ḅe: "Mi wonu nun mii eenca to Baaba am, laatiido bo Baaba moodon, to Alla am, laatiido bo Alla moodon".»

¹⁸ Mariyama mo Magadala batoy aahiiḅe: «Mi yi'ii Joomiraawo.» O holli ḅe ko Yeesu bati mo.

Yeesu wirnitanike aahiiḅe muudum

¹⁹ Alal kiikiide, aahiiḅe Yeesu fu hawriti der suudu, kullii dammugal gam kulol hooreeḅe Yahuduube, Yeesu suppiti hakkune maḅḅe. O wi'i ḅe: «Jam wonana on!»

²⁰ Baawo haala ka, o holli ḅe newe juude makko e wuttudu makko. Berde aahiiḅe ḅen weli no ḅe ji'i Joomiraawo.

²¹ Den Yeesu wi'i ḅe kade: «Jam wonana on. Hande no Baaba lilirimmi nunnun, liliranmi on.»

²² No o batunoo haalaaji dii, o fuufi dow maḅḅe, o wi'i: «Jaḅee Ruuhu Ceniido.

²³ Mo jaafanidon hakkeeki mum, yaafaama, mo on jaafanaaki, yaafaataake.»

Yeesu wirnitanike Toma

²⁴ Toma bi'eteeḅo Ciwto, gooto e aahiiḅe sappo e dīdo, walaano don no Yeesu warunoo.

²⁵ Aahiiḅe ḅen wi'i mo: «Men ji'ii Joomiraawo!» O toontii ḅe: «To mi yi'ay ḅattarde newe makko, to mi wattay honnu am e julande majje, mi watta junḅo am e wuttudu makko, mi goondintaa.»

²⁶ No balde jeetati wadi, aahiiḅe hawritii der suudu kade, Toma e wondi e maḅḅe. Dammude fu e kullii, Yeesu suppiti hakkune maḅḅe, wi'i ḅe: «Jam wonana on!»

²⁷ O wi'i Toma: «Waddu honnu maa, daaru newe am; waddu junḅo maa bo, wattu e wuttudu am. Taa laata mo hoolaaki, goondin tan.»

²⁸ Toma toontii mo: «Joomam, Alla am.»

²⁹ Yeesu wi'i mo: «Gam a yi'ii am, a goondinii: Barke wonana ḅe ji'ay go goondini.»

Daliila Dewtere nee do

³⁰ Yeesu wadii kaayeeffiji kaayniidi duuddi goddi yeeso aahiiḅe mum di winnaaka e dewtere nee.

³¹ Dii do winnaama gam goondinon Yeesu laati nun Cūbaado, Bii Alla, gam to on goondinii mo, kebon yonki sabbu makko.

21

1 Baawo majjum, Yeesu wirnitanike aahii6e mum kade fonŋo maayo Tiberiya. Nani no o wirnitorii e ma66e:

2 Simon Piyer, e Toma bi'eteedo Ciwto, e Natanayel mo Kana, leydi Galili, e fi66e Jebede wor6e, e aahii6e makko dido wo66e, bee tawdaa don.

3 Simon Piyer wi'i 6e: «Mi yahan cuu6aaki liyyi.» Be bi'i: «Menen bo, men jahidan e maa.»

Be jahi, 6e naatoy laana, der jemmaare nee don, 6e ke6ay baa goddum.

4 No beeggol ummoy, Yeesu wari e fonŋo ŋon, amma aahii6e annitay naa kanko nun.

5 Yeesu wi'i 6e: «Sukaabe, on ke6ii liyyi na?» Be toontii mo: «Men ke6ay!»

6 O wi'i 6e: «Padd6e taaruwol ŋol wecco laana nyaamo, on ke6an.» Be paddi ŋol. Be ke6i liyyi faa 6e tampi wattugo ŋol der laana sabbu no liyyi duudiri.

7 Aahii6e Yeesu mo o 6uri yidugo wi'i Simon Piyer: «Joomiraawo nun!»

No Simon Piyer nanunoo: «Joomiraawo nun», o etti ginewol makko, o 6ornii gam funtu o wonunoo, o yanti e diyam.

8 Aahii6e wo66e wardi e laana kan, e daasa taaruwol kebbuŋol liyyi. Be boddoraaki fonŋo ko 6urata kuule keme didi.

9 No 6e ŋabbunoo, 6e ji'i yul6e yiite, liyyi e peen e yowii dow mum.

10 Yeesu wi'i 6e: «Gaddee liyyi di nanŋudon din.»

11 Simon Piyer naati laana, foodi taaruwol kebbuŋol liyyi mawdi, hewre e lasoy didi e sappo e tati. Baa no di duudiri nunnun fu taaruwol ŋol serkitaaki.

12 Yeesu wi'i 6e: «Garee nyaamee!» Baa gooto e aahii6e 6en suusay yamugo «An moy nun?»

Gam 6ee anni Joomiraawo nun.»

13 Den Yeesu wari, etti peen e liyyi, hokki 6e.

14 Tatawre nun don ko Yeesu wirnitanii aahii6e mum 6aawo no o finti.

Yeesu e yama Piyer haala

15 No 6e nyaamdi, Yeesu yami Simon Piyer: «Simon 6ii Yuhaana, aa 6uri 6ee do yidugo am?» O toontii: «Ee! Joomam, aa anni mii yidu maa.» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!»

16 Yeesu wi'i mo kade: «Simon, 6ii Yuhaana, aa yidimmi?» O toontii: «Ee! Joomam aa anni mii yidu maa!» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!»

17 O wi'i mo kade: «Simon, 6ii Yuhaana, aa yidimmi na?» Piyer 6erne mum biisii, gam o wi'i dum de tatawre: «Aa yidimmi na?» Piyer wi'i mo: «Joomiraawo aa anni huune fu, aa anni bo mii yidu maa.» Yeesu wi'i mo: «Duru baali am dii.»

18 Mii batee e gooŋa, e sukaanaaku maa, aa ha66onoo 6el6elol, jahaano to jidudaa, to a naywii, a 6antan juude maa, ka66anedaa 6el6elol, jaaredaa to a yidaa.»

19 Batuuji din hollan nun no Piyer maayirta, e no o teddinirta Alla. Baawo majjum, o wi'i mo: «Tokkam.»

Yeesu e aahii6e mum mo o 6uri yidugo

20 Piyer yeeyitii, yi'i aahii6e Yeesu mo o 6uri yidugo e tokki 6e. Kanko woni bahinoodo ley gabaare makko, wakkati 6e kirtotoo, bi'unoodo: «Moodibbo, moy woni jammotoodo maa?»

21 No Piyer yi'unoo mo, yami Yeesu: «Joomam, noy oo do heennyitirta?»

22 Yeesu toontii mo: «To mii yidii o wuura faa mi warta, ko faali maa? An ni tokkam.»

²³ Haala kan sankitii caka goondinbe Yeesu ike aahiijo on maayataa. Amma Yeesu wi'ay: «O maayataa». O wi'u nun: «To mii yidi o wuura faa mi warta, ko faali maa?»

²⁴ Aahiijo oo don nun seedii kujje den, winni de, emen anni bo seedaaku makko laati nun gooja.

Heennyitoode

²⁵ Yeesu wadii kujje godde duudde kade: To de binnaanoma gootel, gootel, mii miila duuniyaaru nuu waawataano jabidingo dewte binnoytenoode.

Derewol ɲol Pol wɪnnani 6e Roma

Fuddfoode haala

Derewol Pol ɲol do e jogii ekkitinooje feere feere. Gam majjum enol woodi jayri mawni der waajaago linjiila e der habaru eklesiya. Jooni Pol heennyii hawritingo ceede de 6e lenyi janani hawriti gam wallugo goondin6e Urusaliima. Pol wɪnnii derewol ɲol der jahaanjal mum tata6al. O wadii lebbi tati der Korintu, diga ton bo o wɪnni derewol ɲol, hakkune duu6i 57-58.

Debbo bi'eteedo Fiibi, gollotoodo der eklesiya Kenkereya nun yaari derewol ɲol Roma. Kenkereya bo woddidaa e Roma.

Pol meeday go yahi Roma, de o yidi yahugo fu laawol ma66itantaako mo. Amma e non fu, oo anni goondin6e duu66e der Roma 6e o fottunoo nokkun, kam6e o sanni der hoore 16, go o yaha Roma, o wɪnnani 6e derewol. Der maggol o janjnii 6e haala kisidam e tokkontirki. O wadii dum gam eklesiya kan daroo der goondinki semmidinki, gam to ekkitinooje Yahuduu6e 6e goondinay dimma ka, he6a ka mawna der potal hunnuko. Baawo mum no Pol heennyi faamingo ko wi'etee linjiila der hoore 1, waato baawde Alla kisinooje goondindo fu, o laabinii dum der haalaaji makko di yeeso.

O fuddii faamingo no hakke woodiri baawde dow him6e fu. Him6e 6e lenyi janani woodaa accitaneego yeeso Alla. Non, Yahuduu6e bo woodaa accitaneego hakku yeeso Alla. Him6e fu wadii hakke, 6e fu bo, 6e baawan daareego foonniti6e gam sabbu goondinki.

Hande non dum laatii e Iburahiima. Be kiita doyyi gam hakke Adamu, der Almasiihu tan 6e ke6ata latineego foonniti6e.

Der hoore 6 e 7, Pol e toontoo yande wanyu6e linjiila. Amma Ruuhu e laatina en 6i66e Alla, oo walla en bo.

Hoore 9 faa 11 e batana Isira'iila e laawol no Alla su6irta him6e. Diga hoore 12 faa 15, Pol e bata haalaaji feere feere dow gondal hakkune goondin6e der eklesiya e 6e walaa der eklesiya. Hoore 16 Pol heennyitiri e cannooje.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddinirka, 1.1-17
2. Him6e fu e haajaa hisineego, 1.18-3.20
3. No Alla hisinirta him6e, 3.21-4.25
4. Goonki kesi e Yeesu Almasiihu, 5.1-8.39
5. Ko Alla miilani Isira'iilaa6e, 9.1-11.36
6. No haani goondindo yahira, 12.1-15.13
7. Haala kennyitirka e cannooje, 15.14-16-27.

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwii e am min Pol maccudo Yeesu Almasiihu. Mi noddaama gam mi laatoo lilaado, mi su6aama gam mi waajoo linjiila Alla.

² Linjiila kan, Alla ha66iino alkawal mum diga dum 6ooyi diga e annabi6e mum, der Dewte ceniide.

³ Eka batana Biddo makko, Joomiraawo meeden, yiwudo e lenyol Dawda diga e 6annu.

⁴ O hollitaama e baawde, diga e Ruuhu Ceniido, o laati nun Biddo Alla de o fintini mo e maay6e. Kanko woni Almasiihu, Joomiraawo men.

⁵ Diga e makko ke6umi moyyere laataago lilaado, gam mi wada him6e caka lenyi fu goondina mo, downtanoo mo, 6e teddina inne makko.

⁶ Onon bo, on na'on caka ma66e, onon 6e Yeesu Almasiihu noddi.

⁷ Mii sanna on on fu, onon won6e Roma, yidaa6e Alla, seni6e 6e o noddi. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, hokka on moyyere e jam.

Pol e yidi yi'a 6e Roma

⁸ Taw, mii yetta Alla am diga e Yeesu Almasiihu gam moodon on fu. Gam goondinki moodon e batanee der duuniyaaru fu.

⁹ Alla mo jaggantoomi e 6erne woore, emi waajoroo linjiila Biddo mum, e anni goonja nun batanmi. De du'otoomi fu, mii siwtora moy moodon fu.

¹⁰ Mii eela Alla hokkammi laawol mi wara to moodon to oo yidi.

¹¹ Mii yidi yi'ugo on sanne, he6a mi seennira e moodon dokkal Ruuhu gam dum semmidina on.

¹² Naa bo mi wi'a, to mi warii to moodon, deyyitinontiren en fu sabbu goondinki kawtuki en, min e mon.

¹³ Banniraabe, mii yidi annon, no de duuddum mi daartii mi wara to moodon, amma faa jooni mi he6oray taw. Mii yidi golle am rima bikkol caka mon, hande no dum laatorii to 6e lenyi janani.

¹⁴ Doole nun mi yaha to him6e fu, fettu6e gite e 6e fettay, jannu6e e 6e jannay.

¹⁵ Kanjum acci mii suunaa waajaago on linjiila, onon wonu6e Roma.

Baawde linjiila

¹⁶ Mi sentirtaa linjiila, gam der makka baawde Alla kisinooje goondindo fu woni, aran Yahudu6e, baawo mum 6e lenyi janani.

¹⁷ Gam der linjiila nun foonnitaare Alla hollitii. Foonnitaare nen, e goondinki tan ne he6ortoo, diga fuddoode faa heennyitirde. E winnii der dewtere: «Poonnitiido wuuran e goondinki.»

Him6e fu laati nun hakkee6e

¹⁸ Alla e hollita mone mum diga kammu dow him6e 6e hulataa mo fu, e dow wadoo6e ko halli e suudira goonja der hallande mum.

¹⁹ Ko haani neddo anna dow Alla e laa6ani 6e, gam Alla e hoore mum hollitii 6e dum.

²⁰ Diga Alla tagi duuniyaaru, ko yi'ataake e makko, hande jon baawde makko tabitiide, e Allaaku makko, e faamee diga ko o tagi. Gam majjum, yeddu6e woodaa laawol dadirde.

²¹ Bee anni Alla, amma 6e teddinay mo hande no haani Alla teddiniree, 6e jettay mo bo. Miilooji ma66e majjinii 6e. Berde ma66e de galaa faamu ni66ii.

²² Bee gada hande woodu6e faamu, amma 6e laatake haanjaabe.

²³ Be battontiri teddujal Alla mo maayataa e tooruuje nandinaade e him6e maayoobe, e pooli, e bisaaji di koyde naayi, e daasotoodum.

²⁴ Gam majjum, Alla yoofi 6e 6e gada cobudum, hande no suuno berde ma66e yidi. Nonnon 6e cobinirta balli ma66e, kam6e e ko'e ma66e.

²⁵ Be battontirii goonja Alla e fewre. 'Be teddinii ko tagaa, 6e caafi dum, 6e acci Tagudo, mo yettoore wonani faa abada. Aami!

²⁶ Gam majjum, Alla yoofi 6e 6e tokkoo suunooji ma66e centiniidi. Rew6e ma66e wattontiri baaldal hande no tawiraa, 6ee gada ko luudontirii e ko tawaa.

²⁷ Hande non wor6e bo acci waaldugo e rew6e, witti e waalontira hakkune mum. 'Bee gadontira ko sentinii hakkune ma66e. Hande non, 6e ke6an riiba majjere ma66e.

²⁸ No 6e calii annitingo Alla, kan wadi ko o yoofi 6e der majjere ma66e, 6e gadi ko haanay wadeego.

²⁹ Be kebbi hallande iri ney fu, e deedi bondi, e suunooji, e ganyaani. Bee kebbi kaajal e warugo himbe e kabe e nyaamugo himbe amaana. Bee yoyi dow dabareeji bondi e munaafitaaje. Bee nyo'a himbe.

³⁰ Bee jaanca himbe, 6ee banyi Alla, 6ee jara hennu. Bee goodi manju hoore, 6ee juro, 6ee goodi yoyre dow dabareeji bondi. Be downtantaako saareeji ma66e.

³¹ Be galaa hakkillo, 6e kebbintaa ka 6e bati. Be galaa endam, 6e galaa yurmeene.

³² Bee anni, sariya ka Alla resi dow wadoo6e iri majjum, maayde nun, 6e daroraaki wadugo dum tan, amma 6ee teddina wadanbe dum bo.

2

Kiita Alla poortiika

¹ To non, an kiitotoodo wob6e, baa to moy laaticaa, a woodaa laawol accitaneego hakku. To aa hiitoo wob6e, hoore maa nun kiitotoadaa, gam ko kiitantoodaa 6e, kanjum gadataa.

² Een anni Alla hiitoto wadoo6e huune dum e goonjaaku.

³ An kiitotoodo wob6e ko aa wada hande ko 6e gadata, aa miili a dadan kiita Alla na?

⁴ Naa a wonu nun aa yawoo manju neddaaku Alla e sawraare mum e munyal mum? A annitay no Alla hollii maa neddaaku mum gam tuubaa na?

⁵ A yoorinii 6erne maa, a yidaa tuubugo. Gam majjum, a foodanan hoore maa mone Alla mawne, nyaanne o hollitinta mone makko. Nyaanne mum, o hiitoto e tawreeta makko poonnitiika.

⁶ O yoban moy fu jaka gadu muudum.

⁷ Tinnii6e e wada ko woodi e daartira teddujal e manju e ko tabotoo, Alla hokkan 6e yonki tabitiiki.

⁸ Amma yidu6e jeddi, e salii6e goonja, e tokki ko halli, mone e tikkere Alla yanan dow ma66e.

⁹ Billaare e jibayeere duudanan gadoowo ko halli fu, aran, Yahuduu6e, den 6e lenyi janani.

¹⁰ Manju e teddujal e jam laatanto wadoo6e ko woodi fu, aran, Yahuduu6e, den 6e lenyi janani.

¹¹ Gam Alla suttontirtaa himbe.

¹² Wadu6e hakke dow dullere annal tawreeta fu, halkan hinaa e tawreeta. Amma wadu6e hakke e anniri tawreeta, hiitorte e tawreeta.

¹³ Hettintoo6e tawreeta bane laatii foonnitiie6e yeeso Alla. Golliroo6e ko tawreeta bati tan, laatintee foonnitiie6e.

¹⁴ Be lenyi janani, woodaa tawreeta, amma 6ee gada ko tawreeta wi'i e sago ma66e. Be goodaa tawreeta, amma 6ee laatani ko'e ma66e tawreeta.

¹⁵ Be kollitii golle de tawreeta yami e winni e berde ma66e. Cuudidum berde ma66e e seedanoo 6e dum. Tife miilooji berde ma66e e gacoo 6e, tife bo, dii caloroo 6e.

¹⁶ Dum hollitinto nyaanne Alla hiitoto miilooji himbe cuudiidi. O wadan dum diga e Yeesu Almasiihu, hande no linjiila ka baajotoomi bati.

Yahuduu6e e tawreeta

¹⁷ Aa nodda hoore maa Yahuduujo, aa darii dow tawreeta, aa juroro Alla.

¹⁸ Aa anni ko Alla yidi, aa anni suttontirgo ko woodi gam a janjinaama tawreeta.

¹⁹ Aa miili a fotii ardanaago wumu6e, kollaa wonu6e der niwre jayɲol.

²⁰ Aa ekkitina 6e galaa annal, aa jannjina sukaa6e. Aa woodi annal e goonja diga e tawreeta.

²¹ An jannjinoowo wo66e, a jannjintaa hoore maa na? Aa waajoo wo66e to 6e bujju, go an aa wujja!

²² Aa wi'a: «to on jeenee», go an aa jeena? Aa wanyi tooruuje, go aa wujja ko woni der cuudi majje!

²³ Aa mawnitoroo tawreeta, go aa yawna Alla e yaartaago ka.

²⁴ Dewtere wi'ii: «Gam daliila moodon acci 6e lenyi janani e yenna inne Alla.»

²⁵ E goonja juulnol e nafa to a dowtanike tawreeta, amma to a yaartake tawreeta, a laatake hande a juulnaaki.

²⁶ To mo juulnaaki wadii ko sariya yamata, mo juulnaaki on fotay daarego hande juulniido na?

²⁷ Mo juulnaaki, go e dowtanii ko tawreeta bati, o hiitete an goodu6o tawreeta e juulnol, go a dowtanaaki ka.

²⁸ Hinaa ko yi'etee yaasi 6annu laatinta ned6o Yahuduujoo, hinaa bo ko wafetee dow 6annu laatii juulnol.

²⁹ Yahuduujoo e goonja, woni laatiido dum diga der. Juulnol goonjakuwol bo woni ɲol Ruuhu wadata der 6erne, hinaa ɲol tawreeta wadata. Iri Yahuduujoo on, Alla nun manata dum, him6e bane.

3

¹ Den to non, ume nun Yahuduujoo 6urdiri 6e lenyi janani? Ume woni nafuwe juulnol?

² Nafuwe majjum e mawni dow laabi fu. Aran, Yahudu6e nun Alla arti yowani haala mum.

³ To non, to wo66e ma66e laataaki hoolaabe, dum hafan Alla laataago koolaado na?

⁴ Wadataako! Dum annitinte no Alla laati nun goonjaajo, him6e fu bo e laatii fewo6e. Gam e winni:

«A annitinte aa laatii poonnitiido diga e haala maa, to a hiitaama, a jaaloto.»

⁵ Amma to dullere goonjaaku meeden e hollita foonnitaare Alla, den ume bi'eten? Alla laataaki poonnitiido to mone makko ummake dow meeden na? Mii bata do hande no him6e batirta.

⁶ Aawo nun nun bane, Gam to non non nun, noy Alla hiitortoo duuniyaaru?

⁷ Gam to fewre am e beyda hollugo goonja Alla, e teddina mo, ume kiitanteemi hande mi laati nun hakkeejo?

⁸ Wo66e e hallina men e wi'a, menen nun wi'ata: «En ga6ee ko halli gam ko woodi wurtoo diga e majjum.» Kam6e, 6e kiitete no haaniri.

Poonnitiido walaa

⁹ To non, enen Yahudu6e een 6uri horiibe na? Aawo, baa sedda! Gam mi hollii no Yahuduujoo e mo laataaki Yahuduujoo fu na'on e baawde hakke.

¹⁰ Dewtere wi'ii:

«Poonnitiido walaa, baa gooto,

¹¹ mo faamu baa gooto walaa, daartoowo Alla walaa, baa gooto.

¹² Him6e fu majjii, 6e fu 6e biisake, gadoowo ko woodi walaa,

baa gooto.

¹³ Konoli ma66e e nandi e caabeeje ma66itiide,
6ee jammoo him6e e delle ma66e.

Tondi kunnude ma66e e hebbi tooke, hande bolle pure.

¹⁴ Kunnude ma66e e hebbi jaa'ooje e boliide naawude.

¹⁵ Koyde ma66e e yawdanoo reyyitingo yiyam him6e.

¹⁶ Halkere e bone e woni to 6e jahi fu.

¹⁷ Be annaa laawol jam.

¹⁸ Kulol Alla walaa e 6erde ma66e baa sedda.»

¹⁹ Een anni ko tawreeta wi'i fu, ka wi'anay dum maa won6e e makka. Den kunnude fu mu66oto, gacce him6e fu annitee yeeso Alla.

²⁰ Gam majjum, walaa laatinteedo poonnitiido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam tawreeta hollan nun him6e hakkeejj mum.

No Alla laatirirta him6e foonnitiibe

²¹ Jooni, Alla hollitii laawol no o laatirirta him6e foonnitiibe, hinaa e tokkugo tawreeta. Nun dewte tawreeta, e annabiibe seedinoo der binni.

²² Alla laatiran him6e foonnitiibe gam 6e goondinii Yeesu Almasiihu. Dum laatanto goondindo fu, gam Alla 6urontirtaa him6e.

²³ Him6e fu wadii hakke, 6e tampi yottaago teddujal nal Alla hokkata.

²⁴ Amma Alla wadanii 6e moyyere, laatini 6e foonnitiibe gam Yeesu Almasiihu, cooditiido 6e.

²⁵ Kanko nun Alla laatini sadaka moytoojum hakkeejj goondin6e yiyam makko. Hande non Alla hollitiri foonnitaare mum e munyal mum dow hakkeejj gadanoodi hiitaaka.

²⁶ O wadii dum gam o hollita foonnitaare makko der wakkati ki gonden jooni. Dum hokkii mo laawol laataago poonnitiido e laatingo goondindo Yeesu fu poonnitiido.

²⁷ Ume nun horii ko jurortee kade? Goddum walaa! E sariya kaye? E dwtanaago tawreeta na? Gam Alla daarataa dwtanaago tawreeta, goondinki tan o daarata.

²⁸ Gam emen miili e goondinki nun neddo laatirirtee poonnitiido, hinaa gam tokkugo tawreeta.

²⁹ Naa Alla laati nun Alla mo Yahuduu6e tan na? O laataaki Alla 6e lenyi janani na? Seko walaa, o laati nun Alla 6e lenyi janani bo.

³⁰ Alla gooto nun woni. Kanko laatinta juulniibe foonnitiibe sabbu goondinki ma66e. Kanko bo laatinta 6e juulnaaki foonnitiibe sabbu goondinki ma66e.

³¹ Den fu, en moytan nun tawreeta gam en goondinii na? Abada! En moytataa ka, amma een tabbitina ka!

4

Goondinki Iburahiima

¹ Ume bi'eten dow Iburahiima maama lenyol meeden? Ume o he6i?

² To Iburahiima laatinaama poonnitiido gam gadu mum, den o waawan ko mawnitii, amma yeeso Alla bane.

³ Gam Dewtere wi'i: «Iburahiima goondinii Alla, go Alla daari mo poonnitiido sabbu goondinki makko.»

⁴ To goddo gollake, sey joomum yo6ee joddi mum, moyyere bane o wadanaa, ko haanani mo nun.

⁵ Hande jon bi'en goddo waday golle, amma o goondinii Alla laatinooowo hakkee6e foonnitiibe. Alla daaran mo poonnitiido gam goondinki makko.

⁶ Hande nun Dawda batirani barke de neddo hebata to Alla, baa to o waday gadu geetu. O wi'i:

⁷ «Barke laatanii 6e boofi mum yaafaa, e 6e hakke mum moytaa.

⁸ Barke laatanii neddo mo Joomiraawo limay hakkeji mum.»

⁹ Barke den juulniibe tan nun resanaa de na? de laatanaaki 6e juulnaaki na? Gam en bi'ii: «Alla daarii Iburahiima poonnitiido gam goondinki mum.»

¹⁰ Wakkati dey nun dum laatanii Iburahiima? De o juulnii na? Naa, de o juulnaaki? De o juulnii bane, amma diga o juulnaakino nun.

¹¹ Alla hokkii mo juulnol, njal laatii alaama foonnitaare ne o he6i. E goondinki o he6i dum diga o juulnaakino. Hande non, o laatorii maama goondin6e fu, 6e juulnaaki, gam kam6e bo 6e daaree foonnitiibe.

¹² O laatake bo baaba juulniibe. Be daroraaki juulnol tan nun batananmi, amma tokku6e laawol goondinki maama meeden Iburahiima, diga o juulnaaki.

Alkawal Alla

¹³ Iburahiima e lenyol mum ha66anaama alkawal rona duuniyaaru nu. Hinaa gam oo tokkii tawreeta. O ha66anaama alkawal njal gam foonnitaare makko ne o he6iri goondinki.

¹⁴ Gam majjum, to tokkugo tawreeta nun hokkata donju, den mum goondinki laatake baanji, alkawal bo moytaama.

¹⁵ Tawreeta waddan nun mone Alla. To tawreeta walaa, yaartaago ka bo walaa.

¹⁶ Gam majjum, alkawal Alla dow goondinki nun darii, gam njal laatoow e moyyere dow lenyol Iburahiima fu. Hinaa tokku6e tawreeta tan njal laatanii, amma goondin6e hande no Iburahiima laatiido maama meeden en fu goondiniri.

¹⁷ Dewtere wi'ii: «Mi wadii maa baaba him6e lenyi duuddi.» (Iburahiima woni maama meeden en fu,) yeeso Alla mo o goondini. Alla pintinoowo maay6e, laatinooowo ko walaano laatoow.

¹⁸ Iburahiima hoolake, wakkati daliila hoolaago walaa. O hoolake, o goondini, nun nun o laatorii baaba him6e lenyi duuddi, hande no Alla wi'unoo mo: «Nii lenyol maada laatooyto.»

¹⁹ Goondinki Iburahiima tampay, baa no duubi makko wadan hewre. Oo anni bannu makko faanake maayugo, Saratu debbo makko bo rimataa kade.

²⁰ O waday seko dow alkawal Alla, o saloo goondingo. Amma goondinki makko semmidinii mo, o teddini Alla.

²¹ O tabbitini no Alla e woodi baawde hebbing alkawal mum.

²² Gam majjum, Alla daari mo poonnitiido.

²³ Amma hinaa gam makko tan dum winnaa: «O daaraama poonnitiido.»

²⁴ Gam meeden nun, enen bo, Alla daaran goondinki men. En goondinii Alla pintindo Joomiraawo meeden Yeesu diga maay6e.

²⁵ Yeesu on maayi gam boofi meeden, o fintinaama gam laatineden foonnitiibe.

5

Almasiihu waddii jam hakkune men e Alla

¹ En laatinaama foonnitiibe gam en goondinii. Jooni jam wadii hakkune meeden e Alla, sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

² Kanko yottini en moyyere Alla ne gonufen e muudum jooni. Dum laatake gam goondinki meeden. Een juroro hoolaare hebugo gedu der teddujal Alla.

³ Hinaa kanjum tan, een juroro bo tooraaji meeden, gam een anni tooraaji rima munyal.

⁴ Munyal e rima hoolaare semmidinne. Hoolaare semmidinne e wadda hedaago ko warata yeeso.

⁵ Hoolaago ko warata yeeso majjintaa en, gam Alla wattii yidde mum der berde meeden, diga e Ruuhu Ceniido mo o hokki en.

⁶ Gam wakkati de en galaano semme, den nun Almasiihu maayani en, enen hakkeefe no wakkati ki o sufi yottii.

⁷ E sadi neddo nootoo maaya gam poonnitiido. Wadoto neddo nooto maaya gam neddo geeto.

⁸ Amma Alla hollitii en yidde mum. Gam Almasiihu maayanii en wakkati laatinoden hakkeefe.

⁹ To en laatinaama foonnitiife gam yiyyam Almasiihu, den kan, een anni en dadan mone Alla sabbu makko.

¹⁰ Wakkati laatinoden way6e Alla, o weldinii en e hoore makko diga e maayde Biyiiko. Jooni en beldii e makko, to non non en keban hisineego gam yonki Biyiiko.

¹¹ Kanjum tan bane, een juroro Alla sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, beldindo en e makko jooni.

Aadamu e Almasiihu

¹² Diga e neddo gooto nun hakke naatiri duuniyaaru. Diga hakke bo maayde wari, go ne sankitii dow him6e fu, gam 6e fu 6e gadii hakke.

¹³ Diga tawreeta waray, hakke na'onno der duuniyaaru, amma de li-maakano, gam tawreeta walaano.

¹⁴ E non fu maayde nun laamii diga Aadamu faa yottii Muusa. Ne laamake baa dow 6ee do waday hakke hande de Aadamu waduno.

Aadamu on woni misaalu garoowo.

¹⁵ Dokkal Alla fonnataake e hakke Aadamu. E goonja, him6e duu66e maayii gam hakke neddo gooto. Amma endam Alla, e moyyere ne o wadani duu66e diga e neddo gooto, waato Yeesu Almasiihu, e buri nun mawnugo.

¹⁶ Kade bo dokkal Alla, e hakke neddo gooto, gootum bane. Gam kiita warii diga e hakke neddo gooto. Baawo boofol gooto, Alla doyyii him6e fu kiita. Amma 6aawo boofi duuddi, dokkal moyyere Alla wari, laatini duu66e foonnitiife.

¹⁷ Diga e hakke neddo gooto, maayde laamii dow him6e fu gam neddo gooto on. Amma ko neddo gooto wadi, e buri mawnugo. O hokkorii 6e moyyereji makko, o laatini 6e foonnitiife. Be keban yonki, 6e laamodoo e makko.

¹⁸ Boofol neddo gooto accii him6e fu doyyaa kiita. Hande non bo gadu geetu nu neddo gooto wadi acci him6e fu hefi fonnitaare, hokkaa yonki.

¹⁹ Dullere dowtaare neddo gooto accii him6e duu66e laatii hakkeefe. Hande non bo dowtaare neddo gooto accirta him6e duu66e laato foonnitiife.

²⁰ Tawreeta Muusa warii gam hakke beydoo. Amma to hakke beydii, don nun moyyere Alla buri beydaago.

²¹ Hakke acci maayde laamii. Hande non bo fonnitaare acciri moyyere Alla laamii gam keben yonki tabitiiki ki Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokkata.

6

Maayidingo e fintidingo e Almasiihu

¹ Den mum, ume bi'eten? En tabitinto nun wadugo hakke gam moyyere Alla beydoo na?

² Wadataako! Gam dow wecco hakke, en maayii. Noy kade buurirten der majje?

³ E goonja on annaa enen wadanaabe batisi e inne Yeesu Almasiihu, en kawtii e maayde makko na?

⁴ Diga e batisi, en maayii, uwidaɗen e makko. Almasiihu fintii e maayɓe sabbu baawɗe Baaba tedduɗe, hande non enen bo, buurirten gonki kesi.

⁵ To en kawtii e makko dow maayde nandune e ne makko, en pintan bo hande no o fintiri.

⁶ Een anni jikku meeden kiinju tiggidaama e makko dow leggal palaanjal. Dum wadaama, heɓa ɓannu meeden hakkewol halka, gam to en laatoo kade maccuɓe hakke.

⁷ Gam to godɗo maayii, hakke woodaa baawɗe dow makko.

⁸ To en maaydii e Almasiihu, een koolii no en buuridan e makko bo.

⁹ Een anni Almasiihu pintuɗo diga maayɓe, maayataa kade. Maayde woodaa baawɗe dow makko.

¹⁰ Almasiihu maayii, de woore gam hakke, dum heyii faa abada. Jooni oo wuuri, gam Alla bo o wuuri.

¹¹ Hande non, onon bo, daaree ko'e mon hande maayuɓe dow wecco hakke, den buuranon Alla sabbu Yeesu Almasiihu.

¹² Gam majjum, to on accee hakke laamanoo ɓalli moodon maayooji, to on dwtanee suunooji majji.

¹³ To on kokkee hakke jokkule ɓalli moodon de gadira ko foonnitaaki. Amma kokkee Alla ko'e moodon. On maayiino, jooni oon buuri. To non kokkee mo jokkule moodon, de laatoo gadirdum ko foonnitii.

¹⁴ To on accee hakke laamanoo on, gam der tawreeta bane gonuɗon, amma der moyyere Alla.

Gollantooɓe foonnitaare

¹⁵ Ume kade? En tokkoto nun wadugo hakke gam der moyyere nun gonuɗen hinaa der tawreeta na? Dum wadataako!

¹⁶ On annaa na? Mo gaduɗon ko'e mon maccuɓe mum, gam dwtanodon dum, kanko dwtantodon. Wadoto hakke nun, jaarooje der maayde, dum bo dwtataare jaarooje der foonnitaare.

¹⁷ Yettoore laatanoo Alla! On laatikeno maccuɓe hakke, amma jooni on dwtanake e berde moodon fu janninol ɗol janninadon.

¹⁸ On dindinaama diga e hakke, on laatake gollantooɓe foonnitaare.

¹⁹ Mii bata do hande no himɓe woowi batirgo, gam tampere moodon. On kokkiino ɓalli moodon, gaduɗon ko tuuni e ko wuurii, oon gada ko halli. Hande non jooni bo, kokkee ɓalli moodon laatodon gollantooɓe ko foonnitii gam laatodon seniibe.

²⁰ Wakkati laatinodon maccuɓe hakke, foonnitaare woodaano baawɗe dow moodon.

²¹ Ume kebunodon no gaduɗon ko centirton jooni? Heennyitirde majjum laati nun maayde.

²² Amma jooni, on dindinaama e hakke. On laatike maccuɓe Alla, riiba majjum laatii laabiineego. Heennyitirde majjum laati yonki tabitiiki.

²³ Riiba hakke, maayde nun. Amma kokkal Alla laati nun yonki tabitiiki der kawtal men e Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden.

7

Goondindo firtake e tawreeta

¹ Banniraaፊe, mii badda on hande annuፊe tawreeta. Oon anni tawreeta dawrantaa maa neddo to emo wuuri.

² Hande non debbo baፃaado, tawreeta haፅፅii ፈum e gorum wakkati guurnam goriiko. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta kaፅፅunooka mo e goriiko.

³ Amma to o laatike debbo goddo diga goriiko e wuuri, o noddete jeenoowo. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta, o noddataake bo jeenoowo baa to gorko goddo hoowii mo.

⁴ Hande non ፈum laatii e moodon onon bo, banniraaፊe am. Sabbu maayde Almasiihu on pirtaama e tawreeta. On laatake jeyde Almasiihu mo Alla fintini diga maayፊe gam gaፈen ko fottanta Alla.

⁵ Wakkati gadetenno ko suunooji ፅalli men yidi, en tokkiino gidaadi hakke yiwude e tawreeta. Tawreeta kan gollotono der men e yaara en e maayde.

⁶ Amma jooni, en pirtaama e tawreeta, en maayii dow wecco makka. Gam majjum en caafirtaa Alla e laawol kiinፃol ፃol tawreeta binnaaka. Amma een caafa mo e laawol kesol ፃol Ruuhu makko.

Tawreeta moytataa hakke

⁷ Den, ume bi'eten kade? Tawreeta laati nun hakke na? Abada! Amma, diga e tawreeta nun annirmi ko woni hakke. Gam mi annataano ko woni suuno to tawreeta wi'ayno: «Taa suuna.»

⁸ Hakke heፅፅii laawol diga e umuroore, de gattimmi suunooji iri diye fu. Gam to tawreeta walaa, hakke bo waatii.

⁹ Naane, ko mi annaano tawreeta, emi wuurunoo. Amma no umuroore wari, hakke heፅፅii baawde,

¹⁰ den min, maayumi. Umroore kaanunoone hokkammi yonki, waddanii am maayde.

¹¹ Gam hakke heፅፅii laawol diga e umuroore, yoyrimmi, yaarimmi der maayde.

¹² Hande non, tawreeta e laatii ceniika. Umroore bo e laatii seniine, foonniitiine, woodune.

¹³ Jooni, ko woodi laatanike am maayde na? Abada! Amma gam hakke hollitoo no de laati nun hakke e goonፃa, de gollirii ko woodi, go de barimmi. Hande non, diga e umuroore, hakke heፅፅi hollitiri hallande mum fu.

Haፅፅidingo e hakke

¹⁴ Een anni tawreeta yiwii diga Ruuhu. Amma min, mii laatii neddo tampudo, mii laatii maccudo hakke.

¹⁵ E goonፃa, mi faamataa ko gadaፈnmi. Ko jidumi, mi wadataa ፈum, amma ko banyumi, gadaፈnmi.

¹⁶ To mii wada ko mi yidaa, edum hollita no mi nootake tawreeta e woodi.

¹⁷ Jooni, min bane wadata ko gadaፈnmi, hakke gonude der am wadata ፈum.

¹⁸ Gam mii anni, ko woodi walaa der am, waato der ፅannu am. Mii yidi wadugo ko woodi, amma mi waawataa ko wadi ፈum.

¹⁹ Mii yidi wadugo ko woodi, amma mi wadataa ፈum. Kalludum ko mi yidaa gadaፈnmi.

²⁰ To mii wada ko mi yidaa, min bane wadata ፈum, amma hakke gonude der am wadata ፈum.

²¹ Daa ko ji'umi e wadfoo der am: mii yidi wadugo ko woodi, amma go kalludum e takkii am.

²² Der luggudum 6erne am, mii seyorii tawreeta Alla.

²³ Amma mii yi'a tawreeta gokka der am, ka6idoowa e tawreeta ka hakkillo am ja6i. Ka laatiniimmi maccudo tawreeta hakke gonude der am.

²⁴ Kayto! Mii laatii neddo jurminiido! Moy rindintammi e 6annu maay-ooowl ɲol?

²⁵ Yettoore laatanoo Alla, diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu!

Min, der hakkillo am, mi laati nun maccudo tawreeta Alla, amma der am, mii maccudo tawreeta hakke.

8

Goonki mo Ruuhu Alla durata

(Galaatiya 3.13-14, 5.16-25)

¹ Gam majjum, jooni, hawtu6e e Yeesu Almasiihu doyyataake kiita.

² Gam tawreeta Ruuhu e hokka yonki to goddo hawtii e Yeesu Almasiihu. Kanka rindiniimmi diga tawreeta hakke, e maayde.

³ Tawreeta Muusa waawayno ko wadi dum gam tampere 6annu. Amma Alla wadii dum. O liloy 'Biyiiko tii etti 6annu nanduɲol e 6annu hakkee6e gam o firta 6e diga hakke. Hande non o hiitorii hakke gollotoode der 6alli meeden.

⁴ O wadii dum gam foonnitaare ne tawreeta yami, hebba dow meeden. Hande non, en jahataa kade no 6annu yidiri, amma no Ruuhu yidiri.

⁵ Tokkii6e jidaadi 6annu, ko 6annu yidi 6e miijantoo. Amma tokkii6e Ruuhu, dum Ruuhu 6e miijantoo.

⁶ Tokkugo jidaadi 6annu, maayde nun. Amma tokkugo ko Ruuhu yidi, yonki e jam nun.

⁷ Tokkudo jidaadi 6annu laati nun ganyo Alla. O downtaako tawreeta Alla, o waawataa du ko downtanii ka.

⁸ Wadoo6e ko 6alli mum yidi waawataa ko fottani Alla.

⁹ Onon kan, on tokkaaki jidaadi moodon, amma Ruuhu Alla, to Ruuhu on e woni e moodon kan. Mo walaa Ruuhu Almasiihu, laataaki mo makko.

¹⁰ To Almasiihu na'on der moodon, e non fu 6alli moodon maayan gam hakke, amma ruuhu moodon wuuran gam on laatinaama foonnitiie6e.

¹¹ Alla fintinii Yeesu diga maay6e. To Ruuhu makko na'on der moodon, den kan pintindo Yeesu Almasiihu diga maay6e, hokkan 6alli moodon maayooji yonki, diga e Ruuhu makko gonudo der moodon.

¹² To non non, banniraa6e, een jogii nyamaane. Amma hinaa nyamaane suunooji 6alli jogiden gam gonoden no di jidiri.

¹³ To oon tokki jidaadi 6annu, on maayan. Amma to on barii di diga e Ruuhu Alla, on buuran.

¹⁴ Gam 6e Ruuhu Alla dowata fu, kam6e nun laatii 6i66e Alla.

¹⁵ Ruuhu mo Alla hokki on laatinaay on maccu6e, hakko gonodon kade der kulol. Amma o laatini on 6i66e Alla. Ruuhu acci een nodda Alla «Abba» waato Baaba.

¹⁶ Ruuhu Ceniido e hoore mum, e seedanoo ruuhu meeden, en laati nun 6i66e Alla.

¹⁷ To een laatii 6i66e Alla, en donan ko Alla resani him6e mum. En donidan dum e Almasiihu. To en toorodike e makko, en donidan bo tedduɲal e makko.

Tedduɲal garoowal

¹⁸ Mii anni tooraaji meeden di jooni, foonnataako e tedduɲal garoowal, ɲal Alla suppitanoyta en.

¹⁹ Ko tagaa fu e haa6i yi'a wakkatiire ne o hollitinta tedduɲal 6i66e makko.

²⁰ Gam ko tagaa fu naatinaama der jeyaanaaku, dum laatinaa baanji, hinaa e yidde majjum, amma sabbu naatindo dum e maggu. Amma e non, hoolaare na'on.

²¹ Ko Alla tagi fu firtete e jeyaanaaku halkere. Den dum heba rindineego e teddujal njal biibe Alla hebata.

²² Gam een anni, faa jooni, tagaadum fu e uuma e tooroo hande debbo dimoowo.

²³ Tagaadum tan bane tooroto. Baa enen be Alla hokki Ruuhu mum hande kokkal artunjal, een uuma. Enen bo, een kaaŋi Alla rindina balli meeden, laatina en biibe mum.

²⁴ En kisinaama, amma een kedii taw. To een ji'a huune ko tammihiden hebugo, dum laataaki kade tammuwe. Moy nun tammihintoo ko yi'i?

²⁵ Amma to een tammihii ko en ji'ataa yottoto, en kettinto dum e munyal.

²⁶ Hande non bo Ruuhu e wara wallugo en der tampe meeden. En annaa du'aago hande no haani. Amma Ruuhu e hoore mum e du'anoo en e uumaali di neddo waawataa ko bati.

²⁷ Alla annudo ko woni der berde himbe e anni ko Ruuhu yidi. No Alla yidiri bo, nun nun Ruuhu du'orantoo himbe makko.

²⁸ Een anni bo, ko Alla wadata fu, oo wada dum gam boodfum yiduŋe mo, kambe be o suŋi hande no o resiri.

²⁹ Himbe be Alla anni diga aran, o suŋii be diga fuddfoode be nanda e Biyiiko. Den Biyiiko laato afo caka banniraabe duuŋbe.

³⁰ Be o suŋi diga fuddan, o noddii dum. Be o noddii bo, o laatini dum foonnitiibe. Be o laatini foonnitiibe, o teddinii dum.

Walaa ko seennata en e yidde Alla

³¹ Ume bi'eten kade dow haala kan? To Alla e wondi e meeden, moy waawata ko haŋidi en?

³² Kanko, mo saloraaki Biyiiko, amma o hokkitirii mo gam meeden en fu. Noy woni o hokkirtaa en ko o woodi fu e moyyere, diga e Biyiiko?

³³ Moy nun gaccoto be Alla suŋi? Walaa! Gam Alla nun laatinta be foonnitiibe!

³⁴ Moy waawata ko doyyi be kiita? Walaa! Yeesu Almasiihu maayii gam maŋbe. Ko ŋuri fu, o fintii, o na'on joodii nyaamo Alla, oo du'anoo en.

³⁵ To non non, moy nun waawata ko seenni en e yidde Almasiihu? Billaare na, jiŋayeere na, tooreego na, rafo na, talakaaku na, kaliire na, naa kaafahi?

³⁶ Hande no Dewtere wi'i:

«Gam maada acci emen gonii nyalaane fu der kaliije maayde, emen daaraa hande baali kiiseteedi*.»

³⁷ Amma der huune dum fu, en keŋii jaalorgal sabbu jidudo en.

³⁸ Gam mii anni, walaa ko seennata en e yidde makko. Baa maayde, baa guurnam, baa malaykaaŋe, baa baawdeejji, baa ko warata jooni, dum bo ko waroyta yeeso, dum bo semme gom,

³⁹ baa baawdeejji gonudi dow, dum bo baawdeejji gonudi ley, to dum bo tagaadum gom, walaa e majjum ko seennata en e yidde Alla nee do hawti en e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

9

Pol e wullana himbe lenyol mum (Galaatiya 4.22-31)

* 8:36 Jabuura 44.23.

1 Ka batanmi do goonja nun. E inne Almasiihu, mi fewataa. Cuudiidum berne am bo e seedanoo am diga e Ruuhu Ceniido no goonja nun batanmi.

2 Berne am e biisii puy, mii woodi toora ka heennyataa, der berne am.

3 Mi wanyay laataago jaa'aado, mi seenniree e Almasiihu to dum nafanno banniraa6e e baabiraa6e am, 6e lenyol am.

4 Kam6e woni Isira'iilaabe, 6e Alla laatini 6i66e mum, holli 6e teddujal mum. Be ke6ii alkawalji e tawreeta. O hollii 6e no 6e caafirta mo, o batii 6e o wadanan 6e huune duuddum.

5 Kam6e laatii yiwu6e diga e kaakiraa6e amen. Almasiihu bo yiwii e lenyol nol. Kanko woni Alla jintudo huune fu, yettoore laatanoo mo faa abada. Aami!

6 To non non haala Alla tampu nun na? Gam yiwu6e e lenyol Isira'iila fu bane woni Isira'iilaabe.

7 Yiwu6e e lenyol Iburahiima fu bane woni 6i66e makko. Gam Alla wi'i Iburahiima: «Diga e Isiyaaku ke6ataa lenyol innitirteenjol inne maa».

8 Ko dum yidi wi'ugo woni: rimaabe e bannu bane laatii 6i66e Alla, sey rimaabe dow alkawal Alla. Kam6e nun limetee der lenyol makko.

9 Gam Alla ha66anii mo alkawal wi'i: «Mi wittaan mawuuri hande nii, mi tawan Saratu rimii biddo gorko.»

10 Don tan bane. Rebeka bo he6ii reedu siwtu6e. Baaba ma66e nun Isiyaaku, maama meeden.

11 Sukaabe 6en rimaakano taw, 6e ga6ay ko woodi, dum bo ko halli. E nun fu, ko Alla resi nun wadata. Cubol makko daraaki dow ga6u, amma dow no o resiri, kanko cu6oowo.

12 Alla wi'i Rebeka: «Mawniraawo jagganto miiraawo.»

13 Hande ko winnaa: «Yaakuubu jidumi, Isuwa banyumi*.»

14 Den, ume bi'eten? Ko Alla wadata foortaaki na? Abada!

15 Nani ko o wi'i Muusa: «Mi endoto mo endotoomi, mi yurmoto mo jurmotoomi.»

16 Hande non, cubol Alla daraaki dow sago neddo, dum bo dow anniya mum, amma diga e Alla endotoodo dum yiwi.

17 Gam Dewtere batii dow Fiirawna, wi'i: «Mi subii maa e sago am gam mi hollita baawde am dow maa, kade bo gam inne am sankitoo e duuniyaaru fu*».

18 Den, Alla endoto mo yidi, yoorinan berne mo yidi.

19 A yaman am bi'aa: «Ume acci ko Alla e gaccoo him6e? Moy waawata ko salii sago makko?»

20 Amma an, moy laatidaa faa jeddontiraa e Alla? Fayande waawan ko yami mahudo dum: «Gam ume ko mahirdaa am ninni na?»

21 Mahoowo payande woodaa hoore mum wada ko yidi e loope goote den na? E loope goote den, o waawan ko mahi payande godde de teddujal, o maha godde bo de walaa teddujal.

22 Alla yidii hollitingo mone mum e baawde mum. Amma o munyanii him6e puy, kam6e haanannoobe mone makko, resannoobe gam halkere.

23 O wadii dum gam hollitingo teddujal makko manjal dow 6e o endii. O siriyake dum gam 6e o yidi teddingo.

24 Him6e 6en woni enen 6e o noddi, hinaa caka Yahuduube tan, amma e caka 6e laataaki Yahuduube bo.

25 Kanka nun Alla bati e dewtere annabi Hose'a o wi'i: «Lenyol nol laataakino lenyol am,

mi noddan ɲol lenyol am,
lenyol ɲol yidaakano,
mi noddan ɲol lenyol am jidaaɲol.

²⁶ Kade bo, to ɓe bi'etenoo, ɓe laataaki himɓe am,
ton ɓe noddeteɓe ɓiɓɓe Alla mo yonki*.»

²⁷ Annabi Esaaya bo batii haala Isira'iilaabe, wi'i: «Baa to ɓiɓɓe Isira'iila duudii
hande jaaneeri maayo, woɓɓe maɓɓe tan hisintee.

²⁸ Gam Joomiraawo hebbinan law haala ka o bati fu, deydey, dow leydi do.»

²⁹ Kade bo non Esaaya wi'unoo diga ɓooyɗum:

«To Joomiraawo hooreejo konunkeeɓe accanayno en lenyol baa sedda,
en laatotono hande Sodoma,
en nandanno e Gomora.»

Isira'iilaabe dɔwtanaaki Alla

³⁰ Den, ume bi'eten? Himɓe ɓe lenyi janani dartayno laatoo foonnitiibe
yeeso Alla, amma ɓe keɓii ɗum diga e goondinki.

³¹ Amma Isira'iilaabe dartuɓe foonnitaare diga e tokkugo tawreeta, wa-
away ko heɓi ɗum.

³² Gam ume nun? Gam ɓe dartiray ɗum e goondinki. E anniya maɓɓe nun
ɓe dartiri ɗum, go ɓe pergi dow hayre doyyoore ɓe.

³³ Dewtere wi'ii:

«Mi yowii dow Siyoona hayre fergeteene,
tepaare doyyoore himɓe.

Amma goondindo ne fu sentintaake abada!»

10

¹ Banniraabe, mii yidi e ɓerne am fu, Isira'iilaabe hisa. Kanjum eelanmi
Alla.

² Mii seedanoo ɓe no ɓee goodi tinnaare gam Alla, amma ɓe galaa annal.

³ Be annaa laawol ɲol Alla laatinirta himɓe foonnitiibe. Den ɓe dartani ko'e
maɓɓe no ɓe laatortoo foonnitiibe. Be jiday dɔwtanaago Alla e laawol ɲol o
laatinirta himɓe foonnitiibe.

⁴ Almasiihu yottinii tawreeta, gam goondindo mo fu laatinee poonnitiido.

Goondindo Almasiihu fu hisan

⁵ Muusa winnii dow haala foonnitaare yiwune e tawreeta, wi'i: «Nedɗo fu
tokkudo tawreeta, wuuran diga e makka.»

⁶ Amma foonnitaare yiwune e goondinki wi'i: Taa wi'u der ɓerne maa «Moy
eencata dow kammu?» Jippingo Almasiihu nun don.

⁷ Taa wi'u der ɓerne maa bo: «Moy mutata der leydi?» Wurtingo Almasiihu
diga hakkune maayɓe nun don.

⁸ Den, ume haala kan bati? «Haala Alla e ɓadii maa, ka na'on der hannuko
maa, e der ɓerne maa.» Haala kan woni habaru goondinki ki men baajotoo.

⁹ To a batii e hannuko maa Yeesu nun laatii Joomiraawo, go goondindaa
der ɓerne maa Alla fintinii mo diga maayɓe, den a hisan.

¹⁰ Gam goondindo e ɓerne mum fu, Alla laatinan ɗum poonnitiido. Batudo
e hannuko mum bo, Alla hisinan ɗum.

¹¹ Dewtere wi'ii: «Goondindo fu sentintaake.»

¹² Walaa ko suttontiri Yahuduujjo e mo laataaki Yahuduujjo. Be fu Joomi-
raawo gooto ɓe goodi. Kanko nun hokkata noddanɓe mo fu jawdi makko.

¹³ Gam «noddudo inne Joomiraawo fu, hisan.»

* 9:26 Esaaya 1.9; Laatanooji 19.24-25

14 Amma noy 6e noddirta inne mo 6e goondinay? Noy 6e goondinirta mo 6e nanay habaru muudum? Noy 6e nanirta habaru makko to baajotoodo walaa?

15 Noy him6e waajortoo to 6e lilaaka? Dewtere wi'ii: «Ume woodi hande koyde fiinoobe habaruuji beldi.»

16 Amma him6e fu bane downtanii linjiila kan. Hande no Esaaya wi'i: «Joomiraawo, moy nun goondini waaji amen?»

17 Hande non, goondinki e yiwa diga e nanugo, ko nanetee bo e yiwa diga e haala Almasiihu.

18 Amma mii yama kaa do: Isira'iilaa6e nanay woni na? E goonja 6e nanii! Gam dewtere wi'ii:

«Daade ma66e nanaama der duuniyaaru fu,
Haala ma66e yottike kaddi leydi.»

19 Mii yama kade: Isira'iilaa6e faamay woni na? Muusa artii wi'i:
«Mi wadan nawniraagu moodon ummoo dow lenyol njol on gattiray,
Mi accan mone moodon ummoo dow lenyol njol walaa annal.»

20 Baawo mum Esaaya hulay wi'ugo:

«Him6e 6e dartayno am yiitii am,
mi hollitanike him6e 6e yamanay am.»

21 Amma dow Isira'iilaa6e, o wi'i: «Nyalaane fu mii weedi juude am gam jabugo him6e nanaruube e yeddoobe.»

11

Alla woppay Isira'iilaa6e

1 Mii wi'a: Alla woppu nun him6e muudum na? O woppay 6e! Gam min bo mi laati nun Isira'iilaaajo, taaniraawo Iburahiima, mi yiwi e lenyol Benyamin.

2 Alla woppay him6e muudum 6e o su6i diga fuddoode. Oon anni ko Dewtere bati wakkati annabi Eliya wullani Alla gam Isira'iilaa6e, e wi'a:

3 «Joomiraawo, 6e barii annabii6e maa, 6e pusii kiisird e maa. Min tan horii, go 6ee darta min bo 6e barammi.»

4 Ume Alla toontii mo? O wi'i: «Mii horanii hoore am wor6e ujune jeedido 6e jiccanaaki tooruure wi'eteene Ba'al.»

5 Hande non bo dum laatii jooni. E woodi him6e horii6e 6e Alla su6i e moyyere mum.

6 To e moyyere nun o su6iri 6e, den fu gam gadu ma66e bane. To hinaa non, moyyere laatataako moyyere*.

7 Ume nun kade? Ko Isira'iilaa6e dartannoo, 6e kebay dum. Be Alla su6i caka ma66e he6i dum. Horii6e, berde muudum yoorinaama,

8 hande no winnaa:

«Alla ma66ii hakkilooji ma66e,
Bee goodi gite, amma 6e ji'ataa, 6ee goodi noppi amma 6e nanataa.
Non dum laatii faa hanne.»

9 Dawda bo wi'i:

«Nyaamduuji juulde ma66e laatanoo 6e pittol e to 6e pergotoo,
dum laatanoo 6e dooyere, e riiba golle ma66e.

10 Gite ma66e wuminee, dulla yi'ugo,
6e laatinee jeyaa6e e baadey*!»

* 11:6 Dewte godde beydii kaa do: To e gadu ma66e nun 6e cubiraa, den fu moyyere bane, to hinaa nun gadu laataaki gadu. ✧ 11:10 Jabuura 69.23-24

11 Den, mii yama: Yahuduu6e fergi nun gam 6e jana e baadey na? Aawo! Amma sabbu fergaago ma66e, 6e lenyi janani hebii kisidam gam nawniraagu Yahuduu6e umminiree.

12 Fergaago Yahuduu6e laatanike him6e duuniyaaru jawdi, seekaago ma66e bo waddanii 6e lenyi janani jawdi. Den noy dum laatotono to Yahuduu6e fu tuubiino?

Kisdam lenyi janani

13 Jooni, onon 6e lenyi janani nun baddanmi. Mii laatii lilaado caka 6e lenyi janani, mii teddina golle am.

14 Mii yidi to wadoto, mi ummina nawniraagu him6e lenyol am, mi hisina wob6e ma66e.

15 Takkeego ma66e sera weldini him6e duuniyaaru e Alla. Noy dum laatotono to 6e bittinaama? Dum nandan hande yiwugo diga maayde naata e yonki.

16 To peen artuḡa sakkaama Alla, den koriiko fu e laatanii mo. To dadi leggal e laatanii Alla, licce maggal bo e laatanii mo.

17 Hande non dum laatii e him6e Isira'iila, 6ee laatii hande leggal jaytuhi. Licce jaytuhi wuro godde wudditaama, go an jaytuhi laddehi takkadaa dow jayri jaytuhi wuro, go aa he6a nyaamdu maa diga e makki.

18 Gam majjum, taa yawa licce budditaade. A woodaa laawol mawnitaago. Amma to aa mawnito, annitin no an bane roonii dadi, dadi nun roonii maa.

19 Wadoto bi'aa: «Licce wuddita nun gam mi takkee to de gonunoo.»

20 Goonḡa nun! De budditaama gam dullere goondinki majje, go an takkadaa gam goondinki maa. To non non, taa mawnita, amma hulu Alla.

21 Gam to Alla accay licce wuro, o accataa maa an bo.

22 En daaree geetaaku Alla e sadella makko. Sadella makko dow yanu6e, den geetaaku makko bo dow maa, to aa tabitii der geetaaku makko. To hinaa non, an bo a wudditinte.

23 To Isira'iilaa6e bo tabitaaki der dullere goondinki mum, Alla takkan6e kade. Gam Alla e woodi baawde takkugo 6e kade.

24 An jaytuhi laddehi, a wudditaama takkadaa to jaytuhi ki wuro. Dum don haandanayno maa. To non, edum sadi takkugo licce jaytuhi ki wuro to de gonunoo na?

Alla e woodi yurmeene him6e fu

25 Banniraa6e, mii yidi faamingo on asiiri dum do, gam to on daaree ko'e moodon hande woodu6e hakkillo. Wob6e der Isira'iilaa6e, 6erde mum yoorinaama. Amma dum daroto to limgal 6e lenyi janani hisintee6e hebbii.

26 Hande non, Isira'iilaa6e fu hisan. Non Dewtere wi'i:

«Kisinoowo waran diga Siyoona,
o mooytan dullere kulol Alla caka him6e lenyol Yaakuubu.

27 Kanjum woni alkawal am e ma66e
to mi moytii hakkeeki ma66e.»

28 Dow wecco linjiila Yahuduu6e laatake 6e Alla wanyi, gam moodon. Amma dow wecco cubol Alla, 6e laati nun yidaa6e gam kaakiraa6e ma66e.

29 To Alla hokkii neddo o hokku nun, to o noddi neddo bo o noddu nun.

30 Naane, on dwtanaakino Alla. Amma joonii on kebii endam Alla gam dullere dowtaare Yahuduu6e.

31 Non bo jooni, 6e dwtanaaki Alla gam kefon endam makko. Jooni, kam6e bo 6e keban endam makko, hande no onon bo kebirfon.

32 Gam Alla ma66ii him6e fu der dullere dowtaare, gam o endoo 6e, 6e fu.

³³ Hey! E goonja Alla e mawni! Hakkillo makko e annal makko e luggi! Walaa baawoowo ko faami no o hiitortoo, laabi makko faamataako!

³⁴ Gam e winnaa:

«Moy anni miilooji Joomiraawo?

Moy woni kokkoowo mo saawari?

³⁵ Moy arti hokki mo, hakko o yoŋa ɗum?»

³⁶ Gam huune fu e makko yiwi, gam makko ɗum woni, kanko bo woodi ɗum. Tedduŋal laatanoo mo faa abada! Aami!

12

No haani goondɓe Yeesu wuurira

¹ Banniraabe, mii eela on sabbu endam Alla. Kokkee mo ko'e moodon hande sadaka yonkinteha, ceniika, pottananka Alla. Kanjum woni sujida goonjaha, kaanuka caafiron Alla.

² To on nandee e himbe duuniyaaru nu. Amma accee Alla waylita on. Hakkillooji moodon laatoo kesi. Den on baawan suttontirgo ko Alla yidi, e ko woodi, e ko weli, e ko hebbi.

³ Alla wadanii am moyyere mum. Gam majjum mii wi'a moy moodon fu to daaru hoore muudum bura ko laati. Amma moy fu daara hoore mum jaka no foti, e jaka goondinki ki Alla hokki ɗum.

⁴ Moy meeden fu e woodi jokkule duudde der bannu gootol. Jokkule den fu golle goote bane wadata.

⁵ Hande non, enen bo, no duudirden fu, en laati nun bannu gootol, gam kawtal meeden e Almasiihu. En fu, een jeyontiri.

⁶ Alla hokkii en dokke feere feereeje e moyyere mum. Kokkaado gadol annabaaku, wada ɗum no fottiri e goondinki.

⁷ To wallugo wofbe nun, o wada ɗum e hakkillo makko fu. Janninoowo bo, hiinnoo janninol mum.

⁸ Kokkaado dokkal semmidingo himbe, o semmidina be. Kokkaado dokkal wallugo wofbe, walla e berne woore. Ardiido, ardo e tinnaare. Endotoodo himbe, wada ɗum e seyo.

⁹ Yidde mon laatoo ne walaa munaafaataare. Banyee ko halli, takkee ko woodi e semme.

¹⁰ Jidontiree e yidde banniraagu. Moy moodon fu teddina banniraawo mum, burina hoore mum.

¹¹ Laatee tinniibe, to on laatee ciwankeebe. Accee hakkillo mon e fini. Gollanee Joomiraawo e berde mon fu.

¹² Ceyoree ko koolidon on keban, munyanee tooraaji, tinnee e wadugo du'aaje.

¹³ Ballitee himbe Alla e haajeeji mum, laatee weernooŋe hoŋŋe.

¹⁴ Barkidinee tooranbe on, barkidinee, to on jaa'ee.

¹⁵ Ceyodee e seyotooŋe, bullidee e wullooŋe.

¹⁶ Goodee miilooji gooti hakkune mon. To on dartee ko mawni, amma nootee bo wadugo ko leesi. To on daaree ko'e moodon hande woodube hakkillo.

¹⁷ To goddo wadanii on ko halli, to on battee mo. Dartee wadugo ko woodi yeeso himbe fu.

¹⁸ To wadoto, gadee no baawudon fu, gonidon e himbe fu e jam.

¹⁹ Banniraabe am yidaabe, to on battanee ko'e moodon, amma accee mone Alla wada ɗum. Gam Joomiraawo wi'i der Dewtere: «Min nun wattaago wonani, mi yoŋan moy fu ko wadi.»

²⁰ E winnaa kade: «To ganyo maa e rafaa, hokku mo o nyaama, to emo dondaa, hokku mo o yara. To a wadii dum, yulbe yiite nun jowandaa mo don dow hoore makko.»

²¹ Taa accu hallande jaalee, amma jaalora ne ko woodi.

13

Downtanaago mawbe genni (1 Piyer 2.13-17)

¹ Sey moy fu dwtanoo laamiibe. Laamiido walaa to hinaa mo Alla subii, gam laamiibe fu, Alla nun laaminta dum.

² Gam majjum, caliido ko dwtanii laamiido, salike ka Alla bati. Caliido ka Alla bati fu, foodanan hoore mum kiita.

³ Gafoowo ko woodi hulaataa mawbe genni, sey gafoowo ko halli. A yidaa aa huli laamiibe na? wadu ko woodi, den be manete.

⁴ Golle Alla nun laamiibe wadata gam nafuwe maa. Amma to a wadii ko halli, sey kulaa, gam baanji bane acci bee bakkii kaafahi. Be laati nun gollantoo Alla gam be battoo, be kollita mone makko dow wadoo be ko halli.

⁵ To non non, edum haani dwtanodon laamiibe, hinaa gam oon kula hiiteego tan, amma gam miilooji berde moodon cuudiidi e holla on dum.

⁶ Gam majjum acci oon joba ceede faada. Alla be gollantoo, der golle den.

⁷ Kokkee moy fu ko haanani dum. Jobee ceede faada to haanu be jobon de. Jobee ko tannyanadon to haanu be jobon. Kulee kaanudo huleego. Teddinee kaanudo teddineego.

Yidugo banniraawo

⁸ To on joganee goddo nyamaane, to hinaa nyamaane yidontirgo hakkune mon. Gam jidudo banniraawo mum, hebbinii ko tawreeta yami.

⁹ Gam tawreeta wi'i: «Taa jeenu, taa waru neddo, taa wujju, taa suuna.» Tawreeta ka, e tawreetaaji koriidi fu, hawtii dow haala goota kaa do: «Yidug banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.»

¹⁰ Yidde wadataa banniraawo ko halli. To non yidde laati nun hebbingo tawreeta.

Hedaago wittoyki Yeesu

¹¹ Gadee dum, gam oon anni der iri wakkati kiye nun gonuden. Wakkati kaanuki pinen diga e doynol nun. Gam jooni kisidam men e badii buri de goondinnoden.

¹² Jemma jennii, nokkuuje faanake weetugo. Gam majjum, en accee wadugo golle niwre, en bornee kabirdum dum jaynol.

¹³ En gonee hande no haani wonu be der nyalooma wonira. En accee deereraaku e jarde, accen bo jeenu e suunooji baanji baanji, accen kabe e nawniraagu.

¹⁴ Bornee jikku Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hande no bornortodon kolte. To on kiinnitane e bannu gam deyyitingo suunooji maggol.

14

Gondal semmidinbe e be goondinki mum semmidaa

¹ Ja bee mo goondinki mum semmidaa, to on jeddontiree dow miilooji makko.

² Hande jon, goddo, goondinki mum hokkan dum semme nyaamugo huune fu. Mo goondinki tampuki bo nyaamataa goddum, sey baafe tan.

³ Nyaamoowo huune fu, to yawoo mo nyaamataa. Mo nyaamataa huune fu bo, to hiitoo nyaamoowo ko yidi fu, gam Alla jabii mo.

⁴ An, moy laatidaa faa kiitodaa gollantoodo goddo? To oo darii, dum bo to o yanii, ka joomiraawo makko nun. O daroto bo, gam Joomiraawo e woodi baawde darnuge mo.

⁵ Goddo e daari hande nyalaane nee do e buri nee to teddugo, oo to bo e daari no nyalaade fu fotan nun. Sey moy fu anna to darii der hakkillo mum.

⁶ Burontiroowo nyalaade e wada dum gam Joomiraawo. Nyaamoowo ko yidi fu, e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla. Mo nyaamataa huune fu bo e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla kanko bo.

⁷ Gam walaa e meeden buurudo gam hoore mum, nun nun bo walaa maayoowo gam hoore mum.

⁸ To een buuri, Joomiraawo nun buuranden, to en maayii bo, Joomiraawo on nun maayanden. To een buuri dum bo to en maayii, Joomiraawo laataniden.

⁹ Gam Almasiihu maayii, o fintii bo gam o laatoo Joomiraawo wuuru6e e maayu6e fu.

¹⁰ Amma an, gam ume kiitotodaa banniraawo maa goondindo? An bo, ume jawantodaa banniraawo maa goondindo? En fu, en daroyto yeeso hiitorde Alla,

¹¹ gam e winnii:

Joomiraawo wi'i:

«Min, mii wuuri

moy fu jiccoto yeeso am,

delle fu teddinan am.»

¹² Den moy meeden fu toontanto hoore mum yeeso Alla.

Taa fergin banniraawo maa

¹³ Gam majjum, en accee gacontirgo. Ko haani gaden woni accen resango banniraabe ko ferginta 6e, 6e jana.

¹⁴ Mii anni, mii tabbitini bo der kawtal men e Joomiraawo Yeesu, no nyaamdu walaa karmuɗol e hoore mum. Amma to goddo e miili e woodi huune ko harmi, dow makko dum harmi.

¹⁵ To gam sabbu nyaamdu, a accii berne banniraawo maa biisake, a tokkay laawol yidde. Taa accu gam nyaamdu maa, neddo mo Almasiihu maayi gam mum halka.

¹⁶ Gam majjum, to on accee him6e bata kalluka dow ko laatanii on boodudum.

¹⁷ Gam Laamaare Alla laataaki gam nyaamde e jarde, amma ne laati nun foonnitaare, e jam, e seyo dum Ruuhu Ceniido hokkata.

¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hande non, fottanan Alla, him6e bo yettan mo.

¹⁹ Gam majjum, en dartee ko waddata jam hakkune meeden, e ko mawninta goondinki moy meeden fu.

²⁰ Gam sabbu nyaamdu, taa biisu golle Alla. E goonja, nyaamdu fu e laafi. Amma nyaamaa nyaamdu, den dum doyya goddo, dum woodaa.

²¹ E dum woodi, to neddo yaku tew, to o yaru bo innabojam, o acca wadugo huune ko ferginta banniraawo makko.

²² Ko koolidaa dow haala ka fu, joga dum gam maa yeeso Alla. Barke laatanto mo gaccataako hoore mum dow ko o su6i o wada!

²³ Amma gadu6o seko dow ko nyaamata, hiitaama, gam joomum nyaami-ray dum e goondinki. Nani bo, huune fu ko wadaaka e goondinki, laati nun hakke.

15

¹ Enen 6e goondinki mum semmidi, e haani balliten 6e goondinki mum semmidaa. Haanay daarten ko fottanta en tan.

² Sey moy meeden fu darta ko fottanta banniraawo mum gam nafuwe makko e gam mawningo goondinki makko.

³ Gam Almasiihu dartay ko welata dum. Amma hande no winnaa: «Jennooje yennan6e maa yanii dow am.»

⁴ Ko artaa winnaa e dewte fu, winnaama gam janjingo en. Kanjum hokkata en munyal, e berde deyyude, een kedorii ko warata.

⁵ Munyal e deyyitinki berne, diga Alla nun yiwata. Alla on hokka on laatodon miilo wooto hakkune mon. Dum laatoo deydey no Yeesu Almasiihu ekkitiniri on.

⁶ Den on teddinan Alla, Baaba Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden e berde goote, e daane woore.

Lenyi janani nanii linjiila

⁷ Ja66ontiree hakkune mon hande no Almasiihu ja66orii on, gam teddujal Alla.

⁸ Mii bata on no Almasiihu laatike jaggiido caka Yahuduu6e. O wadii dum gam o hebbina alkawal njal Alla wadanno maamiraa6e men gam o tabbitina Alla laati nun goonjaajo.

⁹ Den 6e lenyi janani bo teddina Alla gam endam makko, hande no Dewtere wi'i:

«Mi maantete caka 6e lenyi janani, mi yiman, mi teddina inne maa.»

¹⁰ Dewtere wi'i kade:

«Lenyi janani, belbeltee e him6e Joomiraawo.»

¹¹ Kade:

«Onon 6e lenyi janani fu,
Jettee Joomiraawo,
Him6e fu yetta mo.»

¹² Annabi Esaaya bo wi'i:

«Yiwudo e lenyol Yesa waraan,
O ummoto gam o laamanoo him6e lenyi janani,
Be jowan hoolaare ma66e dow makko.»

¹³ Alla mo tammuwe hebbina berde moodon seyo e jam gam goondinki mon. Tammuwe moodon beydoo der berde moodon diga e baawde Ruuhu Ceniido!

Pol e batana golle mum

¹⁴ Banniraa6e am, min e hoore am, mii hoolii, oon goodi ko woodi, oon keewi annal, on baawan ko hokkontiri saawari hakkune moodon.

¹⁵ Amma der nokkuuje godde der derewol am njol, mi wannanii on e cuusal gam siwtorgo on ko annudon. Mi wadii dum sabbu moyyere ne Alla wadanimmi.

¹⁶ O wadii am gollantoodo Yeesu Almasiihu caka 6e lenyi janani. Mii golloo hande Limaamiijo. Mii waajoo 6e lenyi janani linjiila gam 6e laatoo sadaka belanka Alla, ka Ruuhu Ceniido laa6ini.

¹⁷ Gam majjum, sabbu kawtal am e Yeesu Almasiihu, mi waawan ko jurorii golle am yeeso Alla.

¹⁸ Gam mi suusataa batango goddum, to hinaa ko Almasiihu wadi diga e am, gam waddugo 6e lenyi janani dowanoo Alla. O wadii dum diga haala am, e gadu am,

¹⁹ non bo diga e baawde kaayefiiji e haaynaareeji, e baawde Ruuhu Alla. Hande non baajoriimi linjiila Almasiihu diga Urusaliima e nokkuuje piiltitiide dum, faa yottii leydi Illiriya.

²⁰ Mi tinnake gam to mi waajoo linjiila to inne Almasiihu meedi noddeego. Mi wadii dum, gam mi yidaa mahugo dow dadda goddo.

²¹ Hande no Dewtere wi'i:
«Be bataakano haala makko, yi'aan,
6e nanayno oo batanee, faamaan.»

Miilooji Pol

²² Golle am den nun hadimmi de duuddum warugo to moodon.

²³ Amma jooni mi woodaa to gollotoomi, golle am heennyii der leyde dee, kade bo diga duubi duuddi nun jidumi warugo to moodon.

²⁴ Mii yidi yaalugo on to mii yaha Espaniya. Mi joododoto e moodon sedda, ballon am der jahaanjal am 6aawo de ji'umi on go hakkillo am fukkii.

²⁵ Amma jooni mi yahan Urusaliima walloygo him6e Alla won6e ton.

²⁶ Goondin6e Maseduwaan e 6e Akaya hawritii ceede, gam 6e balla goondin6e talakaa6e won6e Urusaliima.

²⁷ Be gadii dum e sago ma66e, e haani bo 6e gadana 6e dum. Gam to 6e lenyi janani hebii kujje ruuhunkeeje diga e Yahuduube, den e haani bo 6e balla 6e e jawdi ma66e.

²⁸ To mi yottinii golle den, kokkumi ko hawritaa to haanu6e dum yottoo, den mi yahan Espaniya, mi yaalan bo to moodon.

²⁹ Mii anni to mii wara to moodon, mi waridan e barke Almasiihu fu.

³⁰ Banniraabe, mii eela on gam sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e gam yidde ne Ruuhu hokkata: Ballee am hawre, oon eelanammi Alla.

³¹ Du'ee gam mi dada e juude him6e Yahudiya 6e goondinay. Du'ee bo gam him6e Alla won6e Urusaliima jaba ballal nal jaaranmi.

³² Hande non, to Alla e yidi, mi yottoto to moodon e welwelo, den mi siwtoo sedda hakkune moodon.

³³ Alla kokkoowo jam wonda e moodon, on fu. Aami!

16

Cannooje

¹ Mii yowana on sakiike meeden Fiibi junjo, o laati nun gollotoodo der Eklesiya Kenkereya.

² Ja6ee mo e inne Joomiraawo hande no haani him6e Alla wada. Ballee mo dow huune ko o haajaa e mon fu, gam kanko bo, o wallii duu66e, min e hoore am bo o wallii am.

³ Mi sannii Pisisilla e Akilas, gollidoo6e e am golle Yeesu Almasiihu.

⁴ Be kokkii ko'e ma66e gam 6e kisina yonki am. Min tan bane seedantoo6e dum, eklesiyaaaji 6e lenyi janani fu e seedanoo 6e dum.

⁵ Cannanee am goondin6e hawritintoo6e wuro ma66e. Mii sanna Epaynetus, gido am. Kanko arti goondini Almasiihu der leydi Asiya.

⁶ Mii sanna Mariyama, kokkudo hoore muudum sanne gam moodon.

⁷ Mii sanna Andoronikus e Yuniyas, him6e lenyol am. Min e ma66e nun ma66idanoo der kasu. Bee laatii lilaabe teddinaa6e, 6e arti am bo goondingo Almasiihu.

⁸ Mii sanna bo Ampiliyatus jidaado am sabbu kawtal amen e Joomiraawo.

⁹ Mi sannii Urbanus, gollidoowo e meeden der golle Almasiihu, kanko e Estakis, gido am.

¹⁰ Mii sanna Apelles goondindo Almasiihu e goonjaaku. Mi sannii bo himbe wuro Aristobil.

¹¹ Mii sanna Herodiyon, mo lenyol am. Mii sanna bo himbe wuro Narsisi hawtu6e e Joomiraawo.

¹² Mii sanna Tirifen e Tirifos, rewbe gollantoo6e Joomiraawo puy. Mii sanna bo Persis, debbo jidaado, kokkudo hoore mum sanne gam golle Joomiraawo.

¹³ Mi sannii Rufus mo Joomiraawo su6i, e inna mum, laatiido inna am min bo.

¹⁴ Mii sanna Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorobas e Hermas e goondin6e Yeesu wundu6e e ma66e fu.

¹⁵ Mii sanna Filologus e Yuliya. Mii sanna bo Nere e sakiike mum, mii sanna Olimpasi e himbe Alla wundu6e e ma66e fu.

¹⁶ Moy moodon fu sanna banniraawo mum e mammilontirgo, e yidde. Kawtal Eklesiyaa6i Almasiihu fu e sanna on.

Haalaaji keennyitir6i

¹⁷ Banniraawo, nani do ko eelanmi on: kakkilane waddoo6e ceennirgu caka mon. Kambe 6ee darta selingo on diga ekkitinol 7ol ke6udon. Boddodee 6e!

¹⁸ Gam himbe 6en, Almasiihu Joomiraawo meeden bane 6e gollantoo, amma deedi ma66e. E haalaaji beldi, eytooji 6e jarbortoo himbe 6e walaa hakkillo.

¹⁹ Amma onon, himbe fu e anni habaru dowtaare moodon. Gam majjum mii seyarii on. Amma mii yidi laatonon hakkilbe dow wadugo ko woodi, laatonon bo laa6u6e dow wadugo ko halli.

²⁰ Alla kokkoowo jam muunyitan Seydan yeeso sedda ley koyde moodon. Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²¹ Timote gollidoowo am sannii on. Lusiyus e Yason e Sosipater himbe lenyol am bo e sanna on.

²² Min Tertiyus binnudo derewol 7ol mi sannii on der kawtal meeden e Joomiraawo.

²³ Gayus, beero am, e beero goondin6e sannii on. Erastus cuudoowo ceede siire sannii on, e Kartus banniraawo meeden.

[²⁴ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonoo e mon on fu. Aami!]

Yettoore

²⁵ Yettoore laatanoo Alla! Oo woodi baawde semmidingo on der goondinki, hande no linjiila ka baajotoomi batiri. Linjiila kan laati nun habaru Yeesu Almasiihu, eka hollita laabi Alla cuudiidi diga dum 6ooyi.

²⁶ Amma jooni dum hollitake. Dewte annabiibe e seedoo ka. Alla tabitiido bati ka anninee himbe lenyi janani fu, gam 6e goondina, 6e dowtoo.

²⁷ Alla tan woodi faamu. Teddu6al laatanoo mo diga e Yeesu Almasiihu, faa abada. Aami!

Derewol aranol ɲol Pol wannani 6e Korintu

Haala Puddirka

Pol lilaado nun wannani 6e Korintu derewol mum aranol ɲol do hakkune duubi 54 e 55, 6aawo de o wadi duubi tati der wanɲarde Efesu, Golle Lilaabe. 20.31. Wakkati mum Korintu laati nun wanɲarde mawne der leydi Akaya. Derewol Golle lilaabe 18.1-18 e batana en no Pol yahiri Korintu e no o tiggiri eklesiya der siire nen.

Be Korintu wannaniino Pol, yami yande dow teegal, e dow yakkugo tew caafiranaadum tooruuje. Pol wannanii 6e derewol ɲol do gam o toontoo yande ma66e. Berne makko biisakeno e habaruuji di o nani dow ceenniigu naatunu caka 6e Korintu, e jeddi tawaadi hakkune ma66e, e kade tooraaji goddi gonudi caka ma66e. O nani bo haala jeenu kallunu tawaanu caka ma66e, go 6ee jeedi, 6e baaway ko moyyiini ka.

Ko jogii Pol dow 6e Korintu woni moyyingo goonki ma66e dow ko yaadataa e ko Alla yidi. Haalaaji di o batani der derewol makko e duudi, amma di fu huune gootum nun di cappii. Kan woni, haala joonne goondindo fottune.

Tokkontirki haalaaji

1. Toonti Pol dow ka o nani 1-6

Haala puddirka 1.1-9

Ceenniigu der eklesiya 1.10-4.21

Toora dow joonne goondinbe 5.1-6.20

2. Toonti dow tooraaji feere feere 7-16

Banugo e joodaago banay 7

Woodugo hoore mum e kirtaari ceniini 8.1-11.1

Jikku kaanunu goondindo e woodi der eklesiya 11.2-34

Dokke Ruuhu, e no de gollirte 12-14

Haala pintol 15

Haalaaji cakitiidi e cannooje 16

Sannoore

¹ Min Pol e banniraawo men Sosteni wannani on derewol ɲol. Min Pol noddaado gam laatoo lilaado Yeesu Almasiihu e muunyo Alla.

² Emen canna eklesiya Alla gonuka Korintu. Alla laa6iniii on gam on kawtii e Yeesu Almasiihu, onon noddaabe gam laatodon seniibe, noddoobe inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu to gonudon fu. Yeesu on laatii Joomiraawo ma66e, e Joomiraawo meeden.

³ Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wadana on moyyere, hokka on jam!

Pol e yetta Alla gam 6e Korintu

⁴ Wakkati fu mii yetta Alla gam moodon sabbu moyyere makko ne o holliti on. O hollitii on ne gam on kawtii e Yeesu Almasiihu.

⁵ Der kawtal e makko, on kebii huune fu, ko 6uri du, der haala, e der annal fu,

⁶ edum hollita no on jabii seedaago amen haala Almasiihu no woodi.

⁷ Kanjum acci on dullay dokkal Alla baa gootal, oon kedorii Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wittaa.

⁸ Kanko semmidinta on faa heennyitirde, gam laatodon 6e walaa gacce der nyalane wittooyo makko.

⁹ Gam Alla laati nun koolaaɗo, kanko noddudo on kawton e Biyiiko Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden.

Hawre caka goondinbe

¹⁰ Banniraaɓe, mii eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, batee haala goota, to on ceenniree, gadee hakkiilo wooto e miilo wooto.

¹¹ Banniraaɓe am, mi nanii diga e getti wuro Kolowe, kaɓe tawaade caka moodon.

¹² Ko jidum wi'ugo woni mi nanii moy moodon e wi'a min, mo Pol nun, goddo bo e wi'a: «Min, mo Apollos nun,» goddo feere kade e wi'a: «Min, mo Piyer nun,» faa hanne goddo e wi'a: «Min, mo Almasiihu nun.»

¹³ Almasiihu seennu nun na? Pol nun maayi gam mon dow leggal palaanjal na, naa e inne Pol nun gadiradon batisi?

¹⁴ Mi yettii Alla gam mi waday baa gooto moodon batisi, to hinaa Kirispus e Gayus.

¹⁵ Non non, goddo moodon waawataa ko wi'i wadaama batisi e inne am.

¹⁶ Ee, goonja, mi wadii getti wuro Estefanas batisi. Baka don, mi annaa naa mi wadii goddo kade batisi.

¹⁷ Almasiihu du lilay am gam mi wada batisi. Ko o lilanimmii woni, mi waajoo linjiila. To emi waajoo ka bo, mi wadirtaa dum e baawal haala, gam to maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatoo baanji.

Baawde Alla e annal mum

¹⁸ Haala maayde Yeesu dow leggal palaanjal laati nun haanjaare dow gite halkooɓe, amma dow meeden enen hisinaaɓe, ka laati nun baawde Alla.

¹⁹ Edum winnaa der dewtere:

«Mi halkan faamu faamuɓe,
mi jirgitan annal annuɓe»

²⁰ Den, toy wooduɓe faamu woni? Toy moodiɓe tawreeta woni? Toy waawuɓe jeddi der jamaanuuru nuu do woni? Alla bane wayliti annal himɓe duuniyaaru nuu wadi njal haanjaare na?

²¹ Himɓe duuniyaaru nuu e faamu mum fu, annitay Alla no o holliti faamu makko. Dum laatake nun nun gam Alla e yidi hisingo goondinbe dum fu diga e waaji amen di woɓɓe daari haanjaare.

²² Goonja nun, Yahuduube e yama haaynaareeji, Yunaninkeeɓe bo e darta annal.

²³ Amma enen, habaru tiggol Almasiihu dow leggal palaanjal baajotoden. Yahuduube e daari dum ko ferginta ɓe, Yunaninkeeɓe bo e daari dum haanjaare.

²⁴ Amma ɓe Alla noddii, baa ɓee Yahuduube, dum bo ɓee Yunaninkeeɓe, ɓee anni no Almasiihu laati nun baawde e annal Alla.

²⁵ Gam haanjaare Alla e ɓuri annal neddo, kade bo, tampere Alla e ɓuri semme neddo.

²⁶ Onon banniraaɓe, daaree no Alla noddiri on onon e ko'e moodon, caka moodon, wooduɓe annal dow gite himɓe, dum bo semmenteeɓe, maa bo ɓe lenyi laamiiɓe, duudaa.

²⁷ Amma Alla suɓii kaanjal duuniyaaru gam o sentina wooduɓe annal, o suɓii tampuɓe gam o sentina wooduɓe semme.

²⁸ O suɓii ko walaa tedduɗal e jawniidum, e ko wattiraaka der duuniyaaru nuu, gam o yawna ko teddi,

²⁹ gam to goddo heɓu juraago yeeso Alla.

³⁰ Kanko hawti en e Yeesu Almasiihu, go Yeesu laatanii en annal Alla, der makko keɓuden goonjaaku e laaɓineego e rindineego diga hakke.

31 To non «jurotoodo fu, juro gam kawtal mum e Joomiraawo», hande no winniraa.

2

No Pol waajorii 6e Korintu

1 Banniraa6e, no garunoomi waajaago on haala Alla cuudfiika, mi waajoraaki on e annal, dum bo e baawal batu.

2 Mi yidayno waajaago on goddum feere to hinaa Yeesu Almasiihu e no o tiggiraa dow leggal palaanjal.

3 Mi wonakeno to moodon e tampere, e kulol, mii diwna puy.

4 Haala am e waaji am daraaki dow baawal haala e annal him6e. Edum darii dow ko Ruuhu Ceniido hollitinta e baawde,

5 gam to goondinki moodon daroo dow annal him6e, amma dow baawde Alla.

6 E nun fu, emen baajoo annal luggunjal yeeso 6e goondinki mum semmidi. Amma annal him6e duuniyaaru nuu do bane men baajotoo, dum bo annal him6e halkoo6e woodu6e baawde.

7 Annal Alla kaayniinjal, cuudaniinjal him6e men baajotoo, njal o siriyanii en diga duuniyaaru tagaaka, gam tedduinjal men.

8 Baa gooto der semmentee6e duuniyaaru nuu annaano njal, gam to 6ee annunoo njal, 6e tiggataano Joomiraawo mo tedduinjal dow palaanjal.

9 Amma hande no winnaa:

«Ko itere meeday ko yi'i, noppi bo meeday ko nani, ko hakkillo goddo yahay dow mum abada, kanjum Alla siriyanii yidu6e dum.»

10 Amma enen, Alla hollitii en dum diga e Ruuhu mum. Ruuhu on e widitoo huune fu, faa e luggudum Alla.

11 Moy waawata ko anni neddo to hinaa yonki gonuki der joomum? Hande nun Alla bo, wala annudo mo to hinaa Ruuhu gondo der makko.

12 Enen kan, ruuhu duuniyaaru bane kebuden, Ruuhu Alla nun, gam annen ko Alla wadani en e moyyere nun.

13 Men batirtaa dum bo e boliide de him6e duuniyaaru janninta, amma e boliide de Ruuhu janninta. Hande non men paaminirta hebu6e Ruuhu, kujje ruhunkeeje.

14 Mo hefay Ruuhu Alla waawataa ko jafi kujje Ruuhu, gam de laatani mo nun haanjaare. O waawataa ko anni de, gam e ballal Ruuhu tan de annitirtee.

15 Goodudo Ruuhu Alla e suttontira huune fu, amma kanko e hoore makko, wala cuttontiroowo haala makko.

16 Edum winnaa der Dewtere:

«Moy anni miilooji Joomiraawo?

Moy tintinta mo gokka?»

Amma enen, Ruuhu Almasiihu na'on der meeden.

3

Gollantoo6e Alla

1 Banniraa6e, mi waaway ko baddi on hande hebu6e Ruuhu Ceniido, doole mi badda on hande him6e duuniyaaru, e hande sukahon petton der goondinki Almasiihu.

2 Gam majjum baajiimi on hande yaroo6e kosam, hinaa nyaamdu tekkunjal kokkumi on, gam on potanay njal taw. Faa jooni bo, on potanay njal,

³ gam jikku duuniyaaru nun jogii on taw. To nawniraagu e ka6e e woni hakkune moodon, dum hollitintaa no jikku duuniyaaru nun jogii on na? Dum hollitintaa no balli moodon nun jaalii on na?

⁴ To oon ceenniri hakkune moodon faa moy moodon fu e wi'a: «Min mo Pol nun,» oya bo e wi'a: «Min mo Apollos nun,» dum hollataa no onon e 6e duuniyaaru fu on gootum nun na?

⁵ Moy nun Apollos laatii? Moy nun Pol laatii? Men laati nun gollantoo6e Alla, 6e diga e muudum goondindon, jaka no Joomiraawo hokkiri moy ma66e fu.

⁶ Min, mi aawi, go Apollos misi diyam, amma Alla mawnini.

⁷ Hande non, aawudo e misudo diyam fu laataaki goddum, Alla mawningo tan laatii goddum.

⁸ Aawudo e misudo diyam fu laati nun gootum, moy ma66e fu he6an riiba jaka golle mum.

⁹ Gam minon men gollidoo6e e Alla, onon laatii deme makko, e suudu makko maheteenol.

¹⁰ Dow moyyere ne Alla wadanimmi, daddumi dadda suudu, hande mahooowo annanaado. Jooni goddo feere e maha dow makka. Amma sey moy fu wada hakkillo dow no mahirta.

¹¹ Gam goddo waawataa ko daddi dadda gokka to hinaa arana, kanka woni Yeesu Almasiihu.

¹² Wo66e e maha dow dadda kan e kanjeeri, wo66e e cardi, wo66e bo e kaaye dime, wo66e bo e mahira ledde e fudo e yomme.

¹³ Nyalaane darjal, Almasiihu sumpitan golle moy fu, gam moy fu yiite foonnan golle mum, gam yiite hollan no golle moy fu wa'i.

¹⁴ Mo golle mum ja6ay yiite dow dadda, joomum he6an riiba golle mum.

¹⁵ Amma mo golle mum yiite nyaami, dullan riiba mum, kanko o hisan, amma o nandan hande cuttaado e yiite.

¹⁶ Faa jooni on annitay onon nun laatii suudu Alla na? On annaa Ruuhu Alla na'on der moodon na?

¹⁷ To goddo halkii suudu Alla, Alla halkan joomum. Gam suudu Alla laati nun seniinu, onon nun bo laatii suudu makko.

¹⁸ To goddo jammoo hoore mum. Miiludo e moodon e woodi faamu der jaamanuuru nuu do, sey o laatoow taw kaanjaado, gam o he6a faamu goonawu.

¹⁹ Gam annal duuniyaaru nuu laati nun haanjaare yeeso Alla. E Winnii der dewtere: «Alla nanjiran annu6e e dabareeji ma66e.»

²⁰ E Winnii kade: «Joomiraawo e anni miilooji annu6e, di laati nun baanji.»

²¹ Gam majjum, to goddo juroro him6e, gam huune fu onon woodi.

²² Pol e Apollos e Piyer, ko woni der duuniyaaru, yonki e maayde, hanne e jaano fu, onon woodi.

²³ Onon, Almasiihu jey on, Almasiihu bo, Alla woodi dum.

4

Lilaabe Almasiihu

¹ Min Pol e Apollos, daaree men hande gollantoo6e Almasiihu, yowanaa6e haala Alla cuudiika.

² Ko yidaa yi'ee dow yowaanaa6e golle woni 6e gada golle de 6e jowanaa e hoolaare.

³ Mi faalaaka baa to on kiitake am, dum bo to wo66e hiitake am. Min e hoore am bo, mi hiitataako hoore am.

⁴ Baa to 6erne am gaccaaki am, dum yiday wi'ugo mii poonnitiido. Joomiraawo woni kiitotoodo am.

⁵ Gam majjum, to on kiitee goddo ko wakkati yottoo, kedee faa Joomiraawo wara. Kanko wurtinta ko suudii der niwre, o hollita ko woni der berde himbe. Nyalaane majjum, moy fu hefan yettoore kaananne mo to Alla.

⁶ Banniraa6e, haalaaji di batumi dow am e Apollos fu, gam moodon batumi di. Men jidu nun tokkitodon koyde amen, golliron haala bi'uka to neddo yartoo ko winnaa. To on mawnitoree janninoowo oo do, jawodon oo to.

⁷ Den moy burnu maa dow wo66e? Ume goodudaa ko a hokka dum bane? To laatake a hokka dum nun, ume wadi go aa mawnitoo dum hande a hokka dum bane?

⁸ On kaarii ko, on ke6ii ko jawdi, on pud6ii laamaago, men laamodaaki e mon! Kay, emen jidi laamodon, gam men laamodoo e moodon minon bo!

⁹ Gam edum nandi hande minon lilaa6e, Alla latinii men sakitiibe. O nandinii men hande hiitaa6e waree, ko duuniyaaru e malaykaa6e e himbe e daara men.

¹⁰ Minon men kaanjaama gam Almasiihu, amma onon oon goodi annal gam kawtal mon e Almasiihu. Minon men galaa semme, amma onon oon cemmidi. On teddinaa6e, amma minon men jawaabe.

¹¹ Faa e jooni, minon men dafaa6e e dondaa6e, funtu men goni, emen piyee, emen jiiloo toy fu.

¹² Emen golloo e ko'e amen hande maayoobe gam nyaannugo ko'e amen. To men jennaama, men barkidina, emen toore emen munyi,

¹³ to men batanaama kalluka, men toonto geeta. Men laatake buuri duuniyaaru, e tuuni ni himbe fu woppata.

¹⁴ Mi winnanay on gam mi sentina on, amma gam mi waggina on, hande sukaa6e am yidaa6e.

¹⁵ E nun fu, baa to oon goodi ekkitinoobe ujune sappo der goondinki mon Almasiihu, on goodaa baabiraa6e duu66e kan. Gam der kawtal moodon e Almasiihu, min on laatii baaba moodon diga e waaji linjiila.

¹⁶ Gam majjum mii eela on, yemminee am.

¹⁷ Kan wadi lilumi Timote biyam jidaado to moodon, koolaado der kawtal mum e Joomiraawo. O siwtoran on no tokkirmi Almasiihu, e ko baajotoomi nokku fu der eklesiyajji.

¹⁸ E woodi mawnitiibe caka moodon, 6ee miiji mi warataa kade to moodon.

¹⁹ Amma 6ooyataa ko mi wara to moodon, to Joomiraawo e yidi. To mi warii, mi yidaa nanugo haala mawnitiibe 6en tan, amma baawde ma66e.

²⁰ Gam Laamaare Alla, hollitintaako e haala tan, amma e baawde.

²¹ Ume burudon yidugo? Mi warida to moodon e sawru na? Naa e yidde e diggere?

5

Ko sentinii caka goondin6e Korintu

¹ Men nanii huune centiniidum wadii caka moodon. Iri majjum meeday ko wadii baa caka heefer6e. Men nanii gooto moodon e yidi debbo baaba mum!

² Go oon juroro dum! Ko haanuno berde moodon biisoo, burtinon gadudo iri baadi bonni nii caka moodon.

³ Min, mii wod6odii on e 6annu, amma miilooji am e wondi e mon. Mi hiitake gadudo baadi ni hande mi na'on to moodon.

⁴ De kawritidon fu, hakkillo am e wondi e moodon, ga6ee dum do e baawde Joomiraawo meeden Yeesu:

⁵ gattee neddo on der juude Seydan, gam suunooji bannu makko halka, amma yonki makko hisa der nyalaane garki Joomiraawo.

⁶ E goonja, on goodaa laawol juraago! On annaa no yuufinirdum sedda yuufinan conni peen laawaani fu na?

⁷ Laabinee ko'e moodon, ikkinee yuufinirdum kiiddum hakkune moodon, hefa laatodon conni laawaani keyri, on galaa yuufinirdum. Oon laabi ko, gam Almasiihu jawgiiri Paska meeden hiisaama.

⁸ Gam majjum, en nyaamee juulde Paska hinaa e yuufinirdum kiiddum dum hallande e ganyaani. Amma nyaamen de e conni peen ni walaa yuufinirdum, laatiini alaama laabal e goonja.

⁹ Mi wannaniino on der derewol am bi'umi, to on kawtee e wadoobe jeenu.

¹⁰ Himbe duuniyaaru jeenoobe bane batananmi, to dum bo suunaabe, maa bo wuybe, to dum bo safoobe tooruuje, gam to kambe nun batananmi, doole sey burtoodon duuniyaaru.

¹¹ Ko binnumi woni, to on kawtee e goddo noddeteedo goondindo, go emo laatii jeenoowo, to dum cuunaado, maa bo cafoowo tooruuje, maa bo nyo'owo himbe, dum bo jaroowo bagi, to dum bo gujjo, baa nyaamde to on kawtee e iri makko.

¹² Ume faalii am e hiitaago himbe be goondinay? Onon yowanaa hiitaago wonbe caka moodon.

¹³ Himbe be goondinay, Alla nun hiitotoo dum. Gam e winnaa: «Burtinee neddo kalludo caka moodon.»

6

Gaccontirgo hakkune goondinbe

¹ To goddo mon e woodi haala gom e banniraawo mum, o suusan o yaara ka to hiitotoobe be duuniyaaru, be goondinay, o acca himbe Alla na?

² E goonja on annaa no seniiibe nun hiitoytoo himbe duuniyaaru na? Den, to onon nun hiitoyto himbe duuniyaaru, noy tampirdon ko hiiti haalaaji petti?

³ On annaa enen nun hiitoyto malaykaaabe na? Gam ume tampeten ko hiiti haalaaji goonki ki jooni?

⁴ Den, to haala gom wadii caka moodon, himbe be eklesiya daaray goddum cuboton be kiitoo ka!

⁵ Mii bata ka gam centon! E goonja on goodaa mo hakkillo baa gooto caka moodon, baawoowo ko hiiti haala caka banniraaabe na?

⁶ Goondindo e yaara goondindo bannu kiita to be goondinay!

⁷ Maa to oon gaccontira, edum hollita no on tampii. Ume wadi on jabataa gadanedon ko woodaa? Ume wadi on munyantaa nyaameego amaana?

⁸ Amma onon, oon parkana woobe, oon nyaama be amaana, banniraaabe moodon bo gadanton dum.

⁹ On annaa be fonnitaaki naatataa der Laamaare Alla na? To on jammee ko'e moodon: Sobube, e safoobe tooruuje e jeenoobe e luudiiibe,

¹⁰ e wuybe e suunaabe e yarooobe bagi, e nyo'ooobe, e pasotoobe, be fu be naatataa Laamaare Alla.

¹¹ Woobe moodon laatakono hande non, amma jooni on lootaama, cenadon, on laatinaama fonnitiiibe e baawde inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e Ruuhu Alla meeden.

Teddiniree Alla balli moodon

¹² Oon bi'a, oon goodi laawol wadugo huune fu. Goonja nun, amma huune fu bane nafata on. Mii woodi laawol wadugo huune fu, amma mi nootataako mi laato jeyaado majjum.

13 Oon bi'a, nyaamdu wadaaka maa gam reedu, reedu bo gam nyaamdu. Gooja nun, amma Alla halkan dum dum fu didum. Bannu bii aadama tagaaka gam wadugo jeenu, nol laatani nun Joomiraawo, Joomiraawo bo gam maggol.

14 Hande nun, Alla pintindo Joomiraawo meeden e maayde, fintinan en enen bo e baawde mum.

15 E gooja, on annaa balli moodon laati nun jokkulal gootal der bannu Almasiihu na? Den, e haani mi etta jokkulal Almasiihu mi laatina jokkulal jeenoowo na? Wadataako!

16 E gooja on annaa kawtudo e debbo jeenoowo fu, laatake bannu gootol e makko na? E winnaa: «Be fu dido, 6e laatoto bannu gootol.»

17 Amma kawtudo e Joomiraawo laatoto ruuhu gootu e makko.

18 Boddodee haala jeenu fu. Hakke de neddo wadata fu, meemataa bannu mum, amma gadudo jeenu, wadii hakke der bannu mum.

19 On annaa balli moodon laati nun suudu Ruuhu Ceniido gondo der moodon, mo Alla hokki on na? On jeyaa ko'e moodon,

20 gam Alla soodirii on e huune teddufum. Gam majjum, teddinee mo e balli moodon.

7

Toonti yande dow teegal

1 Jooni kan mii yidi toontaago on yande de binnandon am. E gooja, e dum woodi to gorko meemay debbo.

2 Amma, gam to on gonee der jeenu, e haani gorko fu e woodi debbo mum, debbo moy fu bo, e woodi gorko mum.

3 Gorko huntana debbo haaje mum, debbo bo hande nun.

4 Debbo jeyaa bannu mum, gorum jey nol. Gorko bo hande non, jeyaa bannu mum, debbo mum jey nol.

5 To on calontiree dow kawtal balli moodon, sey to on nannantiri dow majjum der wakkati sedda gam du'aago. Baawo majjum, kawtee kade gam to Seydan jarboo on dow tampere jogaago ko'e mon.

6 Ka batumi on do, doole bane, saawari nun.

7 Mii yidi himbe fu laato hande am, amma moy fu bane Alla hokki dum. Moy fu e dokkal muudum non, oo do hande nii, oya bo hande nun.

8 Mii yidi wi'ugo 6e banay e 6e banjaaka, e gowniibe, edum woodi 6e joodoo hande am.

9 Amma to 6e baawataa ko jogii ko'e ma66e, 6e banjontira. Banjontirgo e buri wonaago der suunooji.

10 Banjontirbe, mii hokka 6e dooka, to am bane ka yiwi, amma to Joomiraawo: debbo haanay saloo gorum.

11 To o salake bo, sey o joodoo nun nun, maa bo o naara e goriiko. Nunnun gorko bo, haanay seera debbo mum.

12 Amma dow horiibe, min nun batata kaa do, Joomiraawo bane. To goondindo e woodi debbo mo goondinay, go debbo on nootii wondugo e makko, to o seeru mo.

13 Non non nun bo, to debbo goondindo e woodi gorko mo goondinay, to gorko on nootake wondugo e makko, to o saloo mo.

14 Gam gorko mo goondinay senaama gam debbo mum, nun bo debbo mo goondinay senaama gam gorko mum. To hinaa nun, 6i66e ma66e laatataako seniibe, nani bo 6ee ceniibe.

15 Amma mo goondinay, to e yidi seerugo goondindo, o seera. Den fu goondindo, debbo, to dum bo gorko, doolaaka joodoo der teegal mum, Alla noddu en nun gam gonoden der jam.

16 Debbo, aa anni naa a hisinan gorko maa na, nun bo gorko, aa anni naa a hisinan debbo maa na?

Moy fu wonoo hande no Joomiraawo noddiri dum

17 To non, moy fu wonoo hande no Joomiraawo hokkiri dum, moy fu wonoo der goonki ki wonuno go Alla nodda dum. Kanjum umuranmi der eklesiyaaaji fu.

18 Juulniido go Alla noddi dum, wonoroo nun nun, mo juulnaakino bo go Alla noddi dum, wonoroo nun nun.

19 Juulnaago e dullere juulnaago fu, laataaki goddum, sey tokkugo umurooje Alla.

20 Moy fu wonoro hande no laatinoo go Alla nodda dum.

21 To jeyaado nun laatinodaa go Alla noddu maa, taa accu dum billee. Amma to a hebii laawol no dimdirtaa, taa yeeba dum.

22 Gam jeyaado mo Joomiraawo noddi, laatake dimo gam Joomiraawo. Dimo mo Alla noddi bo, laatake jeyaado Almasiihu.

23 On coodiraama e huune ko teddi. Gam majjum, to on laatinee ko'e mon jeyaa6e him6e.

24 Banniraa6e, moy fu wonoro yeeso Alla, hande no laatinoo go o noddee.

Banugo dum bo joodaago nun nun

25 Dow him6e 6e meeday banugo, dum bo baneege, mi woodaa umuroore gom yiwne to Joomiraawo, amma mi batan ko miilumi, min mo Joomiraawo yurmii, wadimmi koolaa6o.

26 Mii miila to neddo wonake non, dum buran woodugo, sabbu tooraaji di jooni.

27 Banudo, to seeru, mo banay bo to daartu banugo.

28 Amma banudo waday gacce, gatol bo to banjaama, waday gacce. Amma annee no banube e woodi billaaje der goonki mum. Kanji bo woni mi yidanaa on.

29 Banniraa6e, ko jidum batugo on nani: Wakkati juutaa, gam majjum, banube laatoos hande 6e banay,

30 wullo6e laatoos hande 6e bullataa, seyoto6e wada hande 6e ceyataako, soodo6e bo wada hande 6e goodaa goddum,

31 seyorto6e jawdi duuniyaaru, wonoo hande 6e ceyataako, gam duuniyaaru nuu do faanake heennyugo.

32 Ko jidumi woni, burtondon e sugullaaji. Mo banay e hiinnitano golle Joomiraawo, ko fottanta Joomiraawo tan o dartata.

33 Amma banudo, hakkillo mum, to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata debbo makko o dartata,

34 hakkillo joomum seennake. Hande non bo, mo banjaaka, hakkillo mum to kujje Joomiraawo wonoto, gam bannu e yonki makko fu laatoos ko senaa. Amma banudo, hakkillo mum to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata goriiko o dartata.

35 Mi batay ka, gam mi fergina on, amma gam wallugo on batanmi ka. Mii yidi gonodon der goonki kaanuki, tokkodon bo Joomiraawo e berde goote.

36 To goddo e woodi da6bere mum, go o yidaa sentingo mo diga o banay mo, o wada ko o yidi. O banja mo, o farkay to o banji mo.

³⁷ Amma to gorko wadī niiya der berne mum, hinaa e doole, laattoo bo o waawan ko jogii hoore makko, o banjay, o wadii ko woodi.

³⁸ Banjudo daʼbbere mum wadii ko woodi, amma mo banjay mo, wadii ko furi woodugo.

³⁹ Debbo banjaado laati nun kaʼbbaado to goriiko e wuuri. Amma to goriiko wuuraa, o rindii, o waawan ko etti mo o yidi fu, amma tawee der laawol Joomiraawo nun.

⁴⁰ Dow miilo am, to debbo joodake banjaaka, o buran hebugo seyo. Miilooji am nun batanmi don, mii miila bo mii woodi Ruuhu Alla.

8

Toonti yande dow tew caafiranaadum tooruuje

¹ Jooni faa mi toontoo yande moodon dow tew caafiranaadum tooruuje. Gooja nun, en fu, een goodi annal. Annal e wadda manju hoore, amma yidde woni ko yaarata eklesiya yeeso.

² Neddo miijudo e anni, joomum annaa taw no haani anniree.

³ Amma neddo fu jidudo Alla, Alla e anni dum.

⁴ Dow yakkugo tew caafiranaadum tooruuje, een anni tooruure laataaki goddum der duuniyaaru, Alla gooto tan woni.

⁵ Himbe e saafa tooruuje de dow e de ley. E gooja, saafeteebe duubbe e wi'eteebe joomiraabe duubbe na'on.

⁶ Amma e nun fu, enen kan, Alla gooto tan woni, Baaba tagudo huune fu, mo gam mum buuruden. Kade bo Joomiraawo gooto tan woni, Yeesu Almasiihu mo huune fu laatorii e mum, e mo gam mum kebuden yonki.

⁷ Amma himbe fu bane anni gooja kaa don. Wobbe woowunooɓe tooruuje, e yakka tew caafiranaadum tooruuje, go miilooji berde mabbe tampudi e hiitoo be.

⁸ Nyaamdu beydantaa en goddum to Alla. To en nyaamii, dum nafataa en goddum, to en nyaamay bo, dum buytataa en goddum.

⁹ Amma kakkilee to dimaaku moodon doyya be goondinki mum semmidaa.

¹⁰ An goodudo annal, to goddo yi'ii maa aa nyaama to tooruure saafete, hakkillo makko tampunjo hokkan mo o nyaama kanko bo. Den fu, der cuudiidum berne makko, nafa caafiranaaka tooruure bane o nyaami na?

¹¹ Den banniraawo tampudo halkan gam annal maa, kanko mo Almasiihu maayi gam muudum halka gam annal maa.

¹² To oon gada hakke dow banniraabe moodon be goondinki mum semmiday hande nun, oon nawna miilooji berde mabbe, hakke nun gadoton don dow Almasiihu.

¹³ Gam majjum to nyaamdu nun doyyata banniraawo am, mi yakkataa kade tew abada, gam to mi doyyu mo.

9

Ko haanani lilaado

¹ Mi jeyaa hoore am na? Mi laataaki lilaado na? Mi yi'ay Joomiraawo meeden Yeesu na? Diga golle de gollaniimi Joomiraawo bane goondinirdon na?

² Baa to wobbe daaray am hande lilaado, to moodon kan, mi lilaado nun, gam onon laati ko hollitinta no Joomiraawo nun lilimmi.

³ Daa ko bi'anmi yidube gaccaago am:

⁴ Men kaanaa nyaamugo e yarugo der golle amen na?

⁵ Men kaanaa woositaago e rewbe goondinbe hande no lilaa6e wo66e, e miiraabe Joomiraawo, e Kefas wadata na?

⁶ Min e Barnabbas tan nun haani golloo gam nyaannugo ko'e amen na?

⁷ Soogeeru nuye ha6ata konu e nyaanna hoore mum bo? Demooowo moy woni mo nyaamataa 6i66e gesa mum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam darne mum?

⁸ Ka batanmi do, dow miilooji himbe bane dum yiwi, tawreeta bo batii dum.

⁹ E winnaa der tawreeta: «Taa ha66u hunnuko gaari gollotooni der nafa.» Ga'i demooji nun Alla batani ka na?

¹⁰ E goonja enen bane batanaa ka na? Enen nun batanaa haala ka, gam demooowo e duggooowo fu wada golle muudum e miiliri hebugo gedu mum.

¹¹ Men aawii der moodon kujje ruuhunkeeje. To men duggii jawdi ni goododon, ko mawni nun na?

¹² To wo66e e woodi laawol dow moodon, minon, men 6uraa 6e woodugo njol na?

Amma minon, men nafitoraaki baawde amen. Men munyanii huune fu gam to men paddoo linjiila Almasiihu yahugo yeeso.

¹³ E goonja, on annaa gollotoo6e der suudu Alla e he6a nyaamdu mum der ko sakkete na? On annaa bo no gollotoo6e der wuudirde sadakaaji, der don nun he6ata gedu mum na?

¹⁴ Hande non bo, Joomiraawo batii waajotoo6e linjiila, he6a nyaamdu mum diga waaji linjiila.

¹⁵ Amma min, mi nafitoraaki kujje dee fu, to mi winnii ka bo, gam mi he6a de bane. Gomma mi maaya, mi nootataako goddo hadanmi juraago dow majjum.

¹⁶ Gam waajaago linjiila laatanaaki am juro, doole nun mi waajoo ka. Bone woodanimmi to mi waajaaki ka!

¹⁷ To e anniya 6erne am nun gadiranmi golle den, mi he6an riiba am. Amma min bane su6i, mi yowana de nun.

¹⁸ Den fu, ume woni riiba am? Riiba am woni waajaago linjiila hinaa gam joddi. Mi dartay nafitoraago ko haani mi he6a gam gollal njal.

¹⁹ Mii dimo dow himbe fu, amma mi laatinii hoore am jaggantoo6o himbe fu, gam mi he6ana Almasiihu duu66e ma66e.

²⁰ To mi na'on caka Yahuduube, mi wada hoore am hande Yahuduujo, gam mi he6a 6e. To mi yahii to tokku6e tawreeta, mii wada hoore am hande tokkudo tawreeta, gam mi he6a 6e, baa to mi tokkay tawreeta.

²¹ Hande nun bo to mi yahii to 6e annaa tawreeta, mii wada hoore am hande mo annaa tawreeta, gam mi he6a 6e, dum yiday wi'ugo mi tokkay tawreeta Alla, gam der umuroore Almasiihu gonumi.

²² To mi yahii to goondinbe tampu6e, mii wada hoore am hande tampudo, gam mi he6a 6e. Walaa fu no mi laatinay hoore am dow himbe fu gam mi hisinira wo66e ma66e, baa no wadi fu.

²³ Dum fu, mi wadii dum gam linjiila, gam mi he6a gedu am der barke makka.

²⁴ E goonja, on annaa himbe fu nun doggata der jayri, to wadoo6e dadontiro doggata na? Amma e non fu, gooto ma66e tan nun he6ata ko resaa on. Gam majjum, doggee gam ke6al.

²⁵ Jid6o dadugo der doggudu fu, sey elta 6annu mum der huune fu. Kam6e, 6ee gada dum gam hebugo ke6al meetalol dayloowol, amma enen, een tammi hebugo meetalol njol daylataa.

²⁶ Gam majjum to emi dogga, gam baanji bane dogganmi, to emi lukka bo, dow hennu bane lukkanmi.

²⁷ Amma mii gollina ɓannu am e naawɗum faa mi jaaloo ŋol, gam mii hula mi dulla heɓugo yetteego ɓaawo baajimi woɓɓe linjiila.

10

To on caafee tooruuje

¹ Banniraabe, mii yidi paamon ɗum ɗo: ɓaawo no kaakiraabe meeden wurtii Misira, der wakkati Muusa, ɓe fu ɓe gonake ley duulere ardanii ne ɓe, ɓe fu bo, ɓe jolii maayo.

² Be fu ɓe gadanaama batasi der duulere e der maayo sabbu kawtal maɓɓe e Muusa.

³ Kade bo, ɓe fu ɓe nyaamii nyaamdu ruuhunkewol gootol,

⁴ ɓe fu ɓe jarii jaram ruuhunkejam gootam, burtiidam e tepaare ruuhunkeere, jaadannoore e maɓɓe. Tepaare nen woni Almasiihu.

⁵ Amma e non fu, ɗuuɓɓe maɓɓe, Alla yerdaaki ɗum. Be baraama der ladde.

⁶ Huune ɗum fu, laatanake en misaalu gam to en tokkee jidaadi yonki meeden, hande no maɓɓe.

⁷ To on laatee saafobe tooruuje hande no woɓɓe maɓɓe wadi, hande no winnaa: «Himbe joodii nyaami yari, den ɓe ummii gam ɓe piya fiyo jaayŋo.»

⁸ To on naatee jeenu hande no woɓɓe maɓɓe wadi. Faa himbe ujune laso e tato maayi nyalaane woore.

⁹ To on jarbee Joomiraawo hande no woɓɓe maɓɓe wadi, ko bolle halki ɓe.

¹⁰ To on dumbitee hande no woɓɓe maɓɓe wadi, go malaykaajo maayde halki ɓe.

¹¹ Huune ɗum fu, tawii ɓe gam keben misaalu. Dum winnaama bo gam keben hakkillo, enen wonube der wakkatiiji cakitiidi.

¹² Gam majjum, miiludo e darii fu, wada hakkillo to yanu.

¹³ Jarbeeji walaa di keɓudon, di woɓɓe heɓayno. Alla e laatii koolaado, o accataa jarbedon ɓura semme mon. To di garii bo, o hokkan on laawol no munyirton, e no burtortodon e majji.

¹⁴ Gam majjum, banniraabe am yidaabe, boddodee caafol tooruuje.

¹⁵ Mii badda on hande woodube hakkillo, onon e ko'e moodon biditee ko batumi.

¹⁶ Jarirgel hiraane seniine nel jetteten Alla gam mum, nel hollitintaa en kawtii e yiyyam Almasiihu na? Peen ceenneten een nyaama, ŋa hollitintaa en kawtii e ɓannu Almasiihu na?

¹⁷ Peen ŋan laati nun goota, nun nun enen bo, no duudirden fu, en laati nun ɓannu gooton, gam en fu, een keba gedu meeden e peen goota ŋan.

¹⁸ Daaree Isira'iilaaɓe: himbe maɓɓe nyaamooɓe sadakaaji cakkanaadi Alla, ɓe goodaa kawtal e Alla cakkanteedo sadakaaji din na?

¹⁹ Ko jidum wi'ugo woni: Tooruure e tew ko ne saafiranaa e laatii godɗum? Aawo!

²⁰ Amma, ko heeferɓe saafirta, ginnaaji ɓe caafanta ɗum, Alla bane. Nani bo mi yidaa oon goodi kawtal e ginnaaji.

²¹ On baawataa ko yariri jarirgel Joomiraawo, jariron bo nel ginnaaji, on baawataa ko nyaamidi e Joomiraawo, nyaamidon e ginnaaji bo.

²² Naa en jidu nun ummingo nawniraagu Joomiraawo? Een ɓuri mo semme na?

Teddinee Alla der huune fu

²³ Goonja nun: «Huune fu e dagii». Amma huune fu bane nafata. «Huune fu e dagii,» amma huune fu bane yaarata eklesiya yeeso.

²⁴ To goddo moodon daartu ko nafata dum kan tan, amma ko nafata wo66e bo.

²⁵ Ko sippetee der luumo fu, on baawan ko nyaami dum, to on daartee annugo to dum yiwi, gam berde mon e gaccoo on.

²⁶ Gam: «Leydi e ko woni e mayri fu, Joomiraawo jey.»

²⁷ To mo goondinay noddinii on nyaamde, go nootidon noddoore makko, nyaamee ko o resani on fu e jam, to on biditee dum gam berde moodon e gaccoo on.

²⁸ Amma to goddo wi'ii on: «Tew dum do caafiranaadum tooruure nun,» den kan, to on nyaamee gam sabbu ceedingo on, e gam sabbu cuudiidum berne.

²⁹ Mi batantaa do miilooji berde mon, amma di oya. E goonja, gam ume miilooji berne goddo hiitotoo dimaaku am?

³⁰ To mi yettii Alla dow nyaamdu am, gam ume gacceteemi dow nyaamdu nu jettumi Alla gam mum?

³¹ Gam majjum, on nyaaman nun, on jaran nun, ko gadoton fu de, gadee dum gam teddinon Alla.

³² To on laatane Yahuduube e Yunaninkee6e e eklesiya Alla fergere.

³³ Laatee hande am, gam dow huune fu, mii darta fottango him6e fu, mi dartataa ko nafatammi min tan, ko nafata him6e fu dantanmi, gam 6e kisa.

11

¹ Yemminee am hande no min e hoore am yemminiranmi Almasiihu.

Ekkkitinol dow fiilaago

² Mii yetta on gam oon ciwtorammi wakkati fu, e kade bo gam oon joggii ekkitinooje hande no ekkitinirmi on.

³ Mii yiidi bo paamon no Almasiihu nun woni hooreejo dow gorko fu, gorko bo woni hooreejo dow debbo, Alla bo woni hooreejo Almasiihu.

⁴ To gorko e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go e suddii hoore mum, o teddinay hooreejo makko.

⁵ Amma to debbo kan e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go fiilaaki, o teddinay hooreejo makko, oo nandi e pemmiido laa6une.

⁶ Gam to debbo fiilaaki, sey o hesa gaasa makko. Amma to hesugo gaasa, dum bo femmugo ka e sentinoo mo, den fu, o fiiloo.

⁷ Gorko haanay sudda hoore mum gam o laati nun nandi Alla e tedduŋal mum. Amma debbo, laati nun tedduŋal gorko.

⁸ Gam gorko bane yiwi e debbo, debbo nun yiwi e gorko,

⁹ gorko bane tagaa gam debbo, debbo nun tagaa gam gorko.

¹⁰ Gam daliila malaykaa6e, debbo fiiloo gam hollita baawde mum.

¹¹ Hande no Joomiraawo resiri, debbo wonataako to gorko walaa, gorko bo wonataako to debbo walaa.

¹² Gam hande no debbo yiwiri e gorko, non non nun gorko bo rimiraa e debbo. Amma dum fu, to Alla dum yiwi.

¹³ Miilee onon e ko'e moodon: E woodi debbo e du'oo, o fiilaaki na?

¹⁴ Tawaanai hollataa to gorko yoofitii gaasa mum, femmay ka, edum sentinii na?

¹⁵ Amma to debbo, tedduŋal muudum nun, gam o hokkaama gaasa juutuka hande fiilaanu.

¹⁶ Jiddo yeddugo ka fu, baa minon, baa eklesiya Alla, en goodaa tawaanjal nal don.

Hiraane Joomiraawo seniine

¹⁷ Woodi ko jidum batugo on kade dow haala no kawritirton. Dow majjum mi waawataa ko mani on, gam no kawritirton laataaki gam jaarugo on yeeso, amma gam wittingo on baawo.

¹⁸ Taw, mi nanii to on kawtii, hunnuko wooto walaa hakkune mon, mi hoolake bo haala kan gokka mum, goonja nun.

¹⁹ Haani du ceenniigu laatoo caka moodon, gam heba goonjaabe wurtoo e moodon.

²⁰ To on kawritii, hiraane Joomiraawo bane nyaamoton.

²¹ Gam to on kawritii oon nyaama, moy moodon fu, e yawdanoo nyaamugo nafa mum, den tawaa wobbé e rafaa, wobbé bo bagi e doyyi dum.

²² E goonja on goodaa cuudi to haani nyaamon, jaron na? Naa on jawu nun eklesiya Alla? On jidu nun sentingo talakaabe na? Ume bi'anmi on? Mi yetta on na? Mi waawataa ko yetti on dow majjum.

²³ Min, diga Joomiraawo nun kebumi ko jottimmi on: Jemmaare ne der muudum Joomiraawo meeden Yeesu jammaa, o etti peen,

²⁴ o yetti Alla, o njappiti ja, o wi'i: Dum do woni bannu am kokkaanjal gam moodon. Gadee dum, oon ciwtorirammi.

²⁵ No be keennyi, o etti jarirgel innabojam, o wi'i: Jarirgel nel woni alkawal kesal tabbitiniraanjal e yiyam am. De jaroton dam fu, jaree dam, oon ciwtorirammi.

²⁶ De nyaamoton peen oon jara der jarirgel nel fu, oon baajoo wa don haala maayde Joomiraawo faa de o witooy.

²⁷ Gam majjum, neddo fu yakkudo peen, yariri jarirgel Joomiraawo hande no haaniray, wadii hakke dow bannu Joomiraawo e yiyam mum.

²⁸ Gam majjum, moy fu widitoo hoore mum go yakka peen, yara bo der jarirgel nel.

²⁹ Gam neddo yakkudo peen, yari der jarirgel nel, go suttontiray ko woni bannu Joomiraawo, o foodanan hoore makko kiita diga nyaamde e jarde makko.

³⁰ Gam majjum wadi ko duu66e moodon laatii nyaw6e e moofidin6e, duu66e bo maayi.

³¹ To en biditake ko'e meeden, en kiitataake.

³² Amma Joomiraawo e hiitoo en gam o elta en, wara doyyideden kiita e himbe duuniyaaru.

³³ To non, banniraa6e am, to on kawritii gam nyaamon hiraane Joomiraawo, kedontiree.

³⁴ To woodi e moodon mo rafo wadata, joomum nyaama diga wuro mum, gam to kawtal moodon waddana on kiita. Dow ko horii fu, to mi warii, mi laabinanan on dum.

12

Dokke Ruuhu Ceniido

¹ Banniraa6e, dow haala dokke Ruuhu Ceniido hokkata, mi yidaa dullon annal dow mum.

² Ciwtoree, den ko on goondinayno, on poodeño far to tooruuje muume.

³ Gam majjum wadi ko mii yidi paamon dum do. Walaa bi'oowo Yeesu laati nun naalaado to Ruuhu Alla o batirta ka, kade bo walaa bi'oowo Yeesu laati nun Joomiraawo to joomum woodaa Ruuhu Ceniido.

⁴ Dokke Ruuhu Ceniido feere feereje nun woni, amma Ruuhu on gooto nun.

⁵ Golle feere feereje nun woni, amma Joomiraawo majje laati nun gooto.

⁶ Baawal golle feere feereje nun woni, amma Alla gooto on wadata huune fu der moy fu.

⁷ Moy fu hebii kokkal kollitoawal baawde Ruuhu, nafaowal himbe fu.

⁸ Ruuhu hokkata oo do dokkal batugo e hakkillo, o hokka oo to dokkal batugo e annal. Ruuhu gooto on wadata dum.

⁹ Kanko on hokkata oo do goondinki, oo to nyawtugo nyawbe,

¹⁰ o hokka oo do baawde wadugo haaynaareeji, oo to baawde wadugo annabaaku, oo do baawde annitingo ko warata diga Ruuhu, oo to baawde batugo e delle Ruuhu, godfo bo o hokka dum baawde nantingo delle den.

¹¹ Ruuhu gooto on tan wadata dum don fu, o seennirana moy fu dokkal hande no o yidiri.

Jokkule duudde der bannu gootol

¹² Hande no bannu laatorii gootol baa no jokkule duudde nal woodi, nun bo, jokkule duudde laatorii bannu gootol. Non Almasiihu bo wa'i.

¹³ Gam en fu, en kebii batisi diga e Ruuhu gooto gam laatoden bannu gootol, Yahuduu6e e Yunaninkee6e, maccu6e e rim6e, en fu en jarinaama Ruuhu gooto on.

¹⁴ Bannu neddo laataaki jokkulal gootal, amma jokkule duudde.

¹⁵ To koyjal wi'i: «No mi junjo bane, mi jeyaaka e bannu,» e nun fu nal jeyaaka e bannu na?

¹⁶ Naa to nowru wi'i: «No mi laataaki itere, mi jeyaaka e bannu,» dum hadan ne jeyeego e bannu na?

¹⁷ To jokkule bannu fu laatake gite, noy neddo nanirta? Naa to de fu de laatake nowru, noy neddo luuttirta?

¹⁸ Amma, Alla resii jokkulal baanale fu der bannu, hande no o yidiri.

¹⁹ To jokkule fu laatakeno gootal, noy bannu laatotonoo?

²⁰ E goonja, jokkule e duudi, amma de fu, de laati nun bannu gootol.

²¹ Itere waawataa ko wi'i junjo: «Mi woodaa haaje maa». Hoore bo waawataa ko wi'i koyde: «Mi woodaa haaje moodon».

²² Amma, jokkule bannu daaraade e buri tampugo, kanje bo dee nafa.

²³ Jokkule de daareten walaa teddujal, kanje buruden teddingo. Jokkule de centirten bo kanje buruden hakkilango.

²⁴ Jokkule meeden godde en kaajaaka hakkilango dum. Alla hawtii jokkule fu, hokki burude faandugo, teddujal,

²⁵ gam to ceennirgu wadu der bannu, o acci jokkule fu e wallontira hakkune mum.

²⁶ To jokkulal gootal e naawee, de fu de nana naawdum e maggal. To jokkulal gootal teddinaama, de fu de maata welwelo e maggal.

²⁷ Onon, on laati nun bannu Almasiihu, moy moodon fu laati nun jokkulal bannu makko.

²⁸ Hande nun Alla resiri himbe der eklesiya mum. Aran, lilaabe, didawre annabiibe, tatawre janninoobe, baawo majjum wadoobe haaynaareeji, e nyawtoobe nyawbe, e faabotoobe, e ardiibe, e batoobe delle Ruuhu.

²⁹ Himbe ben fu laati nun lilaabe na? Naa 6e fu 6ee annabiibe nun? Naa 6e fu 6ee janninoobe nun? Himbe fu nun wadata haaynaareeji na?

³⁰ Himbe fu bane hokkaa baawde nyawtugo nyawbe, be fu bane hokkaa baawde batugo e delle Ruuhu, be fu bane bo hokkaa baawde nantingo delle den.

³¹ To non, tinnee daartee dokke burude nafugo. Jooni mi hollan on laawol burjol woodfugo.

13

Yidde

¹ Baa to mii waawi batugo delle himbe e delle malaykaa6e fu, to mi walaa yidde, mi laati nun hande lenjuru piyeteenu, dum bo hande rimmo baggu.

² To Alla hokkii am dokkal wadugo annabaaku, to mi hebii annal dow siiriji e dow huune fu, dum bo to mii woodi goondinki faa mi sottina baalle, amma mi woodaa yidde, mi laataaki goddum.

³ Baa to mi hokkii jawdi am fu talakaa6e, mi sakka bannu am bo wuudee yiite, to mi woodaa yidde, dum nafataa am.

⁴ Goodudo yidde e woodi munyal, nee hebbi neddaaku. Yidde walaa nawniraagu, ne jurataako, ne woodaa manju hoore.

⁵ Goodudo yidde wadataa ko sentinii, o dartataa ko nafata mo tan, o monnortaako goddo, o jogataako hallande.

⁶ Goodudo yidde seyortaako ko halli, amma e seyoro goona.

⁷ Oo yaafoo huune fu, oo hoolo huune fu, oo hedoo Alla der ko waroyta, oo munyana huune fu.

⁸ Yidde heennyataa faa abada. Annabaaku heennyman, batugo e delle feere feereeje heennyman, annal bo heennyman.

⁹ Annal meeden laa6idaa, annabaaku meeden bo laa6idaa.

¹⁰ Amma to huune fu laa6inaama, ko laa6aa fu majjitan.

¹¹ No laatinoomi suka, mi batii hande suka, mi miijono hande suka, jiide am bo hande jiide suka. Amma no mawnumi, mi accii golle sukaaku.

¹² Jooni en ji'ataa taw huune fu e laa6al, dum nandi hande daanorgal ni66unjal nun daanortoden. Amma wakkati waraan, en ji'an e gite meeden deydey. Jooni taw annal am laa6ay, amma wakkati waraan de annanmi faa laa6a, hande no Alla annirimmi.

¹³ Den, huune tati woni ko tabitii, goondingo, e hedaa go moyyere Alla, e yidde. Amma yidde buri dum dum fu mawnugo.

14

Gollirgo dokke Ruuhu Ceniido

¹ To non, daartee yidde. Daartee bo dokke Ruuhu Ceniido, hakko du dokkal annabaaku.

² Batoowo e delle Ruuhu, Alla nun joomum baddata, himbe bane. Gam goddo faamataa ka o batata, Ruuhu nun hokkata mo haalaaji Alla cuudiidi.

³ Amma gadoowo annabaaku wallan nun wo66e mawnugo der goondinki, e tiidina be, e hokka be semme.

⁴ Batoowo e delle Ruuhu, semmidinan nun goondinki mum, gadoowo annabaaku bo e walla eklesiya yahugo yeeso.

⁵ Mii yidi on fu baton e delle Ruuhu, amma ko burumi yidugo woni, gadon annabaaku. Gadoowo annabaaku e buri batoowo e delle Ruuhu, gam batoowo e delle Ruuhu mawnintaa eklesiya to jottinoowo de walaa.

⁶ Banniraaḅe, hande jon bi'en, mi wara to moodon, mi yanta baddirgo on e ḁelle Ruuhu tan, laatoo mi janninay on ko Alla hollitimmi, mi waddanay on bo annal kesal, mi ekkitinay on bo, ume nafanmi on?

⁷ Daaree ji'en, baa huune jimirdum, hande jon fuuraanu dum bo moolooru. To puuroowo fuuraanu, dum bo piyoowo moolooru fiyay hande no haaniri, moy tintotoo ko fuuretee dum bo ko fiyete?

⁸ Naa moy siriyanto konu to puuroowo walaldu konu fuuray hande no haani?

⁹ Hande non onon bo, to haala moodon laaḅay, moy faamata ko jiddon wi'ugo? On boppii haala moodon!

¹⁰ Delle duuddē nun woni der duuniyaaru nu, ḁe fu, ḁee goodi ko ḁe bi'ata.

¹¹ Amma to godḁo baddii am e denjal ḅal mi nanataa, mi laatake janano makko, kanko bo o laatake janano am.

¹² Hande non, onon bo, no oon tinnii daartugo dokke Ruuhu, daartee aran dokke puy, jaarooje eklesiya yeeso.

¹³ Gam majjum, batoowo e ḁelle Ruuhu fu, eela Alla walla dum nantingo ḁe.

¹⁴ Gam to mii du'oo e denjal Ruuhu, ruuhu am e du'oo, amma hakkillo am gollataako.

¹⁵ Den, noy ḁadanmi? Mi du'oto e ruuhu am, mi du'oto bo e hakkillo am. Mi yiman e ruuhu am, mi yiman bo e hakkillo am.

¹⁶ To hinaa nun, to aa yetta Alla e ruuhu, noy tawaado caka hettiniibe, mo annaa dum, waawirta ko wi'i «aami» to a yettidii? Gam joomum nanataa ko batataa.

¹⁷ Baa to yettoore maa e woodi hande noy, dum mawnintaa goondinki joomum.

¹⁸ Mii yetta Alla gam mii ḅuri on, on fu batugo e ḁelle Ruuhu.

¹⁹ Amma der eklesiya, mii ḅuri yidugo mi bata haalaaji joy paameteedi gam ekkitingo wobbe, ḅuri batugo haalaaji ujune sappo e ḁelle Ruuhu ḁe faamataake.

²⁰ Banniraaḅe, to on laatee hande sukaaḅe der hakkillo moodon. Amma dow hallande laatee hande sukaaḅe, dow suttontirgo huune, laatee ḅe hakkillooji mum ḅenni hande mawḅe.

²¹ E winnaa der tawreeta:

Joomiraawo wi'i:

«Himḅe ḅee, e ḁelle Ruuhu, e kunnude hoḅḅe nun baajortoomi ḅe.

Amma e nun fu, ḅe kettinantaako am.»

²² Hande non, batugo e ḁelle Ruuhu laati nun maane kiita dow ḅe goondinay. Wadugo annabaaku laati nun gam goondinḅe, hinaa gam ḅe goondinay.

²³ Hande jon, to himḅe eklesiya fu hawritii, den moy maḅḅe fu e bata ḁelle Ruuhu feere feere, to himḅe ḅe janninaaka, dum bo ḅe goondinay warii yi'ii dum, ḅe bi'ataa ko'e mon sottake na?

²⁴ Naa bo, hande jon, mo goondinay, dum bo mo annaa dum, naati der juulirde moodon, go o tawi himḅe fu e wada annabaaku, ka o nanata hiitoto mo, o faama no oo woodi hakke.

²⁵ Miilooji ḅerne makko cuudiidi wurtinte, den o jiccoo, o sujidana Alla, o wi'a: «E goonḅa, Alla e wondi e moodon.»

No haani huune fu wadoroo der Eklesiya

²⁶ Banniraaʼbe, noy haani gaden? To on kawritii, go oo do e woodi jimol, oo to e woodi janninol, goddo bo e woodi kollitol gom, goddo bo e bata e delle Ruuhu, goddo bo e nantina de, sey huune fu wadee gam goondinbe mawna.

²⁷ To delle Ruuhu nun batete, sey himbe dido bata, to dum buru tato, moy fu e wakkati mum. Goddo moodon nantina de.

²⁸ Amma to nantinoowo wala, goodudo dokkal batugo e delle Ruuhu jeedoo der eklesiya, bata der berne mum, badda e Alla.

²⁹ Dow wadoobe annabaaku, dido dum bo tato etta haala, horiibe widitoo haala maʼbbe.

³⁰ To goddo der joodiibe e woodi ka Alla holli dum bata, sey aranneejo batoowo jeedoo.

³¹ Hande nun, on baawan ko wadi annabaaku gooto gooto, gam moy moodon fu ekkitoo, semmidina goondinki mum.

³² Wadoobe annabaaku sey waawa ko jogii ko'e mum,

³³ gam Alla laataaki Alla mo jibayeere, amma Alla mo jam.

Hande no dum laatii toy fu der eklesiyaaʼji Alla,

³⁴ sey rewbe jeedoo der eklesiya, be kokkaaka laawol be bata. Sey be baawa jogaago ko'e maʼbbe bee dowtii hande no winniraa der tawreeta.

³⁵ To woodi ko be jidi faamineego, be acca faa to be kooti wuro, be yama worbe maʼbbe. Gam to debbo batii haala der eklesiya, dum centiniidum.

³⁶ Naa oon miili to moodon nun haala Alla yiwi? Onon tan hebi ka na?

³⁷ To goddo e miili e laati annabiijo, dum bo e miili hebi Ruuhu Ceniido, e haani joomum annita ko binnanmi on laati nun umuroore Joomiraawo.

³⁸ To goddo salake ko jabi haala ka, edum hollita no kanko e hoore makko Alla jabay mo.

³⁹ Gam majjum, banniraaʼbe, tinnee daartee dokke annabaaku. To on calee bo himbe bata e delle Ruuhu,

⁴⁰ amma kakkilee, huune fu wadoo e hakkillo, e no haaniri.

15

Pintol Almasiihu

¹ Banniraaʼbe, mii yidi siwtorgo on linjiila ka baajiimi on, jabudon ko oon darii dow makka e semme.

² Diga e makka kisintedon to oon jogii ka hande no baajoriimi on. To hinaa non, goondinki moodon laatoto baanji.

³ Aran, mi yottinii on ko kebumi min e hoore am, kanjum woni. Almasiihu maayii gam hakkeji meeden, hande no Dewtere wi'i.

⁴ O uwaama, o fintii nyalaane tatawre, hande no Dewtere batiri.

⁵ O hollitanake Piyer, baawo majjum o hollitanii aahiiʼbe sappo e dido.

⁶ Baawo majjum o hollitanii banniraaʼbe ko buri keme joyo de woore. Duubbe maʼbbe e wuuri faa jooni, amma woʼbbe mum maayi.

⁷ Baawo majjum, o hollitanake Yaakuuba, den go o hollitanii lilaaʼbe fu.

⁸ Faa sakitiineere, o hollitanii am, min nandudo hande sukeel dimaanjel lebbi mum hebbay.

⁹ Gam min buri lilaaʼbe fu faandugo, mi fotay du noddeego lilaaʼdo, gam mi tooriino eklesiya Alla.

¹⁰ Gam moyyere Alla laatoriimi ko laatiimi. Moyyere ne o wadanimmi bo laataaki baanji, gam mi gollake ko buri lilaaʼbe fu. Min bane wadata dum, amma moyyere Alla wonne der am wadata dum.

¹¹ To non, min nun, kambe nun, haala goota kan men piinata, kanka nun bo goondindon.

Pintol maaybe

¹² To emen baajoo no Almasiihu fintii e maayde, den noy wo66e moodon wi'irta maaybe fintataa?

¹³ To pintol maaybe walaa, Almasiihu e hoore mum bo fintay,

¹⁴ to Almasiihu fintay bo, waaji amen laatake baanji, goondinki moodon bo laatake baanji.

¹⁵ Ko 6uri fu, to e goonja maaybe fintataa, minon bo men laatake seedaniibe Alla fewre, gam emen ceedoo o fintinii Almasiihu, nani bo goonja bane, to maaybe fintataa.

¹⁶ Gam to maaybe fintataa, Almasiihu e hoore mum fintay.

¹⁷ To Almasiihu fintay, goondinki moodon laatake baanji, der hakkeeeji moodon bo gonodon faa jooni,

¹⁸ maayunoo6e e goondinki Yeesu bo halkii.

¹⁹ To der duuniyaaru do tan miiluden he6ugo riiba gonuka der kawtal men e Almasiihu, enen burannoo him6e fu yurminaago.

²⁰ Amma e goonja, Almasiihu fintii, o laatake arano der maaybe fintoobe.

²¹ Hande no maayde naatiri der duuniyaaru diga neddo, hande non bo pintol wariri diga e neddo.

²² Hande no him6e fu maayirta gam kawtal mum e Adamu, hande non him6e he6irta yonki gam kawtal mum e Almasiihu.

²³ Moy fu fintan e wakkati mum. Almasiihu laatii arano, 6aawo mum, goondin6e mo tokkina der nyalaane garki makko.

²⁴ Baawo majjum, timmoode duuniyaaru waran. Almasiihu halkan hooree6e e woodu6e baawde e semmeeji kalludi fu, den o hokka Alla Baaba meeden laamaare.

²⁵ Gam doole Almasiihu laamoo faa to Alla wattii way6e makko ley teppe makko.

²⁶ Ganyo cakitorteedo halkeego woni maayde.

²⁷ E winnaa: «Alla wattii huune fu ley koyde makko». Amma to wi'aama, «huune fu» Alla gattudo huune fu ley koyde makko bane wondaa.

²⁸ To Almasiihu laatake hooreejo dow huune fu, kanko Biddo bo, o hokkan Alla hoore makko, den Alla laamoo dow huune fu, e dow moy fu.

²⁹ To non, riiba kaye wadete6e batisi faa maayira woodi to maaybe fintataa? Ume wadi ko him6e e wadee batisi faa maayira?

³⁰ Enen e ko'e meeden bo, gam ume potteten wakkati fu kaliije maayde?

³¹ Banniraa6e, nyalaane fu der hunnuko maayde nun gonumi. Amma e nun fu mii juroro on gam daliila kawtal moodon e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

³² To e miilooji he6ugo goddum der duuniyaaru do nun gadirmi duuro der wanjarde Efesu, ka6umi e bisaaji ladde kalludi, ume dum nafatammi to maaybe fintataa? Dum laatotono hande no ballool n6l do wi'i: «Nyaamen jaren, gam jaajo en maayan.»

³³ To on jammee ko'e moodon: «Yaadugo e kalludo biisan jikku boodunju.»

³⁴ Pukkinee hakkillooji moodon hande no haani, to on gadee hakke. Mi batii ka gam centon, gam wo66e moodon annaa Alla.

³⁵ Amma, wadoto goddo yama: «Noy maaybe fintirta? Bannu iri n6le 6e bittiroyta?»

³⁶ Onon 6e galaa hakkillo! To a aawi awdi, doole ni waata go ni fuda.

³⁷ Awdi ni aawudaa fu, to gawri nun, dum bo awdi feereeri gom nun, gitel tan aawataa, pudol e haako mum bane.

38 Baawo mum, Alla nun hokkata awdi fu iri pudol mum no o yidiri, awdi fu bo e pudol muudum nun.

39 Kujje yonkinteeje fu bane woodi bannu gootol. Himbe e woodi bannu mum, bisaaji e bannu mum, pooli e bannu mum, liyyi bo e bannu mum.

40 E woodi bannu nol dow kammu, e bannu nol leydi. Bannu nol dow e nari mum, nol leydi bo e nari mum.

41 Naanje e jaynol mum, lewru e jaynol mum, koođe bo e jaynol mum, baa koođe den jaynol mum e suttontiri.

42 Hande non, pintol maaybe bo laatii. To bannu uwaama, nol nyola, to nol fintinaama, nol nyolataa.

43 To nol uwaama nol woodaa teddujal, nol fintinee, enol woodi teddujal. To nol uwaama, nol tampunol, nol fintinee enol woodi semme.

44 To nol uwaama bannu leydinkewol, nol fintinee enol laatii bannu ruuhunkewol. To bannu leydinkewol na'on, bannu ruuhunkewol bo na'on.

45 E winnaa: «Adamu neddo aranneejo laatake yonkinteejo». Adamu kakitiido laatake Ruuhu kokkoowo yonki.

46 Ruuhunkejum bane ardii, dum bannu nun ardii. Baawo mum ko dum Ruuhu tokkii.

47 Adamu neddo arandeejo e sollaare leydi nun tagiraa, e leydi o yiwi, neddo didafo bo, dow kammu yiwi.

48 No tagiraado e sollaare leydi wa'i, hande non woodube bannu leydinke-wol bo wa'i. No yiwudo dow kammu wa'i, hande non be dow kammu bo wadoyta.

49 Hande no nandirden e neddo tagiraado sollaare leydi, hande non bo nandiroyten e neddo yiwudo dow kammu.

50 Banniraaɓe, ko jidum wi'ugo on nani: Bannu e yiyyam waawataa ko roni Laamaare Alla, kade bo, nyoloojum waawataa ko roni ko nyolataa.

51 Nani mi hollan on asiiri gom: en fu bane maayata, amma en fu en baylitinte,

52 der wakkati gooti, der mayyande itere, to rimmo walaldu sakitiinewol nanaama. To nol fuuraama, maaybe artan finta e bannu nol nyolataa, enen horiibe en baylitinte.

53 Den fu, bannu nyoloowol bornoto ko nyolataa, bannu maayoowol bo bornoo ko maayataa.

54 To bannu nyoloowol borninaama ko nyolataa, maayoowol bo boorninaama ko maayataa, den haala annabaaku binnaaka ka hebban: «Maayde jaalaama, moɗaa.

55 Maayde, toy jaalorgal maa woni? Maayde, toy tooke maa woni?»

56 Hakke woni tooke maayde, baawde hakke bo woni tawreeta.

57 Yettoore laatanoo Alla kokkoowo en jaalaago diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

58 Gam majjum banniraaɓe am yidaaɓe, laatee tabitiibe, be dimmataako. Wakkati fu kiinne golle Joomiraawo, gam oon anni ko gaduɗon sabbu kawtal moodon e Joomiraawo yanataa baanji.

16

Wallugo goondinbe Urusaliima

1 Jooni, wallirgo goondinbe wonbe Urusaliima e ceede nun batananmi. Onon bo gadee hande no batumi eklesiyaaaji leydi Galaatiya.

² Alal fu, moy moodon fu resa wecco dow ko o hefi. To on kedee mi wara go kawriton de.

³ To mi warii, mi lilan 6e cu6oton 6e jaara ballal moodon faa Urusaliima, e dereeji paaminooji haala ballal moodon.

⁴ To fotii mi yaha min e hoore am, 6e jaadan e am.

Pol e miili witta to 6e Korintu

⁵ Mi waran to moodon, amma mi yiwiran e leydi Maseduwaan, gam ton tokkiranmi.

⁶ Wadoto to mi warii mi joodoo to moodon balde sedda, dum bo mi dabba ton. Den ballon am der jahaanjal am mi yahira to jahanmi fu.

⁷ Gam e laawol nol do, mi yidaa yaalugo on to mii yawta, to Joomiraawo e yidi mi joodoto to moodon balde sedda.

⁸ Amma mi joodoto taw Efesu faa juulde Pantekosta yottoo,

⁹ gam laawol manjol ma66itanake am mi wada golle am, baa no way6e bo e duudi.

¹⁰ To Timote warii to moodon, ja66ee mo, jogodon mo faa wooda, gam golle Joomiraawo nun o wadata hande am.

¹¹ Gam majjum, to goddo yawoo mo. Ballitee mo dow jahaanjal makko. O yaha e jam, o warta to amen. Min e banniraa6e emen kedii mo.

¹² Banniraawo meeden Apollos, mi tiidini dum de duuddum o yaada e banniraa6e to moodon, amma faa hanne o nootaaki. Amma o waran to o hefori.

Baynaade

¹³ Kakkilee, daree e semme der goondinki, kollitee cuusal mon, goodee semme.

¹⁴ Ko gadoton fu, gadiree dum e yidde.

¹⁵ Banniraa6e, ko eelanmi on woni, oon anni Estefanas e him6e wuro mum, kam6e nun arti goondini der leydi Akaya fu. Be tinnake gollanaago him6e Alla.

¹⁶ Downtanee him6e iri ma66e, tinnii6e e gollodoo e ma66e.

¹⁷ Berne am weli e garki Estefanas e Fortunatus kan e Akaykus. Be gadanii am ko on baaway ko wadanimmi gam oon boddi.

¹⁸ Be pukkinii berne am e berde moodon. Gam majjum teddinee him6e hande ma66e.

¹⁹ Him6e eklesiyaaaji leydi Asiya fu sannii on. Akilas e Piriikiila, e goondin6e Yeesu hawritintoo6e der wuro ma66e fu e sanna on sanne e inne Joomiraawo.

²⁰ Banniraa6e fu e sanna on.

Moy moodon fu sanna banniraawo mum e yidde mawne.

²¹ Min Pol mi sannii on e binni junjo am.

²² Neddo fu mo yidaa Joomiraawo, o naalaado! Maranata, yaa Joomiraawo Yeesu, war!

²³ Mooyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²⁴ Mii yidi on on fu, gam kawtal meeden e Yeesu Almasiihu.

Derewol **η**ol Pol winnani 6e Galaatiya

Haala Puddirka

Derewol Galaatiya laati nun ηol Pol winnani eklesiyaaji di o titi wakkati o wadi jahaale makko de Golle Lilaabe batani. Wo66e e miili, eklesiyaaji din tawa nun weccoore Asiya pettel, waato to wi'etee Turkiya jooni. No Pol yawti, Yahuduube waajotoobe wo66e yahii ton e bata kalluka dow golle waaji de o wadata. Bee bi'a: haanu nun him6e dwtanoo tawreeta Muusa e juuldeeji Yahuduube, e juulnol. Baawo mum, wo66e der goondin6e wi'i e woodi hoore mum, go 6e etti dimaaku ma66e 6ee gadira ko haanay. Pol fuddi toontaago dow ka 6e gaccortoo dum dow golle waaji de o wadata. Bee bata ka gam 6e gatta seko der tedduᅇal linjiila ka o waajoto. Yeesu Almasiihu pintudo e hoore mum nun hollitanii Pol, kanko nun bo hokki Pol linjiila ka waajoto. Lilaabe Yeesu wo66e bo e darii 6aawo Pol. Pol wooltanii Piyer der siire Antakiya gam munaafitaare makko. O ha6idi bo yiᅇu6e e jogii tawaᅇal Yahuduube. Pol hollii 6e no goondindo fu laatinaama poonnitiido diga e goondinki mum, hande no Iburahiima ha66iranaa alkawal mum. Baawo mum, Pol hollii ko laatii golle tawreeta. Goondingo Yeesu Almasiihu e waylita gonki men, laatina en rim6e, hinaa maccu6e. Wittitaago der dwtanaago golle tawreeta, kanjum laatinta neddo maccudo. Baawo mum, Pol heennyitiri e hollugo goonki mo Ruuhu Alla ardanii.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-10
2. Alla e hoore mum nun laatini Pol lilaado, 1.11-2.21
3. Haala moyyere Alla, 3.1-4-31
4. Dimaaku goondin6e e ko 6e jowanaa, 5.1-6.10
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 6.11-18.

Sannoore

¹ Derewol ηol do yiwi e am, min Pol, lilaado. Him6e bane lilimmi. Lilal am yiway diga e neddo. Amma Yeesu Almasiihu e Alla Baaba pintindo mo diga maayde nun lilimmi.

² Min e banniraa6e wondu6e e am fu, emen binnana on derewol ηol, onon him6e eklesiyaaji leydi Galaatiya.

³ Baaba meeden Alla, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, wadana on moyyere, hokka on jam.

⁴ Almasiihu hokkii hoore mum gam hakkeji meeden. O wurtinii en diga e jamaanuuru hallunu nu. Hande non Alla Baaba meeden yidiri.

⁵ Tedduᅇal laatanoo mo faa abada. Aami.

Linjiila feereha gom walaa

⁶ Dum haaynake am no baylitoridon law, tokkudon linjiila gokka, accudon Alla, noddudo on e moyyere Almasiihu.

⁷ Linjiila gokka walaa. Amma him6e nun laawata on e yidi waylitingo linjiila Almasiihu.

⁸ To goddo waajike on linjiila feereha ka yaaday e ka men baajii on, baa to menen nun, dum bo malaykaajo yiwudo dow kammu nun, naaloore Alla wonoo dow joomum.

⁹ Men batiino on ka, jooni bo mii batitoo on ka: To goddo waajike on linjiila feereha, cuttontirka e ka men baajii on, naaloore Alla wonoo dow joomum.

¹⁰ Den kan, fottango himbe nun daartanmi, naa fottango Alla? Mi daartan nun mi fottana himbe na? To mii daartanno fottango himbe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pol laatorii lilaado

¹¹ Banniraafe, mii yidi paamon no linjiila ka baajotoomi yiway e neddo.

¹² Neddo bane hokkimmi ka, neddo bane jannjinimmi ka bo, amma Yeesu Almasiihu hollitani am, hokkimmi ka.

¹³ On nanii no laatinoomi arande, der diina Yahuduu6e. Mi toorii eklesiya Alla e cattal, mi tinnakeno halkugo ka.

¹⁴ Mii burunoo igoobe am duu66e der laawol diina Yahuduu6e. Mii wooduno tinnaare mawne dow saloraago tawaanal kaakiraa6e am.

¹⁵ Amma Alla su6ii am diga mii woni der reedu inna am, noddimmi sabbu moyyere mum.

¹⁶ O hollitii am Biyiiko gam mi waajoo heefer6e habaru makko. Wakkati mum, mi seedinay goddo.

¹⁷ Mi yahay Urusaliima to artu6e am laataago lilaa6e, amma mi yahii leydi Arabiya, bittoyi Damas.

¹⁸ Duu6i tati 6aawo mum jahumi Urusaliima, gam mi annita Piyer, gondumi e makko balde sappo e joy.

¹⁹ Mi yi'ay lilaado baa gooto, to hinaa Yaakuuba, miiraawo Joomiraawo.

²⁰ Ko binnanani on do, Alla woni seedeejo am, mi fewataa.

²¹ Baawo majjum, jahumi leydi Siriya, e leydi Silisiya.

²² Wakkati majjum, goondin6e 6e eklesiyaaaji leydi Yahudiya meeday yi'ugo am e gite mum.

²³ Be nananno nun tan e wi'ee, neddo toorannoodo en, jooni na'on waajoo haala goondinki ki yiduno halkugo.

²⁴ Den 6e teddinii Alla sabbu am.

2

No lilaabe jabiri Pol.

¹ Duu6i sappo e naay 6aawo mum, bittumi Urusaliima min e Barnabbas. Titus bo e wondi e am.

² Mi yahii ton gam ko Alla hollitimmi. Mi hawtii min tan e ardii6e, kollumi 6e linjiila ka baajotoomi caka 6e lenyi janani. Gam mi yidaa golle am de gadumi, e de gadanmi laatoo baanji.

³ Titus gondudo e am, laati nun Yunaninkejo, o doolaaka bo julnaago.

⁴ E non fu, banniraa6e fewrekuu6e naatu6e caka men e yoyre, e yidunoo dum. Be daartii liinyugo dimaaku kebuden der kawtal meeden e Yeesu Almasiihu, gam 6e bittina en der maccunnaaku.

⁵ Amma men kokkay 6e laawol baa sedda, he6a goonja linjiila tabitoo caka moodon.

⁶ Daaraa6e maw6e 6en, baa to ume 6e laatiino, walaa ko faalii am, gam Alla burontirtaa him6e. Maw6e 6en yowanay am goddum.

⁷ Amma 6e paamii Alla nun yowanimmi linjiila mi waajoo 6e lenyi janani, hande no o yowirani Piyer waajoo Yahuduu6e.

⁸ Alla laatindo Piyer lilaado caka Yahuduu6e, kanko laatinimmi min bo lilaado caka 6e lenyi janani.

⁹ Yaakuuba e Piyer e Yuhaana, laatii6e darjanal goondin6e annitii moyyere ne Alla wadanimmi. Be kokkii men juude min e Barnabbas gam hollingo naaral amen. Hande non menen, men jaha men baajoo 6e lenyi janani, kam6e bo 6e baajoo Yahuduu6e.

¹⁰ Ko 6e eeli men tan woni, men ciwtora talakaa6e. Mi tinnike bo waɗugo dum.

Pol wooltanii Piyer der siire Antiyokiya

¹¹ Amma no Piyer wari Antiyokiya, mi wooltanii mo yeeso him6e gam o wooffi.

¹² Gam ko lilaabe Yaakuuba wara, Piyer e nyaamdannoo e 6e lenyi janani. Amma no 6e jottii, o takkitii 6e, o acci nyaamdugo e ma66e, gam oo hula Yahuduu6e.

¹³ Yahuduu6e goondin6e Yeesu wo66e hawtii e makko, faa 6e naanni Barnabbas bo der munaafitaare ma66e.

¹⁴ No ji'umi 6e jahataa der goonja linjiila, bi'umi Piyer yeeso him6e fu: «An Yahuduujoo, aa wada hande no 6e lenyi janani wadata, hinaa hande no Yahuduu6e, noy doolirta 6e lenyi janani 6e gada hande Yahuduu6e?»

Goondingo Yeesu Almasiihu tan hisinta

¹⁵ Menen, men dimaaka maa der lenyol Yahuduu6e, men laataaki hakke6e 6e lenyi janani.

¹⁶ Emen anni neddo laatintaake poonnitiido e tokkugo tawreeta. E goondinki Yeesu Almasiihu tan neddo laatirtee poonnitiido. Menen bo men goondinii Yeesu Almasiihu, gam men laatinee foonnitiido diga e goondinki, hinaa gam tokkugo tawreeta. Gam walaa baa gooto laatinteedo poonnitiido e tokkugo tawreeta.

¹⁷ Emen daarta laatineego foonnitiido der kawtal amen e Almasiihu. Der majjum, to tawaama men hakke6e nun, den Almasiihu laati nun gollantoodo hakke na? Abada!

¹⁸ Gam to mii mahitoo ko pusumi, min e hoore am mii tabbitina no mi boofudo.

¹⁹ Amma min, mi maayi dow wecco tawreeta, tawreeta kan warimmi, he6a mi wuura gam Alla. Mi tiggidaama e Almasiihu dow leggal palaanjal.

²⁰ Min bane wuurata, Almasiihu nun wuuri der am. Guurnam bannu buuranmi jooni, e goondinki Biddo Alla nun buuranmi, kanko jiddo am faa hokkitiri hoore mum gam am.

²¹ Mi woppataa moyyere Alla. Gam to e tokkugo tawreeta nun neddo laatirtee poonnitiido, den fu Almasiihu maayii gam baanji.

3

Tokkugo tawreeta dum bo goondingo Yeesu

(Roma. 4; 8.14-17)

¹ Onon 6e Galaatiya, on galaa hakkillo! Moy jammii on? On laafinanaamaa haala Yeesu Almasiihu, tiggaado dow leggal palaanjal.

² Toontee am yande dee do: Gam tokkudon tawreeta acci kebudon Ruuhu Ceniido na, naa gam on nanii linjiila go goondindon Yeesu Almasiihu?

³ Non hakkillo moodon faandiri? On puɗɗirii e Ruuhu Alla, ko oon jidi heennyitirgo e semme moodon?

⁴ Huune ko he6i on dum fu laatike baanji na? Wadataako dum laatoo baanji.

⁵ Kokkudon on Ruuhu mum, go e wada haaynaareeji hakkune mon, gam tokkudon tawreeta o wadata nun na, naa gam on nanii linjiila ko goondindon?

⁶ Dewtere wi': «Iburaahiima goondinii, go Alla daari mo poonnitiido.»

⁷ Gam majjum, paamee kaa do: Goondin6e Alla nun laatii 6i66e Iburaahiima.

⁸ Dewtere batiino, no Alla wadan 6e lenyi janani foonnitiibe gam goondinki ma66e. Kan acci ne batunoo Iburahiima linjiila diga law, ne wi'i: «Lenyi fu barkidinte diga e maa.»

⁹ Iburahiima goondinii go o barkidinaa. Hande non goondin6e hefan barkidineego e makko.

¹⁰ Amma hooliibe tawreeta fu naalooore na'on dow ma66e. Gam e winnii der Dewtere: «Naalooore laatanoo mo tokkay baadey e gollira ko winnaa der tawreeta.»

¹¹ Dum laabii no baa gooto laatintaake poonnitiido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam dewtere wi'i: «Poonnitiido wuuran sabbu goondinki mum.»

¹² Nani tawreeta yiway e goondinki, gam e winnii: «Golliroowo ko tawreeta bati fu wuuran e majjum.»

¹³ Almasiihu sooditake en diga naalooore tawreeta. O laatake naalaado gam men, gam e winnii: «Bilaado dow leggal fu laati nun naalaado.»

¹⁴ Yeesu wadii dum gam barke Iburahiima laatanoo 6e lenyi janani. Goondindo Yeesu Almasiihu hefan Ruuhu mo Alla ha66ani dum alkawal.

Tawreeta e alkawal

¹⁵ Banniraa6e, mii bata do hande no him6e batirta. To neddo ha66ii alkawal tabbitini njal, walaa piirtando njal, walaa beydoowo njal bo.

¹⁶ Alla ha66anii Iburahiima e taaniraawo mum alkawal. Dewtere wi'ay: «Taaniraa6e», hande 6e duub6e nun, amma gooto ne batani, ne wi'i: «taaniraawo maa», kanko woni Almasiihu.

¹⁷ Ko jidumi wi'ugo woni: Alla ha66i alkawal faa woodi. Den tawreeta garuka 6aawo duubi keme naay e laso e sappo, waawataa ko fiirti njal, laatina njal baanji.

¹⁸ To donju hefirte nun e tawreeta, den fu e alkawal bane nu hefirtee. Nani bo e alkawal nun Alla hokkiri Iburahiima moyyere.

¹⁹ Den ume sariya wari wadugo? Ka hokkaamaa gam hollitingo boofi, faa ko taaniraawo Iburahiima wara, kanko nun Alla ha66ani alkawal. Diga e malaykaa6e bo tawreeta hokkaa, der junjo hakkunneejo.

²⁰ Amma to neddo gooto nun, haaje hakkunneejo walaa. Nani bo Alla kan laati nun gooto.

²¹ Den, tawreeta luudontiran nun e alkawal Alla na? Aawo! To tawreeta waawanno ko hokki yonki, den fu e goonja neddo laatinteno poonnitiido diga e tawreeta.

²² Dewtere wi'i, hakke jaalake him6e fu. To non goondin6e Yeesu Almasiihu hefan ko 6e ka66anaa alkawal gam goondinki ma66e.

²³ Diga goondinki waray, tawreeta e ha66unoo en hande der kasu. Ekaa ha66i en hakko goondinki suppitintoo.

²⁴ Hande non tawreeta laatorii deenoowo en faa wakkati Almasiihu wari gam laatineden foonnitiibe diga e goondinki.

²⁵ Jooni no goondinki wari, en burtake e junjo deenoowo on.

²⁶ On fu, on laatake 6i66e Alla gam on goondini Yeesu Almasiihu.

²⁷ On fu, on kawtii e Almasiihu, gadanaadon batisi e inne makko, nandudon mo.

²⁸ Cuttontirool walaa hakkune Yahuduujo e Yunaninkeejo, dimo naa bo maccudo, gorko naa bo debbo, gam on fu on laatike gootum der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu.

²⁹ To on laatike him6e Almasiihu, den on laatike 6e lenyol Iburahiima, on donan ko Alla ha66annoo mo alkawal.

4

¹ Ko jidum wi'ugo woni, to donoowo e laatii sukeel, walaa ko suttontirta mo e maccudo, baa no kanko nun woodi huune fu.

² O downtanto reenoo6e mo e dawranoo6e jawdi makko faa wakkati ki baabiiko resi yottoo.

³ Enen bo, no laatinoden sukaa6e, en laatikeno maccu6e baawdeeji duuyaaru.

⁴ Amma no wakkati ki Alla resi hebbi, o lili Biddo makko. Biddo on rimaama e debbo, o umminaama ley baawde tawreeta,

⁵ gam o rindina won6e der makka, o laatina en 6i66e Alla.

⁶ Gam een laatii 6i66e Alla, o lili Ruuhu Biyiiko der 6erde meeden. Kanjum acci Ruuhu on e wi'a: «Abba», waato Baaba.

⁷ To non, a laataaki kade maccudo, 6iddo nun laatidaa. No aa laatii 6iddo, a ronan ko Alla resani 6i66e mum.

Ko jogii Pol dow 6e Galaatiya

⁸ Den ko on annaano Alla, on jagganakeno safete6e 6e laataaki Alla e goonja.

⁹ Amma jooni no annitindon Alla, dum bo mi wi'a no Alla anniti on, noy dum wadi ko oon bitta to ruuhuuji di walaa baawde e teddujal? Ko jey sabbu ko oon jidi laataago maccu6e majji kade?

¹⁰ Oon kakkilana nyalaade godde, e lebbi goddi, e wakkatiiji goddi, e duubi goddi.

¹¹ Mii hula to golle gadumi gam moodon laato baanji.

¹² Banniraabe, mii eela on, laatee hande am, gam min bo mii laatii hande moodon. On gaday am fu gacce gom.

¹³ Oon anni gam sabbu nyaw nun acci ko baajiimi on linjiila aran.

¹⁴ Nyaw am toorii on, amma on jawaaki am, on elay am bo. On jabii am hande malaykaajo Alla, e hande Yeesu Almasiihu.

¹⁵ To non, toy seyo moodon goodunodon woni? Gam mii seedanoo on dum, to on baawiino, on doofanno gite moodon kokkon am.

¹⁶ Mi laatike ganyo moodon gam mii bata on goonja na?

¹⁷ Tinnaare him6e 6en woodi dow moodon woodaa, gam 6e jidu nun seennugo on e am, gam tokkodon 6e e tinnaare.

¹⁸ Wadugo ko nafata e tinnaare baadey e woodi, amma hinaa to mii woni e moodon tan.

¹⁹ Sukaa6e am, mii tooro kade gam moodon hande no debbo nanirta natawre. Dum laato faa jikku Almasiihu wonoo der moodon.

²⁰ Mii yidunoo wonaago to moodon jooni, gam mi he6a no baddirmi e moodon. Jooni mi anna noy gadanmi e haala moodon.

Alkawalji didi: Jeyaanaaku e dimaaku

²¹ Batee am onon yidu6e downtanaago tawreeta. On nanay ko tawreeta kan wi'i na?

²² E winnii no Iburahiima e woodi 6i66e wor6e dido, gooto 6ii kordo, gooto bo 6ii dimo.

²³ Bii kordo rimaama hande no him6e fu rimirtee, 6ii dimo bo rimiraa e alkawal Alla.

²⁴ E woodi ko soomii der haala ka. Rew6e dido 6en laati nun alkawalji Alla didi. Gootal, waato Hajara, yiwii dow waanne Sinayi, kanjal rimi maccu6e.

²⁵ Hajara laati nun hande waanne Sinayi, tawaane leydi Arabiya. Oo nandi e Urusaliima ni jooni. Gam Urusaliima e sukaa6e mum, e jeyaanaaku woni.

²⁶ Amma Urusaliima ni dow kammu laati nun dimuri, kayri laatii inna meeden.

²⁷ Gam e Winnii:

«Welweltu, an dimaro!

Huuፊu kuubaali seyo! an mo meeday ko nani ገatawre.

Gam sukaaፆe debbo accaado duudan

ፆura ፆe debbo ፆanjaado.»

²⁸ Onon banniraaፆe, on laati nun ፆiፆፆe alkawal Alla hande Isiyaaku.

²⁹ Amma, hande no dimaado e ፆannu tooriri dimaado e Ruuhu Alla, hande nun bo ፆum laatii faa hanne.

³⁰ Amma ume nun Dewtere wi'i? Ne wi'i: «Riiwu kordo e ፆiyum, gam ፆii kordo ronidintaa e ፆii dimo».

³¹ Hande non banniraaፆe, en laataaki ፆiፆፆe kordo, amma een ፆiፆፆe dimo.

5

Goondinbe rindinaama

¹ Almasiihu firtii en gam laatoden rimፆe e goonja. Gam majjum, daree e semme, to on accee bittinedon der baawde jeyaanaaku.

² Min Pol, mii wi'a on: To on nootike juulnadon, Almasiihu nafataa on godፆum.

³ Mii batitoo ka kade, neddo fu nootiido juulnaago, sey joomum downtanoo tawreeta fu.

⁴ Onon dartooፆe laataago foonnitiibe diga e tawreeta, on ceedi e Almasiihu, on boddodike e moyyere Alla.

⁵ Menen, e men kedii Alla laatina men foonnitiibe diga e goondinki. Kanjum men kedii e baawde Ruuhu Ceniido.

⁶ To goddo hawtii e Yeesu Almasiihu, juulnol e dullere juulnol fu laataaki godፆum. Ko nafata woni, goondinki gollotooki e yidde.

⁷ On puddii doggudu moodon no woodiri. Moy haggi on, hadi on downtanaago goonja?

⁸ Ko wayliti miilooji moodon yiway to Alla, noddudo on.

⁹ E wi'ee: Yuufinirdum sedda yuufinan conni laawaani fu.

¹⁰ Min kan, mii hoolii on gam Joomiraawo, mii anni miilo moodon wittay nokkun feere. Amma laawoowo on on, baa to moy nun, o doyyete kiita.

¹¹ Banniraaፆe, to haala juulnol nun baajotoomi, gam ume tooreteemi? To kanka baajotoomi, den fu maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatantaa akono goddo fergere.

¹² Laawooፆe on ፆee, yaha wuddita ፆum fu.

¹³ Banniraaፆe, on noddaama gam laatodon rimፆe. To on ettee dimaaku moodon gadiron jidaadi yonki. Amma, moy fu jagganoo bannun e yidde.

¹⁴ Gam tawreeta fu hawtii der haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa».

¹⁵ Amma to oon yakkontira, oon nyaamontira hande dawaadi, kakkilee to on kalkontiree.

Ruuhu Ceniido e jidaadi yonki

¹⁶ Gam majjum, mii bata on: Accee Ruuhu Ceniido dura gonki mon, den on tokkataa jidaadi yonki moodon.

¹⁷ Gam jidaade yonki e luudontiri e Ruuhu, ko Ruuhu yidi bo e luudontiri e jidaadi yonki. Edum luudontiri hakkune majjum, kan acci on baawataa wadugo ko jidufon.

¹⁸ Amma to Ruuhu durata on, tawreeta woodaa baawde dow mon.

¹⁹ Ko jidaafi yonki waddata e laafi. Kanjum woni, jeenu, ko sobi, kaaruwaaku,

²⁰ caafol tooruuje, dobodobooje, gaynu, hawre, nawniraagu, mone, jeddi cattudi, luudontirgo, ceennirgu,

²¹ suuno, jarde bagi, deereraaku e ko nandi e majjum. Mii seedina on hande no ceedinirnoomi on bi'umi, wadoobe iri baadi nin fu naatataa der Laamaare Alla.

²² Amma ko Ruuhu Ceniido rimata woni: yidde, seyo, jam, munyal, neddaaku, yurmeene, goondinki,

²³ diggere e jogaago hoore mum. Tawreeta walaa gaccotooka iri kujje dee.

²⁴ Laatii6e 6e Yeesu Almasiihu tiggii balli mum e jidaafi yonki, e suuno mum fu dow leggal palaanjal.

²⁵ To e Ruuhu nun buurirden, accee jahiren no Ruuhu yidiri.

²⁶ To en mawnitee, to en corkontiree, to en gadontiree nawniraagu.

6

Ballontiree hakkune moodon

¹ Banniraa6e, to on nanñii goddo e wada boofol, onon woodu6e Ruuhu, bittinee joomum e diggere. Amma, onon bo kakkilee gam to on naatee der jarbeeji.

² Ballontiree roonaago doolle moodon, hande non kebbinirton ko Almasiihu resani on.

³ To goddo e miili e laatii goddum, nani bo o laataaki goddum, o jammike hoore makko.

⁴ Moy fu daara golle muudum. To de potii ko o juroro, o juro gam hoore makko, amma to o jura dow golle goddo.

⁵ Gam moy fu roonoto e hoore mum doongal mum.

⁶ Janninteedo haala Alla, e haani seennira ko woodi e janninoowo dum.

⁷ To on majjinee ko'e moodon, Alla nootataako goddo yawoo dum. Ko moy fu aawi, kanjum ruggata.

⁸ Aawudo ko suuno mum yidi, ruggan ko suuno rimata, waato maayde. Aawudo ko Ruuhu Ceniido yidi, ruggan ko Ruuhu rimata, waato yonki tabitiiki.

⁹ To en comee wadugo geetum. Gam to en tampay, en duggan to wakkati mum warii.

¹⁰ To non, de gooduden wakkati, en gadanee him6e fu geetum, accu dun banniraa6e meeden goondin6e.

Haalaaji cakitiidi e baynaade

¹¹ Daaree binniji mawdi di binnanmi on e junno am.

¹² Dartoo6e hollitingo hoore mum yeeso him6e, kam6e doolata on juulnaago. Bee gada dum gam 6e jidaa tooreego sabbu leggal Almasiihu palaanjal.

¹³ Baa kam6e juulnaa6e, 6e tokkaaki tawreeta. Be jidu nun juulno6on gam 6e keba juroraago on.

¹⁴ Min kan, mi jurortaako goddum to hinaa leggal Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu palaanjal. Diga e maggal duuniyaaru tiggaa gam am, min bo tiggaami gam mayru.

¹⁵ Gam juulnaago e dullere juulnaago fu laataaki goddum, sey laataago neddo keso, tagitaado.

¹⁶ Tokku6e laawol nol fu, Alla hokku dum jam e endam, kam6e e Isira'iila6e 6e Alla.

¹⁷ Diga jooni, to goddo tooranmi kade, gam ɓannu am e woodi maane ɓattarde Yeesu.

¹⁸ Banniraabe, moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon! Aami.

Derewol **η**ol Pol winnani 6e Efesu

Haala Puddirka

Derewol Pol ηol dō, eklesiya Efesu tan bane o winnani ηol, amma eklesiyaaji 6aadeere leydi Asiya fu o winnani ηol, don nun wi'etee jooni Turkiya. Der binniji arandeeji, inne Efesu walaano der derewol ηol. Pol e anni eklesiya Efesu, gam o wadiino ton hande duu6i tati. Golle Lilaabe 19 e 20. Dum nandi hande derewol Efesu ηol nun Koloosi 4.16 batani.

Roma nun Pol woni o winniri derewol ηol hakkune duu6ol 62, ko Tikikus yaari ηol. Diga fuddoode maggol, Pol hollii laawol ηol Alla tokki o hisinira him6e diga e Yeesu Almasiihu. Alla e hoore mum resiino ko yiduno wadugo diga duuniyaaru tagaaka. Kanjum Pol noddi asiiri. O hollitii asiiri ko o resunoo wadugo diga e Yeesu Almasiihu, den o subii Pol laatoo gollantoo6o asiiri on.

Baawo haalaaji di, Pol batanii goonki goondin6e hebbu6e Ruuhu Ceniido. O luudontirii ki e goonki 6e goondinay, 6e annaa Alla.

Hande non, 6e Pol winnanta he6irta semme jaalaago ekkitinoo6e fewrekuu6e, darto6e seekina eklesiyaaji gonudi 6aadeere Koloosi.

Haala mawka der derewol ηol woni no him6e fu laatorii gootum diga e Almasiihu baa no 6ee laatii lenyi e him6e feere feere.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Almasiihu e eklesiya mum, 1.3-1-23
3. Yahuduu6e e 6e lenyi janani laatake gootum baa no 6ee laatii lenyi feere feere (2.1-3.20)
4. Eklesiya e laatii goota, amma moy fu e dokkal mum der eklesiya ka wuro (4.1-16).
5. Him6e fu e laatii gootum baa no joonne ma66e e suttontirii (5.21-6.9)
6. Kabirdum goondindo e cannooje, 6.10-24.

Sannoore

¹ Derewol ηol dō yiwii e am min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e yidde Alla. Mii winnana him6e Alla won6e Efesu, goondin6e Yeesu Almasiihu.

² Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, wadana on moyyere, hokka on jam.

Barke Alla wadanta him6e diga Almasiihu

³ Yettoore laatano Alla, laatiido Baaba Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden. Gam kawtal meeden e Almasiihu, o barkidinii en e hokkugo en barke ruuhunkeeje feere feereje, yiwude dow kammu.

⁴ Diga duuniyaaru tagaaka, Alla subii en sabbu Almasiihu, gam laatoden seniibe, 6e walaa gacce yeeso makko.

⁵ O subii en diga aran, gam laatoden 6i66e makko diga e Yeesu Almasiihu. Non non o yidiri dum sabbu geetaaku makko. Non dum fottirani mo bo.

⁶ Gam majjum, en maantee, teddinen Alla gam moyyere makko ne o wadani en, diga hokkugo en Biyiiko jidaado.

⁷ Moyyere Alla e mawni: Diga e kawtal men e Almasiihu, en pirtaama, jaafaden, sabbu yiyyam makko deyyitiidam.

⁸ O duudinanii en moyyere makko, o hokki en hakkillo e faamu kebbunju.

⁹ Geetaaku makko acci o annini en asiiri sago makko, ko o resuno wadugo diga fudfoode diga e Almasiihu.

¹⁰ To wakkati warii, Alla hebbinan ko resuno wadugo, o hawritan ko woni dow kammu e dow leydi fu, o wada Almasiihu laato hooreejo majjum.

¹¹ Der kawtal men e Almasiihu, Alla hokkii en gedu nu o ha66annoo en alkawal mum, e subugo en diga law, hande no o resirno. O wadii dum, gam non o subirno e sago makko,

¹² gam maanten Alla, teddinen mo, enen artaabe subaa, watti hoolaare mum dow Almasiihu.

¹³ Onon bo, no kawtudon e Almasiihu, on nanii haala goonja, kanka woni linjiila kaa do hisinta on. No goondindon, Alla maanake on. Maane nen woni Ruuhu Ceniido mo o ha66uno alkawal mum o hokkan.

¹⁴ Ruuhu Ceniido on nun laatii hande torma barke de desanaden. En keban de to nyalaane kisidam men hebbidii. To non en maantee Alla, teddinen mo.

Pol e du'anoo goondinbe Efesu

¹⁵ Gam majjum, min bo, no nanumi habaru no goondinirdon Yeesu Joomiraawo, e no jidiridon banniraabe goondinbe,

¹⁶ mi accay yettugo Alla gam moodon. De du'otoomi fu, emi siwtora on.

¹⁷ Mii eela Alla Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, Baaba mo teddunjal, hokka on Ruuhu mum kokkoowo hakkillo. Ruuhu on hollita on Alla hande no o laati.

¹⁸ Mii eela Alla yaynina berde moodon, heba paamon ko hedii on der noddoore ne o noddi on, paamon bo no barke de desanadon onon e himbe makko teddiri.

¹⁹ On paaman bo baawde mawde, semmenteeje, de o holliti dow meeden, enen goondinbe. E baawde den, e semme makko,

²⁰ o fintiniri Almasiihu diga e maayde. O joodini mo wecco junjo makko nyaamo, dow kammu.

²¹ Hande non Almasiihu laatorii burudo laamuuji e baawdeeeje e semmeeji e mawbe fu. Kanko nun laatii hooreejo dow ko woodi inne fu, hinaa der duuniyaaru nuu do tan, amma e der duuniyaaru nu yeeso bo.

²² Alla wattii huune fu ley koyde Almasiihu. O wadii mo Joomiraawo dow huune fu, o laatini mo hooreejo Eklesiya.

²³ Eklesiya kan woni bannu Almasiihu. E makka Almasiihu hebbi, kanko mo Alla hebbi der mum.

2

Almasiihu woni Kisinoowo

¹ Onon, on maayiino gam boofi moodon e hakkeeeji moodon.

² Kanji tokkunodon, hande no duuniyaaru yahirta, dwtanidon hooreejo ruuhuujji kalludi, tawaadi hakkune dow e ley. Ruuhuujji din nun gollotoo faa e hanne caka himbe yeddu6e Alla.

³ En fu, hande no ma66e laatinoden. Suunooji meeden tokkunoden. Ko miilooji meeden kalludi, e jikku meeden yidi gadetenno. Gam sabbu jikku meeden nu, mone Alla nun haandannoo en hande no ma66e.

⁴ Amma endam Alla walaa kaddi, o yidii en e yidde mawne.

⁵ Gam majjum, enen maayunoo6e sabbu boofi men, o fintidini en e Almasiihu. E goonja, gam moyyere Alla kisudon.

⁶ No een kawti e Yeesu Almasiihu, Alla fintidini en e makko, joodidini en e makko dow kammu.

⁷ O wadii dum gam o hollita en geetaaku makko. Jaamanuugi garooji fu yi'an manju moyyere makko ne foonnirtaake goddum. O wadanii en ne gam een kawti e Yeesu Almasiihu.

⁸ Gam sabbu moyyere Alla kisudon, e gam on goondinii Almasiihu. Kisidam moodon laati nun dokkal Alla, golle moodon bane.

⁹ Kisidam mon yiway diga e mon, gam to goddo hebu juraago.

¹⁰ Alla nun wadi en, kanko tagi en diga e kawtal men e Yeesu Almasiihu, gam golle boodde. Golle boodde den, Alla siriyake de diga aran gam gaden de.

Almasiihu laatinii en gootum

¹¹ Yahuduube e woodunoo maane juulnol e balli mum, bee jidi bo noddego «juulniibe.» Onon be laataaki Yahuduube, on goodaa hande maane nen e balli mon, go bee nodda on «heeferbe.» To non ciwtoree ko laatinodon.

¹² Wakkati mum, on goodaano Almasiihu, on kawtaano e Isira'iilaabe, on galaano der alkawalji di Alla ha66uno. On kedaakino goddum yeeso, on goodaano bo Alla der duuniyaaru.

¹³ Amma jooni, no kawtudon e Yeesu Almasiihu, onon wodfinoobe, on battaama diga e yiyam makko deyyitiidam.

¹⁴ Gam Almasiihu nun laatii jam meeden. O wadii laatii6e Yahuduube e 6e lenyi janani laatii gootum, diga e hokkugo yonki makko dow leggal palaanjal. Hande non o pusiri bombooru gaynu juu do seennunoo 6e.

¹⁵ Almasiihu moytii Sariya e umurooje mum, e kakkilanol mum fu. Non non o wadii Yahuduube e 6e lenyi janani fu laatii lenyol kesol, gam 6ee kawti e makko. Hande non o jonniri jam hakkune ma66e.

¹⁶ Diga e maayde makko dow leggal palaanjal o weldiniri 6e e Alla. O hawtii 6e 6e laatii bannu gootol diga e maayde makko. Diga e palaanjal jal, o sottiniri gaynu tawanoonu hakkune ma66e.

¹⁷ Almasiihu warii fiinii habaru jam caka moodon, onon 6e lenyi janani wodfinoobe, e onon Yahuduube badinoobe.

¹⁸ Gam sabbu Almasiihu, en fu, en kebii laawol yottaago to Baaba, e ballal Ruuhu gooto.

¹⁹ Hande non, on laataaki kade ho66e, dum bo janan6e. On laatodake 6e genni goori e him6e Alla, oon him6e wuro Alla.

²⁰ On mahaama dow suudu nol dadda mum laatii lilaabe e annabii6e. Yeesu Almasiihu e hoore mum woni hayre jogiine maadi.

²¹ Kanko nun jogii maadi nin fu, eni mawnira, faa ni towa, ni laatoo suudu Alla Joomiraawo ceniinjal.

²² No kawtudon e makko, on laatake mahirdum to Alla wonoto diga e Ruuhu mum.

3

Pol, lilaado caka 6e lenyi janani

¹ Min Pol, mii ma66aado der kasu gam golle Yeesu Almasiihu caka moodon, onon 6e lenyi janani.

² Seko walaa, on nanii habaru golle de Alla yowanimmii e moyyere mum, mi wada gam mon.

³ O hollitanake am, o faaminimmii asiiri ko o resi o wada. Kanjum nun binnanmi on e haala sedda.

⁴ To on jannii derewol am, on annan no paamirmi asiiri dow Almasiihu.

⁵ Asiiri on, him6e hollaakano dum der jaamanuugi jawtudi. Amma jooni, diga e Ruuhu Ceniido, Alla hollitii dum lilaabe e annabii6e 6e o subi 6e gollanoo mo.

⁶ Nani do no asiiri on laatori: Diga e linjiila, 6e lenyi janani hebi gedu mum der moyyereji desaađi, hande no Yahuduube hebiiri. Be laatake jokkule bannu gootol, 6ee goodi alkawal gootal gam 6e kawtii e Yeesu Almasiihu.

⁷ Linjiila kan nun laatiimi gollotoođo mum, sabbu moyyere ne Alla wadanimmi e golle baawde mum.

⁸ Min 6uri goonđin6e fu faandugo. E non, mi hebi moyyere waajaago 6e lenyi janani habaru jawdi gonuni der Almasiihu, ni faamataako.

⁹ Mi hebi bo dokkal faamingo no Alla taguđo huune fu hebbinirta ko o resuno o wada, cuuđinoođum diga den.

¹⁰ Hande non Eklesiya anninirta woodu6e baawde e semme dow kammu, no faamu Alla duuđiri.

¹¹ Non o resunoo o wada diga 6ooydu, ko o hebbini du, diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

¹² En kawtii e Almasiihu, en goonđinii mo, to non, en baawan ko 6attii Alla e hoolaare.

¹³ Kanjum wadi mii eela on, to on accee 6erde moodon biisoo sabbu tooraaji di ke6ammi gam moodon. Tooraaji din laati nun teddujal moodon.

Yidde Almasiihu yidi en

¹⁴ Gam sabbu du, don fu, mii jiccanoo Baaba.

¹⁵ Diga e makko lenyi gonudi dow kammu e leydi fu hebi inne mum.

¹⁶ Mii eela Alla mo teddujal manjal semmiđina 6erde mon e baawde Ruuhu mum Ceniido.

¹⁷ Mii eela Almasiihu wonoo der 6erde moodon, diga e goonđingo mo. Mii eela mo kade, cemmiđee der yidde, gadee dadi der mayre.

¹⁸ Hande non paamirton, onon e him6e Alla fu, no yidde Almasiihu foti yaajugo e juutugo e luggugo e towugo.

¹⁹ Mii eela Alla annina on yidde Almasiihu 6urune faamu fu, gam laatodon hebbu6e, Alla bo hebba der moodon.

²⁰ Alla gollotoođo der meeden e baawde mum, wadana en 6ura ko eeleten, e ko miiletan fu.

²¹ Teddujal laatanoo mo der Eklesiya, diga e Yeesu Almasiihu, der jaamanuuji fu, faa abada abadin! Aami.

4

Laataago gootum der goonđinki

¹ Mii eela on, min ma6baađo der kasu gam Joomiraawo, goniree no fottiri hande no Alla noddiri on.

² Buytee ko'e mon, laatee diggu6e e munyu6e. Munyanee him6e e yidde.

³ Tinnee oon laatii gootum hakkune mon, diga e jam mo Ruuhu Ceniido hokkata on.

⁴ Bannu gootol nun woni, e Ruuhu gooto, non bo gootum woni ko tammihiđon yeeso, du, Alla noddani on.

⁵ Joomiraawo gooto nun woni, e goonđinki gooti, e batisi gooti.

⁶ Alla gooto nun woni, laatiido Baaba him6e fu, laamaniido him6e fu, gollotoođo diga e him6e fu, gonuđo der him6e fu.

⁷ Moy meeden fu hebi dokkal moyyere, jaka no Almasiihu yidirani du.

⁸ Dewtere wi'ii:

«O eencii dow, o yaarii nanjaabe,
o hokkii him6e dokke*.»

⁹ Ume nun «o eencii dow» yidi fillitaago? Ko dum fillitii woni, o artii o jippii der nokkuure to ɓuri luggugo der leydi.

¹⁰ Jippiido on woni, «eencudo» faa dow kammu, gam o hebba duuniyaaru fu.

¹¹ Kanko nun hokki woɓɓe ɓe laatoo lilaabe, woɓɓe annabiiɓe, woɓɓe waajo-toobe, woɓɓe bo durugo himbe, e jannjingo ɓe.

¹² O wadii dum gam o siriyoo himbe Alla gam golle, ɓe mawninira ɓannu Almasiihu.

¹³ Hande non tinnortoden kefen goondinki gooti, e annal Bidɗo Alla gootal, laatoden mawbe, jottoden to Almasiihu woni laatoden hande no o waɓi.

¹⁴ Den, en laatataako kade sukaaɓe wifitinteeɓe nokku fu, hande laanayel diyam nel galmaaji diyam yaarata to yidi. Den bo, jannjinoobe pewe majjintaa en e yoyre mum.

¹⁵ Amma to een bata goonja e yidde, en mawnan der huune fu, een poonnorii Almasiihu laatiido hooreejo.

¹⁶ Diga e makko nun jokkule ɓannu fu jogontirii. To jokkulal fu e wada golle mum, den ɓannu mawnan, yaha yeeso der yidde.

Almasiihu laatini en heybe

¹⁷ Mii bata on, mii batitoo e inne Joomiraawo, to on nyaamee goonki mon hande heeferbe, ɓe miilooji mum majjinta dum.

¹⁸ Hakkillo maɓɓe niɓɓii, ɓee boddodii yonki ki Alla hokkata. Be galaa annal, ko berde maɓɓe e yoori.

¹⁹ Be annaa suttontirgo ko woodi e ko halli, ɓee nyaama goonki maɓɓe no ɓe pakkiri fu, ɓee gada ko berde maɓɓe yidi.

²⁰ Amma onon, kanjum bane jannjinaɗon e Almasiihu.

²¹ On nanii habaru makko, on jannjinaama goonja gonuka e makko.

²² To non, ɓortee jikku moodon ɗu gonunodon e muudum. Kanjum woni suunooji ɓannu kalkooji yonkiiji moodon.

²³ Accee Ruuhu Alla laatina yonki moodon e hakkillo moodon kesum.

²⁴ Bornee jikku kesu ɗu Alla tagi dow nandi mum heba gonodon no foonnitorii e no laaɓiri, yiwudum diga e goonja.

²⁵ Ton non, accee batugo fewre, moy mon fu bata bannun goonja, gam en fu, en laati nun jokkule ɓannu gootol.

²⁶ To mone wadii on, to on gadee hakke. To on accee mone wada on faa naaje yana.

²⁷ To on kokkee Seyɗan laawol der moodon baa seɗɗa.

²⁸ Bujjannoodo acca guyka mum, wada golle geete e semme ɓannu mum, gam heba ko wallirta woodube haaje.

²⁹ Haanay haalaaji bondi e wurtoo diga e kunnude moodon. Ko haani gadon woni, baton haalaaji nafooji, cemmidiinooji goondinki woɓɓe, gam kettinaniibe on nana ko nafata dum.

³⁰ To on mettinee ɓerne Ruuhu Ceniido mo Alla maanorii on, gam o rindina on nyalaane darjal.

³¹ Ikkinee ko haadi e gayɗu, e mone, e palmooje, e jennooje e huune ko halli fu caka moodon.

³² Gadontiree ko woodi hakkune mon. Jurmontiree, moy fu yaafanoo bannun, hande no Alla yaaforanii on, sabbu kawtal mon e Yeasu Almasiihu.

5

Wonaago der jayɗol

¹ Jooni on laatike ɓiɓɓe Alla yidaabe, gam majjum, yemminee mo.

² Yidde ardanoo goonki mon, hande no dum laatii e Almasiihu. O yidii en, faa o hokki yonki makko gam meeden. O laatake sadaka e kiisaadum pottandum Alla.

³ On laatike himbe Alla. Gam majjum haanay jeenu, e cobudum fu, e suuno, batanee caka mon.

⁴ Hande non bo, haanay haalaaji centiniidi, di walaa hoore, e haalaaji baanji baanji, nanee caka moodon. Ko haani wurtoo e kunnude moodon woni, jetton Alla.

⁵ E haani paamon faa wooda: Jeenoobe e sobube e suunaaabe, gam suuno laati nun saafugo tooruure, bee don fu walaa gedu der Laamaare Almasiihu e Alla.

⁶ To on accee goddo majjina on e haalaaji baanji baanji, gam iri majjum nun waddata mone Alla dow salii6e dwtanaago mo.

⁷ Sabbu majjum, to on kawtee e himbe iri ma66e.

⁸ Aran, der niwre gonunodon, amma jooni, gam kawtal moodon e Joomiraawo, on naati e jayjol. To non, buuree hande 6i66e jayjol.

⁹ Gam ko jayjol rimata woni: geetaaku e foonnitaare e goonja fu.

¹⁰ Liinyee ko fottanta Joomiraawo.

¹¹ To on gattee juude mon e golle gadeteede der niwre, de walaa nafuwe, amma cumpitee de.

¹² Ko himbe 6en wadata e suude, baa batugo dum e sentinii.

¹³ Amma to huune sumpitaama, jayjol hollitan no dum laatii.

¹⁴ Huune ko wurtii fu, laatoto jayjol. Gam majjum acci e wi'ee:

«Finu e doyyol maa, an daaniido!

Umma hakkune maay6e,

Almasiihu yaynante jayjol mum.»

¹⁵ Gam majjum, kakkilanee yaadu mon dow no gonirton, to on laatee hande 6e galaa hakkillo, amma laatee hakkil6e.

¹⁶ To on majjinee wakkati, gam nyalaa6e de gonuden e mum jooni e halli.

¹⁷ Gam majjum, to on laatee 6e walaa hakkillo, amma paamee ko Joomiraawo yidi.

¹⁸ To on accee bagi doyya on, gam edam watta himbe der hallumaru, amma, kebbe Ruuhu Ceniido.

¹⁹ Cemmidinontiree e jimi jabuuraaji e jettooje, e jimi ruuhunkeeji. Jimanee Joomiraawo, maantee mo e berde mon fu.

²⁰ Jettee Alla Baaba wakkati fu e gam huune fu, e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

²¹ Moy moodon fu dwtano banniraawo mum gam teddingo Almasiihu.

Joonne 6ajontir6e

²² Onon rew6e, dwtanee wor6e moodon hande no dwtorantodon Joomiraawo.

²³ Gam gorko nun laatii hooreejo dow debbo muudum, hande no Almasiihu laatorii hooreejo dow Eklesiya. Kanko woni kisinoowo Eklesiya, laatiika 6annu makko.

²⁴ Hande no Eklesiya dwtorantoo Almasiihu, hande non debbo fu, haani dwtorano gorko mum, dow huune fu.

²⁵ Onon wor6e bo, jidee rew6e moodon hande no Almasiihu yidiri eklesiya. O yidii ka, faa o hokki yonki makko gam makka,

²⁶ gam o loota ka e diyam, o laa6ina ka e haala makko.

²⁷ O wafii dum, heba o darina ka yeeso makko e teddujal, ka laatoo ceniika, ka walaa aybe, dum bo tuuni, maa bo boofol gom, e huune ko nandi e mum fu.

²⁸ Hande non, haani worbe yidira rewbe mum, hande no be jidiri balli ma66e. Jidudo debbo mum, yidii hoore mum.

²⁹ Dadey, goddo meeday ko wanyi 6annu mum. Amma oo nyaanna njol, oo hiinnoo njol, hande no Almasiihu wadanta Eklesiya,

³⁰ gam enen nun laatii jokkule 6annu makko.

³¹ Kan wadi dewtere wi'i: «Gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, be fu dido, be laatoo 6annu gootol*.»

³² Asiri mawdo nun don. Amma, Almasiihu e Eklesiya mum nun batananmi.

³³ Amma onon ko yaali on woni, gorko fu yida debbo mum, hande no yidiri hoore mum. Debbo bo teddina gorum.

6

Sukaabe e saareeji mum

¹ Onon sukaabe, downtanee saareeji moodon, gam sabbu Joomiraawo, kanjum laatii ko fotti.

² «Teddin baaba maa e inna maa.» Kanka woni umuroore arandeere, goodune alkawal.

³ Den: «a heban barke, balde maa juuta der duuniyaaru,» kan woni alkawal njal*.

⁴ Onon saareeji, to on mettinee berde sukaaabe moodon, amma, eltee be, oon ekkitina be laawol Joomiraawo hande no haani.

Maccube e joomiraa6e mum

⁵ Onon maccube, downtanee joomiraa6e moodon be duuniyaaru do, e kulol e diwnugo, e berde laa6ude, hande no dowtorantodon Almasiihu.

⁶ Downtanee be, hinaa yeeso ma66e tan, gam fottango be. Amma downtanee be gam on maccube Almasiihu, wadoobe ko Alla yidi e berde goote.

⁷ Jagganee be e seyo, hande Joomiraawo nun jaggantodon, himbe bane.

⁸ Gam oon anni neddo fu gadudo ko woodi, heban riiba majjum to Joomiraawo, baa to oo dimo, dum bo maccudo.

⁹ Onon joomiraa6e bo, jogoree non maccube moodon. Accee nyaasitaago be. Annitee, onon e ma66e fu, Joomiraawo gooto goodudon dow kammu, o burontirtaa bo himbe.

Kabirdum goondindo

¹⁰ Ko horii wi'ugo on woni: Accee baawde Joomiraawo mawde semmidina on.

¹¹ Ettee kabirdum dum Alla hokki on fu, gam baawon daraago yeeso dabareeji Seydan.

¹² Gam e himbe bane ka6idinten, amma e ruuhuuji kalludi, tawaadi dow kammu, goodudi baawde e semme, e laamanii duuniyaaru nu niwre.

¹³ Gam majjum, ettee kabirdum dum Alla fu, gam baawon ko darii to nyalaade kallude warii, kebon semme 6aawo to hawre heennyii.

¹⁴ To non, ummee daree. Ka66ee goorja hande 6el6elol e punjuli moodon. Bornee foonnitaare hande toggoore janni ne konu.

¹⁵ Tinnaare waajaago linjiila ka jam laatoo pade moodon.

¹⁶ Wakkati fu, jogee goondinki hande ta66ordum kure. E makki nyifirton kure Ibiliisa de yiite.

¹⁷ Kuunee kisidam hande huuneere janni, jogee haala Alla hande kaafahi ki Ruuhu Ceniido hokkata.

¹⁸ Wakkati fu gadee du'aaje feere feere. Eelee ballal Alla hande no Ruuhu Ceniido hollitirta on. Deenee e tinnaare! To on accee du'anaago him6e Alla.

¹⁹ Du'anee am min bo, gam Alla hokkammi boliide pottude, mi anninira e cuusal, goonja cuudiika der linjiila.

²⁰ Kanka nun laatiimi lilaado mum, mii ha66iraa callalluuji. Du'anee am, gam mi waawa ko waajii ka e cuusal, hande no haaniri.

Baynaade

²¹ Mii yidi onon bo, annon no gonirmi e ko gadanmi. Gam majjum, Tikikus banniraaawo meeden jidaado, gollantoodo Joomiraaawo e hoolaare, humpitan on habaru am fu.

²² Mii lila mo e moodon, gam annon no men goniri, o fukkina hakkiilo moodon.

²³ Banniraa6e, Alla Baaba, e Yeesu Almasihu Joomiraaawo, hokka on jam e yidde, o hokka on goondinki bo.

²⁴ Yidu6e Joomiraaawo meeden Yeesu Almasihu fu, e yidde ne heennyataa, moyyere Alla laatanoo dum.

Derewol ɲol Pol wannani 6e Filippi

Haala Puddirka

Filippi tawaaka maa der leydi Eropa, weccoore Maseduwaan to Roman-kee6e laamanii. Der jahaanjal didabal ɲal Pol wadi kanko e Silaasi gam waajaago linjiila, der maggal nun o waaji him6e Filippi, go eklesiya fuddi, Golle Lilaabe 16.12-40. Eklesiya arandeya nun don ɲa Pol tiggi der leydi Eropa. Sabbu tooraaji ummiidi nun Pol nanna ma66aa der kasu. Diga kasu don nun o wannani him6e Filippi derewol ɲol do.

Wo66e e miila Efesu nun Pol woni der kasu go o wanniri derewol ɲol. Wo66e bo e miila Kaysariya nun, amma to nandi goonja 6uri woni Roma. Amma e nun fu Pol e miili yooftinte, o yaha to him6e Filippi gam o walla 6e, goondinki ma66e beydoo, 6erde ma66e wela.

Pol yettii him6e filippi gam ballal ɲal 6e balliti mo dow dokkal ɲal 6e lildani mo diga e junɲo Epaforoditus. Baawo mum, o batii 6e no o wonorii, e ko wadata to o woni. O semmidinii 6e 6e daroo der goonja linjiila no haaniri, o tiidinii 6e 6e gonoo der joonne seese hakkune ma66e, ko dum laatoo bo, sey moy ma66e fu buyta hoore mum.

Wo66e innii derewol ɲol, «derewol seyo» gam boliide ceyee, belbeltee kebbude der maggal.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka e cannooje 1.1-12
2. Habaruuji dow Pol 1.13-26
3. Wonaago der nannantiral e 6uytugo hoore mum 1.27-2.18
4. Habaruuji dow Timote e Epaforoditus 2.19-30
5. Hakkilango waajotoo6e fewoo6e, e kujje kallude 3.1-4.9
6. Jettooje e cannooje 4.10-23

Sannoore

¹ Min Pol e Timote, maccu6e Yeesu Almasiihu, wannani seniibe hawtu6e e Yeesu Almasiihu won6e Filippi derewol ɲol, e onon ardiibe e gollotoo6e der eklesiya.

² Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokka on moyyere e jam!

Pol e du'anoo 6e Filippi

³ Mii yetta Alla am de ciwtormi on fu.

⁴ Wakkati du'antoomi on on fu, e 6erne welne du'ortoomi,

⁵ diga nyalaane arandeere faa jooni, on darorake am, on ballii am wajaago linjiila.

⁶ Mii tabbitini, Alla puddudo golle muudum boodude der moodon hebbinan de, der nyalaane Yeesu Almasiihu.

⁷ E fotti, mii woodi miilooji dii dow mon on fu, gam mii watti on der 6erne am. Gam baa no ka66aami callalluuji gam mi seedanake linjiila tabbitinmi ka, on darorake am, on kawtii e am der moyyere ne.

⁸ Alla woni seedeejo am, mii yidi on on fu e yidde Yeesu Almasiihu.

⁹ Ko eelananmi on Alla woni, 6eydodon yeeso yeeso, dow yidde, e dow annal, e suttontirgo goonja e fewre,

¹⁰ gam baawon annitingo ko buri nafugo, laatoɗon laaɓuɓe, ɓe galaa gacce der nyalaane Almasiihu wittoyta.

¹¹ On kebbinaama ɓiɓɓe foonnitaare yiwuɗe diga e Yeesu Almasiihu, gam inne Alla teddinee, yettee.

Almasiihu woni yonki

¹² Banniraaɓe, mii yidi, annon dum ɗo: ko heɓimmi walli linjiila yahugo yeeso.

¹³ Himɓe hiitorde wuro laamiɗo, e woɓɓe, e nokku fu e anni no gam Almasiihu nun maɓɓaami der kasu.

¹⁴ Maɓɓol am accii banniraaɓe ɗuuɓɓe ɓeydii hoolaago Joomiraawo, ɓe accii hulugo, ɓe ɓeydi cuusal dow waajaago haala Alla.

¹⁵ E goonja, woodi waajotooɓe habaru Almasiihu gam nawniraagu e jeddi, amma e woodi waajortoɓe e miilooji boodudi.

¹⁶ Bee ɗo e waɗa dum gam ɓee jidi Almasiihu, ɓee anni mi yowanaama haɓango linjiila.

¹⁷ Amma ɓee to, e waajo habaru Almasiihu gam nawniraagu, miilooji maɓɓe bo laaɓaa, kade bo, ɓee daarta ɓeydugo toora callalluuji am der kasu.

¹⁸ No ɓe baajori fu, dum ɓillataa am! to yidi anniyaaji maɓɓe laato bonɗi maa bo boodudi, anni inne Almasiihu waajee tan, mii seyii, mi seyoto bo kade.

¹⁹ Gam mii anni heennyitirde toora kan laatoto kisidam am, gam sabbu du'aaje moodon, e ballal Ruuhu Yeesu Almasiihu.

²⁰ Mii hedii sanne, mii woodi bo tammuwe, mi heɓataa senteene godɗum. Amma hande no baadey, nun jooni bo, mii anni mi teddinan Almasiihu e tinnaare, der gurnam am, baa to mii wuuri, baa to mi maayi.

²¹ Min kan, Almasiihu woni gurnam am, maayde laatani am nun riiba,

²² amma, to wonaago am e duuniyaaru waddanan am waɗugo golle nafooje, den mi annaa du ume nun cuɓanmi.

²³ Mii waɗa ɓerde ɗiɗi: ko jidumi woni, mi yaha mi wonda e Almasiihu, kanjum ɓuranimmi woodugo.

²⁴ Amma gonki am e duuniyaaru ɓuran nafugo on.

²⁵ Mii hoolii, mii anni mi wonoto e duuniyaaru taw, mi wonda e moodon on fu, gam ɓeydodon yeeso, ɓerde moodon wela gam goondinki,

²⁶ hande nun, to mi wittoy to moodon, daliila juroraago kawtal mon e Yeesu Almasiihu ɓeydoto.

²⁷ Amma, sey no gonirdon fotta e linjiila Almasiihu, gam to mi warii daarugo on, naa bo to mi waray, mi nana oon tabitii der hakkillo wooto, oon kaɓa gam goondinki linjiila e ɓerde goote,

²⁸ to on accee wayɓe huunna on baa seɗɗa, kanjum hollitinta seedaaku halkere maɓɓe, amma onon, kisidam moodon, dum fu diga to Alla dum yiwi.

²⁹ On kokkaama moyyere goondingo Almasiihu, kanjum tan bane, on kokkaama bo moyyere tooranaago mo,

³⁰ e daranaago hawre woore ne ji'udon mii haɓa, e ne nanoton kade mii haɓa faa jooni.

2

No Almasiihu leesiniri hoore mum, e no Alla mawniniri mo

¹ Almasiihu deyyitini ɓerde moodon, semmiɗini on der yidde, oon kawti e Ruuhu, oon goodi yurmeene e endam, naa noy?

² To non kan, kebbinee seyo am e laataago gootum hakkune moodon: yidde moodon, e berde moodon, e miilo moodon laatoo gootum.

³ To on gadee goddum e miilooji burontiro, naa bo e manju hoore; amma leesinee ko'e mon, moy mon fu daara wo66e hande buru6e dum.

⁴ To goddo moodon daarta ko nafata dum tan, amma daarta ko nafata wo66e bo.

⁵ Goodee hakkune mon, miilo no Yeesu Almasiihu woodunoo.

⁶ Kanko potindoo e Alla diga fuddoode, e non fu, o daaray fotugo makko e Alla hande huune ko o jogitinto,

⁷ amma o buyti hoore makko, o etti jayri maccudo, o nandi e him6e, o tawaama oo laatii neddo deydey.

⁸ O leesinii hoore makko, o dwtanii Alla faa o maayi, o maayi dow leggal palaanja.

⁹ Gam majjum, Alla etti mo faa dow, hokki mo inne burne inde fu manju,

¹⁰ gam to inne Yeesu noddaama, doole him6e fu jiccoo dow kammu e dow leydi, e der leydi fu,

¹¹ kade bo him6e fu batan wi'a, Yeesu Almasiihu woni Joomiraawo, gam inne Alla Baaba teddinee.

Jaynee der duuniyaaru

¹² Gam majjum, banniraabe am yidaabe, hande no dwtoridon wakkati fu, hande nun, gadee kolliton kisidam moodon e kul e diwnugo, hinaa to mii wondi e moodon tan, amma baa no mii boddodii on bo.

¹³ Gam Alla e hoore mum nun gollata der moodon, faa jidon ko weli mo, gadon dum bo.

¹⁴ Ko gadoton fu, to on dumbitee, to on ka6ee bo,

¹⁵ gam laatodon 6e walaa gacce, laabu6e, 6i66e Alla 6e walaa ko elee, won6e der jaamanuuru biisiinu, oonyiinu, laatodon yaynoo6e der duuniyaaru hande fitillaaji.

¹⁶ Oon baajoo 6e haala ka yonki gam mi juro der nyalaane wittoygo Almasiihu, mi anna doggudu am e comuri am waday baanji.

¹⁷ Golle moodon laatake hande dokkal goondinki mon. Baa to yiyam am reyyitake dow dokkal moodon, mii seyorii dum, mii seyorii on bo on fu.

¹⁸ Hande non onon bo, ceyee, ceyodee e am.

Timote e Epaforoditus

¹⁹ To Joomiraawo Yeesu jabii, 6ooytaa mi lilan Timote to moodon, gam min bo, mi he6a habaruuji moodon di o waddanoytammi, di cemmidinammi,

²⁰ gam mi walaa goddo jidudo on hande am, paaliido on e goonja, to hinaa kanko,

²¹ horiio6e fu haaje mum tan miijantoo, hinaa dum Yeesu Almasiihu.

²² Oon anni Timote hollitii oo laatii koolaado, o gollodake e am gam waaji linjiila hande no biddo gollorantoo baaba mum.

²³ Kanko miilumi lilugo to moodon law, to mi annii no haala am laatortoo.

²⁴ Mii hooli Joomiraawo, do e yeeso sedda, min e hoore am mi waran to moodon.

²⁵ Amma mi tawi e haani mi lila banniraawo am Epaforoditus, gollodiido am, e wallitammi hawre, kanko lilunodon to am gam o wallammi huuntugo haaje am.

²⁶ Emo humpaa on boodum on fu, kade bo o toorakeno sanne no nanudon emo nyawi.

²⁷ E goonja, o nyawiino sanne faa o badii maayugo, amma Alla yurmako mo, kanko tan bane Alla yurmii, baa min Alla yurmako am, gam to mi hebu biisere berne dow biisere berne.

²⁸ Kan wadi, jidum lilugo mo law to moodon, gam berde moodon wela e yi'ugo mo, min bo, biisere berne am buytoo.

²⁹ Cilminee mo e inne Joomiraawo e seyo manjo. Teddinee himbe hande makko,

³⁰ gam der golle Almasiihu o badino maayugo, o hokkii yonki makko der kaliire gam o hebbita ko on baaway wallugo am wadugo.

3

Goonjaaku, sey der Almasiihu

¹ Banniraa6e am, ko horii wi'ugo on woni: Ceyoree Joomiraawo. Mi somataa maytitaago goota kan der binni am, gam kanjum tabbitinta faamu moodon.

² Kakkilane himbe nandu6e e dawaadi, e gollotoo6e hallu6e, jeeyan6e on juulnaago!

³ Gam enen woni julnii6e e goonja, enen saafiroo6e Alla e Ruuhu, juror-too6e Yeesu Almasiihu, 6e koolaaki ko'e mum.

⁴ Min e hoore am, mi waawanno yowugo hoolaare am dow gadu bannu. Wob6e e milli waawan hoolaago hoore mum, hakko min.

⁵ Mii julnaado nyaanne jeetatawre, mii Isira'ilaajo yiwudo e lenyol Benyamín, mii Iburaninkeejo 6ii Iburaninkeejo. Dow wecco tawreeta, mii Farisaajo,

⁶ ko yaalani tinnaare, mi tooriino eklesiya, dow wecco foonnitaare ko tawaa der sariya, mi walaa gacce.

⁷ Dum don fu daarunoomi hande riiba, amma jooni mi daarii dum baanji gam Almasiihu.

⁸ E goonja, mi daarii huune fu baanji, gam mi he6ii ko 6uri dum teddugo, kan woni annugo Yeesu Almasiihu Joomiraawo am. Gam makko, mi majjinii huune fu, daarumi dum hande buuri, gam mi he6a mo,

⁹ mi tawee e makko, hinaa e foonnitaare yiwune diga dwtanaago tawreeta, amma e foonnitaare yiwune diga goondingo Almasiihu, ne Alla hokkata goondin6e.

¹⁰ Min kan, sago am woni annugo Almasiihu e baawde pintol mum, mi he6a gedu am der toora makko faa mi nanda mo der maayde makko,

¹¹ gam no dum wadi fu, min bo, mi he6a yottaago nyalaane pintol maay6e.

Dogango far to riiba

¹² Mi wi'ay mi he6ii ko ke6al am, naa bo mii kebbudo, amma emi jokki doggudu am gam mi happa njal law. Min e hoore am Yeesu Almasiihu happii am.

¹³ Banniraa6e am, min e hoore am, mi wi'ay mi happii njal ko, amma ko gadanmi nun: Emi yeggita ko yawti, mii foonnani ko woni yeeso,

¹⁴ mii doggana heennyitirde gam mi he6a riiba, noddore ne Alla noddi en diga dow kammu gam kawtal men e Yeesu Almasiihu.

¹⁵ To non en fu, enen bennu6e der goondinki, sey gooden iri miilo noo, amma dow gokka, to on goodi miilo wonjo no paamirton, Alla hollan on ko haani.

¹⁶ Amma to jottiden do, sey tokken laawol njal jaheten e mum jooni.

¹⁷ Banniraaḅe, on fu, yemminee am, daaree wa'uḅe hande no ji'udon emen laatii.

¹⁸ Gam ḁuuḅḅe e yaha hande wayḅe leggal Almasiihu palaarjal, mi batiino on ka de duuddum, jooni bo, mii batitoo on ka e bojji,

¹⁹ heennyitirde maḅḅe laatoto halkere, deedi maḅḅe laatii tooruuje maḅḅe, ḅee juroro ko waddanta ḅe senteene, huune duuniyaaru tan ḅe miijanto.

²⁰ Amma enen, dow kammu jeyaden, diga ton kediden Kisinoowo men, Joomiraawo Yeesu Almasiihu wara.

²¹ Kanko o waylitan ḅalli meeden centiniidi, o nandina di e ḅannu makko tedduḅol, o wadan dum diga e baawde kokkude mo laamanaago huune fu.

4

Ceyoree kawtal mon e Joomiraawo

¹ Gam majjum, banniraaḅe am yidaaḅe, mii woodi kumpa yi'ugo on sanne, onon laatii seyo am, e tuutawal am, tabitee hande nun der kawtal mon e Joomiraawo, onon yidaaḅe am.

² Mii wi'a Ewodi e Sintis ḅe gonda der hakkillo wooto gam Joomiraawo.

³ An gollidoowo e am koolaado, mii eelee ballaa rewḅe ḅen, ḅe gollidii e am gam waaju linjiila, kamḅe e Kelema e gollodiiḅe e am woḅḅe, inde maḅḅe winnaama der dewtere yonki.

⁴ Wakkati fu, ceyee der kawtal moodon e Joomiraawo, mii batitoo ka kade, ceyee!

⁵ Accee himḅe fu annita neddaaku moodon. Joomiraawo ḅadake warugo.

⁶ To on accee berde moodon biisoo gam goddum, amma huune fu kollee dum Alla. Du'ee, eelee, eelitee, jettee Alla.

⁷ Jam Alla burudum faamu fu, reena berde moodon e miilooji moodon der kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

⁸ Banniraaḅe am, ko horii wi'ugo on woni, miilane ko laatii goḅa, ko foti teddineego, e poonnitiidum, e laaḅudum, e kaanudum yideego, e ko manetee, e kaanudum yetteego, e ko haani maanteego.

⁹ Ko janjinmi on jaḅudon, nanudon, ji'udon e am, golloree dum, Alla mo jam wonda e moodon.

Pol e yetta gam ballal

¹⁰ Mii seyorii Joomiraawo sanne, gam on puḁḁitake miilango am. E goḅa onon goodunoo miilooji dii dow am, amma on keḅayno laawol hollitingo dum.

¹¹ Hinaa gam dullere acci ko mii bata ka, gam mi ekkitake seyoraago no gonirmi fu.

¹² Mii waawi wonaago der dullere, mi waawan bo ko woni der keḅal. Der wakkatiiji fu e no dum laatii fu, mi ekkitake wonaago der haarande e rafo, der goḅnan e dullere.

¹³ Mi waawan ko wadi huune fu, gam sabbu cemmidiinoowo am.

¹⁴ Amma e nun, on gadii ko woodi, no balludon am der toora am.

¹⁵ Onon ḅe Filippi, on anni no yiwumi Maseduwaan, der wakkati puḁḁumi waajaago linjiila, eklesiya gom hawtay e am dow hokkugo e jaḅugo, to hinaa onon,

¹⁶ onon tan wallimmi, gam no jahumi Tesalonika, on lildii am ballal de didi mi huntira haaje am.

¹⁷ Dum wi'ay no ballal nun daartanmi, ko daartanmi woni, ḅikkon goondinki moodon ḅeydoo faa duuda.

¹⁸ Mi hebi ballal moodon ñal lilduɗon am fu e junŋo Epaforoditus, ñal heyii am faa ɓuri haaje am. Ñal laatake hande wardi belɗo, hande sadaka, ɗum Alla jaɓi.

¹⁹ Alla am huunta haajeeji moodon fu, jaka goonnan mum tedduɗal, ɗum wadoo der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu.

²⁰ Tedduɗal wonanoo Alla Baaba meeden faa abada, Aami!

Cannooje

²¹ Cannee seniibe hawtuɓe e Yeesu Almasiihu. Banniraaɓe wenduɓe e am sannii on.

²² Goonɗinɓe wonɓe ɗo fu sannii on, wonɓe der wuro Kaysara bo sannii on puy.

²³ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonda e moodon!

Derewol **η**ol Pol winnani 6e Koloosi

Haala Puddirka

Der wakkati gooti nun Pol winni derewol Koloosi, e ηol Efesu. Wannarde Koloosi tawaaka maa der Turkiya ni jooni. Pol bane titi eklesiya kan, amma gollodintoo6e mo gooto mum nun. Epafaras nun waajii 6e linjiila. Wadoto Epafaras nun maatini Pol tooraaji di goondin6e Koloosi woodi, gam wo66e yahii ton e janjina haalaaji di yaaday e linjiila. Kanjum laatii ko wo66e daari annal lugguηal. Ekkitinooje den yiwii diga e Yunaninkee6e, go dum hawrontiri e tawaanηal Yahuduube, e gadu ma66e, hande jon saafugo malaykaa6e, e haala juulnol. Boofi janjinteedi din e wittina him6e der dwtanaago tawreeta Muusa. Baawo no Pol sanni 6e hande no o woowi wadugo. O batanii Almasiihu e golle mum. Baawo mum o batanii 6e hawre ne o wadata gam linjiila yaha yeeso der siire Koloosi e Lawdikiya. Den o wittoy oo batana golle Almasiihu.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka e cannooje, 1.1-11
2. Manηu Almasiihu e golle mum, 1.12-2.19
3. Goonki goondindo laati nun goonki to neddo jey hoore mum 2.20-3.5
4. No goonki kin hollitorto, 3.6-4.6
5. Cannooje, 4.7-23.

Sannoore

¹ Min Pol, mii laatii lilaado Yeosu Almasiihu e sago Alla. Min e banniraawo meeden Timote,

² men canni on onon him6e Alla wonu6e Koloosi, banniraawo men hoolaa6e der kawtal mum e Almasiihu. Alla Baaba meeden wadana on moyyere, hokka on jam!

Pol e yetta Alla gam 6e Koloosi

³ Wakkati fu, emen du'anoo on, emen jetta Alla, Baaba Joomiraawo meeden Yeosu Almasiihu.

⁴ Men nanii habaru goondinki moodon dow Yeosu Almasiihu e batane, e yidde ne goodudon dow him6e Alla fu.

⁵ Oon goodi dum gam oon kedii ko Alla resani on dow kammu. Oon kedii ko Alla resani on gam on nanii haala goonjakuwa, yiwuka e linjiila.

⁶ Linjiila kan yottake on, e rima 6ikkon, e sankitoo, e laya der duuniyaaru fu. Hande non dum laatii to moodon onon bo, diga nyaanne nanudon, ko paamudon moyyere Alla e goonja.

⁷ Epafaras banniraawo amen jidaado, gollodintoodo e amen, waajike on haala moyyere nen. Oo laatii koolaado, gollantoodo Almasiihu caka moodon.

⁸ O batii men bo yidde ne Ruuhu Ceniido watti der berde moodon.

⁹ Gam majjum, menen bo, diga men nani ka, men accay du'anaago on. Emen eela Alla hokka on hakkillo fu e faamu yiwuηu diga e Ruuhu mum. Den on kebban annal sago makko faa wooda.

¹⁰ Hande non, on buuran der goonki pottananki Joomiraawo der huune fu. On tabitinto wadugo ko woodi feere feere, on beydoto annugo Alla.

¹¹ Emen eela Alla hokka on semme, e baawde mum teddude, gam baawon tinnaago, e munyango huune fu.

12 Jettee Alla Baaba e seyo, gam o wadfi on fotu6e he6ugo gedu der moyyereji di o resani him6e makko, gonudi der jaynoj.

13 Kanko teeti en e baawde niwre, naanni en der Laamaare Biiyiko jidaado.

14 O sooditake en, o yaafii hakkeeki meeden.

Teddunjal Almasiihu

15 Biddo on nun laatii nandi Alla mo yi'ataake. Kanko woni afo, 6uru6o huune ko tagaa fu.

16 E makko Alla tagiri huune fu, ko woni dow kammu, e ko woni e leydi, ko yi'ete, e ko yi'ataake fu, laamuuji, e baawdeji, e semmeeji, e hoorejum fu, diga e makko dum fu dum tagaa, e gam makko bo.

17 Almasiihu na'on diga huune fu tagaaka, huune ko woni fu, diga e makko dum woni.

18 Kanko woni hooreejo Eklesiya laatiika 6annu makko. Kanko woni fuddoode, oo laatii arano dow fintoofe diga maayde, gam o laato arano dow huune fu.

19 Gam dum fottanii Alla ko woni der mum fu wonoo der Almasiihu.

20 E Almasiihu nun o weldiniri huune fu e makko, ko woni dow kammu, e ko woni der leydi fu. O waddii jam, sabbu yiyam Almasiihu deyyitiidam dow leggal palaanjal.

21 Naane, oon boddodinoo e Alla, oon laatinoo way6e makko, gam miilooji moodon kallufi, e golle moodon bonde.

22 Amma jooni, Alla weldinii on e muudum diga e maayde Biiyiko laatiido neddo, gam darodon yeeso makko oon laatii seniife, laa6u6e, 6e walaa gacce.

23 Amma, sey tiidon, darodon e semme der goondinki, laatonon 6e dimmataako. To on boddodee e linjiila, laatiika tammuwe meeden. Linjiila ka nanudon, waajaama der duuniyaaru do. Min Pol, kanka nun laatiimi gollotoodo mum.

Golle Pol caka goondin6e Yeesu

24 Jooni, 6erne am e weli gam tooraaji di ke6ammi gam moodon. Hande non, kebbiniranmi ko horii der tooraaji Almasiihu gam 6annu mum, laatiinjal eklesiya makko.

25 Eklesiya kan nun laatiimi gollotoodo mum. Alla yowanii am golle waajaago on haala mum deydey no ka wa'i.

26 Kanjum woni asiiri cuudaninoo6o him6e diga den, der jaamanuuji duudfi, amma jooni, Alla hollitii dum him6e mum.

27 Gam Alla e yidi anningo him6e 6e lenyi janani manju asiiri mum teddu6o. Asiiri on woni, Almasiihu na'on der moodon. Kanko hokki on tammuwe he6ugo gedu der teddunjal Alla.

28 Almasiihu on nun men piinata haala mum. Emen baajoo him6e fu, emen jannina 6e e hakkillo fu, gam men jottina moy fu yeeso Alla e hebbi der kawtal mum e Almasiihu.

29 Kanjum acci mii golloo, mii ha6a diga e baawde Almasiihu gollotoode e semme der am.

2

1 Mii yidi anningo on hawre mawne ne ka6ammi gam moodon, e gam banniraa6e meeden wonu6e Lawdikiya, e wo66e 6e meeday yi'ugo am e gite muudum fu.

2 Mii wada dum, gam 6e ke6a cuusal, 6e kawta der yidde, 6e keewa hakkillo hebbunjo, 6e paama asiiri Alla cuudiido, kan woni Almasiihu.

3 Der makko nun jawdi ni faamu e annal fu suudii.

⁴ Mi batii ka, gam to goddo majjin on e haalaaji beldi.

⁵ Bannu am e woddodii on, amma hakkillo am e wondi e moodon. Berne am e weli gam foonnitaare tawaane caka moodon, kade bo oon darii dow goondingo Almasiihu e semme.

Wonaago goonki kesi e Almasiihu

⁶ Jooni, no on jabii Yeesu Almasiihu laaroo Joomiraawo moodon, tokkee mo.

⁷ Gadee dadi der makko, mahee goonki mon bo dow makko. Cemmidee der goondinki hande no janniniradon, jettee Alla puy.

⁸ Kakkilee gam to goddo yoyra on e annal lugguɗal. Kakkilane bo haalaaji majjinooji, yiwudi e tawaanɗal himbe, naa bo e semmeeki duuniyaaru. E Almasiihu bane dum yiwi.

⁹ Gam ko woni der Alla fu e yi'oo der bannu Almasiihu.

¹⁰ Onon bo, on kepii huune fu der kawtal moodon e makko, kanko laatii hooreejo laamuuji, e baawdeeki fu.

¹¹ Der kawtal moodon e Almasiihu, on kepii juulneego. Amma juulnol ɗol himbe wadata bane. Juulnol yiwuɗol e Almasiihu nun. ɗol laati nun hande moytugo baawde hakke jaaliide balli moodon.

¹² Diga e batisi, on uwidaama e Almasiihu, on pintidinaama bo e makko, gam on goondinii baawde Alla pintinde mo e maayde.

¹³ Onon, on maayiino gam boofi moodon, e gam on juulnaaki. Amma Alla wuuridini on e Almasiihu, yaafi boofi meeden fu.

¹⁴ O moytii derewol nyamaane men, gaccotonoo ɗol en. O ikkini ɗol, o tiggi dow leggal palaanɗal.

¹⁵ O bortii laamuuji, e baawdeeki fu, o sentinii di yeeso himbe fu. Non Alla jaalorii di e maayde Almasiihu.

¹⁶ Gam majjum, to on nootee goddo gacoo on dow ko nyaamoton e ko jaroton, dum bo dow hakkilango nyalaade juulde, e lebbi, maa bo dow nyalaade ciwteteede.

¹⁷ Dum fu, kollitoojum ko waroyta nun, goonɗa majjum fu der Almasiihu nun woni.

¹⁸ To on accee wadoobe hande e buyti ko'e mum, ko bee caafa malaykaa6e majjina on. Koydaali ma66e 6e tokkii, 6ee mawnito dow baanji, gam miilooji ma66e 6e tokkii.

¹⁹ Be kawtay e Almasiihu laatiido hoore. Kanko nun hokkata bannu fu ko haajaa, kanko acci jokkule e dadi fu e hawti. Kanko bo acci bannu e mawna no Alla yidiri.

Maayidingo e wuuridingo e Almasiihu

²⁰ On maayidii e Almasiihu, burtidon e baawdeeki duuniyaaru. Den, ume wadi ko oon nyaama goonki mon hande woniibe der baawdeeki duuniyaaru? Ume wadi ko oon nooto dwtanaago bodaaji himbe resanta on:

²¹ «Taa ettu dum do, taa mettu dum to, taa meemu dum do?»

²² Bodaaji dii fu laati nun nyolooji, janninol himbe tan nun. Alla tagii kujje fu gam nafitoroden de.

²³ Gooɗa nun, sujidango baawdeeki, e buytugo hoore mum, e toorugo bannu mum puy, e nandi ko woodi. Amma, dum don fu nafataa goddum, suuno bannu tan dum deyyitinta.

3

¹ Onon, on pintidinaama e Almasiihu. Gam majjum, daartee kujje gonude dow kammu to Almasiihu joodii nyaamo Alla.

² Miilanee kujje gonuḍe dow kammu, to on kakkilanee kujje ḍe leydi.

³ Gam on maayi, yonki moodon na'on suudi e Almasiihu to Alla.

⁴ To Almasiihu laatiido yonki moodon suppitoyke, on cuppittinto e makko onon bo e tedduḡal.

Goonki kesi e kiikki

⁵ Gam majjum, baree suunooji duuniyaaru gonuḍi der moodon, hande jon, baadi jayni, e cobuḍum, e yidde baanjaare, e suunooji kalluḍi, e suuno woodugo huune fu. Dum don fu, laati nun caafol tooruuje.

⁶ Kanjum waddata mone Alla dow saliiḅe ko dōwtanii mo.

⁷ Onon bo, hande non nyaamirnodon goonki mon naane, de gonunodon der hakkeoji mon.

⁸ Amma jooni, boppee kujje ḍee ḍo: mone, e ḅernugo, e haadugo reedu, e jennooje, e batugo kalluka.

⁹ To on pewontiree hakkune moodon, gam on boppii jikku mon kiinnju, e golle mum fu.

¹⁰ On laatike himḅe heyḅe. Alla taguḍo huune kesum der moodon, accataa waylitingo ḍum, faa ḍum nanda e makko, gam keḅon annal kebbuḡal.

¹¹ To non, walaa ko suttontiri Yahuduujoo e mo laataaki Yahuduujoo, juulniido e mo juulnaaki, janjuḍo e mo janḡay, maccuḍo e dimo, gam Almasiihu nun laatii huune fu, e der moy fu.

¹² Alla subii on laatini on himḅe mum yidaaḅe. Gam majjum, goodee yurmeene mawne, e neddaaku, e ḅuytugo hoore, e diggere, e munyal.

¹³ Munyontiree hakkune mon. To godḍo woofanii bannun, jaafontiree hande no Joomiraawo yaaforanii on.

¹⁴ Ko ḅuri ḍum fu, accee berḍe moodon hebba yidde, gam yidde e hawta himḅe no woodi.

¹⁵ Accee jam Almasiihu laamanoo miilooji moodon, kanjum Alla noddani on, gam laatodon ḅannu gootol. To non, jettee mo.

¹⁶ Accee haala Almasiihu hebba e moodon faa wooda. Janḡinontiree, tiidinontiron e hakkillo. Jimanee Alla e berḍe moodon fu, jettee mo e jimi jabuuraaji, e maantooje, e jimi di Ruuhu Ceniido hokkata on.

¹⁷ Ko batoton e ko gaḍoton fu, gaḍee ḍum e inne Yeesu Joomiraawo. Jettee Alla Baaba meeḍen diga e makko.

No haani goondinḅe Almasiihu wonoro

¹⁸ Onon rewḅe, dōwtanee worḅe moodon, hande no haani rewḅe tokkuḅe Joomiraawo wonira.

¹⁹ Onon worḅe, jidee rewḅe moodon, to on monnane ḅe.

²⁰ Onon sukaaḅe, dōwtanee saareoji moodon dow huune fu, gam kanjum fottanta Joomiraawo.

²¹ Onon saareoji bo, to on monninee sukaaḅe moodon, gam to berḍe maḅḅe biisoo.

²² Onon maccuḅe, dōwtanee joomiraawo moodon ḅe duuniyaaru ḍo, dow huune fu, hinaa yeeso maḅḅe tan, gam himḅe yetta on. Ko haani nun, jagganodon ḅe e berḍe laaḅuḍe, der kulol Joomiraawo.

²³ Ko gaḍoton fu, gaḍee ḍum e berḍe goote, gam Joomiraawo nun jag-gatodon, himḅe bane.

²⁴ Annitee Joomiraawo hokkan on riiba ka o resani himḅe makko. Gam Joomiraawo mo jaggantodon woni Almasiihu.

²⁵ Gaḍoowo ko halli fu, heḅan riiba golle mum kalluḍe, gam Alla ḅurontirtaa himḅe.

4

1 Onon joomiraaፎ, gaፋanee maccuፎ moodon ko woodi, ko foonnitii. Annee onon bo oon goodii joomiraawo dow kammu.

Haalaaji cakitiidi

2 Tinnee der du'aare, deenee, oon jetta Alla.

3 Du'anee men menen bo, gam Alla maፆፆitana men laawol fiinugo haala num, gam mi waawa ko waajii asiiri Almasiihu. Sabbu majjum nun acci jooni, mii maፆፆaa der kasu.

4 Eelee Alla gam mi waajoo asiiri on hande no haaniri.

5 Kakkilanee gondal mon e himፆ ፆe goondinay. De keፆudon wakkati fu, nafitoree ki.

6 Sey wakkati fu haala moodon e laatii belka, nafaowa. Annee bo no toontortodon moy fu.

Baynaade

7 Tikikus, banniraawo meeden jidaaፋo, humpitan on no gonirmi fu. O laati nun koolaado, gollodintoodo men der golle Joomiraawo.

8 Mi lilii mo to mon gam majjum, heፆa annon no men goniri, hakkillo moodon fukkoo.

9 Mi lilidii mo e banniraawo meeden Onesimu jidaaፋo, koolaado, neddo leydi moodon. Be batan on ko wadotoo do fu.

10 Aristarkus mo maፆፆidaami e sanna on, e Marku dendiraawo Barnabbas mo bi'umi to warii to moodon, jabፆodon dum no woodi.

11 Yeesu noddeteedo Yustus bo e sanna on. Kamፆe tan laatii Yahuduuፆe gollodiiፆe e am der Laamaare Alla. Be cemmidiinii am sanne.

12 Epafaras, neddo leydi moodon, gollantoodo Yeesu Almasiihu, e sanna on. Wakkati fu, o accay haፆugo gam moodon der du'aaje makko. O eela heፆa cemmidon der goondinki, kebbinon sago Alla.

13 Mii seedanoo mo dum, oo hiinnanii on sanne, onon e ፆe Lawdikiya, e ፆe Hiyerapolis fu.

14 Luka lokotoroojo men jidaaፋo, e Demas sannii on.

15 Emen canna banniraaፆe meeden wonuፆe Lawdikiya. Emen canna bo Nimfa, e goondinፆe hawritintooፆe wuro makko fu.

16 To on janjii derewol ፆol, gaፋee no gadoton fu, faa himፆe eklesiya Lawdikiya bo janja ፆol. Onon bo, janjፆe derewol ፆol ፆe lildanoyta on diga Lawdikiya.

17 Batee Arkippus tinnoo wada golle de Joomiraawo yowani dum no woodi.

18 Min Pol, mi wannanii on sannoore ne e junjo am. To on jeggitee e callalluuji nun gonumi.

Moyyere Alla wonoo e moodon!

Derewol dida6ol ɲol Pol winnani 6e Tesalonika

Haala Puddirka

Pol, e Silaasi, e Timote nun hawti winnani 6e Tesalonika derewol ɲol. Siire Korintu 6e goni, diga ton nun 6e binni ɲol. Pol yettii goondin6e Tesalonika puy, sabbu goondinki ma66e e no 6e tinnorii baa der tooraaji ma66e. O moyyinii boofol dow no 6e kedorii wittoygo Joomiraawo.

Sabbu tooraaji di 6e tooretee, 6e Tesalonika e miili nyalaane darɲal nun yottii. Pol batii 6e no nyalaane nen warataa to neddo kalluɗo artay wari. To o warii, o ha6idan ko wi'etee Alla fu, e ko teddintee dow laawol diina fu.

Der hoore 3, 6aawo no Pol eeli 6e du'anoo dum, o eelii 6e 6e boɗɗodoo e him6e 6e yidaa gollaago, gam 6ee miila no der wakkati cakitiiki nun 6e gonii. O batii 6e o wi'i: «Mo gollaaki haanay nyaama».

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Pol manii him6e Tesalonika, du' anii 6e, 1.3-12
3. Ekkitinol dow wittoyki Almasiihu, 2.1-17
4. No haani goondin6e yahira, 3.1-15
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 3.16-18.

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwii diga e Pol, e Silaasi, e Timote. Emen canna eklesiya Tesalonika, kawtuka e Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

² Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam!

Goondinki 6e Tesalonika

³ Banniraabe, e haani men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Edum fotti, gam goondinki moodon e beydoo yeeso yeeso, kade bo yidde ne goodontirdon hakkune moodon e beydoo der moy moodon.

⁴ Kanjum acci emen juroro on der eklesiyaaji Alla. Emen juroro munyal moodon, e goondinki moodon, der tooraaji di tooretedon, e billaaje de munyanton.

⁵ Tooraaji din laati nun ko hollitinta kiita Alla poonnitiika, gam laatodon fotu6e naatugo der Laamaare Alla, ne gam mum tooretedon.

⁶ Gam edum foonnitii yeeso Alla, o yo6a tooran6e on, toora.

⁷ Onon toorootoobe, o hokkan on siwtaare e amen. Dum laatoto to Joomiraawo meeden Yeesu gonuɗo dow kammu suppitoyke e malaykaa6e mum 6e baawde.

⁸ Nyalaane majjum, o suppitinto der denɲal yiite, gam o fooda noppi 6e annaa Alla, e 6e dowtanaaki linjiila Joomiraawo men Yeesu.

⁹ Poodol ma66e noppi e foonnitii, halkere tabitiine nun, 6e boɗɗodinto e Joomiraawo e tedduɲal baawde mum.

¹⁰ Dum laatoto der nyalaane ne o wittoyta. Den him6e makko teddinan mo, goondin6e mo fu haaynee gam makko. Onon bo, on gonoto caka ma66e, gam on goondinii waaji men baajii on.

¹¹ Gam majjum emen du'anoo on wakkati fu. Emen eela Alla meeden laatina on fotu6e noddoo ne o noddi on. Baawde makko hokka on semme hebbingo golle boofude de jidudon wadugo fu, gam on goondinii mo.

¹² Hande nun inne Joomiraawo meeden Yeosu teddirtee der moodon, onon bo, teddine6on gam makko. Dum fu, gam moyyere Alla meeden, e Yeosu Almasiihu Joomiraawo.

2

Nyalaane Joomiraawo

¹ Banniraa6e, dow garki Joomiraawo meeden Yeosu Almasiihu, e no kawritirteden e makko, nani do ko men eelata on:

² To on accee hakkillo moodon ji6oo law. To on accee bo god6o huunna on der annabaaku mum, dum bo der haala mum, dum bo god6o wi'a, men binnii ka der derewol amen no nyalaane Joomiraawo warii ko.

³ To on accee god6o yoyra on baa dow laawol 6ole. Gam nyalaane nen warataa to hinaa him6e duu66e yeddi Alla, ned6o kalludo, laatiido 6ii halkere suppitoo.

⁴ Ganyo on mawnitinto dow huune fu ko saafetee e noddee Alla, o yahan faa o joodoo der suudu Alla, o wi'a hoore makko, kanko woni Alla.

⁵ Mi batiino on ka wakkati gonnoomi to moodon, on ciwtoray na?

⁶ Jooni kan oon anni ko faddii mo warugo. Amma o hollitinto to wakkati makko wafii.

⁷ Gam baawde hakke cuudiide e golloo ko diga jooni. Amma paddiido de na'on taw. To o yawtii, den

⁸ ned6o kalludo on suppitinto. Amma Yeosu Joomiraawo waran mo e foofaano hunnuko mum, halka mo e jay6ol garki mum.

⁹ Ned6o kalludo on waridan e baawde Seydan, o wadan kaayefiiji, e maaneeji, e kaayefiiji fewrekuuji.

¹⁰ O eytan halkoo6e e hakkeeeji diye fu. Be majjan, gam 6e jiday goonja kaa do hisinta 6e.

¹¹ Gam majjum Alla lildanoyta 6e baawde majjinooje, he6a 6e goondina fewre.

¹² O wadan dum gam o hiitoo 6e goondinay goonja, go 6ee ceyoroo ko foonnitaaki.

Semmi6ingo der goondinki

¹³ Banniraa6e, yidaa6e Joomiraawo, menen, doole men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Alla subii on diga fud6oode, gam kison diga e Ruuhu Ceniido laabiido on, gam on goondinii goonja.

¹⁴ Kanjum Alla noddani on diga e linjiila ka men baajii on, gam ke6on teddu6al Joomiraawo meeden Yeosu Almasiihu.

¹⁵ Gam majjum banniraa6e, tabitee wakkati fu, jogee ko men ekkitini on e haala, dum bo e dereeeji amen.

¹⁶ Joomiraawo meeden Yeosu Almasiihu e hoore mum, e Alla Baaba meeden, jidudo en, hokkii en moyyere mum e jam tabitiido, e tammuwe woodune.

¹⁷ Be deyyitina berde moodon, 6e tiidina on wadugo, e batugo ko woodi.

3

Du'anee men

¹ Banniraa6e, ko horii woni, du'anodon men gam haala Joomiraawo sankitoo law, ka teddinee bo hande to moodon.

² Du'ee gam men dada him6e 6e walaa ko'e, bon6e. Gam him6e fu bane goondini.

³ Amma Joomiraawo e laatii koolaado, o semmidinan on, o reena on e ganyo.

⁴ Gam daliila Joomiraawo, emen koolii on, oon tokki umurooje de men umuri on, on tokkoto de bo yaago.

⁵ Joomiraawo acca berde moodon yida Alla, munyon hande no Almasiihu munyiri!

Moy fu golloo

⁶ Banniraafe, emen eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, boddodee banniraafe 6e walaa gadaaŋal, 6e tokkay ko men ekkitini on.

⁷ Onon e ko'e moodon, oon anni no haani yemminiron men, gam men goday e moodon der dullere gadaaŋal.

⁸ Walaa mo men nyaami nafa mum baanji. Jemma e nyalooma fu, men gollike e comuri, gam to men laatano goddo mon doongal.

⁹ Men baawanno ko eeli on nyaamdu, amma men gaday dum. Men gollike e ko'e amen gam men laatanoo on misaalu, gam yemmenen men.

¹⁰ Gam wakkati men gonunoo to moodon, men batiino on, men bi'i: «Mo yidaa gollaago fu, to nyaamu bo.»

¹¹ Gam men nani wobbe caka mon yidaa gadaaŋal, sey naatugo haalaaji di yaalay dum.

¹² Emen eela iri him6e 6en, emen bata 6e e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, 6e golloo e jam, gam 6e nyaanna ko'e ma66e.

¹³ Amma onon banniraafe, to on comee wadugo ko woodi.

¹⁴ To goddo salike ko dwtanii ko men binni der derewol ŋol, maanee joomum, boddodon mo, gam o senta.

¹⁵ Amma, to on daaree mo hande ganyo, bagginee mo hande banniraawo.

Cannooje

¹⁶ Joomiraawo mo jam e hoore mum hokka on jam wakkati fu, e der noy fu. Joomiraawo wonda e moodon, on fu.

¹⁷ Min Pol winni e junjo am sannoore ne, hande non boowirmi wattirgo dereeji am fu junjo.

¹⁸ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon, on fu!

Derewol aranol ɲol Pol wannani Timote

Haala Puddirka

Pol nanɲaanoma, maɓɓaa der Roma, Golle Lilaaɓe 28. Der dereeji makko goddi, o batii ko nandi hande o yoofitinteno, Filippi 1.25; 2.24; Filemon 22. No o yoofitaa bo, o fuddii golle boosaade makko. Diga Maseduwaan o wannani Timote jidaado makko, mo o gollodintoo. O batii mo o joodoo Efesu gam o semmidina goondinɓe, o jannjina ɓe bo. Haani o jannjina puy, gam waajotooɓe fewrekuuɓe na'on e waajoo haalaaji di walaa hoore e luudontirdi e goondinki. E woodi o jannjina, gam ekkitinol goonɲawol nun accata eklesiya daroo to laabi.

Derewol Timote aranol ɲol e holla ko haani accen e ko haani gaɗen der jonne men. Eɲol holla bo no haani laawol foonnitaare tokkiree der eklesiya. Eɲol jannjina en bo ko woodi.

Derewol ɲol e batana bo du'aare e no haani worɓe e rewɓe wonira der eklesiya. Pol e holla no haani ardiibe eklesiya e wallooɓe dum e laatii. Baawo mum, oo bata Timote takkoo Alla e gollal jannjinol.

Der wecco didaɓo, Pol e hokka himɓe geɓe feere feere wonɓe der eklesiya saawari, hande jon: gawniibe, e ardiibe, e joomiraabe, e maccuɓe, e jom jawdiibe.

Derewol ɲol e walla en annugo no eklesiya resirnoo laabi dow arɗanɗal. Ardiibe duuɓe nun woni der eklesiya. No haani ɓe cuɓiree batanaamaa, golle maɓɓe bo batanaamaa. Gawniibe woɓɓe, go ɓe daaree gawniibe e goonɲa, sey ɓe jottoo jaka duubi gom. Haala jannjinol semmidinaama, gam haani goonɲa jannjinee faa laaɓa, gam haɓidingo boofi beydotoodi duudugo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka 1.1-2
2. Ekkitinol dow eklesiya e durooɓe makka, 1.3-3-16
3. No haani Timote gollira, 3.17-6.19
4. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 6.20-21.

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwii e am min Pol lilaado Yeesu Almasiihu. Alla Kisinoowo en e Yeesu Almasiihu laatiido tammuwe men, yowanimmii dum junɲo.

² Emi sannee Timote, ɓiyam goonɲaajo, mo dimumi dow laawol goondinki. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam.

Ekkitinol fewrekuwol

³ Wakkati jahannoomi Maseduwaan, mi batiino maa joododaa Efesu. Himɓe woɓɓe na'on don e jannjina ekkitinol feerewol. Hadu ɓe dum.

⁴ Batu ɓe ɓe acca hakkilango taalaaji e inde kaakiraabe de walaa kaddi. Jeddi tan dum waddata, dum nafataa laawol ɲol Alla hisinirta himɓe e goondinki.

⁵ Ka batanmi do laati nun gam mawningo yidde yiwune diga ɓerne laaɓune, e miilooji laaɓudi, e goondinki ki walaa munaafitaare.

⁶ Woɓɓe seekake e majjum, ɓe majjii der haalaaji baanji baanji.

⁷ Bee jidi laataago moodiɓɓe tawreeta, amma ɓe paamataa ka ɓe batata, e ka ɓe tabbitinta.

⁸ Een anni tawreeta e woodi, to kaa golliree hande no haani.

⁹ Een anni no tawreeta wadaaka gam foonnitiibe. Amma ka wadaama gam hallu6e, e nanaruu6e, e 6e hulataa Alla, e hakkee6e, e 6e teddintaa ko senii, e yawiibe Alla, e waroo6e baabiraa6e e inniraa6e mum, e reyyitoo6e yiyiam him6e.

¹⁰ Ka wadaama bo gam jeenuo6e, e wadoo6e jeenu gorko e gorko, non bo debbo e debbo, e sipoo6e maccu6e, e fewoo6e, e hunortoo6e fewre, e huune duuddum, luudontirdum e ekkitinol goonjawol.

¹¹ Ekkitinol nɔl e yaada e linjiila ka jowanaami. Eka hollita tedduɔal Alla maanteteedo.

Yettoore gam endam Joomiraawo

¹² Mii yetta Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, kokkudo am semme. Mii yetta mo gam o daarii am koolaado, o yowanimmi golle makko.

¹³ Mii laatino batoowo kalluka dow makko. Mii toorannoo him6e makko, mi holliino mo gite bofeeje. Amma Joomiraawo meeden endike am. Mi annaano ko gadannoomi, gam mi goondinayno.

¹⁴ Moyyere Joomiraawo duudanii am puy. O hokkii am goondinki e yidde yiwune diga e Yeesu Almasiihu.

¹⁵ Haala kooliniika nani, kaanuka him6e fu ja6a: Yeesu Almasiihu warii e duuniyaaru gam hisingo hakkee6e. Mii laatii arano caka ma66e.

¹⁶ Amma Alla endake am gam Yeesu Almasiihu hollita munyal mum dow am, min laatiido arano caka hakkee6e. Yeesu on wadii dum gam mi laatanoo goondinoo6e mo, he6oo6e yonki tabitiiki fu misaalu.

¹⁷ Alla gooto woni, laamiido tabitiido, mo maayataa, mo yi'ataake bo. Daraja e tedduɔal woodani mo faa abada abadin. Aami!

¹⁸ Biyam Timote, saawari kokku maa mi nun don, jaadooki e annabaakuuji gadanoodi dow maa. Accu di laatanee gineeji gadiraa konu geetu.

¹⁹ Joga goondinki e cuudiidum 6erne geetum. Wo66e hakkilanay dum, go goondinki ma66e halki.

²⁰ Himeneyus e Aleksandire na'on caka ma66e. Mi wattii 6e e junɔ Seydan gam 6e annita no haanay 6e bata kalluka dow Alla.

2

Du'anaago him6e fu

¹ Ka batanni on aran nani: Eelee, eelitee. Du'ee, jettee Alla gam him6e fu.

² Du'anee laamiibe, e maw6e leydi fu. Du'ee gam gonoden e jam, e deyyere der kulol Alla, he6a him6e downtanoo neddaaku men.

³ Kanjum woodi, edum fottani Alla kisinoowo en.

⁴ Oo yidi him6e fu hisa, he6a 6e jottoo annal goonja.

⁵ Alla gooto nun woni. Tawaado hakkune makko e him6e bo gooto nun, kanko woni Yeesu Almasiihu, laatiido neddo.

⁶ O hokkitirii hoore makko gam sooditaago him6e fu. Non Alla hollitiri laawol nɔl o su6i no wakkati mum wadi.

⁷ Gam mi batana dum, Alla wadiimmi baajotoodo e lilaado. O yowanii am mi janɔina him6e 6e lenyi janani haala goondinki e goonja. Goonja batammi, mi fewataa.

⁸ Gam majjum, mii yidi wor6e du'oo nokku fu, 6e banta juude ma66e. Be gada dum e berde laa6ude, hinaa e tikkere, hinaa e jeddi.

⁹ Rew6e kan 6ornoo gineeji pottudi. Be gooda neddaaku e senteene. To 6e mooroo moordi di gidi e kanjeeri, e bannaaje de cardi. To 6e 6orna gineeji di ceede puy.

¹⁰ Amma ηari ma66e laatoo waɗugo gaɗu geetu. Hande nun haanirani rew6e batoo6e no e teddini Alla.

¹¹ To e janηinee, sey rew6e jeedoo, e hettinii e dowtaare.

¹² Mi hokkay laawol, debbo janηina, ɗum bo laatoo hooreejo dow gorko. Ko haani nun o jeedoo.

¹³ Gam Adamu nun artaa tagaa, ko Hawwa tokki.

¹⁴ Kade bo Adamu bane Seyɗan jarbii, debbo nun jarbaa, go o yaartii sariya Alla.

¹⁵ Amma debbo hisinte diga e 6eyηu mum, to emo tabbitii e goondinki e yidde, e laa6al, e jogaago hoore mum.

3

Hoore6e Eklesiya

¹ Haala kooliniika nani: Jiddo laataago hooreejo eklesiya fu, yidii golle boodude.

² Den, sey ardiido eklesiya fu laato mo walaa gacce. O laato goodudo debbo gooto, nantiido, mo hakkillo, goodudo neddaaku, cilminoowo ho66e, baawudo ekkitingo.

³ Taa o laato jaroowo bagi, ɗum bo kabaado. Amma o laato munyudo, daartoowo jam, mo suunaaka ceede.

⁴ O laato ardaniido saare makko no woodiri. O elta 6i66e makko faa 6e dowtanoo mo, 6e teddina mo.

⁵ Gam to goddo waaway ko ardanii saare mum, noy o waawirta ko hiinnii eklesiya Alla?

⁶ Haanay hooreejo eklesiya e laatii goondindo keso. To oo laatii keso, o mawnitinto, o doyyee kiita hande no Ibiliisa doyyiraa kiita.

⁷ E haani joomum e batanee geeta yeeso him6e 6e goondinay. Den 6e jawataako mo, o yantataa bo der pitti Ibiliisa.

Walloo6e der golle Eklesiya

⁸ Walloo6e der golle eklesiya bo, e haani laato fotu6e teddineego. Be galaa munaafitaare, 6e jarataa bagi jiloojam. To 6e laato daarto6e ceede e laabi kalludi.

⁹ Sey 6e jogoo goonja goondinki ka Alla holliti. Be jogoo ka e cuudiidum berne laabudum.

¹⁰ Sey 6e poonnee taw. To 6e galaa gacce, 6e puɗɗa golle ma66e.

¹¹ Hande non rew6e bo, sey 6e laato fotu6e teddineego. Haanay 6e laato nyo'o6e him6e, amma 6e laato nanti6e, hoolini6e der huune fu.

¹² Laatiido balloowo eklesiya fu, sey joomum e woodi debbo gooto. O waawa bo dawrango 6i66e makko, e wuro makko hande no haani.

¹³ To walloo6e der eklesiya wadii golle mum no woodiri, 6e ke6an joonne teddune. Be ke6an bo semme der goondinki ma66e Yeesu Almasiihu.

Asiri kollitaaki

¹⁴ Mi wannanii maa derewol ηol do, amma mii miila warugo to maada, yeeso sedda.

¹⁵ Amma to 6ooyii mi waray, derewol ηol do anninte no haani goniraa der saare Alla, laatiine eklesiya Alla yonkinteejo. Eklesiya kan laatii darnanal, e to goonja darii.

¹⁶ Seko fu walaa, asiiri diina meeden e mawni:
Alla hollitake e 6annu neddo,
Ruuhu seedanike goonjaaku makko,
malaykaa6e yi'ii mo,

lenyi fu waajaama haala makko,
o goondinaama der lenyi janani,
o hebii teddujal dow kammu.

4

Ekkitinoobe pewe

¹ Ruuhu Ceniido batii e laaɓudum wi'i: Der jaamanuujii cakitiidi, woɓɓe woppaan goondinki. Be dowlantoo ruuhuuji majjinooji, e ekkitinooje ginnaaji.

² Be accan ekkitinoobe munaafitiibe e fewoobe majjina ɓe. Cuudiidum ɓerde ekkitinoobe pewe den maanaama e fewre, nandi hande cumaadum e janni bodeeri.

³ Bee kada himbe ɓanɗontirgo, e nyaamugo nyaamduuji goddi. Amma Alla tagi nyaamduuji ɗin. Goondinbe, annube goonja fu, waawan ko yetti Alla, nyaama di.

⁴ Ko Alla tagi fu e woodi. Walaa ko woppete e majjum, to en jabii dum e yettoore.

⁵ Gam haala Alla, e du'aare, e laaɓina huune fu.

Gollantooɗo Yeesu geeto

⁶ Ekkitin banniraaɓe huune dum. Den a laatoto gollantooɗo Yeesu Almasiihu geeto. A nyaannan hoore maa e haala goondinki, e ekkitinol poonnitiinjol njol tokkudaa e tinnaare.

⁷ Haalaaji di walaa hoore, e taalaaji di himbe tafi, di jaadataa e goondinki, sala di. Amma an, eltu hoore maa aa takkii Alla.

⁸ Eltugo ɓannu e nafa sedda dow kujje godde. Amma takkaago Alla e nafa dow huune fu. Edum woodi alkawal der goonki duuniyaaru do, e der goonki garoowi yeeso.

⁹ Kanka woni haala kooliniika, kaanuka himbe fu jaba!

¹⁰ Gam sabbu dum don fu, emen golloo emen duura, gam men jowii hoolaare amen fu dow Alla yonkinteejo. Kanko laatii Kisinoowo himbe fu, accu du goondinbe mo.

¹¹ Kanjum haani bataa himbe, ekkitinaa ɓe dum.

¹² Taa accu goddo yawee gam aa laatii gojankeejo. Amma laatana goondinbe misaalu diga e haala maa, e gadu maa, e yidde maa e goondinki maa, e laaɓal maa.

¹³ Go mi wara, tinna aa jannana goondinbe dewte ceniide, aa tiidina ɓe, aa ekkitina ɓe.

¹⁴ Taa yeeba dokkal moyyere njal keɓudaa. A hebii njal diga e annabaaku, wakkati dottiiɓe eklesiya yowi juude mum dow maa.

¹⁵ Tinna e golle den, kokkaa hoore maa e majje, gam himbe fu yi'a no ɓeydortodaa yeeso yeeso.

¹⁶ Hakkilan hoore maa. Reenu bo janninol maa, tinna dow majjum. To a wadii dum, den aa hoolii a hisan, an e hettinaniibe maa fu.

5

Pol e hokka Timote saawari

¹ Taa falmu dottiijo e semme, amma tiidin mo hande baaba maa. Gojankeeɓe bo, baddu ɓe hande mawniraaɓe maa, e miiraaɓe maa.

² Rewbe manjusuuɓe, baddu dum hande inniraaɓe maa, saanooɓe bo, hande sakikiraaɓe maa. Wadu dum e miilooji laaɓudi.

³ Teddin rewbe gawniibe, ɓe woodaa wallanbe dum.

⁴ Amma to debbo gawniijo e woodi sukaaɓe, ɗum bo taaniraaɓe, e haani ɓe ekkitoo taw golloraago kulol Alla der saareji maɓɓe. Be joba saareji maɓɓe barjaari booduni. Kanjum fottani Alla.

⁵ Debbo gawniijo, mo walaa kiinnotoodo ɗum, go e woni kan tan, yowii hoolaare mum dow Alla. Jemma e nyalooma, oo tinnii, oo eela ballal Alla.

⁶ Amma gawniijo daartoowo welwelo, laati nun maayɗo baa to emo foofa.

⁷ Kanjum haani bataa ɓe, gam ɓe laaroo ɓe walaa gacce.

⁸ Mo hiinnaaki getti wuro mum, accu du himɓe saare mum, joomum yeddii goondinki, oo ɓuri mo goondinay jaasugo.

⁹ Ko inne gawniijo winnee e derewol, sey oo woodi jaka duubi lasoy tati, tawee o laatanakeno goriiko koolaado.

¹⁰ O laaroo anniraaɗo waɗugo ko woodi, hande jon: ummingo sukaaɓe mum hande no haani, oo laatii bernudo hoɓɓe, e lootudo koyɗe goondinɓe, e balludo toorotooɓe. Laaroo bo o wadii gaduujji geeti duuddi.

¹¹ Amma taa winnu inde rewɓe saarɓoɓe, laatiiɓe gawniɓe. Gam to suunooji maɓɓe ummake, ɓe jidan hooweego kade, ɓe acca gollanaago Almasiihu.

¹² Be keɓan gacce, gam ɓe accii alkawal gollanaago Alla ɗal ɓe kaɓɓuno.

¹³ Ko ɓuri ɗum, no ɓe galaa gadaaɗal, ɓe ettan wakkati maɓɓe, ɓee boositoo wuro e wuro. Dullere gadaaɗal tan bane, amma ɓee nyo'a himɓe. Bee naata haalaaji di yaalay ɓe, ɓee una batu.

¹⁴ Sabbu majjum, mii yidi saarɓoɓe, laatiiɓe gawniɓe, hoowitee. Be dima sukaaɓe, ɓe kiinno wuro maɓɓe. Den ɓe kokkataa wayɓe men laawol no biisiri inde meeden.

¹⁵ Woɓɓe maɓɓe selii ko laawol, tokkii Seyɗan.

¹⁶ Debbo goondindo, mo rewɓe gawniɓe woni e wuro mum, o walla ɓe, gam to ɓe laataana eklesiya doongal. Eklesiya kan, hiinno rewɓe gawniɓe, ɓe goodaa godɗo kiinnotoodo ɗum.

¹⁷ Dottiiɓe ardaniɓe Eklesiya deydey, e haani heɓa joddi golle mum de ɗiɗi. Accu du tinniiɓe e waaji e janjinol.

¹⁸ Gam Dewtere wi'i: «Taa haɓɓu hunnuko gaari corɓoori gawri.» Ne wi'i kade bo: «Gollotoodo fu e haani joddi mum.»

¹⁹ To godɗo waddanii maa gacce dow dottiiɓe eklesiya, taa jaɓu, to hinaa ɓe gadii seedeɓe ɗiɗo, ɗum bo tato.

²⁰ Waɗooɓe hakke, felu ɗum yeeso himɓe fu, gam heɓa horiiɓe hula.

²¹ Mi eelii maa yeeso Alla, e Yeesu Almasiihu, e malaykaaɓe subaaɓe, ɗowntana haalaaji di, tawee a suttontiray himɓe, a ɓurontiray ɓe bo.

²² Taa yawɗa jowaa juude maa dow hoore godɗo. Taa naannu hoore maada der hakkeji woɓɓe. Reenu hoore maa aa laabi.

²³ Taa yaru diyam ɓalam tan. Yaru innabojam seɗɗa gam reedu maa, e gam aa nyawi de duuddum.

²⁴ Hakkeji woɓɓe wurtitinto diga ɓe kiitaaka, di woɓɓe bo wurtitoo ɓaawo ni.

²⁵ Hande nun bo golle boodɗe hollitortoo, ɗe hollitaaki bo, tabitintaako e suudi.

6

¹ Maccuɓe laatiiɓe goondinɓe, daara joomiraaɓe mum hande fotuɓe ted-dineego. Den mum, godɗo heɓataa laawol bata kalluka dow inne Alla, e ekkitinol men.

² Maccuḅe wooduḅe joomiraaḅe goondinḅe, to wi'u gam ḅee laatii banniraaḅe, ḅe teddintaa ḅe. Amma, ḅe jagganoo ḅe ḅura, gam goondinḅe yidaaḅe nun ḅe jaggantoo.

Waajotoobe fewoobe e suuno jawdi

Kanjum haani janninaa, baajodaḅa.

³ Woḅḅe e ekkitina ekkitinol feerewol. Be tokkay haala Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu laaḅuka, e ekkitinol jaadoowol e kulol Alla.

⁴ Himḅe ḅen laati nun mawnitiibe, ḅe annaa godḅum. Bee nyawi jeddi e biditiri haalaaji. Diga e majjum nawniraagu, e kaḅe, e jennooje, e biisugo bannun yiwata.

⁵ Edum wadda jeddi di walaa kaddi, hakkune himḅe ḅe hakkillo mum wuurii. Be jooffi goonja, ḅee miili goondinki laati nun laawol keḅal.

⁶ E goonja, goondinki laati nun laawol keḅal manjal, to nedḅo e seyorii ko woodi.

⁷ En gadday godḅum der duuniyaaru. En baawataa bo ko hoori godḅum.

⁸ Gam majjum to een goodi nyaamdu e kolte, dum heyii en.

⁹ Amma suunaḅe jawdi, jarḅeeji waranan ḅe. Be jantan pitti Seyḅan e suunooji di nafataa, jaarooji der majjere e halkere.

¹⁰ Gam suuno ceede woni ḅadol kalludum. Woḅḅe suunake ḅe, go ḅe ceeki diga goondinki, den ḅe gaddani ko'e maḅḅe tooraaji duuddi.

Joga ko batadaa

¹¹ Amma, an nedḅo Alla, wodḅoda kujje den. Daartu foonnitaare e takkaago Alla, e goondinki, e yidde, e tinnaare, e diggere.

¹² Haḅu hawre goondinki woodune, jaḅaa yonki tabitiiki. Gam sabbu yonki kin Alla noddu maa, gaḅuḅaa seedaaku maada boodunju yeeso seedeḅe ḅuuḅḅe.

¹³ Mii batee kaa do yeeso Alla buurinoowo huune fu. Mii batee ka bo yeeso Yeesu Almasiihu gaḅuḅo seedaaku boodunju yeeso Ponsu Pilaatu.

¹⁴ Joga ko batadaa faa wooda. Laata mo walaa tuuni dum bo gacce faa nyalaane Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu suppitoyto.

¹⁵ Garki makko laatoto wakkatiire ne Alla resi, Alla maanteteḅo. Kanko tan woodi baawḅe, Laamiido laamiibe, Joomiraawo joomiraaḅe.

¹⁶ Kanko tan woni mo maayataa, joodiido der jayḅol ḅol godḅo waawataa ko battii. Walaa mo meedi yi'ugo mo, walaa baawoowo ko yi'i mo bo. Teddunjal e baawḅe tabitiide woodani mo faa abada abadin. Aami.

Haalaaji cakitiidi

¹⁷ Batu wooduḅe jawdi der duuniyaaru do, to ḅe mawnito. To ḅe kooloo jawdi ni tabitintaako, amma ḅe kooloo Alla. Kanko nun hokkata en huune fu, faa heya, gam ceyoroden dum.

¹⁸ Batu ḅe ḅe gaḅa ko woodi. Waḅugo geetum laatoo jawdi maḅḅe. Be laatoo hokkitirooḅe, siriyiibe wallugo woḅḅe e jawdi maḅḅe.

¹⁹ Hande nun ḅe cuudiranta ko'e maḅḅe jawdi booduni, tabitintooni, gam nyalaade garooje, ḅe keḅa bo yonki goonja.

²⁰ Timote, hakkilan ko kalfinaḅaa, wodḅoda haalaaji baanji baanji di yaa-dataa e goondinki. Hakkilan bo jeddi dow ko woḅḅe wi'ata annal luggunjal.

²¹ Woḅḅe mawnitorake annal ḅal, go ḅe acci goondinki.

Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol didaḅol ḅol Pol wannani Timote

Haala Puddirka

Pol wittoy kade Roma, oo laatii nannaado. Amma oo woodi toora jooni buri de o nannaano der siire nen. Himbe wobbe accii mo, Luka tan nun wondi e makko. E nandi hande Pol wannii derewol ḅol hakkune duubi 66 e 68.

Pol yamii Timote wara law go dabbune wada. To oo wara bo, o wadda gulunfaare Pol e dereeji guri mum. O hoolaaki naa be jiidan, gam oo anni no wakkati dillugo makko yottake. Gam majjum derewol ḅol do laatii binnaanḅol dala, hakko o maayata. Der derewol ḅol, Pol yeeyitake baawo dow ko wadunoo, oo batana bo ko wadotoo jooni de o wannata ḅol, waato kiita makko e ko wadoyto yeeso sedda, waato maayde makko ne woddaa kade.

Der derewol ḅol, Pol hollii Timote ko haani wada o laatoroo koolaado der ekkitinooje de o hebi. Wakkati mum goondinbe e tooreno, faa dum wadi Pol maḅḅaa der kasu, ekkitinooje leliide bo e toora eklesiyaa. Gam majjum o semmidinta Timote, o munyana tooraaji, o daroo baawo goonja. O acca jeddi di nafataa, o woddodoo janninoobe ko lelii, o takkoo ko o ekkitinaa, o waajoo haala Alla, «gam Binni Ceniini fu yiwii diga e kollitinki Alla, nii nafa gam janningo goonja, e foortugo neddo, e hollugo boofi, e moyyingo di, e ekkitingo wonaago no Alla yidiri».

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Yettoore e tiidinki, 1.3-2.13
3. Pol e bata Timote hakkilana hoore mum, 2.14-4.5
4. Heennyitoode goonki Pol, 4.6-18
5. Cannooje, 4.19-22.

Sannoore

¹ Derewol ḅol yiwii diga e am, min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Mi lilaama gam mi fiina haala dow yonki ki Alla haḅḅani en alkawal, sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu.

² Mi sannii maa, an Timote biyam jidaado. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam!

Pol e semmidina Timote

³ Mii yetta Alla mo kujidanami e cuudiidum berne laaḅudum, hande no kaakiraabe am wadunoo. Emi siwtoree jemma e nyalooma fu der du'aaje am.

⁴ Mii siwtora gondi maa. Mii woodi kumpa yi'itaago maa puy, gam mi seyoo puy.

⁵ Mii siwtora goondinki maa ki walaa munaafaataare. Maama maa Loyis e inna maa Enis e artu maa woodugo ki. Mii hoolii an bo aa woodi ki.

⁶ Gam majjum mii hattinee, accu dokkal ḅal Alla hokku maa no jowumi juude am dow maa beydoo.

⁷ Gam Ruuhu ḅu Alla hokki en, laatintaa en huloobe. Amma Ruuhu kokkoowo en semme, e yidde, e nantaare o hokki en.

⁸ Gam majjum taa sentu seedanaago Joomiraawo meeden. Taa sentu bo seedanaago am, min maḅḅaado der kasu gam makko. Hawtu e am der tooraaji gam linjiila, jaka baawde de Alla hokku maa.

⁹ Kanko hisini en, noddi en gam laatanoden mo. Hinaa gam gaɗu meeden o hisiniri en, amma gam nun nun o yidiri ɗum e moyyere makko. Moyyere nen o waɗani en diga e Yeesu Almasiihu, diga hanne bane.

¹⁰ Jooni, moyyere nen hollitake e garki kisinoowo meeden Yeesu Almasiihu. Kanko halki baawɗe maayde. Diga e linjiila o holliti yonki tabitintooki.

¹¹ Gam sabbu linjiila kan, Alla waɗimmi baajotooɗo, lilaado e janninoowo.

¹² Sabbu majjum tooreteemi tooraaji ɗii ɗo, amma mi sentiray ɗum. Gam mii anni mo goonɗinmi. Mii hoolii bo o waawan ko reeni ko o halfinimmi faa nyalaane darɗal yottoo.

¹³ Joga haala goonjaha ka nanuɗaa diga e am. Gollir ka e goonɗinki, e yidde ne keɗuden gam een kawti e Yeesu Almasiihu, ka laatanee misaalu.

¹⁴ Joga geetum ɗum kalfinaɗaa e ballal Ruuhu Ceniido gonuɗo der meeden.

¹⁵ Aa anni, himbe leydi Asiya fu accii am, Figelus e Hermogenes na'on der maɓɓe.

¹⁶ Joomiraawo endoo himbe saare Onesifor, gam o deyyitini am. O sentiray bo nanjoode am der kasu,

¹⁷ accu du no o wari Roma, o dartii am e tinnaare mawne faa o yiitimmi.

¹⁸ Alla Joomiraawo hokka mo endam nyaanne darɗal. An e hoore maa aa anni no woodi, golle ɗe o waɗanimmi der siire Efesu.

2

Gollantooɗo Yeesu kooliniido

¹ Gam majjum biyam, accu moyyere ne keɗuden sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu semmidinee.

² Ko nanuɗaa diga e am yeeso seedeɗe ɗuuɓɓe, halfin ɗum himbe hooliniibe, waawoobe ko jannini woɓɓe.

³ Jaɗu geɗu toora maa hande soogeeru Yeesu Almasiihu yeeru.

⁴ To soogeeru jahooru konu e yidi fottango mawɗo mum, hakkilantaa haajuuji duuniyaaru.

⁵ Nun nun bo, to gaɗoowo doggudu yawtontire ɗowntanaaki sariyaaji doggudu, heɓataa meetalol.

⁶ Demoowo golliiɗo puy, kan nun haani arta nyaama ɓiɓɓe deme mum.

⁷ Miija ka batu maa mi faa wooda, Joomiraawo faaminte huune fu.

⁸ Siwtor Yeesu Almasiihu mo lenyol Dawda. O fintii e maayde, hande no linjiila ka baajootomi bati.

⁹ Linjiila kan nun acci mii tooree faa kaɓɓaami e callalluuji, hande gaɗuɗo kalluɗum. Amma haala Alla haɓɓaaka.

¹⁰ Gam majjum munyanmi huune fu, sabbu suɓaabe Alla heɓa kambe bo, Yeesu Almasiihu hisina be, be keɓa tedduɗal makko tabitiinjal.

¹¹ Daa ɗo haala kooliniika:

To en maaydii e makko, en buuridan e makko bo.

¹² To en munyanii tooraaji, en laamodoto e makko bo, to en calike bo, kanko bo o saloto en.

¹³ To en laataaki hooliniibe, kanko o tabitinto oo kooliniido, gam o waawataa ko yeddi hoore makko.

Gollotooɗo mo Alla yerdii

¹⁴ Kanjum haani ciwtoraawo goonɗinbe, eelaa be yeeso Alla be acca jeddi dow haalahon. Jeddi iri ɗii ɗon nafataa godɗum, sey majjingo hettiniibe.

¹⁵ Tinna daroɗaa yeeso Alla aa koolaado. Laata gollotooɗo mo sentintaake der golle mum. Laatoda bo janninoowo haala goonjaha, hande no fotti.

16 Seedu e haalaaji baanji baanji, centiniidí. Batoo6e dí e beydoo woddodaago Alla.

17 Haala ma66e e nandi hande 6uure kokkollaare, layoore. Himeneyus e Filetus na'on caka ma66e.

18 Be celii laawol goonja. Be accii wo66e woppi goondinki mum e wi'ugo pintol maay6e wadii yawtii.

19 Amma Alla daddii dadda ka dimmataako. Nani do ko winnaa dow makka: «Joomiraawo e anni laatanii6e dum.» Nunnun bo: «Noddoowo inne Joomiraawo fu, woddoo wadugo ko halli.»

20 Der suudu manjol, keede gadiraade jande geete e kanjeeri tan bane woni don. Keede gadiraade ledde e loope na'on don. Godde, gollirte golle de teddujal, godde bo golliree golle de walaa teddujal.

21 To goddo laa6inii hoore mum e kujje dee fu, joomum laatoto hande heedo gollirtejo golle teddufe. O laatoto, cenaado, nafoowo joomum, ciriyiido wadugo golle boodfe fu.

22 Doggu suunooji gojankaaku. Dartu foonnitaare e goondinki, e yidde, e jam, an e noddoowe inne Joomiraawo e berde laa6ude fu.

23 Amma an, woddoda haalaaji dí walaa hoore, e jeddi baanji baanji. Aa anni dí umminan nun ka6e.

24 Gollantoodo Joomiraawo haaniraa e hawre. Amma o laatoo diggudo yeeso him6e fu, o laatoo bo baawudo janjingo, e munyudo.

25 E haani o foorta yeddoowe mo e jam. Wadoto Alla walla 6e, 6e tuuba, 6e paama goonja.

26 Den hakkilooji ma66e wittaan, 6e dada pitti Seydan nanjunoodo 6e, e wadina 6e sago mum.

3

Jaamanuuru sakitiineeru

1 Annu der jaamanuujii cakitiidí, wakkatiiji ca6ufi waran.

2 Him6e laatoto yidu6e ko'e mum tan, suunaabe ceede, 6e laatoto jurotoowe e mawnitintoo6e, 6e jennan haala Alla. Be downtantaako saareeji ma66e, 6e annaa ga6u, 6e teddintaa ko senii.

3 Be laatoto 6e berde mum yoori, 6e cawrantaako goddo, nyo'oo6e him6e, 6e galaa nantaare, 6e yonki bonki, 6e banyan ko woodi.

4 Be laatoto jammotoowe, dullu6e hakkillo, 6e jidan welwelo duuniyaaru bura Alla.

5 Be nandinan ko'e ma66e hande huloowe Alla, amma 6ee jedda baawde mum. Woddoda iri him6e 6en.

6 Wo66e ma66e e naata e wurooji, 6ee yoyra rew6e 6e galaa hakkillo, 6e hakkeeri nyoyyi, go suunooji feere feere e wifita dum.

7 Rew6e 6en e ekkitoo wakkati fu, amma abada 6e baawataa ko yottii annal goonja.

8 Hande no Yannes e Yamberes ha6idiri Muusa, nunnun him6e 6en ha6idirta e goonja. Hakkillo ma66e wuurake, goondinki ma66e walaa na-fuwe.

9 Amma 6e ke6ataa saa'a, gam haanjaare ma66e laa6anan him6e fu, hande no dum laatii e Yannes e Yamberes.

Haalaaji cakitiidí

10 Amma an Timote, a yi'i no janjinirmi. A yi'ii jikku am, e anniya am, e goondinki am, e munyal am, e yidde am, e tinnaare am.

¹¹ Aa anni tooraaji am, e boneeji am. A yi'ii ko he6immi Antiyokiya e Ikoniya, e Listira fu. A yi'i bo no munyirmi dow tooraaji di kebumi. Amma Joomiraawo wurtinii am e majji di fu.

¹² Hawtu6e e Yeesu Almasiihu, go e yidi hulugo Alla, 6e toorete.

¹³ Amma hallu6e e hiilo6e, 6eydoto e halla. Be majjinan wo66e, gam kam6e bo 6ee majji.

¹⁴ Amma an, joga ko ekkiti6aa, e ko kooliidaa e semme. Aa anni moy ekkitin maa dum.

¹⁵ Diga sukaaku maa, aa anni Dewte ceniide. Kanje de baawan ko hokku maa faamu, jiitiraa kisidam ke6eteedam diga e goondingo Yeesu Almasiihu.

¹⁶ Binni ceniini fu yiwii diga e kollitinki Alla. Nafuwe majje woni, jannjingo goonja, e hollugo boofi, e moyyingo di, e ekkitingo wonaago no fottiri.

¹⁷ Nunnun neddo Alla fu laatortoo kebbudo, ciriyiido wadugo golle geete.

4

Tinna aa waajoo

¹ Mii eelee yeeso Alla e yeeso Yeesu Almasiihu, kiitotoodo wuuru6e e maay6e. Mii eelee bo sabbu wittooyo makko e Laamaare makko:

² Waaja haala Alla, waajita ka wakkati fu, baa dum fottanii 6e, baa dum fottanay 6e. Felu 6e, semmidin 6e e munyal, aa jannjina 6e.

³ Gam wakkati waran de him6e salotoo nanugo ekkitinol poortinol. Be tokkoto suunooji ma66e. Be dartanan ko'e ma66e jannjinoobe duu66e, jannjan6e 6e ko 6e jidi nanugo.

⁴ Be cukkan noppi ma66e gam to 6e nanu goonja, 6e baylitinto far to taalaaji.

⁵ Amma an, nantu hoore maa der huune fu. Munyan tooraaji, wadu golle baajotoodo linjiila, heennyitin golle maa faa wooda.

⁶ Amma min, mi 6adike laataago sadaka, hande kiriseteedi, wakkati yawtugo am 6adake.

⁷ Mi ha6ii hawre woodune, mi yottinii doggudu am, mii joggii goondinki.

⁸ Diga jooni, Joomiraawo kiitotoodo e goonjaaku, e resanimmi riiba kokketeeka poonnitiido nyaanne darjal. Min tan bane hokketea ka. Amma, min e hettini6e, yidu6e wittooyo makko fu, o hokkata ka.

Ka Pol bati dow 6e o gollodii

⁹ Tinna garaa to am law.

¹⁰ Gam Demas accii am, sabbu yidde duuniyaaru, o yahii Tesalonika. Kereskes yahii Galaatiya, Titus bo yahii Dalmatiya.

¹¹ Luka tan nun wondi e am. Waddu Marku to aa wara, o nafan am sanne der golle am.

¹² Tikikus, mi lili dum Efesu.

¹³ To aa wara, gaddanaa am gulunfaare am ne accumi Torowas, wuro Karpus. Gaddanaa am bo dewte am, ko jogii am 6uri woni, dewte am de guri.

¹⁴ Aleksandire bahillo wadanii am ko halli puy. Joomiraawo yo6an mo ko o wadi.

¹⁵ An bo, hakkilan mo, gam o salake waaji amen e semme.

¹⁶ Nyalaane arandeere ne darinaami yeeso kiitoowo gam mi toontano hoore am, baa gooto wallay am, 6e fu 6e accii am. To Alla liman 6e dum gacce!

¹⁷ Amma Joomiraawo wallii am, semmidinimmi. Kan acci keennyitimmi golle waaji am. Him6e lenyi janani fu nanii waaji din. Nunnun dadirmi diga e hunnuko jaggere.

¹⁸ Joomiraawo dadinan am ko halli fu, o yottinammi jam to Laamaare makko ne kammu. Tedduŋal laatanoo mo faa abada. Aami!

Heennyitirde e cannooje

¹⁹ Mi sannii Pirisilla e Akilas, mi sannii getti wuro Onesifor.

²⁰ Erastus darake Korintu, Torofimus bo, mi accii dum Miletus oo nyawi.

²¹ Tinna garaa go dabbune wada. Ebulus e Pudes e Linus e Kalawdiya e sakikiraaŋe wonŋe do fu, sannii maa.

²² Joomiraawo wonda e maa! Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol ɲol Pol wannani Titus

Haala Puddirka

Wakkati Pol yoofitaa de o maɓɓanoo der Roma, den nun o waajii haala linjiila der Kereta, siire ɓurune manju der dunde girekiibe. Wakkati o yaareteno Roma to laamiido mawdo, laana diyam maɓɓe yaaliniino ɓe Kereta.

Wakkati o yawtata diga don, o accii don mo o gollodintoo, tokkiido mo, mo laataaki Yahuduujoo, Galaatiya. 2.3. De duuddum Pol yowannoo mo o wada golle cadude, der Korintu du. O yowanii mo gollal moyyingo joonne eklesiya ka kanko Pol o titunoo.

Pol batii Titus ɓe potta Nikopolis. E nandi hande diga Maseduwaan nun o winnoy derewol ɲol do, e ɲol Timote aranol. Haala majji e nandi.

Baawo Pol holli no haani ardiibe e wa'i, o batanii bo boofi Yahuduube salotoobe ekkitinol goonawol. O holli bo ko haani geɓe himbe feere feere wonbe der eklesiya wada. No o heennyitiri derewol makko nani, o batanii moyyere Alla accoore neddo joodoo joonne teddinoore linjiila.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-4
2. Dottiibe eklesiya, 1.5-16
3. Golleji geɓe himbe feere feere der eklesiya, 2.1-15
4. Joonne goondinbe der duuniyaaru, 3.1-11
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 3.12-15.

Sannoore

¹Derewol ɲol do yiwii e am, min Pol, maccudo Alla e lilaado Yeesu Almasiihu. Alla yowanii am mi wada subaabe makko goondina mo. O yowanii am anningo ɓe goonja jaadooha e goondinki men.

²Hande non ɓe goodirta hoolaare heɓugo yonki tabitiiki. Alla mo fewataa haɓɓaniino en alkawal yonki kin diga huune fu tagaaka.

³No wakkati wadi, o anninii haala makko diga e waaji di o yowanimmii hande no Alla Kisinoowo en umuri dum.

⁴Titus, mi sannii maa, an, laatiido ɓiyam e goonja diga e goondinki men gooti. Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Kisinoowo en wadane mooyyere, hokkee bo jam!

Golle Titus der Kereta

⁵Mi accii maa Kereta gam moyyinaa ko horii moyyineego. Cuɓanaa genni fu dottiibe Eklesiya hande no bi'uno maa mi.

⁶Sey dottiijo cuɓaado fu laatoo mo walaa gacce. O laatoo gorko mo debbo gooto, mo ɓiɓɓe mum laatii goondinbe. Biɓɓe ben laatoo ɓe nyo'irtaake baadi baanjaari, dum bo dullere dowtaare.

⁷Doole ardiido Eklesiya fu laatoo mo walaa gacce, gam o laati nun gollantoodo Alla. Haanay o laatoo mawnitiido, dum bo mo mone, maa bo jaroowo bagi, dum bo kabaado, maa bo cuunaado riiba kalluka.

⁸Amma sey joomum e laatii bernoowo hobe, jidudo ko woodi, mo hakkillo, poonnitiido, laabudo, nantiido.

⁹Sey joomum e jogii haala kooliniika hande no ka janjiniraa. Den o waawan ko semmidini wobe e ekkitinol laabuɲol, o waawan bo ko jaalii yeddoobe.

¹⁰ E gooŋa, duu66e e laatii nanaruu6e, accu du caka Yahuduu6e goondin6e. Bee laatii batoo6e haalaaji di walaa hoore, 6ee yoyra him6e.

¹¹ Sukku kunnude ma66e, gam 6ee biisa saareeji duuddi. Bee ekkatina ko haanay, gam 6e ke6a riiba kalluka.

¹² Neddo ma66e, mo him6e daari hande annabiijo, batii du, wi'i: «Keretaa6e laati nun fewoo6e wakkati fu, 6ee laatii bisaaji bondi, ciwankee6e, e deere-ruu6e.»

¹³ O batii gooŋa. Gam majjum, felu 6e e semme, gam 6e ke6a goondinki geeti.

¹⁴ Be acca tokkugo taalaaji Yahuduu6e, e oodaaji him6e yoofu6e gooŋa.

¹⁵ Huune fu e laabi to laabu6e. Amma walaa ko laabi, to so6u6e e 6e goondinay, gam hakkillo ma66e e cuudidum 6erne ma66e fu sobii.

¹⁶ Bee bi'a 6ee anni Alla, amma golle ma66e e yedda no 6ee anni mo. Bee laatii nyiddu6e, e nanaruu6e. Be baawataa ko wadi geetum baa gootum.

2

Ekkitinol gooŋawol

¹ Amma an, accu batu maada yaada e ekkitinol gooŋawol.

² Wor6e nayee6e, batu 6e no haani 6e laatoos nantii6e, fotu6e teddineego, hakkil6e. Be laatoos 6e goondinki mum yandi, 6e gooda yidde e munyal.

³ Batu rew6e nayee6e bo, wonoo hande no haani rew6e goondin6e wonoroo. To 6e laatoos nyo'oo6e him6e, dum bo hor6e bagi. Amma 6e laatoos ekkitinoos ko woodi.

⁴ Be ekkatina rew6e saanoos yidugo wor6e mum, e sukaa6e mum.

⁵ Be laatoos hakkil6e, laabu6e. Be kiinnoo golle wuro ma66e, 6e laatoos yeeddu6e. Moy fu dowtanoo gorko muudum, gam to haala Alla yennee.

⁶ Waaja gojankee6e, 6e laatoos hakkil6e der huune fu.

⁷ An e hoore maa, laatana 6e misaalu der golle boodde fu. Ekkitin 6e ekkitinol gooŋawol, e pottunol.

⁸ Haala maa laatoos gooŋaha, ka yeddataako, gam way6e meeden jiboo, 6e dulla kalluka ka 6e batani en.

⁹ Maccu6e bo, waaja 6e, 6e nanana joomiraabe ma66e der huune fu. Be gada ko welata 6e, to 6e jeddontir e ma66e.

¹⁰ To 6e bujju 6e, amma wakkati fu, 6e kollita 6ee laatii hoolaabe, hebbu6e. Be gada dum gam ekkitinol haala Alla kisinoowo en, teddinee der huune fu.

¹¹ E gooŋa, moyyere Alla hollitake gam him6e fu hisa.

¹² Moyyere nen e ekkitina en accen wonaago der dullere kulol Alla, e suunooji duuniyaaru. Nee ekkitina en bo laatoos hakkil6e, e foonnitiibe, e huloos Alla der duuniyaaru nuu do.

¹³ Hande non kedortoden nyalaane barkidinaane, ne tammihiden. Nyalaane nen, Yeesu Almasiihu, Alla meeden mawdo, Kisinoowo en, hollitinto e teddunjal.

¹⁴ O hokkii hoore makko gam men, o sooditii en diga ko halli fu. O laatini en him6e makko 6e o woodi, laabinaabe, tinnii6e wadugo golle geete.

¹⁵ Kanjum haani bataa him6e, nun bo haani baajodaa 6e, pelaa 6e e baawde maa fu. Taa accu goddo yawee.

3

No haani goondin6e Yeesu e laatii

¹ Siwtor goondin6e 6e nanana maw6e leydi, e woodu6e baawde. Be dowtanoo 6e, 6ee ciriyyi wadugo golle boodde fu.

² To 6e batu kalluka dow goddo, 6e laatoo deyyu6e, e sawrii6e, e welu6e deedi dow him6e fu.

³ Gam enen bo, een laatinoo 6e walaa hakkillo, nanaruu6e, e majju6e. Een laatinoo maccu6e jidaali, e suunooji diye fu. Een goodunoo ganyaani e nawniraagu, een banyontiri, en banyaa, een banyontiri.

⁴ Amma Alla Kisinoowo en hollitii him6e geetaaku mum e yidde mum.

⁵ O hisinii en, amma hinaa gam en gadii golle poonnitiide, e endam makko o rimatorii en, laatiden hey6e diga e Ruuhu Ceniido laa6indo en.

⁶ Alla hokkii en Ruuhu mum ceniido puy, diga e Yeesu Almasiihu Kisi-noowo en.

⁷ O wadii dum diga moyyere makko gam laatoden foonnitiie, he6a donen yonki tabitiiki, ki tammiden hebugo.

⁸ Kanka woni haala kooliniika.

Mii yidi tasinaa ka, gam goondin6e Alla tinnoo wadugo golle boodde. Kanjum woni ko woodi, ko nafata him6e.

⁹ Amma wodododa haalaaji di walaa hoore, e jeddi dow habaruuji lenyi, e ka6e, e jeddi dow tawreeta. Haalaaji dii don fu nafataa goddum, baanji di laatii.

¹⁰ Gaddoowo ceennol caka him6e, felu mo de woore, de didi, to o salake, takku mo sera.

¹¹ Annu gadoowo hande non laati nun majju6o e hakkeejo, o doyyii hoore makko kiita.

Cannooje e baynaade

¹² To mi lili Artemas naa bo Tikikus to maa, yawda garaa law, tawaa am Nikopolis, gam ton jidumi dabbugo.

¹³ Tinna ballaa Jenas, moodibbo tawreeta, e Apollos, gam to goddum jaccu 6e der jahaanjal ma66e.

¹⁴ E haani him6e meeden bo ekkitoo wadugo golle boodde. Be balla haajaabe walleego gam to kam6e walloo6e 6en 6e gonoo baanji.

¹⁵ Wondu6e e am fu sannii maa. Emen canna goondin6e yidu6e men fu.

Moyyere Alla wonda e moodon, on fu.

Derewol ɲol Pol wannani Filemon

Haala Puddirka

Derewol ɲol Pol wannani Filemon do, haala joonne hakkune himbe dido nun ɲol batanta. Pol wannii derewol ɲol gam o sawrinana Onesimu, maccudo dog-gunoodo joomiraawo mum Filemon. Filemon laati nun goondindo tawaado der wanjarde Koloosi. Onesimu tuubii, goondini Yeesu diga e waaji Pol. Kan wadi Pol e eela Filemon jaɓa Onesimu hande banniraawo mum, o sawranoo mo bo.

Der duuɓol 62 nun Pol winni derewol ɲol der nanjoore mum arandeere der Roma. Dum nandi hande Tikikus nun yaari derewol ɲol e ɲol Koloosi, Kol. 4.7-9.

Ko hollitii der derewol ɲol woni, tinnaare ne Pol woodi dow moyyingo haala hakkune himbe dido, hande no o woowi wadugo hakkune himbe duuɓe. Ko Almasiihu wadani en hakkune men e Baaba mum, kanjum nun Pol wadani Onesimu hakkune mum e Filemon.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1-3
2. Yettoore Alla gam goondinki Filemon, 4-7
3. Pol e eelana Onesimu sawraare, 8-22
4. Cannooje, 23-25.

Sannoore

1 Min Pol, e banniraawo meeden Timote nun winni derewol ɲol. Min Pol, mii laatii maɓɓaado gam daliila Yeesu Almasiihu. Emen canna Filemon, jidaado amen, gollodintoodo e amen.

2 Emen canna bo Afiya, sakiike men debbo, e Arkippus kaɓidoowo e meeden gam linjiila, e goondinbe hawritintooɓe der wuro maa.

3 Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam.

Yidde e goondinki Filemon

4 Filemon, mii yetta Alla wakkati fu, mi accay siwtorgo maa der du'aaje am.

5 E goonja, mi nani yidde e goondinki maada dow Joomiraawo Yeesu e batanee, e no jidirdaa himbe Alla fu.

6 Emii eela Alla, gam goondinki kii do hawti en yi'oo der gaɗu. Den paaminaa geetum fu dum baaweten wadugo gam Almasiihu.

7 Banniraawo, ɓerne am seyake puy, hakkillo am fukkake bo, gam yidde maa deyyitini himbe Alla.

Pol e sawrinana Onesimu

8 Mii woodi laawol der kawtal men e Almasiihu mi eelee ko haani gaɗaa.

9 Amma, mii ɓuri yidugo, mi eelee gam yidde, min Pol dottiijo, jooni bo mii maɓɓaado sabbu Yeesu Almasiihu.

10 Mii eelee gam Onesimu ɓiyam mo keɓumi goondini der kasu.

11 Naane, o nafayno maa, amma jooni, o nafan en, min e maa.

12 Mii wittina mo to maada, jaɓu mo hande min e hoore am.

13 Mii yiduno haggugo mo to am, gam o wallammi hande no haani balliraano am jooni no tawaami der kasu gam linjiila.

¹⁴ Amma mi yiday wadugo goddum to hinaa en baddii, gam mi yidaa wadingo maa booddum e doole, amma dum laatoo e sago maa.

¹⁵ Wadoto Onesimu seenniriino e maa wakkati sedda, gam o wonda e maa, e baadey.

¹⁶ O laataaki kade maccudo tan, oo buri maccudo, o laatike banniraawo men jidaado. Min, mii yidi mo sanne. Mii anni aa yidi mo buri, hinaa hande neddo tan, amma hande goondindo Joomiraawo.

¹⁷ To a daarii am hande igo maa, den kan, jaβu mo hande no jabirtaa am min e hoore am.

¹⁸ To o woofaniino maa, dum bo to o joganiino maa nyamaane, yowanam dum.

¹⁹ Min Pol, mii winna ka e junjo am, mi yobete dum. Amma mii siwtoree, an bo aa joganii am nyamaane, nyamaane nen bo, an e hoore maa nun.

²⁰ An banniraawo am, wadanam dum sabbu Joomiraawo, deyyitin berne am gam kawtal men e Almasiihu.

²¹ Mii wannanee gam mii hoolii a nananan am, gam mii anni a wadan buri ko eelu maa mi.

²² Sikan, ciriyanoɗaa am suudu to beeranmi, gam mii miila, Alla jaβan du'aaje mon, o wittinanmi to moodon.

Cannooje

²³ Epafaras mo maββidaami gam Yeesu Almasiihu sanni maa.

²⁴ Marku bo, e Aristarkus, e Demas, e Luka gollidoobe e am sannii maa.

²⁵ Moyyere Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden wonda e moodon.

Derewol Iburaninkee6e

Haala Puddirka

Derewol Iburaninkee6e e woodi nafuwe mawɗo der Alkawal Kesal. Binnuɗo derewol ɗol batay inne mum, ko baaweten ko bati tan woni, o laati nun Yahuduujo goondindo Yeesu, woliine maamiraabe men nun hollata dum. Oo anni Alkawal Kiinɗal puy, accu du dow golle Leewinkee6e. Diga seede6e linjiila arandee6e nun o nani linjiila.

Yahuduube goondin6e Yeesu hande makko nun o wannani, kam6e o bad-data. Bee laatii him6e tawaa6e der eklesiya ka o anni, go oo yidi beraago 6e, dum 6ooyataa. Liinyoobe dewte e miili eklesiya Roma, der leydi Italiya nun o wannani derewol ɗol. Gam Roma nun him6e arti nani haala derewol ɗol, diga e derewol ɗol Kelema mo Roma winni der duu6ol 95 yahugo 96 6aawo Almasiihu rimaa.

Toora batanaaka der don e laatii toora ka Kolodu laamiido toori Yahuduube goondin6e Yeesu der duu6ol 49 6aawo Almasiihu rimaa. O riiwi Yahuduube goondin6e jaka duu6i sedda diga Roma.

Dum nandi hande derewol ɗol winnaama hakkuno duu6ol 60 yahugo 64 6aawo Almasiihu rimaa.

Binnuɗo derewol ɗol, wannii ɗol gam semmidingo 6e o wannani. Dum nandi bo hande 6e o wannani e tawaa der toora mawka. O wannanii 6e, gam to 6e boppu goondinki.

Der derewol makko, o hollii 6e no Yeesu e 6uri malaykaa6e, e Muusa, e Yosuwaa, e Limaamii6e 6e Alkawal Kiinɗal. Dum don fu, e hollita no 6e o wannani e yiduno wittugo der tawaanɗal Yahuduube dow sujidango Alla. O hollii 6e, no sadaka Almasiihu wadi de woore, e yiyam mum heyii faa e baadey.

O semmidinii 6e e hollugo 6e goondinki him6e arandee6e. O batii 6e, 6e tigga Almasiihu gite, gam kanko nun laatii misaalu munyal.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-3
2. Almasiihu e 6uri malaykaa6e mawnugo, 1.4-2.18
3. Almasiihu e 6uri Muusa e Yoosuwaa mawnugo, 3.1-4.13
4. Limaamaaku Almasiihu e 6uri limaamaaku fu, 4.14-7.28
5. Alkawal Almasiihu e 6uri alkawalji fu, 8.1-9.28
6. Yiyam Almasiihu e 6uri kiiseteedi fu nafuwe, 10.1-31
7. No goondinki 6uriri huune fu, 11.1-12.25
8. Haalaaji cakitiidi, 13.1-25.

Alla baddii him6e diga e Biddo mum

¹ Diga ko 6ooyi, Alla baddiino kaakiraa6e meeden de duuddum, e laabi feere feere. O baddii 6e diga e annabii6e.

² Amma der nyalaade cakitiide dee do, o baddii en diga e Biyiiko. E makko Alla tagiri duuniyaaru e kammu. Kanko nun bo Alla su6i laatoo donoowo huune fu.

³ Kanko nun laatii jayɗol jalboowol, kollitoowol tedduɗal Alla, e no Alla laatii e goonja. Oo jogii huune fu diga e haala makko gooduka baawde. Baawo o laafini hakkeji him6e, o joodake dow kammu, to nyaamo Alla mawdo, mo tedduɗal.

Biddo e 6uri malaykaa6e

⁴ Bid̄do e burii malaykaa6e man̄u, kan wad̄i Alla hokki mo inne burune inde ma66e.

⁵ Malaykaajo moy nun Alla meed̄i ko wi'i:

«An laatii Bid̄do am,
hanne min nun laatii Baaba maa*?»

Moy o wi'i kade:

«Mi laatanoo mo Baaba,
kanko bo, o laatanoo am Bid̄do*?»

⁶ Kade bo, no o liloŷta Afo makko e duuniyaaru, o wi'i:

«Malaykaa6e Alla fu sujidana mo*.»

⁷ Dow malaykaa6e bo Alla wi'ii:

«Oo gollira malaykaa6e makko hande keni,
gam majjum, Alla maada sub̄i ma, wuju maa nebbam seyo
buruŷo ŷo wondufe e maada*.»

⁸ Amma dow Bid̄do, o wi'i:

«Laamu maa, an Alla, wonoo faa abada!
A laamoranto him6e maa e sawru foonnitaare.

⁹ Aa yidi foonnitaare, aa wanyi ko halli,
gam majjum, Alla maada sub̄i ma, wuju maa nebbam seyo
buruŷo ŷo wondufe e maada*.»

¹⁰ O wi'i kade:

«Joomiraawo, diga fuddoode, an tagi leydi,
juude maa tagi kammu.

¹¹ Dum fu, dum halkan, amma an, a tabbitinto,
dum fu, dum hiiddan hande kolte,

¹² a taggan dum hande toggoore,
dum waylitinte, hande kolte.

Amma an, a waylitintaako.
Duu6i maa bo heennyataa*.»

¹³ Alla meeday ko wi'i malaykaajo gom:

«Jooda nyaamo am
gam mi wada wanyu6e maa laatoos jaa6irdum koyde maa*.»

⁴ Malaykaa6e fu laati nun ruuhuui jaggantoodi Alla, oo lila di gam di gollanoo ronoo6e kisidam.

2

To en jeebee kisidam

¹ Gam majjum, e haani kakkilanen puy ko nanuden, gam to en bod̄dodee laawol.

² Haala ka Alla hokki diga e malaykaa6e goondii. Woofu6e e saliife d̄owntanaago ka fu, he6an kiita kaa do haanani 6e.

³ To non noy dadirten, to en jeebake kisidam mawdam hande dam do? Joomiraawo nun arti batango kisidam dam, den nanu6e tabbitinani en dam.

⁴ Alla semmidinii seedaaku ma66e e wadugo maaneeji, e kaaydiniidum, e kaayeeŷiji feere feere. Alla hollitii dum bo e seennango 6e Ruuhu Ceniido hande no o yidiri.

Yeesu laatake neddo gam hisina himbe

⁵ Alla hokkay malaykaa6e 6e laamano duuniyaaru garoowu nu batanten.

⁶ Goddo batii nokkun der Dewtere, wi'i:

«Ume neddo laatii faa ciwtoraa dum?»

* 1:5 Jabuura 2.7 * 1:5.2 Samuyiila 7.14 * 1:6 Tokkitaaki Tawreeta 32.43 * 1:7 Jabuura 104.4

* 1:9 Jabuura 45.7-8 * 1:12 Jabuura 102.26-28 * 1:13 Jabuura 110.1

naa bii-aadama ko paaledaa dum?

⁷ A leesinii mo wakkati sedda ley malaykaa6e, a meelii mo teddujal e manju.

⁸ A yowii huune fu ley koyde makko*.»

No Alla yowani mo huune fu, edum holla no goddum horaaki ko o yowanay mo junjo. Jooni en ji'ataa taw no o yowanii mo kujje fu junjo.

⁹ Amma een ji'a Yeesu leesinanoodo wakkati sedda ley malaykaa6e, jooni o meelinaama teddujal e manju. Gam ume? Gam o toorake, o maayi. Hande non, sabbu moyyere Alla, o maayirani him6e fu.

¹⁰ Dum fottanii Alla tagudo huune fu, e mo gam mum huune fu woni, yaara him6e duu66e 6e ke6a teddujal. Dum fottanii mo bo, o yottina Yeesu ma66itindo laawol kisidam, o laato kebbudo diga e tooraaji.

¹¹ Gam laa6inoowo, e laa6intee6e fu yiwii diga e baaba gooto. Kan wadi o sentay noddugo 6e banniraa6e.

¹² O wi'ii:

«Mi batan banniraa6e am inne maa, mi maantete caka jama'aare maa*.»

¹³ O wi'ii kade:

«Mi yowan hoolaare am fu dow Alla.»

Kade bo, o wi'i:

«Mi nani, min e 6i66e 6e Alla hokkimmi*.»

¹⁴ Hande no 6i66e woodiri 6annu e yiyam, hande non Yeesu bo ettiri 6annu, laatii hande ma66e. O wadii dum gam diga e maayde makko, o halka baawde laamaniido maayde, waato Seydan.

¹⁵ Diga e majjum o rindini laatii6e maccu6e der gonki mum fu, gam 6e kulii no maayde.

¹⁶ Gam een anni, malaykaa6e bane Yeesu wari wallugo, amma laatii6e lenyol Iburahiima nun.

¹⁷ Gam majjum, e haani o nanda e banniraa6e makko der huune fu. Hande non o laatorii hooreejo Limaamiibe mo endam, koolaado der golle Alla, gam o moyta hakkeji jama'aare.

¹⁸ Kanko e hoore makko o tooraama, o jarbaa. Gam majjum, o waawan wallugo jarbaa6e.

3

Yeesu e 6uri Muusa

¹ Banniraa6e goondin6e, onon 6e Alla noddii, gattee hakkillo mon dow Yeesu. Alla liloyi mo gam o laato hooreejo Limaamiibe dow goondinki meeden ki ceedotoden.

² O laatake koolaado yeeso Alla cu6udo mo, hande no Muusa laatorii koolaado der suudu Alla fu.

³ E goonja, Yeesu e 6uri Muusa teddujal, hande no mahoowo 6uriri suudu njol o mahi teddujal.

⁴ Gam suudu fu e woodi mahudo dum, amma mahudo huune fu woni Alla.

⁵ Muusa laatike koolaado der suudu Alla fu, hande jaggiido, oo seedanoo ko batanoytee.

⁶ Amma Almasiihu laatike koolaado der suudu Alla hande 6iddo. Enen laatii 6e suudu makko to en tinnake een koolii, een tabbitini ko jurortoden faa heennyitirde.

Naatugo der siwtaare Alla

7 Gam majjum, Ruuhu Ceniido wi'i:

«Hanne, to on nanii daane Alla,

8 to on joorinee berde moodon

hande no kaakiraa6e moodon wadunoo,

no 6e ummanii Alla*,

9 6e jarbii mo der ladde haro.

Alla wi'i, ton 6e jarbii am, 6e poonnimmi,

baa no 6e ji'ii golle de gadumi jaka duubi lasoy didi.

10 Gam majjum, mone am ummii dow him6e jaamanuuru nu,

bi'umi: "Wakkati fu, berde ma66e e majji,

6e annaa laabi am!"

11 Gam majjum, mone am ummii, kuniimi, bi'umi:

"Be naatataa der siwtaare am pay*."»

12 To non, banniraa6e, kakkilee, gam to goddo moodon woodu 6erne hallune, dulla goondingo, woddodoo Alla mo yonki.

13 Amma baajontiree nyalaane fu, faa dum wi'ee «hanne» gam to hakke majjin goddo moodon, yoorina 6erne mum.

14 To en jogake hoolaare men arandeere e semme faa heennyitirde, den en laatike hawtu6e e Almasiihu.

15 Hande no Dewtere wi'i:

«Hanne, to on nanii daane Alla,

to on joorinee 6erne mon

hande no kaakiraa6e moodon wadunoo,

6e ummanii Alla»

16 Bey nun nani daane Alla, go 6e ummanii mo? Kam6e woni wurti6e diga leydi Misira fu, 6e Muusa ardanii fu!

17 Bey nun mone Alla ummii dow muudum faa duubi lasoy didi? Kam6e woni wadu6e hakke, go maayi der ladde haro.

18 Bey nun o hunanii 6e naatataa der siwtaare makko? Kam6e woni salii6e dowlanaago mo.

19 En ji'i, 6e baaway naatugo der siwtaare nen gam 6e goondinay.

4

1 Alla ha66anii en alkawal naatugo der siwtaare mum. To non, sey kulen, gam to goddo moodon miilu sakitake, dullii naatugo der mayre.

2 Gam enen bo, en baajaama linjiila hande kaakiraa6e men. Amma, ka 6e nani nafay 6e, gam no 6e nani, 6e goondinay.

3 Amma enen goondin6e, en naatan der siwtaare ne Alla batani, hande no o wi'i:

«Mi hunake e mone bi'umi:

"Be naatataa der siwtaare am pay*!"»

Nani bo Alla heennyi wadugo golle mum diga o tagi duuniyaaru.

4 Bataama kade nokkun der Dewtere, dow nyalaane jeedidawre, wi'aa: «Alla siwtake wadugo golle mum fu der nyalaane jeedidawre*.»

5 O wi'i kade der nokkuure wonne: «Be naatataa der siwtaare am pay*.»

6 Artu6e nani linjiila naatay der siwtaare nen, gam 6e dowtaaki. Amma wob6e waawan ko naati kade.

* 3:8 Him6e Isira'iila ummani6e Alla e annabi Muusa wi'i, wittan leydi Misira. ✧ 3:11 Jabuura 95.7-11 ✧ 4:3 Jabuura 95.11 ✧ 4:4 Laatanooji 2.2 ✧ 4:5 Jabuura 95.11

7 Gam majjum, Alla resii nyalaane wonne kade, o noddi ne «hanne» o batanii ne 6aawo duu6i duuddi, diga e hunnuko Dawda, o wi'i: «Hanne, to on nanii daane Alla, to on joorinee berde moodon*.»

8 To Yosuya hokkiino 6e siwtaare, Alla batantaano kade siwtaare wonne 6aawo nii.

9 To non, nyalaane siwtaare e horanii kade him6e Alla.

10 Gam naatudo der siwtaare Alla, siwtoto e golle mum kanun bo, hande no Alla siwtorii e de mum.

11 Gam majjum, en tinnee naaten der siwtaare Alla. To goddo tokku misaalu dullere dowtaare him6e Isira'iila, yana.

12 Haala Alla e woodi yonki, eka woodi semme. Kaa 6uri kaafahi kiye fu, belnaaki becce didi welugo. Kaa naata faa der, ka seenna yonki e ruuhu, jokkule e busam. Eka hiitoo maatirdum, e miilooji berne.

13 Walaa fu ko tagaa, ko suudanii Alla, huune fu laa6i e gite makko. Kanko jottinoyten ko gaduden fu.

Yeesu e 6uri hooree6e Limaamiibe

14 Een goodi hooreejo Limaamiibe mawdo jottiido to Alla dow kammu, kanko woni Yeesu, Biddo Alla. Gam majjum, sey jogoden e berde goote goondinki meeden ki ceedotoden.

15 Een goodii hooreejo Limaamiibe baawoowo endaago en der tampe meeden. Gam kanko e hoore makko o jaribaama der huune fu hande no meeden, amma o waday hakke.

16 Gam majjum, en battee kittaal Laamaare Alla nal moyyere e hoolaare, gam ke6en endam, e moyyere, de gooduden bukaata ballal fu.

5

Hooreejo Limaamiibe mo yurmeene

1 Hooreejo Limaamiibe fu, su6ete nun caka him6e, o gollanoo Alla gam ma66e, o yaara dokke e kiiseteedi yeeso Alla gam ikkingo hakkeeji.

2 O waawan faamugo 6e walaa annal e majju6e, gam kanko e hoore makko oo laatii tampudo der becce fu.

3 Gam sabbu tampere nen nun haani o wada kiiseteedi ikkinooji hakke, hinaa gam jama'aare tan, amma gam hoore makko bo.

4 Goddo waawataa ko hokki hoore mum teddujal laataago hooreejo Limaamiibe. Amma Alla nun noddata joomum hande no o noddiri Haruuna.

5 Non bo dum laatii e Almasiihu, kanko bane hokki hoore makko teddujal laataago hooreejo Limaamiibe. Alla nun hokki mo dum, de o wi'i:

«An laatii Biddo am, hanne min nun laatii Baaba maa*.»

6 O wi'i nokku kade: «A laa6ike Limaamiijo faa e baade hande no Malkisadaka*.»

7 Wakkati Almasiihu wonunoo e duuniyaaru, o eelii Alla, o eelatii, e bojji mawdi, e gondi, gam Alla hisina mo diga maayde. Alla bo toontake mo, gam oo woodi kulol Alla.

8 Baa no oo laatii Biddo Alla, tooraaji makko ekkitinii mo dowtaago.

9 Alla laatinii mo kebbudo, gam majjum o laatanii dwtanii6e mo fu daliila kisidam tabitiidam.

10 Alla su6i mo, wadi mo hooreejo Limaamiibe hande no Malkisadaka.

En kakkilee to en boppee goondinki

11 Dow haala kaa do, emen goodi haalaaji duuddi, e kujje cadude faamingo, gam on paamataa law.

12 E haanunoo oon laatii jannjinoobe diga dum booyi, amma faa jooni oon goodi bukaata jannjineego puddirdum der haala Alla. Haanuno oon nyaama nyaamdu tekkunol, amma faa jooni, kosam nun musintan.

13 Musinoowo fu, waawataa suttontirgo haala foonnitaare, gam o laati nun suka.

14 Amma, mawbe, woowinbe hakkillo mum suttontirgo ko woodi e ko halli nun nyaamdu tekkunol wonani.

6

1 Gam majjum en accee ekkitaago ekkitinol leesunol dow Almasiihu. En jahee yeeso e ko hebbi. To en daddee dadda kesa, hande jon: tuubugo golle jaayde, e goondingo Alla,

2 e ekkitinooje dow batasi, e yowugo himbe juude, e pintol maaybe, e kade kiita duumiika.

3 En jahee yeeso, kanjum en gadan dum, to Alla jabii.

4 Daaree haala himbe wittube der gonki mum kiikki. Be kebiino jayjol Alla. Be mettii dokkal yiwunol dow, go be kebi gedu e Ruuhu Ceniido.

5 Be mettii haala Alla geeta, e baawde jaamanuuru warooru,

6 e non fu, go be bitti baawo. Wadataako be bittinee be tuuba kade. Gam dum laatii hande kambe e ko'e mabbe, bee tigga kade Biddo Alla dow leggal palaarjal, bee jawna mo yeeso himbe fu.

7 To leydi e yara diyam toboojam de duuddum, nii fudinana aawudo awdi geeri, den ni hebuwa don barke Alla.

8 Amma to gi'e, e tuppe nun ni fudinta, sey ni woppee, booyataa ko ni yaa'ee, ko sakitoytoo fu, sey ni sunnyee yiite.

9 Onon, banniraabe am yidaabe, baa to emen bata hande non, emen anni oon darii dow laawol boodunol, nol kisdam.

10 Gam Alla laataaki mo fonnitaaki. O yeggitintaa gadu mon, e yidde ne kollitindon gam inne makko. On kollitii yidde nen e golle de gadudon, e de gadoton faa hanne gam himbe Alla.

11 Amma emen jidi moy moodon fu hollita iri anniya kaa don faa heennyirde, gam kebon ko kedidon.

12 To on laatee ciwaakuube, amma yemminee goondinki e munyal himbe heboobe donju ju Alla habbi alkawal mum diga e goondinki.

13 No Alla habbanta Iburahiima alkawal, e hoore makko o hunorii, gam o waawataa ko hunorii burudo mo manju.

14 O wi'i: «E goonja, mi barkidinte, mi duudinana lenyol maa!»

15 Hande non Iburahiima munyiri, o hebi ko Alla habbani mo alkawal.

16 To himbe e hunoo, bee kunoro inne burdo be manju. Hunayeere nen nun tabbitinta haala, ikkina jeddi fu.

17 Non bo, no Alla yidi hollugo ronooobe alkawal mum e burudum laabugo, no ka o resi waylitintaako pay, o wadii dum e hunayeere.

18 To non, kujje didi woni waylitintaako, de Alla waawataa ko fewi dow mum, kanje woni: hunayeere e alkawal. Kanjum semmidinta berde men, enen accoybe huune fu, go kooliden ko bi'aden.

¹⁹ Hoolaare nen e laatani en hande tiggere laana diyam, tiggaane ne dimmataako gam yonkiji men. Ne yahii faa 6aawo wudere wirnirde nokkuure 6urune fu senaago.

²⁰ Don nun Yeesu arti naatani en, o laatani en hooreejo Limaamii6e faa e baadey, hande no Malkisadaka.

7

Limaamiijo bi'eteedo Malkisadaka

¹ Malkisadaka on laati nun laamiido siire wi'eteene Salaam. Oo laatii bo Limaamiijo Alla towudo. Wakkati Iburahiima wartata diga konu nu o jaalii laamiioe, den Malkisadaka fotti e makko, barkidini mo*.

² Kanko nun Iburahiima hokki jakka huune fu. Ko inne Malkisadaka fillitii woni: «Laamiido foonnitaare», kade bo, oo laatii laamiido Salaam, waato «laamiido jam.»

³ O woodaa Baaba, dum bo inna, o woodaa bo kaakiraa6e. O woodaa fuddoode, o woodaa timmoode. O nandinaama e Biddo Alla, oo laatii Limaamiijo faa e baadey.

⁴ Daaree no teddujal Malkisadaka foti mawnugo, faa Iburahiima maama meeden hokki mo jakka ko he6i diga konu.

⁵ Limaamii6e yiwo6e e lenyol Leewi, kam6e nun tawreeta hokki laawol jabugo jakka to Isira'iilaabe, banniraa6e ma66e, baa no kam6e bo 6e yiwii e Iburahiima hande ma66e*.

⁶ Amma Malkisadaka mo jeyaaka der lenyol Leewi, jabii jakka to Iburahiima, o barkidini kebudo alkawalji Alla.

⁷ Nani bo, jeddi walaa, barkidindo e 6uri barkidinaado manju.

⁸ Dow wecco arano, Limaamii6e jaboo6e jakka laati nun him6e maayoo6e. Amma dow wecco dida6o, Malkisadaka ceedanaado e wuuri nun jabi ka.

⁹ En baawan ko wi'i Leewi jabooowo jakka, hokkii ka diga e Iburahiima.

¹⁰ Gam Leewi rimaakano taw, go Malkisadaka fotti e maamiiko Iburahiima.

¹¹ Der tawreeta ka Isira'iilaabe hokkaa, 6e lenyol Leewi nun haani su6ee laatoo Limaamii6e. To golle limaamaaku Leewinkee6e e hebbuno, Limaamiijo goddo hande Malkisadaka bukaakano wara, laato mo lenyol Haruuna bane.

¹² To golle limaamaaku waylitate, doole sariya bo waylitoo.

¹³ Mo haala kan wondanaa laati nun mo lenyol feerewol, mo him6e lenyol mum gollaakino dadey to hirsirde.

¹⁴ Him6e fu e anni no Joomiraawo meeden yiwii diga e lenyol Yahuuda. Lenyol nol, Muusa batanay nol gokka dow limaamaaku.

Limaamiijo goddo nandudo e Malkisadaka

¹⁵ Warugo Limaamiijo goddo, nandudo e Malkisadaka, 6eydii laa6ingo haala kan.

¹⁶ O laataaki Limaamiijo hande no him6e su6irtee e sariyaaji mum. Amma, o laatike Limaamiijo e baawde yonki ki heennyataa.

¹⁷ Gam Dewtere wi'i:

«A laatike Limaamiijo faa e baadey hande no Malkisadaka.»

¹⁸ To non, sariya artuka woppaama, gam ka tampii, ka nafay.

* 7:1 Laatanooji 14.17-20 * 7:5 Leewi woni maama Muusa e Haruuna.

19 Gam tawreeta Muusa waday goddum kebbudum. Amma jooni, en ke6ii tammuwe 6urune woodugo, ne battortoden Alla.

20 Dum don fu, e hunayeere nun laatorii. Amma 6ee to, laataaki Li-maamiibe e hunayeere.

21 Amma Yeesu kan laatike dum dow hunayeere Alla, bi'udo:

«Min Joomiraawo mi hunike, mi wittataa 6aawo:

“A laatike Limaamijjo faa e baadey*.”»

22 Hande non Yeesu laatorii torma alkawal buruŋal woodugo.

23 Gokka nani kade. Limaamiibe duu66e nun wonuno, gam maayde e hadannoo 6e tabitaago.

24 Amma no Yeesu e laatii duumiido, limaamaaku makko goddo wattirtaa dum.

25 Gam majjum, o waawan hisingo no haaniri battiibe Alla diga e makko, gam oo wuuri e baadey, oo eelana 6e Alla.

26 Hooreejo Limaamiibe hande oo don nun haanani en. Oo laatii ceniido, mo walaa gacce, ko sofi fu walaa e makko. Oo seenniri e hakkee6e, o fantaama faa dow to 6uri kammu towugo.

27 O nandaa e hooree6e Limaamiibe. O bukaaka wadugo kiiseteefi nyalaane fu, aran, gam makko, 6aawo mum gam hakke him6e. Kanko, o sakkii hoore makko de woore tan, dum heyi faa e baadey.

28 Tawreeta Muusa su6iino hooree6e Limaamiibe laatii6e him6e tampu6e. Amma hunayeere Alla warune 6aawo tawreeta, joodinii Biddo laatiido kebbudo faa abada.

8

Yeesu laatii hooreejo Limaamiibe

1 Hoore haala ka men batanta nani: Een goodi hooreejo Limaamiibe mawdo hande oo do. Oo joodii nyaamo leeso Laamaare Alla mawdo, mo tedduŋal, dow kammu.

2 Kanko nun gollotoo der nokkuure ceniine, der bukaaru goonjaaru nu Joomiraawo darini, hinaa neddo.

3 Hooreejo Limaamiibe fu su6a nun gam hokka Alla dokke e kiiseteefi. E haani bo, oo woodi ko o sakkata.

4 To e duuniyaaru do nun o wonuno, o laatataakono du Limaamijjo, gam Limaamiibe wadoo6e sadaka hande no tawreeta Muusa batiri na'on.

5 Golle limaamaaku de 6e gadata e laatii misaalu, e nandi huune ko woni e goonja dow kammu. No Muusa yidunoo darnugo bukaaru, Alla bati mo wi'i: «Tinna, gadaa huune fu, hande misaalu mo kolladaa dow waanne*.»

6 Jooni, Almasiihu hebii golle burude woodugo, gam o laatike hakkunneejo alkawal buruŋal woodugo, dariiŋal dow alkawalji burudi woodugo.

7 Gam e goonja, to alkawal aranal woodaano gacce, bukaata dartugo dida6al walaano.

8 Amma Alla felii him6e muudum wi'i:

«Min Joomiraawo mii wi'a on, nyalaade waraan, mi hab6an alkawal kesal e him6e Isira'iila, e 6e Yahuuda.»

9 Ŋal nandataa e alkawal ŋal ka66unoomi e kaakiraa6e ma66e, nyaanne ettumi 6e e junjo, burtinmi diga leydi Misira.

No 6e jogaaki alkawal am min bo, kokkumi 6e 6aawo.

10 O wi'i kade:

Daa no alkawal ŋal ka66anmi e him6e Isira'iila laatoytoo 6aawo nii:
 Mi wattan sariyaaji am der hakkillo ma66e,
 mi winnan di der berde ma66e,
 mi laatoto Alla ma66e,
 6e laaotoo him6e am.

¹¹ Goddo jannjintaa gondaado mum,
 naa bo banniraawo mum, wi'a,
 Annu Joomiraawo,
 gam him6e fu annan am,
 diga pettel faa mawdo ma66e.

¹² Gam mi yaafoto boofi ma66e,
 mi siwtortaa kade hakke ma66e^a.»

¹³ No Alla noddii alkawal ŋal do kesal, den fu, o laatini aranal kiinŋal. Ko hiiddi, e ko nayyi bo, faanike majjitingo.

9

Sadakaaji gadeteedi wakkati Alkawal Kiinŋal (Wurtaago 25.26; 40.17-33)

¹ Alkawal aranal e wooduno sariyaaji dow sujidango Alla e nokkuure ceniine, nyi6aane der duuniyaaru.

² Bukaaru tiggaama, enu woodi gadaaji didi. Gada arana e wi'ee gada ceniika, don nun fitilleel resetee, e taaburu, e peen cakkanaako Alla.

³ Baw6awre wudere didawre wiirniraane, don nun gada dida6a bi'eteeka, gada buruka senaago fu woni.

⁴ Der makka, e woodi urirde wardi gadiraane kanjeeri, e keesuwal alkawal gadiraanŋal kanjeeri. Der keesuwal ŋal, loonjel gadiraanŋel kanjeeri na'on don. Maannu e woni der loonjel ŋel, e sawru Haruuna bilitinŋol, e kaaye alluwaaje didi to dookaaji winnaa.

⁵ Dowdowre keesuwal ŋal, e woodi foto malaykaa6e wi'ete6e kerubaa6e, teddu6e. Biyeede ma66e e suddi ommoode yaaforde hakkeeki. Jooni en baawataa ko batani dum gootel gootel.

⁶ Non non nun huune dum fu resiraa. Den, nyalaane fu, Limaamiibe naata gada bukaaru arana, 6e gada golle sujidango Alla.

⁷ Amma gada dida6a, hooreejo Limaamiibe tan nun naatata don de woore der duu6ol. O naatataa bo, to o jogaaki yiyam o wadirta sadaka gam yaafuye hakke makko e de him6e wadi hinaa e sago.

⁸ Diga e majjum Ruuhu Ceniido e hollita no laawol gada buruka senaago fu ma66itaaki taw, to wecco bukaaru aranu e woni.

⁹ Huune dum e hollita ko woni jooni. Ko dum yidi wi'ugo woni: dokke e sadakaaji cakketeedi waawataa laa6ingo berne gadoowo dum.

¹⁰ Sariyaaji dii don laati nun di bannu. Dii batana haala nyaamdu, e jaram, e lootuki feere feere. Sariyaaji dii nafii faa wakkati de Alla wayliti di.

Haala sadaka der Alkawal Kesal

¹¹ Amma, Almasihu warii, laatii hooreejo Limaamiibe dow kujje geete, garooje yeeso. O naatii der bukaaru burunu mawnugo, e burunu hebbugo, nu junno neddo waday, nu jeyaaka bo e duuniyaaru do.

¹² O naatii de woore der nokkuure burne senaago fu, dum heyi faa e baadey. O naatiday e yiyam ginniiji, e dam nyalbi, amma e yiyam hoore makko. Non non o sooditorii en faa e baadey.

¹³ To yiyam ginniiji e ga'i, e dooni wiige miccaama dow cobudo, eɗam laaβina mo dow laawol diina.

¹⁴ To non, noy yiyam Almasiihu burirtaa laaβingo cuudiiɗum berde meeden diga e golle mum baatude? Gam e baawde Ruuhu tabitiido o hokkiri hoore makko Alla, o laatii sadaka kaa do woodaa tuuni, heɓa gollanoden Alla mo yonki.

¹⁵ Kan acci Almasiihu laatii beldinoowo, kaβbudo alkawal kesal, gam noddaabe heɓa donju duumiɗu ɗu Alla haβbani ɓe alkawal. Dum wadoto, gam o maayii, heɓa o sooditoo himbe wadunoobe hakke der alkawal aranal.

¹⁶ To derewol donju e batanee, sey laato doneteedo maayii.

¹⁷ Derewol donju nafataa, to doneteedo e wuuri, sey doneteedo maaya go ɗol nafa.

¹⁸ Kan acci go alkawal aranal haβbee, sey no yiyam reyyitii.

¹⁹ Baawo Muusa jannani himbe sariyaaji gonuɗi der tawreeta fu, o etti yiyam nyalbi, e ɗam ginniiji, o hawrontiri e diyam. Den o etti leeβi boɗeeji, e haako isop, o micci dow dewtere, e dow himbe fu, o wi'i:

²⁰ «Kanjum woni yiyam tabbitinooram alkawal ɗal Alla haβbi wi'i, dɔwtanodon*.»

²¹ Hande non bo o micci yiyam dow bukaaru, e dow ko ɓe kujidiranta Alla fu.

²² Hande no tawreeta resiri, yiyam nun laaβinta huune duuddum! To yiyam reyyitaaka bo, yaafuye hakkeeki walaa.

Sadaka Yeesu Almasiihu moytii hakke

²³ E haani kujje kollitooje ko woni dow kammu laaβiniree hande non. E haani bo de laaβiniree e sadakaaaji buruɗi woodugo.

²⁴ Gam Almasiihu naatay der nokkuure ceniine ne junjo neddo nyiβi, nandune e goonjaare. Amma o naatii dow kammu e hoore makko, gam o daroo jooni yeeso Alla gam men.

²⁵ O naatay ton gam o sakka hoore makko de duuddum, hande no hooreejo Limaamiibe naatirta duuβol fu der nokkuure ɓurune senaago e yiyam mareefu.

²⁶ To hinaa non, Almasiihu toorotono de duuddum diga fuddoode duuniyaaru. Amma jooni, o hollitake de woore tan, der heennyitirde jaamanu-uji, gam o ikkina hakkeeki diga e hokkugo yonki makko.

²⁷ Neddo fu maayan de woore hande no dum resirani dum, ɓaawo mum Alla hiitoo mo.

²⁸ Hande non bo, Almasiihu sakkii hoore mum de woore tan gam o ikkina hakkeeki himbe duuβe. O suppitoyto de ɗidawre, hinaa gam hakke, amma gam o hisina hettiniibe mo.

10

¹ Tawreeta, hollitan nun tan doogi huune geetum, garoojum, ka hollitintaa huune dum e hoore mum. Kan acci ka waawataa ko laatini battotoobe Alla hebbuβe e laawol wadugo sadakaaaji gooti ɗin baadey fu, e der duuβol fu.

² To tawreeta waawino laaβingo ɓe, maa ɓe acciino wadugo sadakaaaji, berde maβbe bo gaccataako ɓe, gam ɓe laaβinaama de woore, go dum heyi faa e baadey.

³ Amma kiiseteedi ɗin e siwtora himbe hakkeeki mum duuβol fu.

⁴ Gam wadataako yiyam ga'i, e ginniiji ikkina hakkeeki.

⁵ Gam majjum, no Almasiihu warata der duuniyaaru, o bati Alla o wi'i:

«A yidaa sadakaaji kiiseteedi e dokke,
amma a siriyana ke am bannu.

⁶ A seyortaako
sadakaaji buudeteedi
e sadakaaji ikkinooji hakke.

⁷ Den bi'umi:

“Mi nani, mii wara waɗugo ko jidɗadaa, an Alla,
non non dum winnaa dow am der dewtere taggeteene*.”»

⁸ Aran, o wi'i: «A yidaa sadakaaji kiiseteedi e dokke, e sadakaaji buudeteedi,
e sadakaaji ikkinooji hakke. Nani bo, huune dum fu, sakkete nun hande no
tawreeta batiri.

⁹ Baawo mum, o wi'i: «Mi nani, mii wara gam mi wada ko jidɗadaa.» Non Alla
mooytiri sadakaaji arandeeji, go o joodini didaɓa.

¹⁰ En laaɓinaama e hakke, gam Yeesu Almasiihu wadii ko Alla yidi. O sakkii
bannu makko de woore, dum heyii faa e baadey.

¹¹ Limaamiijo fu e yaha gollirde mum nyalaane fu. Oo sakka sadakaaji
gooti din de duuddum, amma di baawataa ko mooyti hakkeeki pay.

¹² Amma oo do kan, wadii sadaka goota tan gam mooytugo hakkeeki, ɓaawo
mum o joodii ley nyaamo Alla faa e baadey.

¹³ Ton o hedii Alla wada wanyuɓe mo laatoo jaaɓirdum koyde makko.

¹⁴ Gam e sadaka goota kan o laatini ɓe o laaɓini hebbuɓe, faa e baadey.

¹⁵ Kanjum bo Ruuhu Ceniido seedanii en, wi'i:

¹⁶ «Joomiraawo wi'i:

Alkawal ɗal kaɓɓanmi e maɓɓe nani,
ɓaawo nyalaade dee,
mi wattan sariyaaji am der berde maɓɓe,
mi winnan di der hakkillo maɓɓe.»

¹⁷ O wi'i kade: «Mi siwtortaa hakkeeki maɓɓe kade, e boofi maɓɓe*.»

¹⁸ Nani bo to hakkeeki yaafaama, doole bane sadaka ikkinoojum hakke
wadee.

En battee Alla

¹⁹ Onon banniraaɓe, yiyam Yeesu hokkii en laawol naatugo der nokkuure
burne senaago.

²⁰ O maɓɓitanii en laawol kesol, ɗol yonki, gaɗa wudere wirnirde, waato
bannu makko.

²¹ Een goodi hooreejo Limaamiiɓe ardinaado der suudu Alla.

²² Gam majjum, en battee Alla e berde goote, e goondinki kebbuki, laatoo
berde meeden laaɓinaama e ko gaccotoo en, balli men lootiraama e diyam
ceniidam.

²³ En ceede ko kooliden, to en tampee, gam kaɓɓando en alkawal e laatii
koolaado.

²⁴ En ballontiree gam kolliten yidde hakkune men, gaɗen bo golle boofude.

²⁵ To en accee hawtugo e goondinɓe hande no woɓɓe wadata. Amma
baajontiree, hakko du no oon ji'a nyalaane Joomiraawo e faano.

²⁶ Gam to en gaɗii hakke e sago men, ɓaawo de annitinden goonɗa, sadaka
gom kade walaa ikkinooowa hakkeeki.

²⁷ Ko horii tan woni, kedoden e kulol kiita Alla, e yiite kalkoowe yedduɓe
Alla.

²⁸ To neddo tayii tawreeta Muusa, sey o waree, o yurmataake, to himɓe dido
naa bo tato seedake dum!

²⁹ To goddo yawike Biddo Alla, go o daarii yiyiam alkawal dam Alla laa6iniri mo huune baanji, go o yenni Ruuhu kokkoowo en moyyere, e goonja, joomum he6an kiita 6uruka hallugo.

³⁰ Gam een anni Alla bi'udo: «Min nun wattotoo, min nun yobata.» O wi'i kade: «Joomiraawo hiitoto him6e mum*.»

³¹ Yanugo e junjo Alla yonkinteejo e hunnii puy!

³² Ciwtoree nyalaade arandeeje, 6aawo de Alla yaynani on, on jarii bone mawde, amma on darike e semme, ka6udon.

³³ Wakkati mum, on jennaama yeeso him6e, toora6on, kawtu6on e tooretee6e hande moodon.

³⁴ On jurmake ma66aa6e der kasu, nooti6on e seyo ko goodu6on teetaa, gam oon anni oon goodi kujje 6urude woodugo, tabitintoode.

³⁵ Gam majjum, to on boppee hoolaare moodon, gam ne waddanan on riiba mawka.

³⁶ E goonja, oon goodi bukaata munyal, gam ke6on ko Alla ha66ani on alkawal, to on gadii ko o yidi.

³⁷ E wannii der Dewtere:

«Do e yeeso sedda, sedda tan horii kaanudo wara, waran, o 6ooyataa.

³⁸ Neddo am poonnitiido wuuran e goondinki, amma to o wittii 6aawo, berne am seyortaako mo*.»

³⁹ Enen, en galaa caka wittoo6e 6aawo gam halka. Amma caka goondin6e, gam yonkiiji men hisa.

11

Goondinki him6e arandee6e

¹ Goondinki laati nun hoolaago a he6ii huune ko ke6idaa e wara, e tabbitingo kujje de a yi'ay.

² Sabbu goondinki nun him6e arandee6e he6iri seedaneego geeta yeeso Alla.

³ Diga e goondinki nun paamirden no duuniyaaru e kammu tagiraama e haala Alla. Ko yi'etee bo tagaama diga ko yi'ataake.

⁴ Diga e goondinki nun Habiila hokki Alla sadaka 6uruka ka Kayiinu go Alla daari mo poonnitiido. Alla bo ja6ii sadaka makko. Baa no Habiila maayi, goondinki makko e waajoo en faa hanne.

⁵ Diga e goondinki nun Anuhu eenciniraa dow kammu, o maayay. O yiitaaka, gam Alla eencinii mo dow. Ko o eencinee, dewte seedanike mo wi'i, oo fottani Alla.

⁶ Nani bo to hinaa e goondinki, walaa baawoowo ko fottani Alla. Battotoodo Alla fu, sey goondina no Alla na'on, o warjoto dantan6e mo.

⁷ Diga e goondinki nun Alla maatiniri Nuuhu dow huune ko yottaaki taw. O huli Alla, den o wadi laana diyam, o dadiniri getti makko. O doyyii duuniyaaru kiita, o roni fonnitaare he6eteene diga e goondinki.

⁸ Diga e goondinki nun Ibrahiima dowtoranii noddore Alla, o yahi leydi ni Alla wi'i o ronan, o yawti, o annaa toy o yahata.

⁹ Diga e goondinki o yahiri der leydi ni Alla ha66ani mo alkawal, o joodi der bukaaji hande janano, nun nun bo Isiyaaku e Yaakuubu ronidoo6e alkawal jal e makko wadi.

¹⁰ Iburahiima e hed'inoo yi'a wanjarde ne dad'da semmenteha, ne Alla diidi, mahi.

¹¹ Diga e goond'inki nun Saratu he'iri baaw'de rimugo suka, baa no o naywii puy, gam o faamii, ka'bbando mo alkawal e laatii koolaado*.

¹² Gam majjum diga neddo gooto naywudo, him'be duu'66e rimaa. Be duudi hande koode tawaade dow kammu, e jaaneeri gonuni onde maayo, ni limataako.

¹³ Der goond'inki be fu, be maayi. Be ke'fay ko Alla ha'bbani be alkawal. Amma be ji'ii dum, be ceyorii dum diga woddi. Den be bati no kam'be be laati nun ho'66e e janambe der duuniyaaru.

¹⁴ Bato'6e hande nii e holla e laafudum, no e darta leydi halal mum.

¹⁵ To hakkillo ma'66e wittiino der leydi ni be burtinoo e mum, be baawanno ko witti ton.

¹⁶ Amma leydi buruni woodugo be jidi, leydi gonuni dow kammu. Gam majjum senteene waday Alla o noddee Alla ma'66e, gam oo siriyanii be wanjarde.

¹⁷ Diga e goond'inki nun Iburahiima sakkiri Isiyaaku no Alla foonni mo. Biyiiko bajjo, mo Alla wadani alkawalji duuddi nun o siriyino sakkugo.

¹⁸ Dow makko nun Alla batuno, wi'i: «E Isiyaaku nun lenyol noddirteen^{ol} inne maa wurtotoo^o.»

¹⁹ Iburahiima faamii no Alla e woodi baaw'de finto'ngo maaydo. Gam majjum Alla hokkiti mo biyiiko hande pintinaado diga maayde. Edum holla misaalu pintol diga maay'be.

²⁰ Diga e goond'inki nun Isiyaaku barkidiniri Yaakuubu e Isuwa gam kujje garoje.

²¹ Diga e goond'inki kin nun Yaakuubu barkidiniri bi'66e Yusufu gogooto, no o faanii maayugo. O tuggi sawru makko o jimminii, o teddini Alla.

²² Diga e goond'inki nun acci no Yusufu faanii maayugo, o bati bi'66e Isira'iila haala wurtaago ma'66e diga leydi Misira. O bati be bo ko be gadata e yiye makko.

²³ Diga e goond'inki nun saareeji Muusa suud'iri dum lebbi tati baawo no o rimaa, gam be ji'ii sukeel nel e woodi, be kulay bo ka laamiido bati.

²⁴ Diga e goond'inki nun acci no Muusa mawni, o salii noddeego suka gii Fiirawna debbo.

²⁵ O subii hawtugo e him'be Alla der tooraaji ma'66e, e no o seyortoo der hakke wakkati sedda.

²⁶ O faamii yarugo bone gam Almasihu e laatii jawdi buruni jawdi Misira fu manju, gam oo daarii riiba gonuka yeeso.

²⁷ Diga e goond'inki o wurtori leydi Misira, o hulay mone laamiido. O darii e semme, hande oo yi'a Alla mo yi'ataake.

²⁸ Diga e goond'inki, o wad'iri juulde Paska, o wi'i, yiyam miccee e dammude gam to malaykaajo maayde meema afu'be Isira'iila.

²⁹ Diga e goond'inki nun, Isira'iilaa'be joliri maayo Maliya hande dow leydi joorni. Amma no modii Misirankee'be, no be dartata jolugo.

³⁰ Diga e goond'inki nun birniwol piiltitiin^{ol} Yeriko yani, no Isira'iilaa'be filititii nel bal'de jee'di.

³¹ Sabbu goond'inki nun, Rahab, debbo jeenoowo, dad'iri halkidingo e heefer'be, gam o ja'66ake Isira'iilaa'be daaro'6e no leydi resorii e jam.

* **11:11** Dewte godde wi'i: Diga e goond'inki nun Iburahiima he'iri baaw'de rimugo suka... ✧ **11:18** Laatanooji 21.12

³² Kaye batanmi kade? Wakkati heyataa am gam mi batana habaru Gedeyon, e Barak, e Samson, e Yefta, e Dawda, e Samuyila, e kade annabiibe wobbe.

³³ Himbe bee fu, goondinki nun acci be jaalii laamiibe, be gadi ko foonnitii, be kebi alkawal Alla. Goondinki kin acci be mu66i kunnude jagge,

³⁴ be nyifi baawde yiite, be dadi diga e kaafaaje belde. Be kebitii semme gaawo be nyawi, be laatii waawube konu, be jaalii soogeeji janani.

³⁵ Diga e goondinki nun rewbe wobbe hefiri maaybe mum fintinaa.

Gam goondinki nun, wobbe tooraa, salii faabeego, gam be keba pintol burunol woodugo.

³⁶ Wobbe jaancaa, fiyaa bocci, ko 6uri du, wobbe mum hab6aa e callalluujii, wattaa der kasu.

³⁷ Wobbe bo faddaa kaaye faa maayi, wobbe jarbaa, wobbe, balli mum wudditaa gebe didi, wobbe wariraa e kaafaaje. Bee jiiloo toy fu, bee 6ornii guri baali, e be'i, ko be goodi fu teetaa, be tooraa, be fillaa puy.

³⁸ Kambe, duuniyaaru fotay be gonoo e mum, bee jiiloo der ladde haro, e dow baalle, e luuro kaaye, e der gayde.

³⁹ Be fu be kebii seedaneego geeta yeeso Alla, gam goondinki ma66e. Amma be kebay ko Alla hab6ani be alkawal,

⁴⁰ gam Alla e yidi hokkugo en ko 6uri woodugo, heba to be jottoo to kebbudum woni hinaa e men.

12

Joomiraawo e elta en gam oo yidi en

¹ Seedeefe duu66e e fiilitii en hande duule. Gam majjum enen bo, en boppee doongal fu, e hakke taariide en e koydum. Den doggen e tinnaare der doggudu dadontiree njol desanaden.

² En tiggee gite meeden dow Yeesu, laatiido puddudo goondinki meeden, kanko nun bo hebbinta ki. O hakkilanay senteene maayde dow leggal palaanj, gam seyo no o resanaa. Jooni oo joodii nyaamo kittaal Laamaare Alla.

³ Miilane Yeesu munyudo, e tooraaji di hakkebe toori mo, gam to on tampee, berde moodon biisoo.

⁴ On ka6iday taw e hakke faa yottii maayde.

⁵ On jeggittii bo waaji di Alla waajii on hande sukaa6e muudum, o wi'i:

«Biyam, taa fijir elto Joomiraawo,

Taa accu berne maa biisoo to o wooltanii maa.

⁶ Gam Joomiraawo e elta mo o yidi fu,

oo fiya be o daari sukaa6e makko*.»

⁷ Munyanee elto, annitee no Alla e daari on hande sukaa6e muudum. Suka moy woni mo Baaba mum eltataa dum?

⁸ To Alla eltay on hande no o eltirta sukaa6e makko fu, den, on laataaki woni sukaa6e makko, amma jaaluube laatiidon.

⁹ Ciwtoren no baabiraa6e meeden be duuniyaaru do e elta en, een dowtanii be bo. Ume hadata en dowtanaago Baaba men mo dow kammu, gam buuren?

¹⁰ Baabiraa6e meeden e elta en der wakkati sedda, no fottirani be fu. Amma, Alla e elta en gam dum nafa en, gam o hawta en der senaare makko.

¹¹ Aran, elto fu waddataa seyo, sey biisere berne. Amma gaawo mum, nee waddana ja6ube ne fu foonnitaare e jam.

* 12:6 Ballaaji 3.11-12

¹² Gam majjum, portee juude moodon comude, cemmidiinee koppi moodon tampudi.

¹³ Tokkee laabi poortiidi, gam to koyjal layoowal sela laawol, amma njal nyawtoo.

¹⁴ Dartee jam hakkune moodon e himbe fu, dartee senaare bo, gam to hinaa e mayre, walaa ji'owo Joomiraawo.

¹⁵ Kakkilee gam to goddo dawu hoore mum moyyere Alla, to o laatoo hande dadol kaadunol bilitoowol e raaboo duubee kaadudum mum, e laawa be.

¹⁶ Kakkilee gam to goddo moodon laatoo jeenoowo, dum bo jawiido kujje ceniide hande no Isuwa sippiri afaaku mum gam nyaama de woore tan.

¹⁷ Oon anni baawo nii, o yidii baabiiko barkidina mo, amma o salaama. O dartii e bojji, dabare no baabiiko waylitira miilo mum, amma o waaway.

¹⁸ Onon, on garay to waanne meemeteene, kubooore yiite. On garay bo to duule niibude, to niwre e to hennu semmentewol woni.

¹⁹ On garay bo to walaldu fuuretee, e to daane townne falmata. Nanube daane nen fu, eelii to ne baddu dum kade baa woliine woore.

²⁰ Gam be baaway ko munyani haala bi'uka: «Baa to bisa nun battii waanne nen, na faddee kaaye na waree.»

²¹ Ko himbe yi'i don e hunni, faa Muusa e hoore mum wi'i: «Mi hulii sanne faa mii diwna.»

²² Amma onon, on garii to waanne Siyoona, e wanjarde Alla yonkinteejo, waato Urusaliima ni dow kammu, to malaykaa6e uju ujuneeje hawriti e welwelta.

²³ On garii to hawriine afube, be inde mum winnaa dow kammu. On garii to Alla kiitotoodo himbe fu, e to yonkiiji foonnitiibe hebbinaa6e.

²⁴ On garii to Yeesu beldindo himbe e Alla der alkawal kesal, e to yiyam mum miccaadam, burudam dam Habiila.

²⁵ Kakkilee, to on calee hettinanaago baddoowo on, gam salii6e nanango seedin6e dum der duuniyaaru do daday kiita. Noy enen miiluden dadiren to en kokkii baddando en diga dow kammu baawo?

²⁶ Wakkati gom Alla dimmiino leydi. Jooni bo, o ha66anii en alkawal, o wi'i: «Mi dimman de woore kade, hinaa leydi tan, amma kammu bo[☆].»

²⁷ No o wi'i «de woore kade» edum holla no tagaadum fu dimmoto faa ko dimmataako horoo.

²⁸ Gam majjum, no en ke6an laamu nu dimmataako, en jettee Alla, kujidanen mo no fottiri der kulol e teddujal.

²⁹ Gam Alla meeden laati nun yiite kalkoowe.

13

Waaji caktiidi

¹ Tinnee jidontiree hakkune mon, gam on laati nun banniraa6e.

² To on jeggitee weernugo ho66e, gam wo66e weernii malaykaa6e, be annaa naa malaykaa6e nun be beerni.

³ Ciwtooree ma66aa6e der kasu, hande onon e ma66e nun ma66idaa. Ciwtooree bo tooretee6e, hande onon e ma66e nun tooridintee.

⁴ Moy moodon fu teddina teegal, gorko laatoo koolaado dow debbo mum, debbo bo laatoo koolaado dow gorko mum. Gam Alla hiitoto wadoo6e nyiddudum, e jeenoo6e.

⁵ To on accee yidde ceede arditanoo goonki moodon. Ceyoree ko goodudon, gam Alla e hoore mum wi'i: «Mi accataa maa, mi woppataa maa pay[☆]!»

⁶ Gam majjum, en baawan batugo e hoolaare bi'en:
«Joomiraawo woni paabotoodo am,
mi hulataa.

Ume neddo waawata ko wadanimmi*?»

⁷ Ciwtooree ardiife, baajii6e on haala Alla. Daaree no gonki ma66e heennyitiri, den, yemminon goondinki ma66e.

⁸ Yeesu Almasiihu gooto on nun, diga keenya, hanne, e faa abada.

⁹ To on accee ekkitinooje janane iri dey fu fooda on. Ko haani woni, moyyere Alla semmida der berde moodon, hinaa sariyaaji dow nyaamduuji. Tokku6e sariyaaji dii don, di nafay dum goddum.

¹⁰ Een goodi hiisirde, amma Limaamii6e gollotoo6e der bukaaru ceniinu woodaa laawol nyaamugo sadaka jowiika dow mayre.

¹¹ Hooreejo Limaamii6e e wadda yiyyam bisaaji cakkaadi gam moytugo hakkeji der nokkuure ceniine, amma, balli majji e wuudee yaasi.

¹² Gam majjum nun bo, Yeesu maayoy yaasi wanjarde, gam o laafina him6e e yiyyam makko.

¹³ To non, en burtee taween mo yaasi wanjarde, jafen senteene ne o sentinaa!

¹⁴ Gam der duuniyaaru do, en goodaa wanjarde tabitintoone, amma een darta garoore yeeso.

¹⁵ En cakkee wakkati fu Alla jettooje meeden diga e Yeesu, waato ceedoden inne makko wakkati fu.

¹⁶ Amma to on jeggitee wadugo ko woodi. Ballontiree, gam iri kiiseteedi dii don nun Alla yidi.

¹⁷ Downtanee ardiife on, leesinee ko'e mon yeeso ma66e. Gam kam6e nun reeni yonkiji moodon, 6e jottinan bo Alla golle ma66e. Kokkee 6e laawol 6e gada golle ma66e e seyo, hinaa e dumbitaade, gam dum nafataa on.

¹⁸ Du'anee men, gam emen kooli, berde amen e laafi, men tokkoto bo wadugo ko woodi der becce fu.

¹⁹ Mii eela on puy, gadon dum, he6a Alla ma66itanammi laawol mi warta to moodon law.

Du'aare e baynaade

²⁰ Alla kokkoowo jam fintinii Joomiraawo meeden Yeesu diga maay6e. Yeesu on laatike duroowo baali mawdo, o ha66ii alkawal tabitiinjal diga e yiyyam makko.

²¹ Alla on hokka on baawde wadugo booddum feere feere fu, he6a kebbinon ko o yidi. O wada der men ko fottani mo, diga e Yeesu Almasiihu mo teddujal laatani faa e baade! Aami!

Heennyitoode e cannooje

²² Banniraa6e, mii eela on jabee waaji dii e munyal, gam sedda tan nun binnanmi on.

²³ Mii maatina on no banniraawo meeden Timote yoofitaama. To o yottake law, mi waridan e makko yi'ugo on.

²⁴ Cannee hooree6e moodon, e him6e Alla fu. Banniraa6e tawaa6e leydi Itali sannii on.

²⁵ Moyyere Alla wonoo e moodon, on fu!

Derewol Piyer Aranol

Haala Puddirka

Piyer laati nun gooto der aahiife Yeesu Almasiihu. O batii no o seedake tooraaji Almasiihu. O laati nun bii Yuhaana, mo Baytisayda, der leydi Galili. Yeesu noddii mo o laatoo aahiijo mum.

Kanko e Yuhaana e Yaakuuba nun takkii Yeesu 6uri, kanko nun bo arti anniti no Yeesu laati nun Almasiihu, Biddo Alla. Amma e nun fu, no gite woji, Piyer yeddii faa de tati wi'i annaa Yeesu. Amma o annitii boofol makko, Yeesu bo yaafanake mo. Piyer wadii golle mawde der nyalaane juulde Pantekosta, Golle Lilaabe 2. Non bo kade o gollake no hawriine mawne wadatee Urusaliima, Golle Lilaabe 15. Yeesu batii no Piyer maayirta, Yuhaana. 21.18.

Kanko nun winni derewol noddiraanoŋ inne makko diga e junŋo Silaasi. Goondinŋe Yeesu Almasiihu sankitiiŋe der leydi Asiya, to noddete e hanne Turkiya nun o wannani derewol makko. O wannanii 6e gam o semmidina 6e, o tiidina 6e der tooraaji di 6e kebeta gam goondinki ma66e. O wi'i 6e kakkilana goonki ma66e, 6e gonoo der laa6al, der kawtal ma66e e Almasiihu.

Bolliide Piyer godde e hollita no him6e 6en tooraama, takkanaa haalaaji di 6e annanaa. Gam majjum o yidi wittinoygo hakkillooji him6e 6en dow Yeesu Almasiihu, mo hoolaare ma66e woni dow mum, ko 6e tooree. Almasiihu e hoore mum tooraama, amma o yowanii hoore makko Alla kiitotoodo e goojaaku.

De Piyer du'oto, e maanta Alla, o siwtorii him6e 6en no Alla hisiniri dum, e no o hokkiri 6e tammuwe goonjaare diga e maayde e pintol Biddo makko Yeesu Almasiihu. Piyer tabbitinani 6e no munyal ma66e e tinnaare ma66e dow Almasiihu wadataa baanji.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje 1.1-2
2. Tammuwe goonjaare 1.3-12
3. Jogaago hoore mum der laa6al 1.13-2.3
4. Hayre yonkinteere e him6e seniife 2.4-10
5. Goonki gollantoo6e Alla 2.11-25
6. Joonne der teegal 3.1-7
7. Tooraago gam goonjaaku 3.8-4.19
8. Hiinnaago baali Alla 5.1-11
9. Cannooje 5.12-14

Sannoore

¹ Min Piyer lilaado Yeesu Almasiihu wannani on, onon 6e Alla sufi laatiife hob6e e sankitii der leyde dee do: Pontus e Galaatiya e Kapadosiya e Asiya e Bitiniya.

² Alla Baaba sufii on hande no o resirnoo, o seni on e Ruuhu makko, gam dowanodon Yeesu Almasiihu, mo yiyam mum laa6ini on. Alla duudinana on moyyere e jam!

Tammuwe goonjaare

³ En jettee Alla, Baaba Joomiraawo men Yeesu Almasiihu, dimitoriido en e endam mum mawdam. E pintol Yeesu Almasiihu diga maay6e, o hokkiri en tammuwe goonjaare.

⁴ Een goodi tammuwe hebugo donŋu ŋu nyolataa, ŋu biisataako, ŋu daylataa bo. Kanŋu Alla resani on dow kammu.

⁵ O reenirii on e baawde makko gam on goondinii mo. O reenii on gam o hokka on kisidam ciriyiidam hollitaago der wakkati cakitiiki.

⁶ Oon ceyorii dum, baa no jooni doole tooraaji feere feere e tampina on der wakkati sedda.

⁷ Tooraaji din nun foonnata goondinki mon. Hande no kanjeeri ni tabitin-taako lootirtee der yiite, hande non goondinki mon buruki kanjeeri saman faa to woddi, foonnirtee, ki heban maanteego, e teddujal, e manju, nyaanne Yeesu Almasiihu suppitoytoo.

⁸ Yeesu on, baa no on ji'ay mo, oon jidi mo, baa no on ji'ataa mo jooni, e nun oon goondini mo. Dum hebbinii berde moodon seyo no teddujal, burujo bataneego.

⁹ On keban riiba goondinki mon, kan woni kisidam yonkiiji mon.

¹⁰ Annabiife wadii annabaaku dow moyyere ne desanadon, 6e dartii, 6e biditii gam faamugo haala kisidam dam.

¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo der ma66e, hollii 6e dum diga wakkati majjum waray, o sappake 6e tooraaji Almasiihu, e teddujal di njal waddata. Annabiife 6en dartii faamugo dey dum wadata, e no dum wadirta.

¹² Alla hollii 6e no habaruuji di 6e baajotoo, ko'e ma66e bane 6e baajantoo, amma onon 6e baajantoo. Jooni, waajotoo6e linjiila 6en yottinii on habaru diga e baawde Ruuhu Ceniido, yiwudo dow kammu. Malaykaa6e e hoore mum bo dartii faamugo dum no woodi.

Jogaago hoore mum der laabal

¹³ Gam majjum accee hakkillo mon e fini, jogee ko'e mon, jowee tammuwe moodon fu dow moyyere ne Alla hokkata on nyaanne Yeesu Almasiihu suppitoytoo.

¹⁴ Laatee hande sukaa6e dwtiife, to on tokkee suunooji mon di gonno don der muudum wakkati on annaano Almasiihu.

¹⁵ Amma laatee seniife der yaadu mon fu, hande no Alla noddudo on oo Ceniido,

¹⁶ gam Alla wi'i der dewtere: «Laatee seniife gam min mii Ceniido*»

¹⁷ Der du'aaje mon, oon nodda Alla «Baaba» mon, kanko woni kiitotoodo moy fu deydey gadu muudum, o suttontirtaa him6e, gam majjum nyaamee goonki moodon der duuniyaaru do e kulol Alla.

¹⁸ Oon anni on cooditaama diga e goonki baanjahi ki donunodon diga e kaakiraa6e moodon. On cooditiraaka e huune ko heennyata, hande cardi maaboo kanjeeri.

¹⁹ On cooditiraama e yiyam Almasiihu teddufam, Almasiihu nandudo e jawgiiri ni walaa elande, ni walaa tuuni.

²⁰ Alla su6ii mo diga duuniyaaru tagaaka, amma o hollitii mo der jaamanu-ujii cakitiidi gam moodon.

²¹ Diga e makko goondindon Alla, pintindo mo diga e maayde, hokki mo teddujal, gam goondinki mon e tammuwe mon fu daroo dow Alla.

²² Jooni no dwtanidon goonja, on cenii ko'e moodon, on jidii banniraa6e e yidde ne walaa munaafitaare. Gam majjum, jidontiree e yidde goonjaare, e berde mon fu.

²³ On dimitaa6e de didawre, hinaa e awdi nyoloori, amma e awdi ni nyolataa, e haala Alla yonkinteha, tabitiika.

²⁴ E winnaa:

«Bii-Aadama e nandi hande fudo,
Teddujal ma66e nandi hande pinni fudo,

* 1:16 Farillaaji Leewinkee6e 19.2.

to fudo yoori pinni mum saaman,
 25 amma haala Joomiraawo tabitinto faa abada*.»
 Kanka woni linjiila ka baajadon

2

1 Gam majjum boppee ko boni fu, hande jamma, fewre, munaafitaare, nawniraagu, e nyoore,

2 hande no sukahon keccon yidiri kosam dam jillontiraaka, nun haani onon bo jidiron haala Alla, gam mawnon der makka, kison.

3 Hande no Binni Ceniini wi'i: «On mettii no Joomiraawo weliri*».

Hayre yonkinteere e himbe seniibe

4 Batee Joomiraawo, laatiido hayre yonkinteere, ne himbe woppi, goodune saman, ne Alla sufi.

5 Onon bo, on laati nun hande kaaye de yonki, garee mahiredon suudu ruuhunkewol, gam laatodon waalde limaamiiibe seniibe, yaaranooobe Alla sadakaaji ruuhunkeeki di o jabata diga e Yeesu Almasiihu.

6 Gam e winnaa der dewtere:

«Mi yowan dow Siyoona hayre gooraare, subaane, ne saman.

Goondindo ne fu sentintaake.»

7 Onon goondinbe, hayre nee e woodi teddujal dow moodon, amma dow bee do goondinay, Dewtere wi'i dow mabbe:

«Hayre ne mahooobe woppi

Kayre laatii burune fottugo der gooraare suudu,

8 Kayre ferginta himbe, kayre bo doyyata be»

Saliibe goondingo haala kan, fergoto dow mayre, kanjum Alla resani be.

9 Amma onon, on laati nun lenyol cubaanol, on limaamiiibe gollantooobe Laamiido, on himbe lenyol ceniinol, on himbe be o subani hoore makko, gam baajodon haala golle makko geete. Kanko woni noddudo on, wurtini on der niwre, yaari on der jaygol mum kayniinol.

10 Aran, on laataakino himbe Alla, amma jooni on laatake himbe makko, on kebayno endam makko, amma jooni on kebiidam.

Goonki gollantooobe Alla

11 Banniraabe am yidaabe, on laati nun hoobe e jananbe. Gam majjum mii eela on, boddodee jidaali bannu dartooji halka yonkiiji moodon.

12 Accee joonne moodon e woodi yeeso himbe be goondinay, gam baa to be gaccake on, e wi'ugo on, on hallube, be ji'a golle moodon boodude, be teddina Alla nyaanne o hollitanii be.

13 Gam sabbu Joomiraawo, dwtanee mawbe fu, dwtanee laamiido leydi bo, gam kanko buri be.

14 Dwtanee mawbe genni bo, gam kambe laatii lilaabe makko, gam be pooda noppi wadoobe ko halli, be jetta wadoobe ko woodi.

15 Gam ko Alla yidi woni, gadon ko woodi, muβiron kunnude himbe batooobe ko be annaa.

16 Laatee rindinaabe, to on coomee ko halli der dimaaku moodon, gonee hande maccube Alla.

17 Teddinee himbe fu, jidee banniraabe goondinbe, kulee Alla, teddinee laamiido.

Yemmingo Almasiihu

18 Onon jaggiibe, downtanee joomiraabe moodon, hinaa yeeddube e diggube tan, amma e sadube fu.

19 To on munyanii tooraaji di kaandaa hefugo on, gam daliila Alla, on gadii ko woodi.

20 To on munyanii piide de piyetedon gam on gadii ko woodaa, toy teddujal mon woni? Amma to on munyanii tooraaji di keboton gam sabbu gadu mon geetu, edum fottani Alla,

21 gam kanjum Alla noddani on, Almasiihu e hoore mum toorake, gam moodon bo o toorii. O hollii on laawol gam tokkon koyde makko.

22 Dadey o waday hakke, goddo meeday ko nani fewere der hunnuko makko.

23 No 6e jennata mo, o yennitaaki 6e, de 6e kollata mo bone, o wattaaki 6e. Amma o yowanii hoore makko Alla, kiitotoodo e goonjaaku

24 Almasiihu roonake hakkeji meeden dow 6annu mum dow leggal palaarjal, gam laaotoden maayu6e wecco hakke, amma laaotoden foofoo6e der ko foonniti. On joofake sabbu looci di o fiyaa.

25 Gam on laatino nun hande baali majjudi, amma jooni on bittoy to duroowo, deenoowo yonkiiji moodon.

3

Joonne der teegal

1 Onon rew6e bo, moy moodon fu downtanoo gorko muudum. Gam to wo66e ma66e goondinay haala Alla, jikku mon waawa ko wayliti 6e, baa to on batay waliine.

2 Gam 6e ji'an ko gadoton no laa6iri, e no teddinirton Alla.

3 To on dartee nari ki yaasi, diga e moordi, dum bo kannjeeri, maa bo gineeji nariidi.

4 Accee nari moodon yiwa diga der 6erde, nari ki heennyataa, kan woni hakkillo diggujo, e deyyujo, kanjum laatii ko teddi yeeso Alla.

5 Hande nun rew6e seniibe 6e diga den, yowu6e tammuwe mum dow Alla, woodiniri ko'e mum. Bee downtanii wor6e ma66e.

6 Nun Saratu downtoranii lburahiima, faa o noddi mo joomiraawo. Onon woni 6i66e makko, to on gadii ko woodi, laaotoo on kulay goddum.

7 Onon wor6e bo, joododee moy mon fu e debbo mum, der gondal pottunjal. Annitee no rew6e hewtay wor6e semme. Teddinee 6e, gam kambe bo 6e donidan e mon, yonki ki Alla hokkata der moyyere mum, he6a to goddum hadu du'aaje mon.

Tooraago gam goonjaaku

8 Baawo majjum, on fu laatee woodu6e miilo wooto, jurmontiree, jidontiree hande mawniraabe e miiraabe, endontiree, leesinee ko'e mon.

9 To goddo wadonii on ko woodaa, to on battee mo, jennudo on bo to on jennitee dum: Amma barkidinee joomum, kanjum Alla noddani on gam donon barke.

10 Hande no Binni Ceniini wi'i:

«Jiddo wuurugo guurnam geetam, yi'a nyalaade geete, sey waawa denjal mum dow ko halli, hunnuko mum acca batugo pewe.

11 O acca ko halli, o wada ko woodi, o darta jam e semme makko fu.

12 Gam Joomiraawo e hakkilani foonnitiibe, oo nana du'aaje ma66e.

Amma oo hokka wadoo6e ko halli 6aawo.»

13 Moy toorata on to oon tinnii wadugo ko woodi?

14 Amma baa to on tooraama gam wadugo ko foonnitii, on barkidinaa6e. To on kulee him6e, to on accee hakkillooji moodon jiboo!

15 Teddinee Almasiihu Joomiraawo der berde moodon. Wakkati fu ciriyee toontaago yamudo on daliila tammuwe moodon.

16 Amma toontee 6e e diggere, e hakkillo fukkiiŋo. Goodee miilooji berde laabudi, den gaccotoo6e on, e yenna on, gam joonne moodon woodune der kawtal mon e Almasiihu senta.

17 Tooreego dow wadugo ko woodi to nun Alla yidiri, e buri tooreego dow wadugo ko halli.

18 Gam Almasiihu e hoore mum maayi de woore, sabbu hakkeeki 6i66e Aadama. Kanko poonnitiido, o maayanii en enen woofu6e gam o yaara en to Alla. Him6e warii mo, amma Ruuhu Ceniido fintinii mo.

19 E Ruuhu on Yeesu yahi waajoroy baa e yonkiiji ma66aadi der kasu.

20 Kanji woni ruuhuui him6e 6e downtanaakino Alla der jaamanu Nuuhu, baa no o munyanii 6e. De Nuuhu se6unoo laana diyam mum, him6e sedda tan naati ŋa, kam6e jeetato dadi diyam dam.

21 Diyam dam laati nun misaalu batisi kisinin on dum jooni, hinaa batisi moytoojum tuuni bannu, amma ha66idingo e Alla alkawal e berde laabude nun, diga e pintol Yeesu Almasiihu.

22 Kanko, o eencii dow kammu, oo joodi nyaamo Alla. Malaykaa6e e maw6e, e woodu6e baawde fu, e downtanii mo.

4

Goonki kesi

1 Almasiihu yarii bone der bannu muudum, onon bo goodee iri miilooji din. Jarudo bone der bannu muudum seedi e hakke.

2 Diga jooni faa balde moodon koriide der duuniyaaru, sey goniron hande no Alla yidiri, ceedon e suunooji bannu.

3 Goonki mon ki nyaamunodon naane, gadufon hande heefer6e, ki heyi, on gonakeno der hallumaru, e suunooji e jarde bagi, e fijooji kalludi, e jaamanuui jarde bagi, caafufon tooruuje karmude.

4 No calidon hawtugo e ma66e der fijooji kalludi, kanjum haaynii 6e jooni, go 6ee biisa inde mon.

5 Amma 6e daroyto yeeso Alla, ciriyiido hiitaago wuuru6e e maay6e, 6e toontoto mo.

6 Kanjum wadi maay6e bo waajaa linjiila, 6e kiitaa dow ko 6e gadi, hande no him6e fu hiitortee der bannu, he6a 6e buurda e Alla der ruuhu.

7 Huune fu badake heennyugo, gam majjum gadee hakkillo, jogee ko'e mon gam gadon du'aaŋe.

8 Ko buri fu, jidontiree e yidde hebbune, gam yidde e yaafoo hakkeeki duuddi*.

9 Beernontiree hakkune mon, hinaa e dumbitaago.

10 Baamoy mon he6ii dokkal Alla. Golliree ŋal gam nafon wo66e. Hande nun kollitirton oon gollira dokke moyyere feere feereeje de Alla hokki on.

11 Baajotoodo fu, sey waajoo haala Alla. Jaggotoodo bo, jaggoo e semme ne Alla hokki dum, gam der huune ko gadoton fu, teddinon Alla diga e Yeesu Almasiihu, mo tedduŋal e baawde wonani faa abada! Aami

Yarugo bone gam Almasiihu

* 4:8 Ballaaji 10.12

¹² Banniraaፎ am yidaaፎ, to on accee tooraaji buludi kebandi on gam foonnugo on haaynoo on, hande huune kodum.

¹³ Amma to oon kawti e Almasiihu der toora mum, ceyee oon belbelta boodum to teddujal makko suppitoyke.

¹⁴ To on jennaama gam inne Almasiihu, barke laatanto on, gam Ruuhu tedduፎ, laatiፎ Ruuhu Alla e wondi e moodon.

¹⁵ To godፎ e moodon yaru bone gam oo laatii baroowo himፎ, ፎum bo gam emo laatii gujjo, maa bo gadoowo ko halli, to ፎum bo dow naatugo haala ka yaalay ፎum.

¹⁶ Amma to o tooraama gam oo tokkii Almasiihu, to o sentir ፎum, o yetta Alla gam oo noddee goondindፎ Almasiihu.

¹⁷ Gam wakkati kiita faanake, Alla fuddiran hiitaago himፎ muudum, to ka fuddirii en enen, noy ፎum laatantoo himፎ 6e jabay linjiila Alla?

¹⁸ Binni Ceniini wi'i:

«To poonnitiፎ hisiri no boni, ume laatantoo kalluፎ e gadoowo hakke?»

¹⁹ Gam ፎum ፎon fu, tooreteeፎ no Alla yidiri, yowa yonkiiji mum dow Alla tagoowo, koolaado, 6e tokka wadugo ko woodi.

5

Hiinnaago baali Alla

¹ Jooni emii badda dottiiፎ eklesiya wonፎ caka mon, gam min bo mii dottiijo hande maፎፎ. Mi seedake tooraaji Almasiihu, mi wonoto der teddujal ፎal o hollitoyta.

² Duree himፎ Alla 6e jowanadon. To on gadee ፎum e doole, amma e berde goote, hande no Alla yidiri, to on duree 6e gam hebugo joddi kalluni, amma gam oon jidi ፎum puy.

³ To on kollee himፎ 6e Alla yowani on semme, amma laatanee 6e misaalu.

⁴ To Duroowo mawፎ yottake, on meelete meetalol teddujal ፎal hiiddataa.

⁵ Onon gojankeeፎ ፎowntanee dottiiፎ. On fu, ፎornee yakkinaare hande toggoore hakkune mon, gam e winnaa der Dewtere Ceniine: «Alla e haፎida mawnitiፎ, amma buytፎ ko'e mum oo hokka 6e moyyere makko.»

⁶ Gam majjum buytee ko'e mon yeeso Alla mo semme, heፎa o mawnina on to wakkati yottake.

⁷ Doontiree sugullaaji moodon fu dow makko, gam emo hakkilani on.

⁸ Kakkilee, oon deeni! Gam ganyo moodon Ibiliisa e yiilito hande jaggere kalፎore, dartoore mo ne yakkata.

⁹ Kaፎidee e makko, tiፎee der goondinki, gam oon anni banniraaፎ moodon sankitiፎ der duuniyaaru nu, e woodi iri tooraaji dii kanun bo.

¹⁰ Amma to on jarii bone der wakkati sedda, Alla mo moyyere noddudፎ on gam naaton der teddujal mum tabitiijal e Almasiihu, kanko o tiፎdinan on, o semmidina on, o hebbina on, o darna on.

¹¹ Baawde wonana mo faa abada! Aami.

Cannooje

¹² Silaasi banniraawo men koolaado wallii am wannango on dereyel pettel ፎel, gam tiፎdingo on e seedanaago on no habaru moyyere Alla ne daridon dow mum laati nun goonja.

¹³ Eklesiya gonuka Babiila ka Alla suፎi sannii on. Marku ፎiyam bo e sanna on.

¹⁴ Cannontiree cannooje de yidde. Jam wona dow moodon onon hawtuፎ der Almasiihu.

Derewol Piyer Dida6ol

Haala Puddirka

Binnudo derewol ɲol do innii hoore mum Simon Piyer, lilaado Yeesu Almasiihu.

O laatake seedejeo ji'udo no yeeso Yeesu waylitorii, o nanii bo daane Alla yiwune diga dow. O siwtorii no Yeesu wadii annabaaku dow maayde makko, kanko Piyer.

Piyer batay 6e o wannani, o batay bo to o woni o wanniri derewol ɲol. Amma goondin6e Yeesu hande makko o wannani. Dum nandi bo hande Piyer wannii derewol ɲol der goonki mum sakitiinehi. O batanii ekkitinol makko ɲol o janninoo. O batanii bo janninoobe fewrekuube waroo6e gam biisa ko o ekkitini.

Ko derewol ɲol tiitii woni, finningo hakkillo 6e o wannani faa 6e ciwtora ko o jannini 6e. Der derewol ɲol, Piyer hollii kiita desaniika janninoobe pewe, o batanii bo munyal Alla mo yidaa baa gooto halka, amma him6e fu wittaa to makko, tuuba. O heennyitirii derewol makko e waggingo wuuroo6e ko Dewtere bati.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1.1-2
2. Noddoore goondin6e, 1.3-21
3. Ekkitinoobe fewrekuube, 2.1-22
4. Wittoyki Yeesu Almasiihu, 3.1-16
5. Haalaaji cakitiidi, 3.17-18

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwii e am min Simon Piyer. Mii laatii jaggiido e lilaado Yeesu Almasiihu. Mi sannii on, onon hebu6e goondinki geeti hande ki amen, gam sabbu foonnitaare Alla men, tawaane der Yeesu Almasiihu, kisinoowo.

² Alla duudinana on moyyere e jam gam oon anni mo, kanko e Joomiraawo meeden Yeesu.

Hulugo Alla

³ Baawde Alla hokkii en huune fu ko haanani en buuriren, e no haani goniren e kulol Alla. Baawde den wallii en annugo Alla noddudo en kawten der tedduɲal mum, e geetaaku mum.

⁴ Diga e baawde den kebuden moyyereji mawdi, teddufi, di gadanaɲen alkawal mum. O wadii dum gam kawton e makko, nandon mo, gam daɲon suunooji duuniyaaru kalkooji.

⁵ Gam huune dum, tinnee, beydee dow goondinki moodon geetaaku, dow geetaaku, annal,

⁶ dow annal, nantaare, dow nantaare, tinnaare, dow tinnaare, kulol Alla,

⁷ dow kulol Alla, banniraagu, dow banniraagu, yidde.

⁸ To huune dum fu oon jogii dum no woodi, ko e dum beydo der moodon, dum wallan on beydaago yeeso yeeso der annugo moodon Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

⁹ Neddo mo huune dum jacci, laati nun bumdo, o yi'ataa, gam o yeggiti no Alla laa6ini mo diga e hakkeeki makko jawtudi.

¹⁰ Gam majjum banniraabe am, tinnee no baawirdon fu, gam tabbitinon noddoore ne Alla noddii on, e cu6ol ɲol o su6i on. Gam to on gadii dum on janataa der ko halli abada!

11 Hande non Alla ma66itiranta on mammam dammugal Laamaare tabiti-ine, ne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en.

12 Kanjum acci wakkati fu mii siwtora on huune dum, baa no oon anni dum, heba cemmidon der goonja ka jabudon.

13 Mii miili, edum foonnitii, mi finnina hakkillooji moodon faa ciwtoron dum to emii wuuri.

14 Gam mii anni mi 6ooyataa e duuniyaaru do kade, hande no Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu anninirinmi dum.

15 Amma mi wadan ko baawumi fu, gam to mi yawti, baawon ko siwtori kujje dee wakkati fu.

Tedduŋal Almasiihu

16 E haalaaji di him6e tafi bane men anniniri on wittoyyo Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e baawde, amma men ceedike e gite amen manju makko!

17 Alla Baaba hokkii mo tedduŋal wakkati daane ne tedduŋal seedanii mo wi'i: «Oo do nun laatii 'Biyam jidaado, mo belirmi 6erne.»

18 Menen e ko'e amen men nanii daane nen diga dow kammu, gam emen gondunoo e makko dow waanne seniine.

19 Dum don fu beydani men tabbitingo ko annabii6e batunoo. On gadii ko woodi no gattudon hakkillooji moodon dow makka, gam haala ma66e e nandi hande fitilleel jalboowel der niwre, e hande hoodere fajiri* jalboore der 6erde moodon faa de fajiri wadi,

20 Aran, annitee no walaa baawoowo ko faamini ko winnaa der dewte annabii6e e annal hoore mum.

21 Hande non, walaa mo meedi ko hefi haala annabaaku e sago hoore mum, amma Ruuhu Ceniido nun wadata him6e e bata haala Alla.

2

Janŋinoobe fewrekuu6e

1 Hande no annabii6e fewrekuu6e wonirno caka Isira'ilaa6e, non bo janŋinoobe fewrekuu6e wonortoo caka moodon. Be naannan janŋinol fewrekuwol, kalkoowol, caka mon. Be jeddan Joomiraawo cooditiido 6e. Hande non 6e poodiranta ko'e ma66e halkere yaawune.

2 Him6e duu66e tokkan laabi ma66e kalludi, sabbu ma66e, him6e batanan laawol goonja kalluka.

3 Suunooji ma66e waddanan 6e batugo haalaaji fewrekuuji gam 6e jamoo on, amma 6e doyyaamaa kiita diga dum 6ooyii, halkere e nyudanoo 6e.

4 Baa malaykaa6e wadunoobe hakke, Alla accay dum, o ha66ii 6e e callallu-uji, o faddi der niwre jahannama, faa nyalaane darŋal.

5 Alla accay duuniyaaru naane, amma o halkii yeddu6e Alla e ilam tufaana, sey Nuuhu baajotoodo foonnitaare Alla, e him6e jeediido wo66e hisi.

6 Alla accay ci'e Sodoma e Gomora, o hiitake, o halki de e yiite faa de laatii dooni, gam dum laatanoo yeddoobe Alla fu misaalu.

7 O daŋinii Luudu, neddo poonnitiido, mo 6erne mum biisii puy sabbu baadiiji him6e bon6e.

8 Neddo poonnitiido joodiido caka ma66e on, 6erne mum laa6une naawi dow ko yi'ata, e ko nanata nyalaane fu, sabbu baadiiji bondi di him6e hallu6e wadata.

* 1:19 Hoodere fajiri woni Almasiihu, jaynoowo der 6erde goondin6e dum. Daaru dewtere Kollitinki 22.16

⁹ Efum holla en no Joomiraawo e anni no reenirta dowtantoobe dum der tooraaji mum. Oo anni bo no o resirta himbe hallube gam be kiitee nyaanne darjal,

¹⁰ accu du tokkuube suunooji balli mum, e wada jidaadi yonki mum, ko e yawii baawde Joomiraawo.

Janjinoobe fewrekuube ben berde mum e yoori, bee goodi manju hoore, bee bata kalluka dow teddube wonbe dow kammu.

¹¹ Nani bo, baa malaykaabe bee do buri be semme e baawde, batataa kalluka dow ma66e yeeso Joomiraawo.

¹² Amma himbe ben e laatii hande bisaaji di galaa hakkillo, tagaadi gam nannee, waree. Bee bata kalluka dow ko be annaa, gam majjum be kalkiran hande no bisaaji halkirta.

¹³ Be duggan riiba golle ma66e kallude. Bee ceyoroo wadugo ko woodaa caka nyalooma. Bee laatii cobube e nyidube. To be joodike gam be nyaamda e moodon der juulde, bee ceyoroo jammaago on.

¹⁴ Gite ma66e sawtataa daarugo rewbe e suuno, be comataa wadugo hakke, bee pooda be goondinki mum walaa semme der pittii ma66e. Berde ma66e e hebbi suuno kebal, bone laatanto be.

¹⁵ Be accii laawol poortiijol, be majjii, be tokki laawol Balaama, jidudo heba ceede diga wadugo kalludum.

¹⁶ O felaama gam boofol makko. Babba makko muuma bati e daane neddo, hadi mo wadugo golle haanare makko.

¹⁷ Janjinoobe fewrekuube ben laati nun hande bulli di galaa diyam, e duule de hennu semmentewol soggata, niwre burne ni66ugo nun Alla resani be.

¹⁸ Bee bata haalaaji mawnitiidi, di galaa hoore. Bee yoyra himbe e haalaaji suuno bannu. Himbe ben wurtikeno dum booyay diga majju6e.

¹⁹ Bee ka66ana be alkawal no be dindan, amma kambe e ko'e ma66e bee laatii maccube suunooji kalludi. Gam moy fu laati nun maccudo ko jaalii dum.

²⁰ Wurtiibe e huune cobudum dum duuniyaaru, go be anniti Joomiraawo e Kisinoowo men Yeesu Almasiihu, den ko be bittitii der majji kade faa di jaalii be, heennyitirde ma66e buran fuddoode jaasugo.

²¹ To be annitayno laawol foonnitaare, dum burananno be, e annitingo nol, witta totta umuroore ceniine ne be kokkaa 6aawo.

²² Ko tawi be e tabbitina haala ballool nol do: «Rawaanu wittii e nyaamito tuure mum.» E wi'ee bo kade: «Afaaru lootaanu wittii e talloo der loope.»

3

Wittoyo Joomiraawo meeden Yeesu (Matiye 24.37-38; 2 Tesalonika 1.7-10; Yahuuda 17-23)

¹ Banniraa6e am yidaa6e, derewol nol do nun laatii didafol nol binnanmi on. Der dereeji didi dii fu, mii yidi finningo hakkillooji moodon gam wallugo on miilon no woodiri, ciwtoron ko ekkitinodon.

² Ciwtoree haalaaji di annabiibe seniibe batunoo diga ko booyi, e umuroore Joomiraawo meeden kisinoowo, ne lilaabe mon annini on.

³ Aran, annitee dum do: Der nyalaade cakitiide, himbe jaancoobe, tokkuube jidaadi yonki mum waran. Be jaancan on,

⁴ be bi'a: «O ha66ii alkawru o wittaaan, toy mo? Diga ko kaakiraa6e meeden maayi walaa ko waylitii, no dum latinoo diga fuddoode duuniyaaru, non dum laatii faa jooni.»

⁵ Be jeggittii e yidde ma66e no diga ko 6ooyi, Alla tagi kammu e leydi e haala muudum. O wi'i leydi wurtoo diga diyam, go o tagiri ni e diyam,

⁶ e diyam gootam dam kade, duuniyaaru halkiraa e ilam tufaana.

⁷ E haala makko goota kan, o jogorii kammu e leydi, dum ji'eten jooni faa nyalaane darñal yottoo, o halka dum der yiite e yeddu6e Alla.

⁸ Banniraa6e am yidaa6e, to on jeggitee no to Joomiraawo, nyalaane woore e wa'i hande duu6i ujuneere, duu6i ujuneere bo e wa'i hande nyalaane woore.

⁹ Joomiraawo 6ooyataa go hebbina alkawru mum, hande no wo66e miili, o munyan on nun tan, gam o yidaa baa gooto halka. Ko o yidi nun, him6e fu wittaa to makko tuuba.

¹⁰ Nyalaane Joomiraawo waran hande gujjo. Nyalaane nen, kammu majjitan e rimmo manño. Ko woni dow kammu fu halkete e yiite. Leydi e golla gadaade dow mayri fu, hiitete.

¹¹ To huune fu halkete hande non, sey annon no nyaamirton goonki mon der laa6al, oon kuliri Alla!

¹² Onon hedi6e nyalaane Alla wara, gadee no ne warirta law! Nyaanne mum kammu halkan, huune ko woni dow kammu fu taayan e yiite.

¹³ Amma enen, een kedii hande no Alla ha66irani en alkawru, kammu keso e leydi keyri, to foonnitaare tawetee.

¹⁴ Gam majjum, onon banniraa6e am yidaa6e, tinnee laatodon 6e galaa gacce, e tuuni yeeso Alla. Goodee jam der kawtal mon e makko, oon kedorii nyalaane nen.

¹⁵ Paamee no munyal Joomiraawo meeden ma66itanii on laawol kisidam. Kanka banniraawo meeden Pol, jidaado, wannani on der dereeji mum hande no Alla hokkiri mo hakkillo majjum.

¹⁶ Non o wanniri dum der dereeji makko fu. Der majji e woodi nokkuuje godde to sadi faamugo, him6e 6e annaa goddum, e 6e bennay der goondinki e waylita miilooji makko, hande non 6e gadata e nokkuuje godde der Dewtere Ceniine. Be gaddanan ko'e ma66e halkere.

¹⁷ Amma onon banniraa6e yidaa6e, on kebii seedineego, to non kakkilee to him6e yeddu6e Alla majjina on, sottina on diga darande mon.

¹⁸ Mawnee der moyyere e annugo Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en! Tedduñal laatanoo mo diga jooni faa abada! Aami!

Derewol Yuhaana Aranol

Haala Puddirka

Yuhaana lilaado Yeesu nun winni dereeji tati tokkontirdi noddiraadi inne mum, 6e bi'i, kanko nun bo winni linjiila Yuhaana e derewol kollitinki. Der derewol makko aranol, annaaka deydey 6ey nun o wannani, amma dum laafi no goondin6e 6e ekkitinooje fewrekuuje toorata nun o tiiti. Ekkitinoobe fewoobe, sankitoo6e ekkitinooje fewrekuuje den Yuhaana noddi way6e Almasiihu. Bee ekkitina no Almasiihu laataaki neddo e goonja, hakke 6illataa goondindo der kawtal mum e Alla, 6e paalaaka bo e joonne der laabal.

Huune didi nun Yuhaana riiwi der derewol mum:

1 Tiidingo janjoo6e derewol njol, 6e gona der kawtal pottunjal e Alla, e Biddo mum Yeesu Almasiihu, dum yi'ee bo der yidde goonjaare hakkune ma66e.

2 Ha6idingo e ekkitinooje fewrekuuje.

Yuhaana e eela goondin6e 6e gona der jaynjol, gam Alla laati nun jaynjol. Der derewol njol, Yuhaana e yidi goondin6e tabbitina no 6ee goodi yonki tabitiiki, 6ee kawti bo e Alla. O hollitii der binni makko no goondindo geeto annitirtee. Kan woni hoolaago no Almasiihu laataake neddo, e downtanaago oodaaji Alla, e yidugo banniraabe.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala yonkinteha 1.1-4

2. Niwre e jaynjol 1.5-2.29

3. Bi66e Alla e bi66e Seydan 3.1-24

4. Ruuhu goonja e ruuhu fewre. 4.1-6

5. Ko yidde wadata 4.7-21

6. Goondinki jaalotooki 5.1-21

Haala ka yonki

¹ Emen binnana on haala neddo gom gonudo*. Men nanii daane makko, men ji'ii mo e gite amen, men daarii mo, men meemi mo e juude amen. Kanko woni haala kokkoowa him6e yonki.

² Yonki kin hollitaama, men ji'ii ki, emen ceedanoo ki. Emen baajoo on haala yonki tabitiiki gonunooki to Alla Baaba, kanki men kollitaa.

³ Ko men ji'i, e ko men nani, kan men batata on onon bo, gam laatodon gootum e amen hande no laatoriden gootum e Baaba e Biddo mum Yeesu Almasiihu.

⁴ Kanka men binnanta on, gam beldum 6erne meeden hebba.

Alla laati nun jaynjol

⁵ Habaru ko men nani e Yeesu Almasiihu, kan men batata on haala mum, Alla laati nun jaynjol, niwre walaa e makko.

⁶ To en bi'ii een laatii gootum e makko, ko een tawaa der niwre, en pewii, goonja walaa der gadu meeden.

⁷ Amma to een jaha der jaynjol hande no kanko e hoore makko o wonori der jaynjol, den kan een laatii gootum hakkune meeden, kade bo yiyam Biddo makko Yeesu e laabina en diga hakkeoji men fu.

⁸ To en bi'ii en galaa hakke, en pewanii ko'e men, goonja walaa e meeden.

* 1:1 Yeesu nun wi'aa Gonudo diga fuddoode. Linjiila Yuhaana 1.1-18

⁹ Amma to en tuubanii Alla hakke meeden, o yaafoto en, o laaβina en e tuuni fu. Gam kanko, o kooliniido, o poonnitiido.

¹⁰ To en bi'ii en gaday hakke, en laatinii Alla pewoowo, haala makko bo walaa der meeden.

2

Almasiihu nun laatii balloowo meeden

¹ Onon sukaaβe am, mi wannanii on dum, gam to on gadee hakke. Amma to goddo moodon wadii hakke, een goodi balloowo to Baaba, kanko woni Yeesu Almasiihu, poonnitiido.

² Kanko, o sakki yonki makko gam hakkeeeji meeden yaafee, hakkeeeji meeden tan bane, amma hakkeeeji himbe duuniyaaru fu.

³ Ko hollitinta no een anni Alla woni, dwtanaago oodaaji makko.

⁴ Bi'udo «emi anni mo,» go dwtanaaki oodaaji makko, joomum laati nun pewoowo, goonja walaa der joomum.

⁵ Amma dwtaniido haala Alla e goonja, yidde Alla hebbii dow joomum. Nunnun annitirten een kawti e makko.

⁶ Bi'udo e hawti e makko, e haani wonoo hande no Almasiihu wonirnoo.

Ooda kesa

⁷ Banniraaβe am yidaaβe, ko binnanmi on hinaa ooda kesa*, ooda booyuka nun, ka nanudon diga fuddoode.

⁸ E nun fu ooda kesa nun binnanmi on, goonja makka hollitake der Almasiihu, ka hollitake der moodon bo. Gam niwre e yawta, jayjol goonjawol fuddii yalnugo.

⁹ Miiludo na'on der jayjol, ko e wanyi banniraawo mum, faa hanne der niwre joomum woni taw.

¹⁰ Jiddo banniraawo mum der jayjol woni, goddum walaa ko ferginta mo.

¹¹ Amma banyudo banniraawo mum, der niwre woni, oo yaha der niwre, o annaa toy o yahata, gam niwre wuminii mo.

To on jidee kujje duuniyaaru

¹² Sukaaβe am, mii wannana on gam hakkeeeji moodon yaafaama gam inne Yeesu.

¹³ Baabiraaβe, mii wannana on gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeeβe, mii wannana on gam on jaalake Kalludo.

¹⁴ Sukaaβe am, mi wannanii on, gam oon anni Baaba. Baabiraaβe, mi wannanii on, gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeeβe, mi wannanii on gam oon goodii semme, haala Alla bo e semmidi der moodon, kade bo on jaalake Kalludo.

¹⁵ To on jidee duuniyaaru e ko woni e mayru fu. Gam jiddo kujje duuniyaaru, yidde Baaba walaa e mum.

¹⁶ Gam huune ko woni e duuniyaaru, hande jon ko neddo suunete, e ko gite yi'ata, suunee, e jawdi ni o mawnitorto, kujje de fu yiyaw e Baaba, e duuniyaaru de yiwi.

¹⁷ Duuniyaaru e suuno mum fu heennyan, amma gadoowo ko Alla yidi, taboto faa abada.

Ganyo Almasiihu

---

* 2:7 Ooda kan nun laatii yidontirgo.

¹⁸ Sukaa6e am, duuniyaaru 6adake heennyugo. On nanii ganyo Almasiihu waran, jooni du way6e Almasiihu duu66e yottake. Kanjum annitirden no wakcati 6adake.

¹⁹ Caka men 6e yiwi, amma e goonja 6e laataaki 6e meeden. Gam to 6ee laatino 6e men, 6e gondanno e meeden. Amma 6e accii en gam dum hollita no 6e fu, 6e laataakino 6e meeden.

²⁰ Amma onon, Almasiihu hokkii on Ruuhu Ceniido, on fu oon anni goonja.

²¹ Mi winnanay on gam on annaa goonja. Amma gam oon anni ka. Oon anni bo fewre walaa der goonja.

²² Den kan, moy woni pewoowo? Jeddudo Yeesu laati nun Almasiihu, Paabotoodo mo Alla liloy, kanko woni pewoowo, kanko woni ganyo Almasiihu, o yeddii Baaba e Biddo mum.

²³ Jeddudo Yeesu laati nun Biddo, walaa Baaba, ja6udo Biddo, e woodi Baaba bo.

²⁴ Onon kan haala ka nanudon diga fuddoode, tinnee jogee ka der 6erde moodon. To haala ka nanudon diga fuddoode tabitake der 6erde moodon, den kan, oon goodi kawtal e Biddo e Baaba.

²⁵ Almasiihu ha66anii en alkawal, alkawal njal woni yonki tabitiiki.

²⁶ Mi winnanii on dum gam sabbu him6e yidu6e majjingon.

²⁷ Onon kan, no Ruuhu Ceniido mo Almasiihu hokki on e tabitii der moodon, on bukaaka janjinedon. Gam Ruuhu janjinan on huune fu, o janjinan on goonja, hinaa fewre. Den kan, kawtee e Almasiihu hande no Ruuhu janjiniri on.

²⁸ Jooni kan onon sukaa6e am, tabitee der kawtal mon e Almasiihu, gam ke6en cuusal daraago yeeso makko nyaanne o suppitoy, he6a da6en senteene nyalaane garki makko.

²⁹ No oon annii Alla laati nun goonjaajo, annee bo mo ga6u mum foonnitii fu, laati nun biyiiko.

3

Bi66e Alla

¹ Daaree no Alla Baaba yidiri en, faa noddaden bi66e makko. Een bi66e makko e goonja. Ko acci duuniyaaru annaa en woni gam nu annaa mo.

² Yidaa6e am, jooni en laatake bi66e Alla. Ko laatoytoden laa6ay taw. Amma een anni to Almasiihu witooy holliti hoore mum, en nandan e makko, gam en ji'an mo hande no o wa'i.

³ Goodudo tammuwe nen dow Almasiihu, laa6inan hoore mum hande no kanko Almasiihu o laatori laa6udo.

⁴ Ga6oowo hakke fu, yartake sariya Alla. Gam wa6ugo hakke laati nun yartaago sariya Alla.

⁵ Oon anni Almasiihu wari gam moytugo hakkeji, kanko mo walaa hakke.

⁶ Kawtudo e makko fu wadataa hakke. Ga6oowo hakke fu, yi'ay mo, annaa mo bo.

⁷ Sukaa6e am, to on accee goddo majjina on! Ga6oowo ko goondi fu laati nun goonjaajo, hande no Almasiihu laatori goonjaajo.

⁸ Ga6oowo hakke fu laati nun neddo Ibiliisa, gam Ibiliisa e wada hakke diga fuddoode. Gam majjum Biddo Alla wari gam halka golle Ibiliisa.

⁹ Laatiido ginjel Alla fu, wadataa hakke, gam awdi Alla na'on der makko. Joomum waawataa ko tokkii wa6ugo hakke, gam Alla laatii baaba makko.

¹⁰ Ko seennontirta bi66e Alla e bi66e Ibiliisa nani: mo wa6ay ko goondi fu, neddo Alla bane. Mo yidaa banniraa6e mum bo, laataaki mo Alla.

En jidontiree hakkune men

¹¹ Habaru nanudon diga fuddoode nani: Jidontiren hakkune meeden.

¹² Haanay gaden hande no Kayiinu wadi kanko laatiido mo Ibiliisa, o warii minnyiiko. Gam ume wadi o wari minnyiiko? O warii mo gam golle makko wooday, go de minnyiiko laatii goondude.

¹³ Banniraa6e, to on kaydinee to him6e duuniyaaru wanyii on.

¹⁴ No een jidi banniraa6e meeden, een anni en yartake maayde, en naatii der yonki. Mo yidaa banniraawo mum, der maayde woni.

¹⁵ Banyudo banniraawo mum fu, laati nun baroowo him6e. Oon anni walaa baroowo baa gooto woodi yonki tabitiiki der mum.

¹⁶ No annitirden ko woni yidde nun, Almasiihu hokkitirii yonki mum gam meeden. To nun enen bo, e haani kokkitiren yonkiiji meeden gam banniraa6e men.

¹⁷ To jom jawdiijo yi'ii banniraawo mum e talakidi, ko yurmaaki mo, noy yidde Alla waawirta ko woni e makko?

¹⁸ Sukaabe am, haanay yidde meeden laato e haala belka tan, sey ka laato e gadu goonjauu.

Daraago yeeso Alla

¹⁹ Kanjum hollata, en na'on der goonja, en deyyitinan berde meeden yeeso Alla.

²⁰ To berde meeden gaccake en, Alla e buri berde meeden, emo anni huune fu.

²¹ Banniraa6e am yidaa6e, to berde meeden gaccaaki en, en daroto yeeso Alla e hoolaare.

²² O hokkan en ko eeluden mo fu, gam en tokkii ooda makko, een gada ko fottani mo.

²³ Ooda ka o hokki en woni, goondinen inne Yeesu Almasiihu, Biddo makko, kade bo jidontiren hakkune meeden hande no o yamiri en.

²⁴ Downtaniido ooda Alla fu e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum. Ruuhu mo o hokki en, kanju anninta en oo hawti e meeden.

4

Ruuhu goonja e ruuhu fewre

¹ Banniraa6e am yidaa6e, to on goondinee wi'oo6e e woodi Ruuhu Alla fu, amma biditee 6e, he6a anniton naa to Alla 6e yiwi. Gam annabiio6e fewoo6e duu66e e sankitii der duuniyaaru.

² No annitirten goodudo Ruuhu Alla woni, to o seedake Yeesu Almasiihu warii, laatii neddo, oo don e woodi Ruuhu Alla.

³ Mo annitay kaa don dow Yeesu fu, woodaa Ruuhu Alla. Ruuhu nu o woodi yiwi digi ganyo Almasiihu. On nani garki ganyo Almasiihu batanaama, o na'on ko der duuniyaaru.

⁴ Sukaabe am, onon on him6e Alla, on jaalake annabiio6e fewoo6e, gam Ruuhu gondo der moodon e buri gondo der duuniyaaru semme.

⁵ Kam6e him6e duuniyaaru 6e laati. Gam majjum, 6e batata haalaaji duuniyaaru, him6e duuniyaaru bo e hettinanoo 6e.

⁶ Enen, een him6e Alla, annudo Alla fu hettinanto en. Mo laataaki neddo Alla hettinantaako en. Nun ceennontirten Ruuhu goonja e ruuhu fewre.

Alla laati nun yidde

⁷ Banniraa6e am yidaa6e, jidontiree, gam yidde yiwi e Alla. Goodudo yidde fu laati nun binjel Alla, e anni Alla bo.

⁸ Mo walaa yidde annaa Alla, gam Alla laati nun yidde.

⁹ No Alla hollitiri en yidde mum nani, o lili Bi'ddo makko bajjo der duuniyaaru, gam kefen yonki diga e makko.

¹⁰ Daaru ko woni yidde, enen bane yidi Alla, kanko yidi en, liloy Bi'ddo mum wari laatii sadaka gam hakkeji meeden yaafee.

¹¹ Banniraa6e am, to nii Alla yidiri en, enen bo, e haani jidontiren.

¹² Walaa meefudo yi'ugo Alla abada. Amma to en jidontirii hakkune men, Alla e hawti e meeden, yidde makko e hebbi der men.

¹³ Noy annirten een kawti e makko, kanko bo oo hawti e meeden? Diga e Ruuhu makko ŋu o hokki en nun.

¹⁴ Menen men ji'ii, emen ceedo bo no Alla Baaba liloy Bi'ddo mum gam wara hisina him6e duuniyaaru.

¹⁵ Ceediido Yeesu laati nun Bi'ddo Alla fu, Alla e hawti e joomum, joomum bo e hawti e Alla.

¹⁶ Enen kan, een anni yidde Alla yidi en, een koolii ne bo.

Alla e hoore mum laati nun yidde, goodudo yidde fu, e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum.

¹⁷ Gam to yidde makko hebbii der meeden, en ke6an cuusal daraago nyalaane darŋal. Gam no Almasiihu wa'i, hande nun enen bo ga'uden der duuniyaaru do.

¹⁸ Kulol walaa der yidde, yidde hebbune e riihu kulol, gam kulol yiwii diga yaggingo. Kuloowo fu, yidde Alla woni hebbay der joomum.

¹⁹ Enen een jidi Alla gam kanko arti yidi en.

²⁰ Bi'udo e yidi Alla, go e wanyi banniraaowo mum laati nun pewoowo. Gam mo yiday banniraaowo mum ji'eteedo, waawataa ko yidi Alla mo yi'ataake.

²¹ Daaru ooda ka Almasiihu accani en: jidudo Alla fu, sey yida banniraaowo mum bo.

5

Goondinki jaalotooki

¹ Goondindo Yeesu woni Almasiihu fu laati nun Bi'ddo Alla. Jidudo baaba fu, e yidi biddo bo. A yidataa baaba, banyaa biddo.

² No annirten een jidi bi66e Alla woni jiden Alla, den tokken oodaaji makko.

³ Tokkugo oodaaji makko woni yidugo mo. Oodaaji makko laataaki doongal,

⁴ gam laatiido mo Alla fu, jaaloto kujje duniyaaru. E goondinki meeden jaalortoden kujje duniyaaru.

⁵ Moy waawata ko jaali duniyaaru? Walaa, to hinaa goondindo Yeesu nun woni Bi'ddo Alla.

Ko Yeesu Almasiihu seedanaa

⁶ Kanko, Yeesu Almasiihu, o wari e diyam e yiyam*. E diyam tan bane o wardi, o wardii e diyam e yiyam fu. Ruuhu e hoore mum seedake dum, gam Ruuhu on woni goonja.

⁷ Seedee6e tato woni,

⁸ Ruuhu e diyam e yiyam, seedaaku ma66e fu laatii gootu.

⁹ Een ja6a seedaaku him6e, amma seedaaku Alla 6uri semme, seedaaku ŋun non Alla seedanii Bi'ddo mum.

* 5:6 Him6e duu66e e wi'a diyam dam woni diyam batisi dam Yeesu wa6anaa. Yiyam bo e hollita maayde Yeesu.

¹⁰ Goondindo Biddo Alla fu, hebii seedaaku nu der berne mum. Mo goondinay Alla, laatini mo pewoowo, gam o jabay seedaaku Alla seedanii Biddo mum.

¹¹ Nani do seedaaku nu: Alla hokkii en yonki tabitiiki, yonki kin der Biddo makko ki woni.

¹² Goodudo Biddo e woodi yonki. Mo walaa Biddo Alla woodaa yonki.

Heennyitoode derewol nol

¹³ Onon goondinobe inne Biddo Alla, mi wannanii on dum gam anniton on kepii yonki tabitiiki.

¹⁴ Hoolaare ne goodufen nani: To en eelii mo huune e sago makko, oo nanana en.

¹⁵ No een anni oo nanana en ko eelufen mo, een anni en kepii dum.

¹⁶ To goddo yi'ii banniraawo mum e wada hakke de jaarataa dum der maayde, o eelana joomum Alla, Alla bo hokkan mo yonki. Haala ka nafan dow wadoobe hakke de jaarataa dum der maayde. Amma e woodi hakke jaarooje der maayde. Mi wi'ay eelon Alla gam iri hakke de.

¹⁷ Kujje kallude fu laati nun hakke, amma hakke fu bane jaarata der maayde.

¹⁸ Een anni laatido binjel Alla tokkataako wadugo hakkeji, amma Biddo Alla e reeni mo, Ibiliisa kalludo meemataa mo.

¹⁹ Een anni en himbe Alla, go duuniyaaru fu e woni der junno Ibiliisa.

²⁰ Een anni bo Biddo Alla wari, hokkii en hakkillo annitingo Alla goonjaajo, jooni kanko woodi en, gam en kawti e Biddo makko Yeesu Almasiihu. Yeesu Almasiihu on woni Alla goonjaajo, kanko woni yonki tabitiiki bo.

²¹ Sukaabe am, kakkilanee ko'e moodon e caafi tooruje.

Derewol Yuhaana Dida6ol

Haala Puddirka

Wo66e e miili debbo e sukaa6e 6e Yuhaana batanta laati nun eklesiya gom e him6e mum.

Haalaaji di derewol ɲol batata e nandi e ka artirkol bati. Haala 6uruka semme der derewol ɲol woni yidde, e hakkilango way6e Almasiihu e ekkitinoo6e fewrekuu6e.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka 1-3
2. Goonja e yidde. 4-6
3. Hakkilango ekkitinoo6e fewrekuu6e 7-11
4. Cannooje 12-13

Sannoore

¹ Min dottiijo, * winni derewol ɲol, mi wannanii maa an debbo† mo Alla su6i. Mi sannii maa an e 6i66e maa fu, onon 6e jidum der goonja. Min tan bane yidi on, annu6e goonja fu e yidi on,

² gam sabbu goonja tabitiika der meeden, gonotooka der meeden faa abada.

³ Alla Baaba, e Bid6o mum Yeesu Almasiihu hokka en moyyere e endam e jam, beydana en goonja e yidde.

Goonja e yidde

⁴ Berne am welii sanne, no nanumi 6i66e maa wo66e e yaha der goonja hande no Baaba yamiri.

⁵ Jooni, an yeeraajo, ko gonum emi wannanee hinaa ooda kesa, ooda ka ke6uden diga fuddoode nun, mi eelii maa, accu jidontiren hakkune meeden.

⁶ Ko woni yidde nun, jahen der ooda Alla. Kanka woni ooda ka nanuden diga fuddoode, kaanuka jahen dow mun.

Hakkilango ekkitinoo6e fewrekuu6e

⁷ Majjinoo6e duu66e sankitake e duuniyaaru. Be jabay Yeesu Almasiihu warii laatii ned6o. Ga'udo nun fu, majjinoowo nun, ganyo Almasiihu nun bo.

⁸ Kakkilanee ko'e moodon, gam to on majjin riiba golle amen he6a ke6on joddi kebbuni.

⁹ Mo daraaki dow kollitol Almasiihu ko yaartii ɲol, walanaa Alla. Dariido e maggol fu, e wonani Baaba e Bid6o mum.

¹⁰ To god6o wari caka moodon go waajaaki kollitol ɲol, to on ja6ee mo der wuro moodon, to on cannee mo bo.

¹¹ Gam cannudo mo, hawti e makko der golle makko kallu6e.

Cannooje

¹² Ko Haani mi bata on e duudi, amma mi yidaa wannango on dum dum fu der derewol e dawa. Amma mi miili warugo to moodon, gam ke6en badden hunnuko e hunnuko, gam bel6um 6erde meeden hebba.

¹³ Sukaa6e miiraawo maa mo Alla su6i sannii maa.

* **1:1** Inne nee don nun Yuhaana noddirteno der eklesiyaaaji. Der lila6e Yeesu fu, kanko tan horiino e yonki wakkati mum † **1:1** Wo66e e miili debbo e sukaa6e 6e Yuhaana batanta do, laati nun eklesiya gom e him6e mum. **1:8** Ninni nun wo66e waylitiri aayaare nen: gam to on majjin riiba golle mon.

Derewol Yuhaana Tata6ol

Haala puđdirka

Gorko bi'eteedo Gayus nun Yuhaana wannani derewol mum ɲol do Eɲol batana bo kade himbe dido wo66e: Diyoterefes e Demeteriyus. Eɲol tiidina wallugo himbe woositintoo6e e fiina linjiila. Gayus wallitii iri ma66e de duuddum, Yuhaana bo yettii mo no woodi gam oo ja66oo ho66e, amma Diyoterefes kan salake wallugo 6e. Yuhaana manii Demeteriyus gam geeta ka himbe batanta mo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puđdirka, 1-3
2. Manoore Gayus, 4-8
3. Gaccaago Diyoterefes, 9-10
4. Demeteriyus yerdaama, 11-12
5. Cannooje, 13-15.

Sannoore

¹ Min dottiijo*, winni derewol ɲol. Mii wannanee an banniraawo am Gayus, jidaado der goonja.

² Banniraawo am jidaado, mii eela huune fu yahanee yeeso, fannu maa yanda hande no yonki maa yandiri.

³ Berne am weli sanne no banniraabe wo66e wari seedanii am no tinoridaa der goonja, e no jahirtaa der goonja bo.

⁴ Walaa ko 6uri welingo berne am, to hinaa nanugo no 6ikkol am e yaha der goonja.

Manoore Gayus

⁵ Banniraawo am jidaado, golle geete de gadataa e wallugo banniraabe baa to 6ee ho66e e hollita aa kooliniido*.

⁶ Be ceedake yidde maa yeeso jama'aare goondinbe do. Wallu 6e hande no fottiranta Alla der jahaanjal ma66e, den a wadii ko woodi.

⁷ Gam inne Almasiihu 6e gadi jahaanjal ma66e, 6e ke6ay goddum e juude 6e goondinay.

⁸ Gam majjum haani, balliten himbe iri ma66e, gam golliden e ma66e der fiinugo goonja.

Feloore Diyoterefes

⁹ Mi wannanii jama'aare goondinbe derewol, amma Diyoterefes, jiddo ardingo hoore mum ja6ay haala amen.

¹⁰ Gam majjum, to mi warii, mi hollan ko o wadata e no o biisirta inne amen. Kanjum tan bane: O ja66ataako banniraabe ho66e, kade bo, yidube ja66aago 6e, oo hada dum, oo riiwa 6e diga e eklesiya.

Manoore Demeteriyus

¹¹ Banniraawo am jidaado, taa yemmin ko boni, yemmin ko woodi. Gadoowo ko woodi fu, neddo Alla nun. Gadoowo ko halli bo, annaa Alla.

¹² Demeteriyus kan, himbe fu e seedanoo dum ko woodi, goonja e hoore mum bo e seedanoo mo dum. Menen bo, emen ceedo dum, aa anni bo seedaaku amen e laatii goonja.

* 1:12 Yuhaana. 1. * 1:5 Banniraabe 6en laatii sankitoo6e linjiila.

Cannooje

¹³ Ko haani mi wannanee e duudi, amma mi yidaa wannugo dum dum fu der derewol e dawa.

¹⁴ Mii haabi yi'ugo maa law, gam badden hunnuko e hunnuko.

¹⁵ Igoobe maa won6e do fu sannii maa. Mi sannii banniraa6e fu, gooto gooto. Jam wona e maa.

Derewol Yahuuda

Haala Puddirka

Binnuɗo derewol ɗol ɗo innii hoore mum Yahuuda, maccuɗo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Yahuuda e Yaakuuba fu laati nun miiraabe Yeesu, amma ɓe kollitay haala lenyaaku maɓɓe e makko. Ko ɓe kolliti nun, ɓee laatii maccuɓe Yeesu. Haala tawaaka, e miilooji tawaadi der Yahuuda e nandi puy e ko tawaa der 2 Piyer 2.

Ko derewol Yahuuda tiitii woni, seedingo goonɗinɓe Yeesu, ɓe kakkilana lelooɓe haala moyyere Alla, go ɓee jedda no Yeesu e laatii Almasiihu. O hollii ɓe o wannanta, kiita tawuka himɓe waduɓe iri majjum, hande jon Sodoma, e Gomora, e haala Koora. Misaaluuji dii, goddi mum tawaaka der Dewtere, amma der dewte Yahuduuɓe godde.

No o batani haala kiita jawtuka e garoowa, den o tiidini ɓe o wi'i: «Yidaabe, ciwtoree haalaaji di lilaabe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on». Den o heennyitiri derewol makko e du'aare teddinoore Alla.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1-2
2. Halkere ekkitinooɓe fewrekuuɓe, 3-16
3. Tinnaare der goonɗinki, 17-23
4. Maantugo Alla, 24-25

Sannoore

¹ Derewol ɗol yiwi e am min Yahuuda, maccuɗo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Mi sannii on, onon ɓe Alla Baaba meeden yidi, go noddi on, onon reenaabe gam Yeesu Almasiihu.

² Alla duuɗinana on endam e jam, e yidde!

Janjinoobe fewoobe hiitete

³ Banniraabe am yidaabe, mi yidiino puy wannango on dow haala kisidam kawtuɗam en en fu. Jooni mi tawii doole nun mi wannana on gam tiidingo on dow hawre goonɗinki ki Alla hokki himɓe mum de woore, go ki heyi faa baadey.

⁴ Gam himɓe halluɓe naati caka moodon e yoyre. Bee darta lelugo haala moyyere Alla men, gam ɓe nyaama goonki maɓɓe no ɓe pakkiri fu. Bee jedda Yeesu Almasiihu laatiido hooreejo meeden gooto, e Joomiraawo meeden. Dewte ceniide bataniino halkere maɓɓe.

⁵ Jooni, mii yidi siwtorgo on ko annuɗon, ko woodi. Wakkati Joomiraawo wurtini himɓe Isira'iila diga Misira, ɓaawo mum o halkii duuɓɓe maɓɓe gam ɓe goonɗinay.

⁶ Ciwtoree bo malaykaabe, saliiɓe ko darii to Alla resani dum, ɓe acci darande maɓɓe. Gam majjum Alla maɓɓi ɓe der kasu tabitiinɗu, e der niwre, faa nyalaane darɗal, ko ɓe kiitee.

⁷ Kade bo, ciwtoree himɓe Sodoma e Gomora, e himɓe genniije takkiide ton fu. Kamɓe bo, ɓe gadiino hande non, ɓe gadii jeenu e ko luudii fu. Be kalkiraama e yiite tabitiinje, gam dum laatanoo himɓe fu misaalu.

⁸ Hande non, naatuɓe caka moodon ɓen miilirta miilooji jaarandi ɓe soɓingo ɓalli maɓɓe. Bee jawoo baawde Joomiraawo, ɓee bata kalluka dow tedduɓe wonuɓe dow kammu.

⁹ Baa Mika'iilu, hooreejo malaykaaḅe batay kalluka dow Seyḁan wakkati 6e jeddontirtano dow ḅannu Muusa. Ka o bati tan woni, o wi'i: «Joomiraawo hiitee.»

¹⁰ Amma himḅe 6ee e bata kalluka dow ko 6e annaa. Ko 6e anni dow ko finaa tawa bo, 6ee laatii hande bisaaji ḁi galaa faamu, kanjum majjinta 6e.

¹¹ Bone laatani 6e! Gam 6e tokkii laawol Kayiinu. Be gattii ko'e maḅḅe der majjere, hande ne Balaama[☆], gam 6e keḅa jawdi. Be turtii hande no gorko bi'eteḁo Kooraa turtiri, go 6e kalki.

¹² Kamḅe woni e sobina nyaamdu kawtal moodon. Be galaa senteene, 6ee nyaama hande bisaaji. Ko'e maḅḅe tan 6e paalaa. Bee nandi hande duule ḁe hennu bottata, ḁe galaa diyam. Bee nandi hande ledḁe ceedu, ḁe galaa bikkol, e hande ledḁe doofaade, yoori.

¹³ Bee cankita gaḁu maḅḅe kalluu, hande no galmaaji diyam maayo wurtinirta guufo. Bee nandi hande koode boosotoode, niwre ḅurune niḅḅugo fu Alla resani 6e faa abada.

¹⁴ Anuhu taaniraawo Aadamu jeeḁiḁaḅo, bataniino habaru maḅḅe diga ko booyi, wi'i: «Daaree, Joomiraawo e warida e malaykaaḅe mum seniḅe uju ujuneje.

¹⁵ Oo wara gam o hiito himḅe fu, o halka halluḅe fu, wadooḅe ko halli. O hiitoto 6e, gam haalaaji kalluḁi ḁi 6e bati dow makko fu.»

¹⁶ Himḅe 6en laati nun dumbitintooḅe, 6ee bullikinoo wakkati fu, suunooji maḅḅe nun 6e tokki. Bee mawnito dow majjum, 6ee mana woḅḅe gam 6e keḅa ko 6e jidi.

Yowugo yonki mum dow goondinki

¹⁷ Amma onon yidaaḅe am, ciwtoree haalaaji ḁi lilaaḅe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on diga law.

¹⁸ Be batiino on, 6e bi'i: «Der jaamanuuji cakitiidi, himḅe jaancooḅe, tokkuḅe jidaadi yonki mum kalluḁi waraan.»

¹⁹ Kamḅe nun don, 6ee ceenna himḅe, miilooji duuniyaaru 6e goodi, 6e goodaa Ruuhu Alla.

²⁰ Amma onon yidaaḅe, cemmidiinee ko'e mon dow goondinki mon ceniiki sanne, du'ee e baawḁe Ruuhu Ceniido.

²¹ Gonee der yidde Alla, kedee endam Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu jaarandam on to yonki tabitiiki.

²² Jurmee himḅe wadooḅe seko der goondinki mum.

²³ Paabee woḅḅe, gam to naatu der yiite. Jurmee woḅḅe bo, amma kakkilee, to 6e raaḅoo on jikku maḅḅe. Banyee faa e toggooje ḁe balli maḅḅe sobini.

Yettoore

²⁴ Alla waawan reenugo on e perge, faa o darna on yeeso teddujal makko e seyo, on galaa gacce.

²⁵ Kanko woni Alla gooto, kisinoowo en diga e Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden. Teddujal, e manju, e baawḁe, e laamaare, laatani mo, diga huune fu tagaaka, non bo faa e jooni, e faa abada abadin. Aami!

Derewol Kollitinki ki Yeesu Almasiihu holliti Yuhaana

Haala Puddirka

Derewol kollitinki e laatanii goondin6e hande ko haaynii, gam sabbu kaayniidum e kunniidum ko ɲol batanta. Binnudo ɲol innii inne mum de naayi, wi'i, kan woni Yuhaana. O hollii no oo laatii maccudo Yeesu Almasiihu. Oo laatii banniraawo goondin6e, jottinoowo ka Alla bati. Yuhaana naywii puy go o winna derewol ɲol diga dunne Patimos to o yaaraa. Be o arti o wannani woni, eklesiyaaɲi jeedidi tawaadi der Asiya pettel, to wi'etee Turkiya hanne. Haala annabiibe wob6e 6e Alkawal kiinɲal e tawaa der derewol ɲol. Lambaaji duudfi, kollitooɲi maana huune ko sadi faamugo e tawaa der derewol ɲol. To en daarii, hande jon, lamba jeedidi, kollitooɲa kebbuki Alla e laatii ko mawni der derewol ɲol.

Ko derewol ɲol tiitii hollitaama der aayaare arandeere e laa6udum, dum wi'i: «Dewtere nee e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holliti. Alla holliti mo dum gam o holla jaggiibe mum huune ko waroyta, 6ooyataa».

Derewol ɲol, wannanaama goondin6e toorotoo6e. Bee bukanoo annugo no kiita e wara yeeso, kalludum bo jaalataako e baadey, pintol Almasiihu ma66itii wakkati kesi. Baawo to wakkati kin hebbii, den nun ko darnɲal wada.

Tokkontirki haalaaji

1. Dereɲi di eklesiyaaɲi jeedidi wannanaa, 2-3.
2. Maaneeɲi jeedidi takkaadi, 4.1-8.6
3. Galaldi jeedidi puureteedi, 8.7-11.19
4. Maaneeɲi jeedidi, 12-15.8
5. Jarirkon kon mone Alla jeedidon, 16.1-20
6. Haalaaji jeedidi bataadi dow Babiila, 17.1-19.10
7. Kollitinki jeedidi dow no habaruuji din hebbirta, 19.11-21.8
8. Urusaliima kesol laatiɲol debbo jawgiyel, 21.9-22.5.

Haala puddirka

¹ Dewtere nee do, e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holliti. Alla hollii mo dum, gam o holla gollotoo6e makko ko waroyta, 6ooyataa. Yeesu Almasiihu lili malaykaajo mum gam o annina dum Yuhaana, maccudo makko.

² Yuhaana seedake ko o yi'i fu, o batii haala Alla, o seedii ko Yeesu Almasiihu holliti.

³ Barke laatanii janɲooowo dewtere ne, e nanoo6e haala annabaaku ɲu, go e jogii ko winnaa der mayre! Gam wakkati 6adike.

Yuhaana e sanna eklesiyaaɲi

⁴ Min Yuhaana nun wannani eklesiyaaɲi jeedidi tawaadi der leydi Asiya.

Moyyere, e jam laatanoo on diga e Alla gonudo, e goonnodo, e garoowo. Dum laatanoo on diga e ruuhuuɲi jeedidi, gonudi yeeso kittaal Laamaare makko.

⁵ Dum laatanoo on bo diga e Yeesu Almasiihu, ceedotoodo koolaado, artudo finti diga e maay6e, laamiido laamiibe duuniyaaru.

Kanko yidi en, go o hisini en diga e hakkeɲi men, e yiyyam makko.

⁶ O laatinii en laamiibe, e Limaamiibe Alla baabiiko. Tedduɲal e Laamaare laatanoo mo, duubi duu6aali. Aami.

7 Daaree, oo warida e duulere. Himbe fu yi'an mo, baa yuwunoo6e mo, lenyi duuniyaaru fu simoto gam makko. Dum laatoo hande non! Aami⁶.

8 Joomiraawo Alla, gonu6o, e gonnoo6o, e garoowo, mo baawde wi'i: «Min woni arano, min woni saktiineejo.»

Almasiihu hollitii hoore mum Yuhaana

9 Min woni Yuhaana banniraawo moodon. Mi hawtii e moodon der toora, e der Laamaare Yeesu Almasiihu, e der tinnaare makko. Mi yaaraama e semme dow duunne wi'eteene Patimos gam mi waajike haala Alla, ceedaniimi Yeesu.

10 Nyaanne nyalaane Joomiraawo*, kebbumi Ruuhu, den nanumi 6aawo am daane towne hande galaldi puureteefi.

11 Daane nen e wi'a: «Ko ji'ataa, winnu dum der derewol, lildaa eklesiyaaaji jeedifi dii do: Efesu e Samirna e Pergamu e Tiyatira, e Sardis, e Filadelfiya e Lawdikiya.»

12 Den jeeyitiimi gam mi daara baddando am, ko ji'umi fitillaaji jeedifi, gadiraadi kanjeeri.

13 Goddo nandudo e Bii neddo e darii hakkune majji, oo 6ornii jabbaare, oo ha66i 6el6elol kanjeeri to gabaare makko.

14 Hoore makko e gaasa makko e rawni tar hande hottollo e kosam, gite makko e wa'i hande denjal yiite.

15 Koyde makko e jalba hande janni bofeeri buudaani faa wojji coy, daane makko e nandi hande rimmo diyam duuddam.

16 Oo jogii koo6e jeedifi e junno makko nyaamo. Kaafahi belki becce didi e wurtoo diga e hunnuko makko. Yeeso makko e nandi hande naane jalboowe caka nyalooma.

17 No ji'u moo mi, janumi yeeso makko, laatiimi hande maaydo. Den o yowi junno makko nyaamo dow am, o wi'i: Taa hulu! Min woni arano, min woni cakitiido,

18 min woni buuru6o. Mi maayiino, amma jooni mii wuuri faa abada. Mii woodi baawde dow maayde e dow joonne maay6e.

19 Gam majjum, winnu ko ji'ataa, ko wadotoo, e ko wadoytooo yeeso.

20 Nani do asiiri koo6e jeedifi de ji'udaa der junno am nyaamo, e fitillaaji kanjeeri jeedifi. Koo6e jeedifi, laatii malaykaa6e eklesiyaaaji jeedifi. Fitillaaji kanjeeri jeedifi bo, laatii eklesiyaaaji jeedifi.»

2

Derewol eklesiya Efesu winnananaa

1 «Winnan malaykaajo eklesiya Efesu, bi'aa:

Nani haalaaji jogiido koo6e jeedifi der junno mum nyaamo, jahoowo hakkune fitillaaji kanjeeri jeedifi:

2 Mii anni golle maa, e tinnaare maa, e munyal maa. Mii anni a munyantaa hallu6e, a foonnii wi'oo6e e laatii lilaa6e, amma 6e laataaki dum, a tawii 6e laati nun fewoo6e.

3 Aa woodi munyal, a toorake gam inne am, amma a tampay.

4 Amma ko pelan maa mi woni, a accii yidde maa arandeere.

5 Gam majjum, siwtor diga to janudaa. Tuubu, den gadaa golle maa arandeeje! To hinaa nun, mi waran, mi ikkina fitilla maa e nokkuure mum, sey to a tuubii.

☆ 1:7 Jekariya 12.10; Yuhaana 19.37 * 1:10 Nyalaane Joomiraawo nen nyaanne alal nun.

6 Amma aa woodi gootum ko woodi: aa wanyi golle Nikolayii6e, hande no min bo banyirmi de.

7 Goodudo noppi fu, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji! Jaaliido fu, mi hokkan dum nyaama 6i66e leggal yonki gonunjal der aljanna Alla.»

Derewol 6e Samirna winnanaa

8 «Winnan malaykaajo eklesiya Samirna, bi'aa:

Nani do haalaaji di bi'eteedo arano e sakitiineejo wi'i, kanko maayunoodo ko finti.

9 Mii anni toora maa, e talakaaku maa, baa no aa jom jawdiijo. Mii anni kalluka ka wi'oobe e laatii Yahuduu6e batata dow maa. Amma fewre, 6e laati nun jama'aare saafoo6e Seydan.

10 Taa hulu toora badiika tawugo maa. Daa Seydan ma66an wo66e mon der kasu, gam poonedan, on toorete faa balde sappo. Laata koolaado faa maayde, mi hokkete ke6al jaalorgal, waato yonki.

11 Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji! Jaaliido, maayde didawre meemataa dum.»

Derewol 6e Pergamu winnanaa

12 «Winnan malaykaajo eklesiya Pergamu, bi'aa:

Nani do haalaaji jogiido kaafahi ceebuki, ki beldiiji didi:

13 Mii anni to joodidaa, don nun laamorde Seydan woni. Aa jogii inne am, a yedday goondingo am baa der wakkati Antipas seedeejo am koolaado waraa caka moodon, to Seydan woni.

14 Amma mii woodi ko pelan maa mi: Aa woodi wo66e tokku6e ekkitinol Balaama. Balaama ekkitiniino Balak wada no him6e Isira'iila yanirta. O acca 6e yakka tew caafiraadum tooruuje, 6e gada jeenu bo.

15 Hande nun an bo, aa woodi tokku6e ekkitinol Nikolayii6e.

16 Gam majjum tuubu, to hinaa nun, 6ooyataa, mi waran to maa, mi ha6idan 6e e kaafahi gonuki e hunnuko am.

17 Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaaji! Jaaliido, mi hokkan dum nyaamdu suudiinu, wi'eteenu "maannu". Mi hokkan mo bo, kaayel daneyel. Dow maggel, inne heyre e winnaa. Goddo annaa inne nen to hinaa kokkaado ne.»

Derewol 6e Tiyatira winnanaa

18 «Winnan malaykaajo eklesiya Tiyatira bi'aa:

Nani do haalaaji Bid6o Alla mo gite mum nandi hande dennal yiite, koyde makko e nandi hande janni bodeeri.

19 Mii anni golle maa, e yidde maa, e goondinki maa, e ballal jal ballataa wo66e, e munyal maa. Mii anni golle maa cakitiide e 6uri arandeeje duudugo.

20 Amma woodi ko pelan maa mi. Aa acci Ijabeeli, debbo bi'oowo hoore mum annabiijo. Oo janjina, oo jarboo gollotoo6e am, gam 6e gada jeenu, 6e yakka tew caafiraadum tooruuje.

21 Mi hokkii mo wakkati gam o tuuba, amma o salike ko tuubi, o acca jeenu makko.

22 Gam majjum mi faddan mo dow banni toora, kanko e jeenidoo6e e makko, sey to 6e tuubii ko 6e gadi e makko.

23 Mi waran 6i66e makko. Eklesiyaaaji fu annan min woni liinyoowo hakkillo e 6erde. Mi yo6an bo moy moodon fu ko wadi.

24 Amma onon horiibe der Tiyatira, onon 6e tokkay laawol njol, onon 6e annaa ko wo66e wi'ata "asiiri Seydan luggudo", mi yowantaa on dongal kuunjal.

²⁵ Amma, ko gooduɗon, jogee ɗum e semme faa mi wara.

²⁶ Jaaliido, gaɗuɗo golle am faa heennyitirde, mi hokkan ɗum baawɗe dow lenyi himbe.

²⁷ O duriran be e sawru janni, o pusan be hande no payande loopeeje pusrtee.

²⁸ Hande no min bo kefirmi baawɗe diga Baaba am. Hande non min bo, mi hokkan mo hoodere fajiri.

²⁹ Gooduɗo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

3

Derewol be Sardis wannanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Sardis, bi'aa:

Nani ɗo haalaaji gooduɗo ruuhuujji Alla jeeɗiɗi, e koode jeeɗiɗi: Mii anni golle maa, aa wi'ee aa buurudo, amma a maayɗo.

² Waɗu hakkillo, semmiɗin ko faani waatugo, gam mi tawii golle maa hebbay yeeso Alla am.

³ Gam majjum siwtor no kefirɗaa, e no nanirɗaa haala Alla, joga ka, tuubu. To a reenaay, mi waran hande gujjo, a annataa bo wakkati de garanmi juhugo maa.

⁴ Amma, aa woodi der Sardis himbe be tuuninaay kolte mum. Be ɓornoto kolte daneeye, be jaada e am, gam be potanii ɗum.

⁵ Hande non, jaaliido fu ɓornoto kolte daneeeji. Mi moytataa inne makko diga dewtere yonki pay. Mi seedoto yeeso Baaba am e yeeso malaykaabe mum, oo laatii mo am.

⁶ Gooduɗo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

Derewol be Filadelfiya wannanaa

⁷ «Winnan malaykaajo eklesiya Filadelfiya, bi'aa:

Nani ɗo haalaaji Ceniido, Goonjaajo, jogiido maɓɓitirgel nel Dawda e junjo mum. To o maɓɓitii godɗo maɓɓataa, to o maɓɓii bo, godɗo maɓɓitintaa.

⁸ Mii anni golle maa. Daaru, mi maɓɓitii dammugal yeeso maa nel godɗo waawataa ko maɓɓi. A woodaa baawɗe mawɗe, amma a jogake haala am, a yedday inne am.

⁹ Daaru, mi hokkete jama'aare sujidanoobe Seyɗan, wi'ooɓe ko'e mum bee laatii Yahuduube, amma fewre. Mi accan be gara be jiccoo ley koyɗe maa, den be paaman mii yidu ma.

¹⁰ A jogake haala am, a munyii sanne. Gam majjum, min bo, mi reenete der wakkati billaare garanoore duuniyaaru gam foonna himbe.

¹¹ Mi faanake warugo. Joga ko gooduɗaa e semme, gam to godɗo etta meetalol maa.

¹² Jaaliido fu, mi waɗan ɗum darɗanal der suudu Alla am, o wurtataako e mayru abada. Mi winnan dow makko inne Alla am, e inne wanjarde Alla am, waato Urusaliima kesol, yiwoowol diga dow kammu, to Alla am. Mi winnan bo dow makko, inne am heyre.

¹³ Gooduɗo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

Derewol be Lawdikiya wannanaa

¹⁴ «Winnan malaykaajo eklesiya Lawdikiya, bi'aa mo:

Nani ɗo haalaaji bi'eteɗo Aami, seedeejo koolaado, e goonjaajo, mo diga e mum Alla tagi huune fu.

¹⁵ Mii anni golle maa, a wulaa a feewaa. Laata buluɗo, ɗum bo peewuɗo!

¹⁶ Amma no aa woni caka caka, a wulaa a feewaa, mi tuutete diga hunnuko am.

¹⁷ Aa wi'a: "Mii laatii jom jawdiijo, mi hawritii jawdi, mi haajaaka goddum". A annaa a laati nun mo walaa goddum, jurminiido, talakaajo, bumdo, e jahoowo funtu.

¹⁸ Ka batan maa mi nani: Soodu to am, kanjeeri laabiniraani yiite, gam laatodaa jom jawdiijo. Soodu gineeji daneeki bormodaa, gam senteene funtu maa to yi'oo. Kade bo, soodu lekki gite mooma, gam ji'aa.

¹⁹ Himbe be jidumi, mi felan be, mii fooda noppi ma66e. Gam majjum, tinna tuubaa!

²⁰ Mi nani darii e dammugal, mii silmina. To goddo nanii daane am go ma66iti dammugal, mi naatan wuro mum, mi nyaamda e mum, joomum bo nyaamdan e am.

²¹ Jaaliido fu, mi joodinan dum dow kittaal Laamaare am, hande no jaaloriimi go joododiimi e baaba am dow kittaal Laamaare mum.

²² Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaa!i»

4

Alla e maantee dow kammu

¹ Baawo majjum, ji'umi dammugal gom e ma66itii dow kammu. Daane ne nanunoomi e baddammi arande, nandune e galaldi puureteei, wi'immi: «Encu do, mi hollee ko waroyta yeeso.»

² Don maa don, kebbumi Ruuhu. Den ji'umi kittaal laamu dow kammu, goddo e joodii dow maggal.

³ Joodiido on e jalba hande hayre haakoore bi'eteene yaspa, e hayre wodeere, wi'eteene sardis. Cincinga e fiiltitii kittaal nal, e jalba hande hayre wi'eteene emerooda.

⁴ Kittaaje laamu laso e naay e fiiltitii kittaal laamu nal. Dottiife laso e nayo e joodii dow majje, bee bormii kolte daneeki, bee melli meetali kanjeeri.

⁵ Den maayye, e rimmo daade towde, e diggaali, e wurtoo diga kittaal laamu nal. Fitillaaji jeedi e hu66aa yeeso maggal, kanji woni ruuhuuji Alla jeedi.

⁶ Huune ko nandi e maayo e woni yeeso kittaal nal, e nandi e daanorgal laabunjal tar.

Kujje yonkinteeje naay e woni caka kittaal nal, e fiiltitii nal. Ede goodi gite duudde yeeso e baawo fu.

⁷ Huune dum yonki dum, aranum mum e nandi e jaggere. Dida6um, e nandi nyaleel, tata6um, e woodi yeeso hande no neddo. Naya6um bo, e nandi hande ciilal piiroowal.

⁸ Huune yonkintejum nayum dum, gootum mum fu e woodi biyeede jeego'o. Biyeede den e woodi gite der e yaasi. Jemma e nyalooma fu, edum wi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
non Joomiraawo Alla mo baawde fu laatii.
O na'onno, o na'on jooni, oo wara!i»

⁹ Huune yonkintejum dum, e teddina, e mana, e yetta joodiido dow kittaal laamu, mo yonki faa abada.

¹⁰ De dum wadata dum fu, dottiife laso e nayo 6en e jiccoo yeeso joodiido dow kittaal laamu, bee cujidana yonkinteejo faa abada, bee padda meetali ma66e yeeso kittaal laamu, bee bi'a:

¹¹ «An Joomiraawo Alla amen,

a fotii hebugo tedduŋal, e manŋu, e baawde,
gam an tagi kujje fu,
e sago maa de laatorii, e sago maa de tagiraa.»

5

Dewtere Alla, e kaanudo maɓɓita ne

¹ Baawo mum, ji'umi dewtere der junŋo nyaamo joodiido dow kittaal laamu. Dewtere nen e winnaa becce didi fu, ne maɓɓaa, ne wadanaa maaneeji jeediɗi.

² Den ji'umi malaykaajo semmenteejo gom e bata e daane towne, e wi'a: «Moy nun foti takkitiŋo maaneeji ɗin, den maɓɓita dewtere nen?»

³ Baa gooto walaa dow kammu, e dow leydi, e der leydi, baawoowo ko maɓɓiti ne, dum bo daarugo der mayre.

⁴ Den bullumi puy, gam goddo hebaaki potudo maɓɓita dewtere nen, naa bo daarugo ko woni der mayre.

⁵ Den gooto der dottiiɓe ɓen wi'immi: «Taa wullu! A yi'ii jaggere lenyol Yahuuda, yiwudo diga Dawda, o jaalake. O waawan ko takkiti maaneeji jeediɗi ɗin, o maɓɓita dewtere nen.»

⁶ Den ji'umi Jawgiyel, eɲel nandi hande ɲel hiisaanoma. Jawgiyel ɲel e darii hakkune kittaal Laamaare, e huune nayum yonkintejum, e dottiiɓe. Eɲel woodi galaldi jeediɗi, e gite jeediɗi, kanjum woni ruuhuwi Alla jeediɗi, lilaadi der duuniyaaru fu.

⁷ Jawgiyel ɲel wari jaɓi dewtere nen diga e junŋo nyaamo joodiido dow kittaal laamu.

⁸ No ɲel jaɓi ne, huune nayum yonkintejum, e dottiiɓe laso e nayo ɓen jiccii yeeso maggel. Moy maɓɓe fu e jogii moolooru, e jarirkon gaɗiraakon kanjeeri, keewukon wardi. Kanjum laatii du'aaje himɓe Alla.

⁹ Bee jima jimol kesol, ɓee bi'a der maggol:

«An foti etta dewtere nen,
takkitaa maaneeji mayre

Gam a hiisaanoma, a sooditanike Alla himɓe e yiyyam maa,
diga lenyol fu, e denŋal fu, himɓe fu, e diga leydi fu.

¹⁰ A wadii ɓe laamiiɓe, e Limaamiiɓe Alla,
gam ɓe laamanoo duuniyaaru.»

¹¹ Mii daara, ko nanumi daade malaykaaɓe duuɓɓe, uju ujuneeye. Be piiltitii kittaal laamu, e huune yonkintejum, e dottiiɓe.

¹² Bee bata e daade towde ɓee bi'a:

«Jawgiyel kiisanooɲel fotii heɓa
baawde, e jawdi, e faamu,

e semme, e manŋu, e tedduŋal, e maantooje!»

¹³ Den nanumi ko tagaa fu, gonuɗum dow kammu, e dow leydi, e der leydi, e der maayo, e ko woni der majjum fu, e wi'a:

«Maantooɓe, e manŋu, e tedduŋal, e baawde
woodani joodiido dow kittaal laamu,

e Jawgiyel, faa abada!»

¹⁴ Huune nayum yonkintejum dum, toontii, wi'i: «Aami!» Dottiiɓe ɓen bo jiccii, sujidi.

6

Maaneeji jeediɗi

Takkitingo maane arandeere

¹ Wakkati daaranmi, ji'umi Jawgiyel takkiti maaneeji jeediidi din woore mum. Den nanumi huune nayum yonkintejum dum, gootum mum e bata e daane towne hande riggaanjo, e wi'a: «War!»

² No daarumi, go ji'umi puccu danewol. Baddiido njol e jogii biroogal, o hokkaa meetalol, o yawti hande jaalotoodo gam o jaaloo bo.

Takkitingo maane didawre

³ Jawgiyel takkiti maane didawre, den nanumi huune yonkintejum didabum e wi'a: «War!»

⁴ Den puccu gonjol bodewol wurtii. Baddiido njol hokkaa kaafahi mawki. O hokkaa bo baawde sotingo jam e duuniyaaru, gam himbe warontira.

Takkitingo maane tatawre

⁵ No Jawgiyel takkiti maane tatawre, den nanumi huune yonkintejum tatabum e wi'a: «War!» Go ji'umi puccu balewol. Baddiido njol e jogii etirgel kilo.

⁶ Den nanumi ko wa'i hande daane yiwi hakkune huune yonkintejum nayum. Daane nen e wi'a:

«Etorde alkamaari woore, e etorde gawri tati, soodee ceede joddi golle nyalaane woore. Amma taa sadin nebbam e innabojam.»

Takkitingo maane nayawre

⁷ No Jawgiyel takkiti maane nayawre, den nanumi daane huune yonkintejum nayabum, e wi'a: «War!»

⁸ No daarumi, go ji'umi puccu haako haakowol. Baddiido njol e wi'ee Maayde, joonne maaybe e tokki mo. Be kokkaa baawde dow fecco duuniyaaru nayawre, gam be bara himbe e kaafahi, e rafo, e nyawuuji bondi, e bisaaji ladde.

Takkitingo maane jowawre

⁹ No Jawgiyel takkiti maane jowawre, den ji'umi ley hiisirde, yonkijji waraabe gam haala Alla, e gam seedaaku njol be ceedanii mo.

¹⁰ Bee bata e daade towde, bee bi'a: «Joomiraawo, ceniido, goonjaajo, faa dey kedidaa ko kiitodaa himbe wonbe der duuniyaaru, yamaa be yiyyam amen?»

¹¹ Moy ma66e fu hokkaa toggoore raneere. Be bi'aa, be ciwtoo taw sedda faa to limgal banniraabe ma66e, gollodiibe e ma66e, waretteebe hande ma66e hebbii.

Takkitingo maane jeego'awre

¹² Den ji'umi Jawgiyel takkiti maane jeego'awre. Den leydi dimmii dimmaade mawde, naanje bawli hande guda baleya, lewru bo wojji hande yiyyam.

¹³ Koode kammu yani e leydi hande no bi66e ibbe kecce saamirta to hennu mawkol wifii.

¹⁴ Kammu majjiti, hande no daago taggirtee, baalle, e dunde fu eggii e nokkuuje mum.

¹⁵ Den laamiibe duuniyaaru, e himbe teddube, e hooreebe soogeeji, e jom jawdiibe, e woodube baawde, e maccube, e rimbe fu suudii der lowi kaaye, e hakkune baalle.

¹⁶ Be darii bee bi'a baalle e kaaye: «Janee dow amen! Cuudee men e yeeso joodiido dow kittaalaamu e mone Jawgiyel!»

¹⁷ Gam nyalaane mawne ne mone ma66e yottake, moy dadata?»

7

Himbe 144 000 wadanaaŕe maane Alla

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaaŕe nayo e darii to gooraaje duuniyaaru naay. Bee kada keni duuniyaaru naay wifugo dow leydi, e dow maayo, e dow ledde.

² Ji'umi kade malaykaajo goddo yiwoy diga lettugal, e jogii maanordum Alla yonkinteejo. O baddi malaykaaŕe nayo e daane townne, hokkaaŕe baawde wadango leydi, e maayo ko halli.

³ O wi'i 6e: «To on gadanee taw leydi, e maayo, e ledde ko halli, faa to en gadanii maccuŕe Alla meeden maane dow tiide.»

⁴ Den nanumi limgal wadanaaŕe maane dow tiide mum: Be gadii himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000) yiwuŕe diga lenyi Isira'ilaaŕe fu.

⁵ Yiwuŕe e lenyol Yahuuda, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuŕe e lenyol Ruben, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuŕe e lenyol Gada, ujune sappo e dido (12 000).

⁶ Yiwuŕe e lenyol Aser, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuŕe e lenyol Neftali, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuŕe e lenyol Manaasa, ujune sappo e dido (12 000).

⁷ Yiwuŕe e lenyol Simeyon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuŕe e lenyol Leewi, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuŕe e lenyol Isakar, ujune sappo e dido (12 000).

⁸ Yiwuŕe e lenyol Jabulon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuŕe e lenyol Yusufu, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwuŕe e lenyol Benyamin bo, ujune sappo e dido (12 000).

Cuudi baaba dii fu wadanaama maane.

Jama'aare duunne diga lenyi fu

⁹ Baawo mum daarumi, go ji'umi jama'aare duunne, ne limataako. Be yiwii diga e leyde fu, e lenyi fu, e himbe fu, e delle fu. Bee darii yeeso kittaal laamu, e yeeso Jawgiyel. Bee bornii toggooje daneje, 6ee jogii licce papaaje e juude maŕe.

¹⁰ Bee bata e daade towde 6ee bi'a: «Kisidam men yiwii diga e Alla meeden, joodiido dow kittaal laamu, kanko e Jawgiyel.»

¹¹ Malaykaaŕe fu e fiilitii kittaal laamu, e dottiŕe, e huune yonkintejum nayum. Be jiccii yeeso kittaal laamu, 6e kujidani Alla.

¹² Bee bi'a:

«Aami! Maantoore, e tedduŕal,
e faamu, e jettooje, e manŕu, e baawde,
e semme woodani Alla meeden faa abada!»

¹³ Den gooto der dottiŕe yamimmi wi'i: «Beey nun himbe borniiŕe toggooje daneje? Toy 6e yiwi?»

¹⁴ Toonti moo mi: «Joomiraawo am, an nun anni.» Go o wi'immi: «Kamŕe woni yiwoyŕe diga toora mawka. Be loonnii toggooje maŕe, 6e dawnini de e yiyyam Jawgiyel*».

¹⁵ Gam majjum 6e gonii yeeso kittaal laamu Alla. Bee kujidana mo jemma e nyalooma der suudu Alla makko ceniinu. Joodiido dow kittaal laamu reenane 6e.

¹⁶ Be dafataake, 6e dondataake, naaŕe fiyataa 6e, guli bo wadataa 6e.

¹⁷ Gam Jawgiyel gonuŕel caka kittaal laamu duran 6e. Nel yaaran 6e to ciibiije diyam kokkoojam yonki. Alla moytan gondi gite maŕe fu.»

* 7:14 Maana yiyyam dawnindam toggooje maŕe, laatii hakkeji maŕe fu yaafaama.

8

Takkitingo maane jeedidawre

¹ No Jawgiyel takkiti maane jeedidawre, jam wadi dow kammu faa jaka feccere janni.

² Den ji'umi malaykaa6e jeedido darii6e yeeso Alla, 6e kokkaa galaldi jeedidi puureteedi.

³ Malaykaajo goddo wari darii ley hiisirde. Oo jogii heedo urirgo, 7o kanjeeri. O hokkaa wardi duuddo, o ura, kanjum e du'aaje him6e Alla, o yottina dum dow hiisirde ne kanjeeri, gonune yeeso kittaal laamu.

⁴ Curki wardi on eencidi e du'aaje him6e Alla diga e jun7o malaykaajo dariido yeeso Alla.

⁵ Malaykaajo on etti heedo urirgo, hebbini 7o yiite hiisirde, faddi 7o e leydi. Den rigga7o e rimmo wadi, maayye maayyi, leydi dimmii.

*Galaldi jeedidi puureteedi**Walaldu aranol*

⁶ Baawo majjum, malaykaa6e jeedido jogi6e galaldi jeedidi puureteedi, siryii fuurugo di.

⁷ Malaykaajo arano fuuri walaldu mum, den malamalluuje, e yiite jillon-tir7e e yiyam faddaa e leydi. Feccere leydi tatawre wulaa, den feccere ledde tatawre bo wulaa, non bo, fudo hecco fu wulaa.

Walaldu didabol

⁸ Malaykaajo dida6o fuuri walaldu mum. Den huune nandune e waanne hu66oore yiite faddaa der maayo. Feccere maayo tatawre waylitii yiyam.

⁹ Feccere tatawre der huune yonkintejum, gonudum der maayo waati. Feccere tatawre der laanaaje diyam bo halki.

Walaldu tata6ol

¹⁰ Malaykaajo tata6o fuuri walaldu mum. Den hoodere mawne, hu66oore yiite hande doccal yiwoy diga dow kammu, yani dow feccere gooruuji tatawre, e ci6iije diyam.

¹¹ Inne hoodere nen e wi'ee «Kaadudum.» Ne haadini feccere diyam tatawre, him6e duu66e maayi gam haadugo diyam dam.

Walaldu naya6ol

¹² Malaykaajo naya6o fuuri walaldu mum. Den feccere naane, e lewru, e koode tatawre fiyaa. No dum fiyaa, go feccere majjum tatawre ni66i, jemma e nyalooma bo majjini feccere jay7ol mum tatawre.

¹³ Baawo mum, ji'umi ciilal e fiira dow kammu. Den nanumi e7al bata e daane townne, e7al wi'a: «Kayto! Kayto! Bone woodani him6e duuniyaaru to malaykaa6e tato hori6e fuurii galaldi mum!»

9

Walaldu joya6ol

¹ Malaykaajo joya6o fuuri walaldu mum. Den ji'umi hoodere yiwi dow kammu yani e leydi. Ne hokkaa ma66itirgel 6unnu luggu7ol 7ol walaa kaddi.

² No ne ma66iti 7ol, go curki tekkuki wurti e maggol. Curki kin e nandi hande curki yiwuki e suudu yiite, ki ni66ini naane e hennu.

³ Den ba6atti wurti e curki kin, sankitii e leydi, di kokkaa baawde hande jahe.

⁴ Di bi'aa to di meemu fudo, e huune ko fudata dow leydi, e ledde, amma himbe 6e maane Alla walaa dow tiide mum.

⁵ Di kokkaaka laawol di bara himbe, amma, di toora 6e faa lebbi joyi. Naawella majji e nandi hande naawalla yaare to fidii neddo.

⁶ Wakkati mum, himbe dardan maayde, amma 6e kebataa ne. Be jidan maayde, amma ne doggan 6e.

⁷ Ba6atti din e nandi e pucci ciriyaniidi konu. Huune ko nandi e meetali gadiraadi kanjeeri e woni dow ko'e majji. Geese majji e nandi e geese himbe.

⁸ Gaasa majji e nandi e gaasa rewbe, nyiye majji e wa'i hande nyiye jagge.

⁹ Gabaaje majji e wa'i hande ta6bordum kure. Rimmo biyeede majji e wa'i hande rimmo laanaaji di pucci duuddi, ciriyaniidi konu foodata.

¹⁰ Dii goodi 6okkordi e kure hande jahe. Der 6okkordi majji, baawde toorugo himbe faa lebbi joyi woni.

¹¹ Malaykaajo 6unnu lugguol kaddi walaa, laatii laamiido majji. Inne makko e Iburaninkeere woni, Abaddon, e Yunaninkeere bo, Apolliyon.

¹² Bone arandeere yawtii. Daa, boneeji didi e wara kade.

Walaldu jeego'ab6ol

¹³ Malaykaajo jeego'ab6o fuuri walaldu mum. Den nanumi daane yiwii to galaldi hiisirde naay ne kanjeeri, gonune yeeso Alla.

¹⁴ Daane nen wi'i malaykaajo jeego'ab6o jogiido walaldu puureteenol: «Firtu malaykaa6e nayo ha6baa6e to maayo manjo, wi'eteeno Efaratis.»

¹⁵ Malaykaa6e nayo 6en firtaa. Be ciriyake gam duubol, e lewru, e nyalaane, e wakkati, de 6e barata feccere himbe tatawre.

¹⁶ Mi nanii limgal soogeeji baddiidi pucci: 6e gadii himbe miliyo keme dido (200. 000.000).

¹⁷ Nani do no ji'irmi pucci e waddiibe di der jiiki am. Waddiibe pucci din, e 6ornii ta6bordum kure bodejum hande yiite, e bula bulajum, e nareerijum hande bu'e naaje. Ko'e pucci din e nandi hande ko'e jagge. Yiite, e curki, e bu'e naaje e wurtoo diga kunnude majji.

¹⁸ Boneeji tati din, waato yiite e curki, e ko nandi e bu'e naaje wurtii e kunnude pucci, wari feccere himbe tatawre.

¹⁹ Gam baawde, e semme pucci din tawaaka maa to kunnude e 6okkordi majji. 6okkordi din e nandi e bolle, dii goodii ko'e, kanje di gadiranta himbe ko halli.

²⁰ Horiibe, 6e boneeji din waray, tuubay ko 6e gadi, 6e accay saafugo ginnaaji, e tooruuje gadiraade kanjeeri, e cardii, e janni bodeeri, e kaaye, e ledde. Tooruuje den yi'ataa, de nanataa, de jahataa.

²¹ Be tuubay 6e acca warugo himbe e saafugo ginnaaji, e jeenu, e guyka.

10

Malaykaajo e dewtel

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo semmenteejo gom kade. Oo jippoo diga dow kammu. Oo 6ornii duulere, cicinga e fiiltitii hoore makko. Yeeso makko e jalba hande naaje, asaale makko e wa'i hande moosi yiite.

² Oo jogii dewtel ma6bitiinjel. O darini koynal makko nyaamowal dow maayo, nanowal bo dow leydi.

³ O bati e daane towne hande no jaggere halbirta. No o bati e daane towne, den palmaali jeediidi nanaa.

⁴ No palmaali jeediidi dīn batidi, ko ciriyiimi mi winna. Amma nanumi daane gom yiwi diga dow kammu, wi'immi: «Suudu ko palmaali jeediidi dīn wi'i, taa winnu ka!»

⁵ Den malaykaajo mo ji'unoomi e darii dow maayo e dow leydi on, 6anti junjo mum nyaamo faa dow.

⁶ O hunorii inne Alla, tabitiido faa abada, tagudo kammu e ko woni der mum, tagudo leydi e ko woni der mayri, tagudo maayo e ko woni der maggo. O wi': «Dum 6ooyataa kade!»

⁷ Amma nyaanne malaykaajo jeedida6o fuurata walaldu mum, Alla hebbinan asiiri mum. 'Dum laatoto hande no o batirnoo annabiibe gollantoo6e mo habaru beldo.»

⁸ Den daane ne nanoomi, yiwoyne diga dow kammu, wi'immi kade: «Yahu ettu dewtel ma6bitiinel, gonujel der junjo malaykaajo dariido dow maayo e dow leydi.»

⁹ Jahumi to malaykaajo on, bi'u moo mi, o hokkammi dewtel nel. O wi'immi: «Ettu nel, modaa! Nel welan der hunnuko maa hande juuri, amma nel haadan der reedu maa.»

¹⁰ Ja6umi dewtel nel e junjo malaykaajo, yakkumi nel. Nel weli der hunnuko am hande juuri, amma no modumi nel, nel haadi der reedu am!

¹¹ Baawo majjum, bi'aami: «Sey bataa kade ko Alla hollitin maa dow him6e duu66e, e lenyi duuddi, e delle duudde, e laamii6e duu66e.»

11

Seedee6e dido

¹ Den kokkaami yommal nandurjal e sawru poonnirkol. O wi'immi: «Umma, foonnu suudu Alla e hiisirde. Limu sujidoobe wonu6e der maggol.

² Amma accu fageere suudu Alla yaasiire, taa foonnu ne, gam 6e lenyi janani nun hokkaa ne. Be jaa6an wanjarde seniine faa lebbi lasoy didi e didi.

³ Mi hokkan seedee6e am dido baawde wadugo annabaaku faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati, (1260) 6ee 6ornorii saakiiji.»

⁴ Seedee6e dido 6en woni ledde jaytuuje didi, e fitillaaji didi, dariidi yeeso Joomiraawo duuniyaaru.

⁵ Jiddo wadugo ko halli fu, yiite wurtoto diga kunnude ma66e, halka way6e ma66e. Nun nun haani jiddo wadango 6e ko halli fu, wariree.

⁶ Bee goodi baawde ma66ugo kammu gam to diyam to6u der balde de 6e baajotoo haala Alla. Bee goodi bo baawde waylitingo diyeele laatooyiyam. Be baawan bo ko jippini boneeeji feere feere de 6e jidi fu, e duuniyaaru do.

⁷ To 6e gaynii seedaaku ma66e, tewuwa gom wurtoto diga gayka lugguka, ha6a e ma66e, jaaloo 6e, wara 6e.

⁸ Balli ma66e wonoto der fageere wanjarde mawne. Ton nun Joomiraawo ma66e tigganoo dow leggal palaanjal. Wanjarde nen nandiniraamaa Sodoma e Misira.

⁹ Him6e yiwoy6e diga duuniyaaru fu, e lenyi fu, e delle fu, e leyde fu, yi'an balli ma66e, jaka balde tati e feccere. Be nootataako balli ma66e uwee.

¹⁰ Wonu6e der duuniyaaru seyoto gam maayde ma66e. Be gadan juulde, 6e kokkontira dokke gam annabiibe dido 6en tooriino 6e puy.

¹¹ Amma 6aawo balde tati e feccere den, foofaajo yonki yiwunjo to Alla, naati e ma66e. Be pinti, 6e ummii 6e darii, go yi'u6e 6e fu, kulol manjol nanji dum.

¹² Den daane towne yiwi dow kammu, e wi'a annabiibe dido 6en: «Eencee do!» Be eenci dow kammu, der duule, way6e ma66e e daara 6e.

¹³ Wakkati mum, leydi dimmii e semme, go feccere wannarde sappo'awre mum halki. Dimmaade leydi den wari himbe ujune jeedido (7000). Den horiibe huli, hokki Alla mo dow kammu teddujal.

¹⁴ Bone didawre yawti, amma booyataa ko bone tatawre wara.

Walaldu jeedidabol

¹⁵ Malaykaajo jeedidabo fuuri walaldu mum. Den daade towde nanaa dow kammu, e wi'a: «Baawde laamanaago duuniyaaru fu laatanike Joomiraawo meeden e Almasiihu mum. O laamoto faa abada!»

¹⁶ Dottiibe laso e nayo joodiibe dow kittaaje yeeso Alla jiccii, sujidani Alla,

¹⁷ 6ee bi'a:

«Joomiraawo Alla, mo baawde,
An gonudo naane, e jooni, men jettii maa,
gam a gollirii baawde maa mawde,
a tabbitinii laamu maa.

¹⁸ Mone wadii heeferbe,
amma mone maa wari.

Wakkati kiitodaa maaybe wadii,
wakkati de barjotodaa annabiibe maa,
gollanoobe maa, wadii,
wakkati de barjotodaa himbe maa,
hulbe inne maa wadii,
mawbe e petton fu,
wakkati bo wadii de kalkataa halkooobe leydi.»

¹⁹ Suudu Alla ma66itaa dow kammu, pakoroowal alkawal yi'aa der mayru. Den maayye maayyi, rimmo wadi, palmaali falmi, leydi dimmii, malamallu-uje mawde tobi.

12

Debbo e kuunja gom

¹ Maane mawne gom hollitii dow kammu. Debbo gom e bornii naane, lewru e woni ley koyde makko, oo mellii meetalol nol koode sappo e didi dow hoore makko.

² Oo woodi reedu, go oo halba sabbu toora, e naawalla natakawre.

³ Maane gom kade hollitii dow kammu, go kuunja gom bodeya, manja, hollitii. Naa woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo, hoore fu e woodi meetalol laamu.

⁴ Bokkordu magga e fooda feccere koode kammu tatawre, e fadda de e leydi. Na darii yeeso debbo paaniido rimugo on, gam na moda biyiiko to o rimii.

⁵ Den o rimi biddo gorko. Kanko woni duroowo be lenyi janani fu e sawru janni. Den suka on yawtinaa faa to Alla, e kittaal laamu mum.

⁶ Debbo on doggi yahi der ladde, nokkuure to Alla moyyinannoo mo. Ton o nyaannetee faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati (1260).

⁷ Go konu ummii dow kammu. Malaykaajo bi'eteedo Mika'iilu, e malaykaa6e mum, ha6idi e kuunja nan, kanja bo, na ha6idi 6e, e malaykaa6e magga.

⁸ Amma kuunja nan waaway jaalaago, kanja e malaykaa6e magga fu, 6e dulli jayri ma66e dow kammu.

⁹ Kuunja manja nan wurтинаама yaasi. Kanja woni boddi nayeeri, bi'eteeni Ibiliisa e Seydan, jarbotoodo duuniyaaru fu. O faddaama e leydi, e malaykaa6e makko fu.

¹⁰ Den nanumi daane towne diga dow kammu, e wi'a: «Jooni, kisidam, e semme, e Laamaare Alla meeden, e baawde Almasiihu makko warii. Gam gaccotoodo banniraa6e meeden, to Alla jemma e nyalooma fu riiwaama diga dow kammu.

¹¹ Amma, 6e jaalake mo gam daliila yiyam Jawgiyel e gam haala seedaaku ma66e. Be jiday yonki ma66e faa 6e kula maayugo.

¹² Gam majjum, kammu e joodi6e der mum, belbeltee! Amma leydi e maayo, bone woodani on! Gam Seydan jippanake on e mone mawne, gam oo anni wakkati sedda horanii mo.»

¹³ No kuunja njan yi'i faddaama e leydi, na yanti toorugo debbo dimudo bid6o gorko on.

¹⁴ Den debbo on hokkaa biyeede dulowwa manja, gam o fiira, o yaha der ladde, to nokkuure ne o moyyinanaa, gam o wod6odoo e boddi nin. Ton nun o nyaannetee faa jaka duubi tati e feccere.

¹⁵ Go boddi nin tuuti diyam, edam ila 6aawo debbo on hande maayo, gam dam ilina mo.

¹⁶ Amma, leydi faabii debbo on, ni omtii, ni yari diyam dam kuunja njan tuuti.

¹⁷ Kuunja njan monnii debbo on sanne, yahi ha6oygo horii6e der lenyol makko, waato downtanii6e ka Alla bati ko e seedanoo Yesu.

¹⁸ Den kuunja njan darii dow jaaneeri fonjo maayo.

13

Bisaaji dadi burtiidi e maayo

¹ Baawo majjum, ji'umi bisaa gom e wurtoo der maayo, naa woodi galaldi sappo, e ko'e jeedidi. Hoore fu e woodi meetalol laamu. Inde jennooje Alla e winnaa dow ko'e dee fu.

² Bisaa na ji'umi e nandi e muusuuru. Koyde magga e wa'i hande koyde dawaanjel. Hunnuko magga e wa'i hande hunnuko jaggere. Kuunja njan hokki bisaa njan baawde mum, e kittaal mum, e baawde mawde.

³ Ko'e bisaa njan woore mum, e nandi hande ko nawnano faa waati. Amma jooni nawnande magga hoyonii. Go him6e duuniyaaru fu haaydinii, e tokki na.

⁴ Be cujidani kuunja njan, gam na hokkii bisaa baawde magga. Den, 6e cujidani bo bisaa, 6e bi'i: «Moy nandi e bisaa? Moy waawi ko ha6idi e magga?»

⁵ Bisaa njan hokkaa hunnuko bata haalaaji mawnitaare, bata kalluka dow Alla. Na hokkaa bo laawol gollirgo baawde magga faa lebbi lasoy didi e didi.

⁶ Na fuddi batugo kalluka dow Alla, e inne mum, e nokkuure to o woni, non bo, e wonii6e dow kammu.

⁷ Na hokkaa baawde ha6ugo e him6e Alla, na jaaloo 6e. Na hokkaa baawde laamanaago lenyi fu, e him6e fu, e dende fu, e leydiije fu.

⁸ Him6e wonu6e e duuniyaaru, 6e inde mum winnaaka der dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru, sujidanani bisaa njan. Jawgiyel kiisanoonel nun woodi dewtere nen.

⁹ Goodudo noppi fu, nana!

¹⁰ Mo dum resani nannee maccunnaaku, nannee. Mo dum resani waree e kaafahi, waree e kaafahi. Gam majjum sey him6e Alla tinno, jogoo goondinki.

Bisaa yiwuna e leydi

¹¹ Baawo majjum, ji'umi bisaa kuunja e wurtoo diga e leydi. Naa woodi galaldi didi nandufi e galaldi Jawgiyel, amma naa bata hande kuunja nan.

¹² Na gollirii baawde bisaa arana yeeso magga. Na dooli duuniyaaru e joodiibe e mayru sujidana bisaa arana nawnanoonja yidi waatugo ko nyawtaa.

¹³ Bisaa didaaba wadi kaayeeffiji mawdi. Na jippini yiite diga dow kammu e leydi, himbe fu e daara.

¹⁴ Na yoyri himbe duuniyaaru e kaayeeffiji. Na hokkaama baawde wadugo kaayeeffiji din yeeso bisaa arana. Na bati himbe duuniyaaru wada tooruure nandune e bisaa nawnanaja e kaafahi ko dadi.

¹⁵ Na hokkaa baawde wattango tooruure nen yonki, faa ne bata gecca, na wada mo sujidanay ne fu waree.

¹⁶ Bisaa nan dooli himbe fu, teddube e faanduube, jom jawdiiibe e talakaaabe, rimbe e maccuube, be gadanee maane to junno nyaamo, dum bo to tiide mabbe.

¹⁷ Goddo hebataa sooda dum bo sippa to woodaa maane nen, maane nen bo, inne bisaa e lamba mum nun.

¹⁸ Sey neddo heba faamu. Goodudo hakkillo, liiso lamba bisaa nan, gam lamba magga laati nun lamba neddo. Lamba kan woni, keme jeego'o e lasoy tati e jeego'o (666).

14

Jawgiyel e jimol sooditaabe

¹ Den daarumi kade, go ji'umi Jawgiyel e darii dow waanne Siyoona. Himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), e wondi e maggel. Inne maggel, e inne Baaba maggel e winnaa dow tiide mabbe.

² Nanumi daane yiwoy diga dow kammu kade. Daane nen e wa'i hande rimmo diyam duuddam, e hande riggaarjo manjo. Daane ne nanumi e wa'i hande moolooji nun fiyete.

³ Himbe ben e yima jimol kesol yeeso kittaal laamu, e yeeso tagaadum nayum yonkintejum, e yeeso dottiiibe. Goddo waaway ko ekkiti jimol njol to hinaa himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), sooditaabe diga duuniyaaru.

⁴ Himbe ben tuuninay ko'e mum e rewbe, gam be jogake ko'e mabbe bee laafi. Bee tokki Jawgiyel to nel yahata fu. Kambe woni sooditaabe diga caka himbe, gam be laato arteteebe sakkee Alla e Jawgiyel.

⁵ Fewre meeday wurtaago e kunnude mabbe, be galaa gacce.

Malaykaabe tato

⁶ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo goddo e fiira hakkune dow e ley. Oo woodi habaru beldo, tabitiido, gam o waajoo himbe duuniyaaru fu, e leydeele fu, e lenyi fu, e delle fu, e jama'aafe fu.

⁷ Oo bata e daane townne, oo wi'a: «Kulee Alla, teddinee mo, gam wakkati o hiitotoo warii. Cujidanee tagudo kammu e leydi, e maayo, e ciibiije diyam!»

⁸ Malaykaajo didaabo tokkini arano, e wi'a: «Babiila wannarde mawne yanii! Ne yanii! Ne yarnii leydeele fu jaram mayre, dam baadi mayre kalluni.»

⁹ Malaykaajo goddo, tatabo tokkini be, e bata e daane townne, e wi'a: «To goddo sujidanii bisaa, e foto magga, go hebi maane magga e tiine, naa bo e junno mum,

¹⁰ joomum yaran innabojam mone Alla. Jaram dam jillontiraaka, baan-jaadam der jarigel mone makko. Joomum tooroto der yiite e kibiriita yeeso malaykaabe seniibe, e yeeso Jawgiyel.

¹¹ Curki yiite tooranne 6e, e eenca dow faa abada. Sujidan6e bisaa, e foto mum, ko he6i maane inne magga, 6e ke6ataa siwtaare jemma e nyalooma fu.»

¹² Gam majjum sey him6e Alla, d6wtanii6e ka o bati, go e goondini Yeesu he6a munyal.

¹³ Den, nanumi daane diga dow kammu, e wi'a: «Winnu kaa do: “Diga jooni, barke woodani maayu6e go e hawti e Joomiraawo.” Ruuhu e wi'a: “Goonja nun! Be ciwtoto e golle ma66e, gam golle ma66e tokkan 6e.”»

Wakkati dugge duuniyaaru

¹⁴ Daarumi, den ji'umi duulere raneere. Goddo nandudo e Bii neddo e joodii dow mayre. Meetalol kanjeeri e woni dow hoore makko. Oo jogii waarudu beljol e junjo makko.

¹⁵ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla, e bata e daane townne, e wi'a joodiido e duulere on: «Faddu waarudu maa, duggaa, gam wakkati dugge yottake, ko woni e leydi fotii ruggeego!»

¹⁶ Joodiido e duulere faddi waarudu mum e leydi, den ko woni e mayri fu ruggaa.

¹⁷ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla gonunu dow kammu, kanko bo, oo jogii waarudu beljol.

¹⁸ Malaykaajo goddo, dawranoowo yiite wurtoy diga e hiisirde. Oo bata e daane townne, oo wi'a malaykaajo jogiido waarudu welunu on: «Faddu waarudu maa welunu, duggaa bi66e innabooje gonude der duuniyaaru, gam de 6ennii.»

¹⁹ Malaykaajo faddi waarudu mum der duuniyaaru. O ruggi bi66e innabooje tawaa6e der leydi, o waanji de der biddirde mawne, ne mone Alla.

²⁰ Bi66e innabooje biddaa der biddirde wonune yaasi wanjarde. Yiiyam ili diga biddirde nen. Dam hebbi faa yottii to lagame pucci. Dam ili faa jaka kiloo keme tati (300).

15

Malaykaabe jeediido e boneeji cakitiidi

¹ Baawo mum, ji'umi maane gom dow kammu. Maane nen e mawni, nee hunnii bo. Den ji'umi malaykaabe jeediido e jogii boneeji jeediidi. Kanji laatii boneeji cakitiidi di mone Alla hebbirta.

² Ji'umi ko nandi e maayo nandunjo e daanorgal, jillontiriinjo e yiite. Mi yi'ii jaaliibe bisaa e foto magga, e lamba inne magga, 6ee darii dow maayo non, 6ee jogii moolooji Alla.

³ Bee jima jimol Muusa, jaggiido Alla, e njol Jawgiyel, 6ee bi'a:

«Joomiraawo Alla mo baawde,
golle maa e mawni, e haaydinii!

Laabi maa e foortii, e laatii goonjaaji,
an laamaniido leydeele!

⁴ Joomiraawo, moy woni mo hulataa ma?

moy woni teddintaa inne maa?

Gam an tan laatii Ceniido.

Lenyi fu waran sujida yeeso maa,

gam 6e ji'i no golle maa foonnitorii.»

Pehe jeediidi kebbude boneeji jeediidi

⁵ Baawo mum, ji'umi dow kammu, suudu Alla e ma66itii, bukaaru e woni der mayru.

⁶ Malaykaaḅe jeediḁo jogiibe boneeji jeediḁi wurtoy diga suudu Alla nun. Bee ḁornii gineeji laaḁuḁi, jalḁooji. Bee kaḁḁi ḁelḁeli to gabaaje maḁḁe.

⁷ Gootum der tagaadum nayum yonkintejum ḁum, hokki malaykaaḅe jeediḁo ḁen pehe kanḁeeri jeediḁi. Pehe ḁen e hebbi mone Alla buurḁo faa abada.

⁸ Den suudu Alla hebbi curki sabbu tedduḁal Alla e baawḁe mum. Godḁo waaway ko naati der mayru, sey no boneeji jeediḁi ḁi malaykaaḅe jeediḁo waddi hebbi.

16

Jarirkon mone Alla

¹ Den nanumi daane towne yiwoy diga suudu Alla, e wi'a malaykaaḅe jeediḁo ḁen: «Jahee, deyyitee der duuniyaaru jarirkon mone Alla jeediḁon!»

² Malaykaajo arano yahi, reyyiti jarirgel mum dow leydi, ḁuuwe kalluḁe, naawuḁe nanji himḁe wooduḁe maane bisaa, e sujidanooḁe foto magga.

³ Malaykaajo ḁiḁaḁo reyyiti jarirgel mum dow maayo, ḁo waylitii yiyam hande ḁam maayḁo. Den ko woodi yonki der maayo fu, waati.

⁴ Malaykaajo tataḁo reyyiti jarirgel mum dow gooruuji, e ciḁiije, ḁe baylitii yiyam.

⁵ Den nanumi malaykaajo dawranoowo diyeele e wi'a: «An Alla, laatiḁo poonnitiḁo, an wonunoo, an woni jooni, an laatii Ceniḁo, a hiitorake e foonnitaare.

⁶ Gam ḁe deyyitii yiyam himḁe maada e ḁam annabiibe, an bo, a hokkii ḁe yiyam ḁe jara! Be keḁii ko haanani ḁe.»

⁷ Den nanumi daane yiwi diga hiisirde, e wi'a: «Goonja! Joomiraawo Alla mo baawḁe, sariyaaji maa e laatii goonjaaji, ḁii laatii poonnitiḁi!»

⁸ Malaykaajo nayaḁo reyyiti jarirgel mum dow naaje, den ḁe hokkaa baawḁe sunnyugo himḁe e yiite magge.

⁹ Guli cattuḁi waḁi himḁe. Be jenni inne Alla gooduḁo baawḁe dow boneeji ḁin. Amma ḁe tuubay, ḁe teddiina mo.

¹⁰ Malaykaajo joyaḁo reyyiti jarirgel mum dow kittaal laamu bisaa. Den laamu magga niḁḁi. Himḁe darii e ḁata delle mum sabbu naawella.

¹¹ Be jenni Alla mo dow kammu, sabbu ḁuuwe e naawella maḁḁe. Amma, ḁe tuubay, ḁe acca golle maḁḁe kalluḁe.

¹² Malaykaajo jeego'aḁo reyyiti jarirgel mum dow maayo manḁo wi'eteeno Efaratis, diyam maggo ḁeetti, accani laamiibe warooḁe diga lettugal laawol.

¹³ Den ji'umi ginnaaji tati, nanduḁi e paaḁi, e wurtoo e hunnuko kuḁja gom, e diga hunnuko bisaa, e diga hunnuko annabiijo fewrekuujo.

¹⁴ Ginnaaji ḁin yiwii e Seyḁan. Dii gada maaneeji, ḁii jaha to laamiibe duuniyaaru fu, ḁii kawrita ḁe gam ḁe kaḁa konu nyalaane darḁal, nyalaane Alla mo baawḁe.

¹⁵ [Joomiraawo wi'i: «Kettinee! Mii wara hande gujjo. Barke laatani mo ḁaanaaki e reeni gineeji mum gam to o yahu funtu, himḁe yi'a centuḁum makko!»

¹⁶ Ginnaaji ḁin hawriti laamiibe to nokkuure wi'eteene e Iburaninkeere, Harmagedon.

¹⁷ Malaykaajo jeediḁaḁo reyyiti jarirgel mum dow hennu, daane towne gom nanaa diga kittaal laamu, der suudu Alla e wi'a: «Dum heennyii!»

¹⁸ Maayye maayyi, rimmo e diggaale waḁi, leydi dimmii e semme. Iri dimmaade leydi hande ḁee ḁon meeday ko waḁi diga ko himḁe tagaa der duuniyaaru, gam ḁe cattii puy!

19 Wannarde mawne seenniraa pecce tati. Banjarde mawde de leydeele godde yani. Den Alla siwtori wannarde mawne wi'eteene Babiila. O yarini ne jarirgel kebbuñel innabojam ñam mone makko mawne.

20 Dundu fu halki, baalle bo majjiti.

21 Malamalluuje mawde yani dow himbe diga kammu. Malamalluuje den teddugo woore mum fu wadãan kilo lasoy didi. Himbe yenni Alla sabbu bone malamalluuje den, gam ñum sattii puy.

17

No Babiila hiitortee

1 Baawo majjum, gooto der malaykaaße jeedido, jogiibe jarirkon jeedidon wari, wi'immi: «War mi hollee no kaaruwaaajo mawdo, joodido dow diyeele duudde hiitortee.

2 Laamiibe duuniyaaru wadidii jeenu e makko. Himbe buusii e jaram kaaruwaaaku makko.»

3 Den Ruuhu hebbimmi, go malaykaajo yaarimmi der haro. Ton ji'umi debbo gom e waddii bisaa bodeya, gooduña inde jennooje Alla. Bisaa ñan e woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo.

4 Debbo on e bornii kolte bode bodeeji, e wattii kanjeeri e kaaye dime, e colle. Oo jogii jarirgel kanjeeri e junjo makko. Jarirgel ñel e hebbi karmudum e nyiddudum ñum kaaruwaaaku makko.

5 Inne ne maane mum suudii e winnii e tiine makko: «Babiila wannarde mawne, inna kaaruwaaße e wadooße ko nyiddi fu der duuniyaaru.»

6 Den ji'umi debbo on e buusi sabbu no o yariri yiyyam himbe Alla, e yiyyam waraabe gam be ceedii haala Yeesu.

No ji'umoo mi, kaydiniimi sanne.

7 Amma malaykaajo on wi'immi: «Gam ume ñum haaynii maa? Mi faaminte maanaa cuudiika dow debbo on e bisaa ña o waddii, gooduña ko'e jeedidi e galaldi sappo.

8 Bisaa ña ji'udaa, ña na'onno, amma jooni, ña walaa. Ña wurtoyto diga e gayka lugguka, ña yaha halkoygo. Inde himbe duuniyaaru wobbe winnaaka e dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru. Be kaaydinto to be ji'ii ña, gam ña na'onno, go ña walaa kade, amma ña wittitoyto.

9 Haani neddo heba annal e faamu. Ko'e jeedidi den laati nun baalle jeedidi de debbo joodii dow mum. Kanje woni laamiibe jeedido:

10 joyo yanii, jeego'a6o nun laamii jooni, jeedida6o waray taw. Amma to o warii wakkati sedda o laamotoo.

11 Bisaa gonunooña go ña walaa, laatii laamiido jeetata6o. Ñaa laatii bo gooto der jeedido, go ñaa yaha halkoygo.

12 Galaldi sappo di ji'udaa, laatii laamiibe sappo be kebay laamaare taw. Amma be keban baawde laamaago e bisaa yanne woore tan.

13 Be fu, huune gootum be tiitii, be kokka bisaa semme ma6be, e baawde ma6be.

14 Be ka6an e Jawgiyel, amma ñel jaaloto be, gam kanñel laatii Joomiraawo joomiraa6e, e Laamiido laamiibe. Wondube e maggel, laatii6e noddaa6e, e su6aa6e, e hoola6e, jaalodinto e maggel.»

15 Malaykaajo on wi'immi kade: «Diyeele de ji'udaa kaaruwaaajo on e joodii dow mum, woni himbe, e jama'aaje, e leydeele, e delle.

16 Galaldi sappo di ji'udaa, kanji e bisaa, wanyan kaaruwaaajo on, 6orta mo, acca mo funtu. Be yakkan tew makko, be padda mo e yiite.

¹⁷ Gam Alla wattii der berde ma66e 6e ga6a ko o resi. Be ga6a hunnuko wooto, 6e kokka bisaa laamu ma66e, faa de ko Alla bati fu hebbi.

¹⁸ Debbo mo ji'uda, kanko laatii wannjarde mawne, laamaniine laamiibe duuniyaaru.»

18

Kalkol Babiila

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom kade e jippoo diga dow kammu. Oo woodi baawde mawde, teddujal makko yayni e duuniyaaru fu.

² O batii e daane towne, o wi'i: «Ne yanii! Babiila wannjarde mawne yanii! Ne laatike wonorde ginnaaji, e suudorde ruuhuujji co6udi, e suudorde pooli co6udi, e elliniidi fu!

³ Gam leydeele fu buusii e jaram kaaruwaaku mayre. Laamiibe duuniyaaru jeenii e mayre, tenkuu6e duuniyaaru he6ii jawdi diga goonnan mayre mawdam.»

⁴ Den nanumi daane wonne diga kammu, e wi'a: «Burtee e mayre, onon himbe am! Gam to on kawtee e hakkeeki mayre, gam to boneeki mayre he6u on.

⁵ Gam hakkeeki mayre yowontirii faa yottii dow kammu, Alla bo siwtorii ga6u mayre kallunju.

⁶ Ga6anee ne hande no ne wa6ani on. Jo6itee ne ko ne wa6ani on de didi. Jarirgel nel ne laawirani on jaram, laawiranee ne e maggel, semme majjam bura de didi!

⁷ Duudinanee ne toora e bojji jaka no ne teddiniri hoore mayre, e no ne wuuriri der goonnan. Gam nee wi'a der berne mayre: "Min laamiido debbo nun, mi gawniijo bane, mi annataa bojji maayde abada!"

⁸ Gam majjum, der nyalaane woore boneeki dii do waranan ne: maayde, e bojji, e rafo, ne ja6an du yiite, gam Alla Joomiraawo kiitoto6o ne, laati nun mo baawde.»

Bojji dow Babiila

⁹ Laamiibe duuniyaaru hawtu6e e mayre der jeenu e goonnan mayre wullan, simoo to yi'i curki bulol yiite mayre.

¹⁰ Be daroto woddi, gam 6e kulan kiita mayre he6a 6e. Be bi'an: «Kayto! Kayto! Babiila, wannjarde mawne, Babiila wannjarde semmenteere, der yanne woore tan, kiita6aa!»

¹¹ Tenkuu6e duuniyaaru wullan, simoo gam mayre, gam goddo soodataa kade gineeji ma66e.

¹² Kanjeeri, e cardi, e kaaye dime, e colle, e gude diggu6e, e gude bodeeje, e bodeeje coy, e ledde luuttooje, e huune feere feere ga6iraadum nyiye nyiibi, e huune ga6iraadum ledde caadiide, e janni bodeeri, e janni baleeri, e hayre wi'eteeni marba,

¹³ e ko6itaaje ledde bi'eteede kanel, e li'anji, e wardi, e miira, e wardi buudeteedum, e innabojam, e nebbam, e conni, e alkamaari, e na'i, e baali, e pucci, e laanaaji pucci, e maccu6e, e yonkiji him6e.

¹⁴ Tenkuu6e wi'an wannjarde nen: «Ko cuuninodaa he6ugo fu woddiike ma. Jawdi maa, e ko woodi fu majjii, a he6itintaako dum abada.»

¹⁵ Tenkuu6e he6u6e jawdi e mayre, daroto woddi, gam kulol kiita mayre. Be bullan, 6e cimoo,

¹⁶ 6ee bi'a: «Kayto! Kayto! Wannjarde mawne, nee do jurortono gude diggu6e e gude bodeeje, e bodeeje coy. Nee do jurortono kanjeeri e kaaye dime, e colle!

17 Jawdi nii fu halkii der yanne woore!»

Boyloobe laanaaje diyam mawde, e yahoobe toy fu der majje, e gollotoobe der majje, e suuotoobe liyyi, darii woddi.

18 No 6e ji'i curki bulol mayre yiite, 6e kalbi, 6e bi'i: «Wanjarde gom walaa fitodinnoone e wanjarde nee do!»

19 Be darii, 6ee baanja leydi dow ko'e ma66e, 6ee bulla, 6ee cimoo. Berde ma66e e biisii, 6ee bi'a: «Kayto! Kayto! Wanjarde mawne, ne goonnan mum hokki woodu6e laanaaje diyam fu jawdi, der yanne woore tan, ne halkii!»

20 Kammu, seya gam kalkol mayre! Onon him6e Alla e lilaabe, e annabiibe, ceyee onon bo! Gam Alla hiitake ne ko ne wadani on!»

21 Den malaykaajo semmenteejo gom etti hayre mawne nandune e namarde, faddi ne der maayo, wi'i: «Ninnii nun Babiila, wanjarde mawne faddirtee e semme, ne yi'ataake kade faa abada!»

22 Daane fiyoobe moolooji, e yimoo6e, e fuuroo6e algaytaaji, e fuuroo6e galaldi nanataake kade der maa abada! Wadoo6e golle juude feere feere yi'ataake kade der maa. Rimmo namarde nanataake kade der maa.

23 Jayjol fitilla yalnataa der maa. Daane jommanjo gorko e jommanjo debbo nanataake kade der maa. Gam tenkuu6e maa laatinoo maw6e der leydi. A jammike leydeele duudde e dobo dobooje maa.

24 Yiyam annabiibe e yiyam him6e Alla, e dam waraabe der duuniyaaru tawaama der maa.»

19

Jimi jaalorgal dow kammu

1 Baawo majjum, nanumi daane towne hande daane jama'aare duunne dow kammu, e wi'a: «Aleluya*! Kisidam, e teddujal, e baawde laatani Alla meeden.

2 Kiitaaji makko e laatii goonjaaji, dii poonnitii! O hiitake kaaruwaajo mawdo biisudo duuniyaaru e kaaruwaaku mum. Alla hiitake no gam o reyyitii yiyam gollantoobe dum.»

3 Be bi'i de didawre: «Aleluya! Curki bulol wanjarde nen e eenca dow faa abada!»

4 Dottii6e laso e nayo, e tagaadum nayum yonkintejum dum, jiccii sujidani Alla joodiido dow kittaal laamu, e wi'a: «Aami! Aleluya!»

Bangal Jawgiyel

5 Daane yiwi diga kittaal laamu, e wi'a: «Jettee Alla meeden, onon gollantoobe mo fu, onon hul6e mo, maw6e e petton!»

6 Den nanumi hande daane jama'aare duunne, e hande rimmo diyam duuddam, e kade hande riggaano manjo, e wi'a: «Aleluya! Alla Joomiraawo meeden, mo baawde, laamake.

7 En ceyee, belbelten, teddinen mo, gam bangal Jawgiyel yottake. Dabbaado maggel siriyaake.

8 O hokkaama o gornoo kolte diggude, jalbooje, laabu6e.» Kolte den laatii hande gadu him6e Alla geetu.

9 Malaykaajo wi'immi: «Winmu: "Barke woodani noddinaabe nyaamde teegal Jawgiyel!"» O wi'immi kade: «Haala Alla goonaha ka o bati nun don.»

10 Jicciami ley koyde makko, gam mi sujidana mo, amma o wi'immi: «Taa wadu dum! Min bo, mi gollantoofo Alla nun hande maa, e hande banniraabe

* 19:1 Aleluya laati nun haala Iburaninkeere, waato «Jettee Joomiraawo»

maa jogiibe seedaaku Yeesu. Sujidan Alla!» Goorja ka Yeesu holliti, kanka nun hokki annabiibe haala ka 6e bati dow makko.

Almasiihu waran hiitoo bisaa

¹¹ Baawo majjum ji'umi kammu ma66itii. Den ji'umi puccu danewol. Baddiido njol, e wi'ee Kooliniido, e Goorjaajo. Goorja o hiitortoo, kanka o habirta bo konu.

¹² Gite makko e wa'i hande denjal yiite. Oo mellii meetali laamu duudfi. Inne e winna dow makko, goddo annaa ne, to hinaa kanko.

¹³ Oo 6ornii toggoore cownaane der yiiyam, inne makko woni: «Haala Alla.»

¹⁴ Konunkee6e 6e dow kammu e tokkini mo. Bee baddii pucci daneeki, 6ee 6ornii kolte daneeki diggude, laa6ude.

¹⁵ Kaafahi belki e wurtoo diga e hunnuko makko. Kanki o jaalortoo him6e. O laamoranto 6e e sawru janni. O biddan innabooje der biddirde mone Alla mawne, laatiido mo baawde.

¹⁶ Inne gom e winnaa dow toggoore makko, e dow asaanjal makko: «Laamiido laamiibe, e Joomiraawo joomiraabe.»

¹⁷ Den ji'umi malaykaajo gom e darii dow naaje. O batii e daane towne, o wi'i pooli piirooji dow hennu fu: «Garee kawritee gam juulde Alla wadi.

¹⁸ On yakkan tew laamiibe, e hooree6e soogeeji, e bannu semmentee6e, e tew pucci, e waddiibe di, e bannu him6e fu: rim6e e maccu6e, maw6e e petton!»

¹⁹ Den ji'umi bisaa e laamiibe duuniyaaru, e konunkee6e mum. Be kawritii gam 6e kabida e baddiido puccu on, e konunkee6e mum.

²⁰ Bisaa nan nanjaa ma66aa, kanja e annabiijo pewoowo gadunoodo haaynaareeki yeeso magga. E haaynaareeki din o jammoriinoo woodube maane bisaa, e sujidanoo6e foto magga. Be fu dido, 6e padfaa e yonki der maayo yiite ku6boowe, e kibiriita.

²¹ Horiibe waraa e kaafahi burtotooki e hunnuko baddiido puccu on. Pooli wari yakki 6alli ma66e, faa di kaari.

20

Laamaare duubi ujuneere

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom e jippoo diga dow kammu. Oo jogii callalluwol manjal, e ma66itirgel gayka lugguka.

² O nanji kuunja, boddi nayeeri, bi'eteeni Ibiliisa e Seydan, o ha66i na faa duubi ujuneere.

³ O watti na der gayka lugguka, o ma66i, o fedi. Den o takki takkanne dow makka, gam to o jammoo leydeele kade faa duubi ujuneere hebba. Baawo majjum, o ma66itinte wakkati sedda.

⁴ Den ji'umi kittaaje laamu e joodiibe dow majje. Be kokkaama baawde hiitaago. Den ji'umi yonkiiji 6e ko'e mum wudditaa gam 6e ceedanike Yeesu, e gam 6e baajike haala Alla. Be kujidanaay bo bisaa, e foto mum. Be ke6ay maane dow tiide, dum bo e juude ma66e. Be pintii, 6e laamodii e Almasiihu duubi ujuneere.

⁵ Maay6e horiibe fintay faa duubi ujuneere hebbi. Kanjum woni pintol aranol.

⁶ Barke e cenaaki woodani wonu6e der pintol aranol! Maayde didawre woodaa baawde dow ma66e. Be laatanto Alla e Almasiihu Limaamiibe, 6e laamodoo e makko duubi ujuneere.

Seydan jaalaama

⁷ To duu6i ujuneere hebbii, Seydan yoofete, wurtoo e kasu mum.

⁸ O jammoto leydeele gonude der gooraaje duuniyaaru naay, waato Gog, e Magog. O hawritan de gam konu, de duudan hande jaaneeri maayo.

⁹ Be cankitii der duuniyaaru fu, 6e piilitii him6e Alla, e wannjarde jidaane. Amma yiite jippii diga kammu, halki 6e.

¹⁰ Seydan jammotoodo 6e, faddaa der maayo yiite e kibiriita, to bisaa e annabiijo pewoowo woni. Don nun 6e toorotoo jemma e nyalooma, faa abada.

Nyalaane darjal

¹¹ Baawo majjum, ji'umi kittaal laamu manjal daneyal, e joodiido dow maggal. Leydi e kammu doggi yeeso makko, yi'aaka kade.

¹² Mi yi'i maay6e, maw6e e petton e darii yeeso kittaal laamu. Dewte ma6bitaa. Den dewtere wonne ma6bitaa, kayre woni dewtere yonki. Maay6e hiitaa hande no winniraa der dewte, moy fu jaka golle mum.

¹³ Maayo tuuti maay6e mum. Maayde e joonne maay6e bo tuuti maay6e mum. Den moy ma66e fu, hiitaa deydey golle mum.

¹⁴ Maayde, e joonne maay6e wattaa der maayo yiite. Maayo yiite non woni maayde didawre.

¹⁵ Neddo mo inne mum winnaaka der dewtere yonki, faddaama der maayo yiite.

21

Kammu kesu e leydi keyri

¹ Baawo majjum, ji'umi kammu kesu e leydi keyri, kammu aranu e leydi arandeeri majjitii, maayo bo walaa.

² Ji'umi wannjarde ceniine, waato Urusaliima kesol e jippoo diga dow kammu, diga to Alla. Nol siriyake hande debbo ciriyyiido fotta e gorum.

³ Mi nanii daane towne diga to kittaal laamu, e wi'a: «Joodorde Alla caka him6e nani, o wonoto e ma66e, 6e laatoo him6e makko, Alla e hoore mum wondan e ma66e.»

⁴ O moytan gondi gite ma66e fu. Maayde, e bojji, e toora wonataako kade, gam kujje arandeeje fu yawtii.»

⁵ Joodiido dow kittaal laamu wi'i: «Mi wadan huune fu laatoo kesum!» O wi'i: «Winnu haalaaji dii, gam di laati nun goonjaaji, kooliniidi.»

⁶ O wi'immi kade, «Huune fu hebbii! Min woni arano, min woni sakiti-ineejo, min woni fuddoode, e heennyitirde. Dondaado fu, mi hokkan dum diyam yonki, o yobataa.»

⁷ Jaaliido heban huune dum fu, mi laatoto Alla makko, o laatoo biddo am.

⁸ Amma hulhul6e, e 6e walaa goondinki, e sobu6e, e waroobe him6e, e jeenoobe, e wadoobe dobo dobooje, e safooobe tooruuje, e fewoobe fu, maayo yiite ku66oowe e kibiriita nun woni gedu ma66e. Kanjum woni maayde didawre.»

Urusaliima kesol

⁹ Baawo majjum, gooto der malaykaa6e jeediido jogiinoobe jarirkon jeediidon kebbukon boneeji jeediidi cakitiidi, wari, baddimmi wi'i: «War mi hollee jommanjo debbo, debbo Jawgiyel.»

¹⁰ Den keewumi Ruuhu, go malaykaajo on yaarimmi dow waanne mawne towne. O hollimmi Urusaliima, wannjarde seniine yiwi diga dow kammu to Alla, e jippo.

¹¹ Teddunjal Alla e woni der mayre. Nee jalba hande hayre rimre, e hande hayre wi'eteene yaspa, laaḅune hande daanorgal.

¹² Birniwol manḅol, towunḅol e filititi wanḅarde nen. Nee woodi dammuḅe sappo e didi, dammugal fu e woodi malaykaajo. Inde lenyi 6i66e Isira'lila sappo e didi, e winnii dow dammuḅe den.

¹³ Dammuḅe tati e woni far lettugal, tati far soḅ6iire, tati far hoore fudo, tati bo far gorgal.

¹⁴ Birniwol wanḅarde nen e woodi kaaye dadda sappo e didi. Inde lilaaḅe Jawgiyel sappo e dido, e winnii e majje.

¹⁵ Malaykaajo baddannoodo am e jogii yommal poonnirgal, ḅal kanḅeeri, gam o foonnira wanḅarde, e dammuḅe mayre e birniwol mayre.

¹⁶ Becce mayre naay fu e foti, juutugo e yaajugo fu e foti. Malaykaajo foonni wanḅarde nen e poonnirḅum mum. Juutugo mayre wadii kilomeeta ujune didi e keme didi (2200), non bo yaajugo e towugo mayre foti.

¹⁷ O foonni bo birniwol mayre, ḅol wadi kuule hemure e lasoy didi e naay, (144) jaka poonnol himḅe.

¹⁸ Birniwol ḅol, hayre yaspa nun mahiraa. Wanḅarde nen bo mahiraa e kanḅeeri laaḅuni, e jalba hande daanorgal laaḅunjal.

¹⁹ Wanḅarde nen dadda bombooru mum moyyiniraama e kaaye dime feere feere. Arandeere, Yaspa, didawre, safiir, tatawre, agate, nayawre, emerooda,

²⁰ joyawre, sardoniiisi, jeego'awre, sarduwan, jeedidawre, kirisoliti, jee-tatawre, haako haakoore, jeenayawre, topas, sappo'awre, kirisoparas, sappo e go'awre, yasente, sappo e didawre, ametis.

²¹ Dammuḅe sappo e didi den wadiraama e sokiyaaje daneeje sappo e didi. Dammugal fu wadira sokiyaare woore. Jayri wanḅarde nen wadira e kanḅeeri laaḅuni, jalboori hande daanorgal laaḅunjal.

²² Mi yi'ay suudu Alla der wanḅarde nen, gam Joomiraawo Alla mo baawḅe, e Jawgiyel nun laatii suudu Alla mayre.

²³ Wanḅarde nen bukaaka naaḅe, naa bo lewru yaynana ḅum, gam teddunjal Alla yaynanta ne, Jawgiyel laatii fitilla mayre.

²⁴ Leydeele fu yahan der jayḅol mayre, laamiḅe duuniyaaru waddan jawdi mum der mayre.

²⁵ Dammuḅe mayre maḅḅataako nyalooma, gam jemma walaa der mayre.

²⁶ Be gaddan jawdi e teddunjal leydeele der mayre.

²⁷ Ko soḅi fu naatataa der mayre. Gadoowo ko sentinii, e pewoowo naatataa ton. Amma naatoḅe ton woni, 6e inde mum winnaa der dewtere yonki, ne Jawgiyel.

22

¹ Baawo majjum, malaykaajo hollimmi maayo diyam yonki. Diyam ḅam e laaḅi hande daanorgal. Maayo ḅon e yiwa diga kittaala laamu Alla, e Jawgiyel.

² Diyam maayo ḅon e ila caka jayri wanḅarde nen. Leggal kokkoawal yonki e tawaa fonḅo maggo didi fu. Leggal ḅal e rima bikkol de sappo e didi der duuḅol, waato de woore der lewru fu. Haako maggal e laatii lekki nyawtoohi himḅe.

³ Naalooore tawataake kade der siire nen.

Kittaala laamu Alla e Jawgiyel wonoto der mayre, jaggiḅe makko sujidanan mo.

⁴ Be ji'an yeeso makko, inne makko winnete e tiḅde maḅḅe.

⁵ Jemma walaa ton kade, 6e kaajataake jayḅol fitilla, e jayḅol naaḅe, gam Joomiraawo Alla laatoto jayḅol maḅḅe. Be laamoto faa abada.

Gartol Yeesu

⁶ Malaykaajo on wi'immi: «Haalaaji dii do e laatii goonja, dii laatii kooliniidi bo. Alla Joomiraawo gattudo haala mum der annabiibe, lili malaykaajo mum gam o holla jeyaafe makko ko waroyta, booyataa.»

⁷ Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara booyataa!» Barke laatani d'owntaniido ko woni der dewtere annabaaku nee do.

⁸ Min, Yuhaana, min nani kujje dee, yi'i de. Baawo no nanumi, ji'umi de, jicciimi yeeso malaykaajo kolludo am de, gam mi sujidana mo.

⁹ Amma o wi'immi: «Taa wadu dum, min bo, mi laati nun jaggiido hande maa, e banniraabe maa annabiibe, e d'owntaniibe haalaaji gonudi der dewtere nee do. Sujidan Alla!»

¹⁰ O wi'immi kade: «Taa suudu haalaaji annabaaku gonudi der dewtere nee do, gam wakkati badake.

¹¹ Gadoowo ko halli, tokkoo wadugo ko halli. Co'ubudo, tokka wadugo ko sobi. Poonniido, tokkoo wadugo ko foonnitii. Ceniido, tokkoo wonaago der senaare!»

¹² Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara, booyataa. Mi waddan barjaari gam mi warjoo moy fu deydey golle mum.

¹³ Min woni arano e sakitiineejo, min woni fuddoode e heennyitirde.»

¹⁴ Barke laatani loonnu'be toggooje mum gam be baawa ko nyaami bi'bbe leggal yonki, be naatira bo wannjarde diga e dammu'fe!

¹⁵ Amma laatiibe dawaadi, e wadoobe dobo dobooje, e jeenoobe, e waroobe himbe, e saafoo'be tooruuje, e yidube fewre go e fewa fu, wonoto yaasi.

¹⁶ Min Yeesu, mi lili malaykaajo am, o seedoo kujje de der eklesiyaa'ji. Min woni mo lenyol Dawda, e taaniiko, min woni hoodere fajiri jalboore!

¹⁷ Ruuhu e jommanjo debbo darii e wi'a: «War!» Nanudo fu sey wi'a: «War!»

Dondaado fu, wara. Jidudo diyam yonki fu, ja'aba dam, yobataa!

¹⁸ Min, Yuhaana, mii bata moy fu, nanudo haala annabaaku gonuka der dewtere nee do hakkila. To goddo beydii goddum dow kujje dee, Alla beydanan joomum boneeji batanaadi der mayre.

¹⁹ To goddo buytii goddum der haalaaji dewtere annabaaku ne, Alla suttan gedu joomum e leggal yonki, e diga wannjarde seniine, ko batanaa der dewtere ne.

²⁰ Ceediido kujje dee wi'i: «E goonja, mii wara, booyataa!» Aami! War Yeesu Joomiraawo!

²¹ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon on fu!